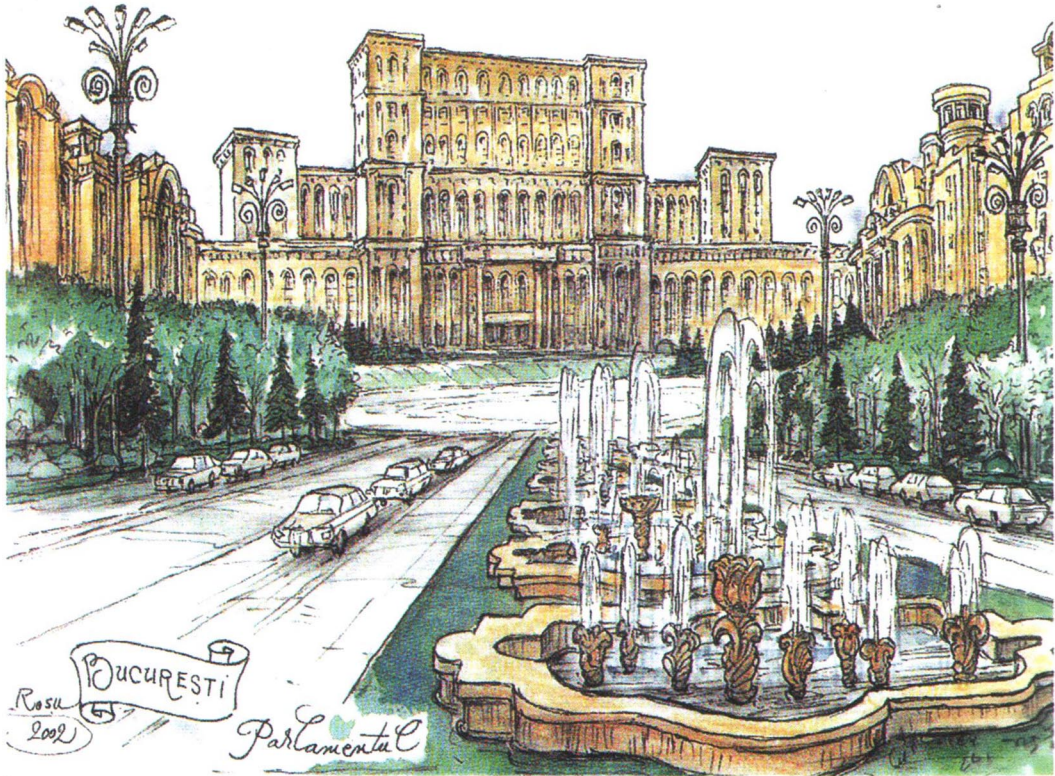

PERISCOP

Nr. 1(41) Anul XI - ianuarie - martie 2018

PUBLIȚIE EDITATĂ DE
**ASOCIAȚIA CADRELOR MILITARE
ÎN REZERVĂ ȘI ÎN RETRAGERE
DIN SERVICIUL DE INFORMAȚII EXTERNE**

Responsabilitatea pentru conținutul articolelor revine autorilor acestora și nu reflectă neapărat opiniile și poziția Asociației Cadrelor Militare în Rezervă și în Retragere din Serviciul de Informații Externe.

„Nu poate fi nimic mai scump pentru un neam decât realizarea unității lui naționale, în marginile pe care le îngăduie răspândirea și amestecul de azi al tuturor neamurilor... Și ideea care stă astăzi la baza operei politice împlinite în acest fericit an 1918 e tot așa de veche ca neamul însuși”.

Nicolae Iorga

PERISCOPE

Anul XI, nr. 1/41, ianuarie - martie 2018

**Publicație trimestrială a Asociației Cadrelor Militare
în Rezervă și în Retrageră din Serviciul de Informații Externe**

CONSULTANȚI:

Academician Dinu C. GIURESCU
Prof. univ. dr. Ilie BĂDESCU
Jurnalist - Dan ANDRONIC

REDAȚIA:

Redactor-șef: I. Popa
Secretar de redacție: A. Botez

Colegiul de redacție:

I. Constantin, Ov. M. Curea,
I. Gatea, D. Ionescu,
M. Manea, I. Pavel,
D. Sulugiuc

Grafica: D. Roșu

Cu prilejul Sfintelor Sărbători de Paști, Consiliul director al ACMRR și Colegiul de redacție al Revistei PERISCOP adresează membrilor Asociației, colaboratorilor și cititorilor noștri urări de sănătate, viață îndelungată, bucurii și încredere în renașterea speranței într-un viitor mai bun.

HRISTOS A ÎNVIAT!

EDITORIAL

- **Academia română despre Centenarul Uniriipag. 7**
Românii, maghiarii sau germanii nu s-au luptat în 1918 pentru sau contra Unirii. Pentru cei care astăzi vor să pescuiască în ape tulburi, lecția istorică a Unirii și a consensului supraetnic de atunci este mai vie ca oricând.

CENTENARUL MARI UNIRI A ROMÂNILOR

- **2018 – anul omagial al unității de credință și de neam și anul comemorativ al făuritorilor Marii Uniri pag. 11**
... etnogeneza românească și creștinarea au fost două procese concomitente și convergente. (Preafericitul Părinte Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române)
- **27 martie 1918 – Unirea Basarabiei cu România, primul pas spre Marea Unire pag. 15**
În toiul luptelor din primăvara - vara anului 1917, bolșevizarea trupelor ruse a creat o situație deosebit de complicată pentru România. (I. Constantin)
- **Basarabia după Unire. Statutul internațional în perioada interbelică pag. 32**
Preluarea puterii de către minoritatea bolșevică în toamna anului 1917 avea să schimbe din temelii cursul relațiilor ruso-române. (I. Popa)

SERVICII SPECIALE

- **Serviciile secrete și protecția democrației pag. 49**
Konrad Adenauer îi spiona, prin intermediul lui Gehlen, nu doar pe liberali, ci întreaga opoziție din RFG și chiar persoane din propriul partid. (V. Mușat)
- **Intelligence mozaic pag. 54**
 - Serviciile secrete sub lupa societății civile
 - Fantoma KGB bântuie pe culoarele Kremlinului
 - SUA și Marea Britanie – spionaj la nivel înalt
 - Și nord-coreenii au...brazilienii lor
 - Opinii ale Mossad privind criza siriană
 - Șeful spionajului rus: „Suntem peste tot...!” (Al. Omeag)

- **Spioni celebri din al Doilea Război Mondial: Jeannie Rousseau pag ... 61**
Arestată de Gestapo în ianuarie 1941, a fost interogată în închisoarea din Rennes. (I. Românu)
- **Ernest Hemingway: un spion cu personalitate pag. 64**
Ernest Hemingway a dorit să fie spion, dar niciodată nu a reușit să-și folosească potențialul în acest domeniu. (A. Botez)

CULTURA DE SECURITATE, CULTURA POLITICĂ

- **România - între Patriotism și exigențele Uniunii Europene către Globalizare! pag. 77**
Dacă suntem patrioți, rămânem mereu în tabăra învingătorilor!
(P. Mihai)
- **Un contemporan de două mii de ani pag. 84**
Demonstrăm lumii și prin nemuritoare artă înțâietatea românilor în formarea culturii europene. (I. Barbu)

ANALIZE POLITICO-STRATEGICE

- **Viktor Orbán – „oaia neagră” a comunității internaționale? pag. 86**
Problema cu „oaia” lui Orbán este nu doar că-i „neagră,” dar mai are și o tinichea legată de coadă: aspirațiile iredentiste... (A. Botez)
- **Ce înveninează raporturile dintre România și Ungaria? pag. 92**
... interesul major al Ungariei era Transilvania și abia în subsidiar răsturnarea de la putere a lui Ceaușescu. (I. Dridea)
- **Se pregătește Rusia de Război? (Considerații pe marginea cărții lui Aleksandr Dughin - „Războiul rus”) pag. 97**
...Rușii au fost și sunt condamnați să lupte și să iasă învingători...Practic, rușii sunt victorioși întotdeauna. (L. Radu)

ARHIVA PERISCOPULUI

- **Cum s-a realizat unificarea Germaniei: documente desecretizate din arhivele americane, sovietice, britanice și germane pag. 101**
Genscher:...schimbările din Europa de Est și procesul reunificării Germaniei nu trebuie să afecteze interesele de securitate sovietice... NATO trebuie să excludă o extindere a teritoriului său de responsabilitate spre Est... (A. Botez)

MEMORIALISTICĂ, CONSEMĂRI, DEZBATERI

- **„Am devenit ofițer fără să fiu membru de partid” pag. 134**
Pacea lipsea foarte mult din unitate, era deja sus de tot, lângă Elena Ceaușescu, se ocupa de diploma ei de doctorat... (P. Neghiu)

CUVÂNT DE ÎNVĂȚĂTURĂ

- „Ce trebuie să știm despre biserică?” (II) pag. 149
Postul cel mai bun și plăcut lui Dumnezeu este postul de bunăvoie, pe măsura puterii fiecăruia. (M. Vârtejanu)

MOZAIC CULTURAL

- Omagiu unui mare istoric și patriot român: Dinu C. Giurescu .. pag. 154
(I. Pavel)
- „Fața nevăzută a agresorului” pag. 156
Dincolo de orice considerente, Pactul Ribbentrop-Molotov rămâne ca o bornă de avertizare în istoria omenirii. (Al. Omeag)
- „Ghid de inițiere pentru omul de stat”, vol II pag. 158
...cel ce pune cizma pe tine procedează la fel, indiferent că vine din Est sau din Vest. (P. Neghiu)
- „**EVENIMENTUL ISTORIC**” - un adevărat eveniment istoric pag. 162
... Interesantă este abordarea ziaristică multilaterală a tematicii istorice... (P. Neghiu)

PUNCT DE VEDERE *cu privire la propunerea legislativă de acordare a unui statut special casei regale* pag. 164
(Biroul Executiv al ACMRR - SIE)
Casă Regală în Republică, unde s-a mai pomenit?

DIN ACTIVITATEA ASOCIAȚIEIpag. 166
(Ghe. Iordache și Ghe. Bărbulescu)

EDITORIAL**ACADEMIA ROMÂNĂ DESPRE
CENTENARUL UNIRII**

1. Pentru Academia Română, anul 2018 stă sub semnul Centenarului. Este obligația morală și profesională a Academiei Române, ca instituție construită în 1866 de promotorii ei vizionari inclusiv în perspectiva unui asemenea moment astral pe care îl reprezintă Marea Unire.

Membrii Academiei Române au reprezentat, de la începuturile ei, toate regiunile locuite de români, plus aromânii, chiar dacă teritoriile vizate aveau altă apartenență politică și strategică. Fondatorii ei au fost șapte patrioți din Vechiul Regat, trei din Transilvania, trei din Basarabia, doi din Bucovina, doi din Banat, doi din Maramureș și doi din Macedonia. Cu mai bine de 50 de ani înaintea Marii Uniri, Academia Română ilustra, *in nuce*, proiectul de la 1918.

2. Academia Română știe că Centenarul nu este și nu trebuie să fie exclusiv despre trecut. Centenarul este despre prezentul României și despre viitorul ei. Performanța strămoșilor noștri de la 1 Decembrie

1918 devine oglinda care ne permite să ne comparăm noi, cei de azi și proiectele noastre prezente și viitoare, cu predecesorii. Centenarul este un bun prilej de a discuta despre România, România pe care am moștenit-o de la bunicii noștri, România pe care o construim noi astăzi și România pe care o vom lăsa moștenire copiilor și nepoților noștri.

3. 1 Decembrie 1918 este un bun prilej de a ne bucura împreună, toți români, indiferent unde se află ei astăzi, de succesul unui proiect politic și de

omagiere a promotorilor săi. A fost clipa astrală a acestui popor, un moment care a încununat un proiect politic amplu, de mare complexitate și urmat cu acribie, indiferent de conjuncturi. A fost un succes.

Începând cu anii '30 ai secolului trecut, România a urmat o evoluție ascendentă în dezvoltarea ei socio-economică, dar tocmai când aștepta să culegă fructele efortului politico-economic depus în favoarea Marii Uniri, a fost brutal împiedicată de război și, ulterior, de ocupația sovietică – ambele au surpat cel mai mare proiect statal pe care România modernă l-a avut vreodată.

Dar prin succesul lui 1 Decembrie 1918, românii trebuie să înțeleagă că nici în „*gena românească*”, nici în „*psihologia poporului român*”, nici în geografia sau religia lui nu este înscrisă vreo fatalitate a eșecului și a înfrângerii.

Din moment ce același popor a repurtat, mai ales la 1 Decembrie 1918, succese politice sau strategice marcante, interne și internaționale, înseamnă că se poate. Iar dacă acum nu se poate, eșecul este exclusiv al nostru, al celor de astăzi, care nu mai pot, la 100 de ani de la Unire, să se ridice la înălțimea înaintașilor. 1 Decembrie 1918 este semnul explicit al faptului că pentru securile de astăzi nu putem da vina decât pe noi înșine. Centenarul ne reamintește, intempestiv, că nu avem, în realitate, nicio scuză.

4. Academia Română va deveni unul dintre forurile cele mai active în a găzdui și organiza dezbateri pe această temă. Este misiunea și menirea ei. Dar Academia Română nu va deveni vehiculul prin care și acoperișul sub care, sub pretextul relativismului total, totul se va pune în discuție. Nu totul este discutabil, nu totul este „*de discutat*”.

5. O televiziune de la estul României ne îndeamnă de fiecare dată, sub camuflajul sloganului ei insidios – „*Ask more!*” („*Întreabă mai mult!*”) – să punem totul în discuție și sub semnul întrebării – mai ales apartenența noastră la UE, apartenența la NATO sau parteneriatul strategic cu America. Nu e vorba însă despre nicio discuție critică, ci despre un proiect politic și geopolitic explicit.

Același slogan îl promovează și unii din vestul României, care ne sugerează tot mai insistent, în anul Centenarului, să punem în discuție premisele și fundamentele acestuia – mai exact, 1 Decembrie 1918 și Tratatul de la Trianon.

Strategia e clasică: ni se cere să acceptăm o dezbatere oficială, pentru a arăta lumii că ar exista o problemă de dezbatut. Și dacă există o problemă, ea trebuie „*rezolvată*”, evident în alți termeni decât cei de atunci. România nu are însă nicio problemă: nici cu 1 Decembrie 1918 nici cu Tratatul de la Trianon, nici cu vecinii săi, nici cu minoritățile care trăiesc pe teritoriul României. În aceste condiții, o asemenea „*discuție*” nu poate exista și nu va fi admisă.

Pentru că nu despre o discuție onestă și inocentă este vorba, ci despre pretextul unei insidioase campanii de relativizare a întreg contextului Primului Război Mondial care, pentru români, a fost Războiul de Întregire. Tratatul de la Trianon, democrația liberală, principiile wilsoniene care au stat la baza reconstrucției europene, pax americana sunt pentru România reperatele esențiale ale devenirii ei ulterioare.

6. Academia Română constată că aceste invitații la „*dialog*”, care se întetesc pe toate canalele, și dinspre Est și dinspre Vest, vin din partea unora care astăzi propovăduiesc pe față iliberalismul și sunt în prima linie a contestării normelor de funcționare a Uniunii Europene.

Nu poți fi iliberal intransigent la tine acasă și să te transformi, credibil, în „*liberal*” atunci când ești în afara frontierelor tale. Nu poți promova iliberalismul la Moscova sau Budapesta și „*liberalismul*” la București.

Regimurile iliberale care se întetesc în preajma României, și la Est și la Vest, devin tot mai vizibile în lumina Centenarului, căci unele dintre cele mai nocive consecințe ale Războiului Mondial au fost regimurile (inițial) iliberale care, ulterior, s-au transformat, nefast și explicit, în regimuri fasciste și naziste. Acestea, alături de omologul lor sovietic/comunist, au fost năpastele secolului XX și nu vrem să le mai vedem niciodată.

7. Iliberalismul încurajează astăzi iredentismul. Pe de-o parte, ideologic, forțează false „*dezbatere*” menite să pună sub semnul întrebării ordinea europeană post-imperială și post-Trianon, pe de alta, politic, încearcă să impună forme de reorganizare a statului român, forme fără relevanță europeană, și să declanșeze „*referendumuri*” pentru a pune pe harta separatismelor potențiale ale Europei și regiunea noastră, inclusiv sau în primul rând România.

8. Academia Română, așa cum a făcut-o de fiecare dată, respinge asemenea abordări. Nu poate fi vorba despre tensiuni sau confruntări interetnice într-o Românie care, din acest punct de vedere, este model în regiune și dincolo de ea. Într-o Românie care a făcut Unirea cea Mare de la 1 Decembrie 1918 fără să existe niciun război civil sau confruntare violentă pe teritoriul Transilvaniei.

Români, maghiari sau germani nu s-au luptat în 1918 pentru sau contra Unirii. Pentru cei care astăzi vor să pescuiască în ape tulburi, lecția istorică a Unirii și a consensului supraetnic de atunci este mai vie ca oricând.

9. Academia Română face apel la clasa politică din România să fie la înălțimea misiunii sale, mai ales în anul Centenarului. Clasa politică nu are voie să se joace cu principii sacrosante sau să deschidă o cutie a Pandorei pe care, mai târziu, nu o va putea închide nimeni.

Nu totul este de vânzare, nu orice se poate negocia, nu orice se poate justifica prin jocuri politice sau politicianiste.

În anul Centenarului, aceste chestiuni sunt și vor fi și mai sensibile. Iar responsabilitatea clasei politice, a intelectualilor publici, a jurnaliștilor – trebuie să fie la cote maxime. Iliberalismul și iredentismul nu trebuie să aibă nicio șansă în România sau în Uniunea Europeană.

Răspunsul României și al Europei la iliberalism trebuie să se manifeste prin mai multă Uniune Europeană. Nu trebuie admisă în niciun caz o pactizare cu iliberalismul, indiferent de direcția din care vine.

10. Academia Română năzuiește și va face tot ce îi este în putință ca anul Centenarului să nu devină nici prilej de vrajbă, nici prilej de tensiuni etnice. Cel mai clar semn al reconcilierii româno-maghiare adevărate, nu formale, ar fi o sărbătorire comună, la cel mai înalt nivel politic și diplomatic – București-Budapesta – a Centenarului românesc.

Suntem conștienți însă că nu ne putem bucura cu toții la fel în 2018. Dar bucuria unora și tristețile altora nu ar trebui transformate în instrumente de luptă politică.

Este vorba, în primul rând, despre respect reciproc.

Marele istoric Nicolae Iorga a știut asta cel mai bine atunci când scria, în anii interbelici:

„Din suflet compătimim pe unguri, ale căror calități de rasă suntem în stare a le prețui, pentru cumplita nenorocire la care i-au adus defecte tot atât de însemnate și neputința de a se conduce în momente de criză. Și, oricât ar fi fost de firesc ca la București să se facă demonstrație pentru triumful final al unei oștiri așa de încercate, care e cea mai mare iubire și mândrie a noastră, n-a stat în intenția noastră să ofensăm suferința. (...). Și am dori ca prin aceasta să fim și provocatorii acelu reviriment în spirite, care ar reda operei comune a civilizației moderne pe un popor maghiar raționabil, fără nimic din acel imperialism copleșitor pentru alții, care exclude până acum pe unguri de la orice colaborație folositoare”.

CENTENARUL MARII UNIRI A ROMÂNILOR

**2018 – ANUL OMAGIAL AL UNITĂȚII DE
CREDINȚĂ ȘI DE NEAM ȘI ANUL
COMEMORATIV AL FĂURITORILOR MARII
UNIRI**

Preafericitul Părinte Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

După oficierea Liturghiei Sfântului Vasile cel Mare, în prima zi a lunii ianuarie, a avut loc în Catedrala Patriarhală o slujbă de Te Deum. În cadrul acesteia, anul 2018 a fost proclamat ca An omagial al unității de credință și de neam și An comemorativ al făuritorilor Marii Uniri din 1918 în Patriarhia Română. Slujba a fost oficiată de PS Timotei Prahoveanul, Episcop vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor, în prezența Preafericitului Părinte Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, și a PS Varlaam Ploieșteanul, Episcop vicar patriarhal și Secretarul Sfântului Sinod. La finalul slujbei, PS Varlaam Ploieșteanul a citit actul oficial de proclamare a Anului omagial și comemorativ 2018 în Patriarhia Română. Redăm în continuare, integral, cuvântul rostit cu acest prilej de Părintele Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române:

*

«Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române a proclamat anul 2018 drept Anul Omagial al unității de credință și de neam și Anul comemorativ al făuritorilor Marii Uniri din 1918 pe tot cuprinsul Patriarhiei Române. Credința creștină este, încă de la apariția poporului român în istorie, principalul element constitutiv al conștiinței de sine a românilor, al identității românești, alături de latinitate sau romanitate.

Este o realitate istorică incontestabilă faptul că etnogeneza românească și creștinarea au fost două procese concomitente și convergente. Încreștinăți sau creștinați, adică uniți cu Hristos prin Botez, pe când se formau ca popor nou în istorie, românii poartă în sufletele lor pecetea tainei Crucii și Învierii lui Hristos, trăind ritmic istoria ca pe o Cruce și o Înviere, suferință și speranță, întristare și bucurie.

Biserica Ortodoxă Română a avut o contribuție majoră la promovarea conștiinței identității și a unității spirituale a neamului românesc. Ea a cultivat

cu insistență în sufletele credincioșilor români conștiința că au aceeași obârșie, ca neam, aceeași limbă romanică (neolatină) și aceeași credință creștină. Altfel spus, adevărul originii daco-romane și al latinității limbii sau adevărul „romanității românilor” a fost conștientizat în Biserică și transmis de ierarhi, preoți și diaconi prin predici, dar mai ales prin tipărirea cărților bisericești și difuzarea lor în toate provinciile locuite de români, inclusiv în Transilvania.

În predosloviile sau prefețele tipăriturilor importante întâlnim adesea afirmarea originii romane și unității de credință a românilor. Toți clericii tipografi au avut conștiința că tipăriturile lor sunt adresate întregii seminții românești. După ce limba română orală a luat forma scrisului, ea a fost folosită pentru a traduce textul Sfintei Scripturi din limba greacă, în limba vie a poporului român. Când a devenit și limbă de cult sau liturgică, limba română a dobândit statutul de limbă de cultură și civilizație creștină. Liturgia săvârșită în limba română în toate provinciile locuite de români a devenit, astfel, un factor de unificare spirituală etnică, de promovare a conștiinței identității și unității naționale, dar și a culturii românești.

Preafericitul Părinte Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

Mihai Eminescu, cunoscând rolul Bisericii și al credinței creștine în dezvoltarea culturii și a limbii române ca veșmânt viu al învățăturilor de credință și al cultului liturgic, a numit Biserica Ortodoxă Română „maica spirituală a neamului românesc, care a născut unitatea limbii și unitatea etnică a poporului”. Biserica Ortodoxă Română a slujit întotdeauna poporul român și a

sprijinit aspirațiile lui. În acest sens, marele istoric Nicolae Iorga scria: „Mitropoliții, episcopii, egumenii și așa de adesea ori și smeriții călugări ori umilii preoți de mir au dat poporului, ei singuri aproape, toată învățătura, au înzestrat neamul cu o limbă literară, cu o literatură sfântă, cu o artă în legătură cu gustul și nevoile lui, au sprijinit Statul fără să se lase a fi înghițiți de dânsul, au călăuzit neamul pe drumul pământului fără a-și desface ochii de la cer (...), dând istoriei noastre cărturari, caligrafi, sculptori în lemn, argintari, oameni de Stat, ostași, mucenici și sfinți”.

Cultivând conștiința unității de credință și neam, Biserica Ortodoxă Română a contribuit la pregătirea marilor evenimente istorice, având ca scop unitatea națională a românilor, și anume: Unirea Principatelor din 1859,

obținerea Independenței de stat a României (1877-1878) și Marea Unire din 1918, decisivă pentru constituirea statului național unitar România.

Sărbătorim în acest an, 2018, împlinirea Centenarului de la înfăptuirea Unirii Basarabiei, Bucovinei și Transilvaniei cu Regatul României, în anul 1918, după încheierea Primului Război Mondial. Intrarea României în această conflagrație mondială a urmărit, de fapt, întregirea neamului românesc și făurirea statului național unitar. În cei doi ani de război, clerul ortodox român a fost foarte activ: o parte a clerului ortodox român din Regatul României a însoțit trupele române pe câmpurile de luptă, o altă parte a rămas alături de credincioșii din teritoriile românești ocupate de trupele germane și bulgare, iar mulți monahi și monahii din mănăstiri s-au angajat ca voluntari în serviciile sanitare ale Armatei române.

În 27 martie/9 aprilie 1918, la Chișinău, Sfatul Țării a hotărât cu majoritate de voturi Unirea Basarabiei cu România. În cuvântul regelui Ferdinand, rostit în cadrul dejunului oficial de la Palatul Regal din Iași, oferit în cinstea delegației basarabene, era menționată importanța momentului: „*V-ați alipit în timpuri grele pentru Țara Mamă, ca un copil tânăr, însă cu inima adevărat românească. Salutăm în voi o parte frumoasă a unui vis care niciodată nu se va șterge (...) Trăiască copilul cel mai mic, dar poate cel mai voinic, al României Mari!*”.

La 15/28 noiembrie 1918, în Sala Sinodală a Palatului Mitropolitan din Cernăuți, s-au desfășurat lucrările Congresului General al Bucovinei, care a hotărât „Unirea necondiționată și pentru vecie a Bucovinei, în vechile ei hotare până la Ceremuș, Colacin și Nistru, cu Regatul României”.

Desăvârșirea României Mari a fost înfăptuită prin proclamarea Unirii Transilvaniei cu România, în 18 noiembrie /1 decembrie 1918, la Alba Iulia. Cele două Biserici românești din Transilvania, Ortodoxă și Greco-Catolică, dincolo de anumite suspiciuni și neînțelegeri între ele, au contribuit mult la efortul de emancipare națională.

În dimineața zilei de 1 decembrie 1918, la sfârșitul Sfintei Liturghii, săvârșite în biserica ortodoxă din Alba Iulia, episcopul Miron Cristea al Caransebeșului, a citit rugăciunea pentru dezrobirea neamului românesc. Cuprinsul profund al rugăciunii rostite a creat o emoție foarte puternică în rândul celor prezenți, încât întreaga biserică a intonat apoi imnul Deșteaptă-te, române. Se spune că atunci: „*nu era nici un ochiu uscat. Din ochii tuturor curgeau sfintele lacrimi ale învierii noastre naționale!*”. Ședința Adunării Naționale Constituante s-a încheiat cu un cuvânt festiv al episcopului ortodox Ioan I. Papp al Aradului, care accentua ideea potrivit căreia clerul și poporul sunt „*una în cugete și simțiri, sunt una în dorințele și aspirațiunile naționale!*”.

Marea Unire de la 1 Decembrie 1918 a avut urmări pozitive pentru noul stat român întregit și pentru Biserica Ortodoxă Română. La 18/31 decembrie 1919, în scaunul vacant de mitropolit primat al României a fost ales episcopul Caransebeșului, Miron Cristea, care, în anul 1925, a devenit primul patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, urmând apoi desfășurarea procesului de organizare unitară a Bisericii din întreaga Românie. La 15 octombrie 1922, în cadrul unei ceremonii desfășurate la Catedrala Reîntregirii Neamului din Alba Iulia, regele Ferdinand I și regina Maria au fost încoronați ca suverani ai României Mari, act ce simboliza unirea tuturor românilor „*de la Nistru până la Tisa*” sub același sceptru.

Comemorarea făuritorilor Marii Uniri și a contribuției istorice majore a acestora la îndeplinirea idealului național de unitate constituie o ofrandă de recunoștință, dar și prilej pentru generația actuală de a cunoaște mai bine virtuțile lor, de a le prețui și a le pune în lucrare, fiind chipuri de lumină și întărire spirituală pentru viața și lucrarea Bisericii astăzi.

După Revoluția din decembrie 1989, ziua de 1 decembrie 1918 a devenit Ziua Națională a României, Ziua Unității și Demnității Naționale a Românilor. Întrucât unitatea teritorială realizată în anul 1918 nu mai este astăzi pe deplin aceeași, trebuie să sporim mai mult comuniunea cu frații noștri români din apropierea granițelor actuale ale României și cu românii de pretutindeni. De asemenea, trebuie să apărăm și să cultivăm unitatea de credință și neam, pentru a promova demnitatea poporului român în dialog și cooperare cu celelalte popoare ale lumii.

Prin milostivirea lui Dumnezeu, cu rugăciunile Maicii Domnului și ale tuturor sfinților, prin dărnicia clerului și credincioșilor din Patriarhia Română, dar și a Guvernului României, a municipiului București și a unor primării și consilii județene din țară, în ziua de 30 noiembrie 2018, la sărbătoarea Sfântului Apostol Andrei, Ocrotitorul României, va fi sfințită Catedrala Națională, acest edificiu nou fiind o necesitate liturgică practică, dar și un simbol al spiritualității românești. Catedrala Mântuirii Neamului sau Catedrala Națională, cu hramul principal Înălțarea Domnului și Ziua Eroilor, unește simbolic iubirea față de Dumnezeu a unui popor creștin, jertfelnic și darnic, cu recunoștința pe care o datorăm permanent Eroilor Neamului.

Ne rugăm Preasfintei Treimi să ne dăruiască tuturor bucuria comuniunii frățești în păstrarea dreptei credințe, a unității și a demnității noastre naționale.»

(Preluat de pe site-ul: *basilica.ro*)

27 martie 1918 – UNIREA BASARABIEI CU ROMÂNIA, PRIMUL PAS SPRE MAREA UNIRE

Dr.ist. Ion Constantin

Izbuclnirea primei conflagrații mondiale în vara anului 1914 și apoi alăturarea României, doi ani mai târziu, taberei Antantei, în care se afla și Rusia, păreau să înlătore pentru multă vreme orice posibilitate privind revenirea eventuală a Basarabiei la țara-mamă. Redusă la fâșia de teritoriu național dintre Carpați, Siret și Dunăre, după campania tragică din 1916, România independentă lupta, la începutul anului 1917, pentru propria sa salvare. În pofida acestor factori nefavorabili, în Basarabia se creează premisele unei excepționale resurecții naționale, într-un context politic cu totul deosebit.

La 27 februarie 1917, în urma acțiunii revoluționare a forțelor democratice din Rusia și impactului războiului mondial, se prăbușea Imperiul țarist absolutist. Acest eveniment avea să răstoarne din temelii vechea ordine politică și socială din Rusia, să trezească la o viață nouă popoarele fostului imperiu, inclusiv românii basarabeni. În noua conjunctură politică, fiecare pătură socială din fosta gubernie a fostului Imperiu Rus căuta să-și dobândească, în mod separat, corporativ, drepturile și libertățile de castă, de care a fost privată pe parcursul a mai bine de un veac de umilință și asuprire socială și națională. Febra căutărilor unor noi rosturi politice, sociale și naționale a cuprins întreaga societate basarabeană.

Din primăvara lui 1917, în Basarabia au început să circule ideile de autonomie, libertate a limbii materne în școli, biserică și administrație, de alcătuire a unei armate naționale, mergând în ultimă instanță până la noțiunea de autodeterminare și chiar de despărțire de Rusia prin independență. Astfel de idei erau vehiculate în mentalitatea tuturor popoarelor din fostul imperiu țarist, interconșionându-se reciproc.¹ În aceste împrejurări, soldații moldoveni de pe toate fronturile încep să se organizeze în „comitete moldovenești”. Astfel, s-au format comitete la: Odesa, în frunte cu ofițerul Emanoil Cately, la Iași, condus de Andrei Scobioală, la Roman, condus de Gherman Pântea, la Ecaterinoslav,

¹ Paul Cernovodeanu, *Basarabia. Drama unei provincii istorice românești în contextul politic internațional 1806-1920*, Editura Albatros, București, 1993, p. 134.

în frunte cu Elefterie Sinicliu, la Novo-Gheorghievsk, condus de Martînovski, la Sevastopol, în frunte cu marinarul Grigore Turcuman etc.²

În primăvara anului 1917, Odesa a devenit centrul organizațiilor militare de basarabeni. De menționat că, în vremea stăpânirii rusești, Odesa era un centru important de care depindea Basarabia pe multiple planuri - militar, economic, administrativ, școlar etc., iar universitatea de aici era frecventată de mulți studenți moldoveni. În momentul izbucnirii revoluției ruse, în Odesa se găseau numeroși ostași, ofițeri, studenți moldoveni, refugiați români care își părăsiseră țara fugind de urgia dușmanului. Era firesc ca mișcarea națională a basarabenilor să capete aici încă la începutul revoluției un caracter hotărâtor.³

În orientarea și pregătirea luptei basarabenilor pentru dezrobirea națională, un rol de seamă l-au avut în acele momente prizonierii transilvăneni și bucovineni, ca și refugiații din România care, răspândiți printre soldați și pe teritoriu, au făcut o vie propagandă pentru cauza națională și pentru unirea tuturor românilor. Printre refugiații transilvăneni și bucovineni s-au aflat și câțiva exponenți ai elitei românești, precum Onisifor Ghibu, Octavian Goga sau Ion Nistor. Fruntașii transilvăneni - dintre care s-a detașat ca importanță Onisifor Ghibu - au procurat o tipografie cu litere latine și astfel au putut înființa la Chișinău ziarul „Adevărul (Transilvania)”, „organ de propagandă pentru unirea politică a tuturor românilor”, au tipărit abecedare și cărți în limba română. Mai mult, au organizat pentru învățători, cursuri de istorie, geografie și cântec românesc. Dezbărându-se de mentalitatea filo-rusă, aceștia au devenit apostoli ai redeșteptării naționale a românilor din Basarabia. Tot ei au ajutat la organizarea de întruniri la care se discutau problemele populației și se căutau soluții.⁴

La 3 aprilie 1917, Pantelimon Halippa, Vasile Stroescu, Paul Gore, Vladimir Herța și transilvăneanul Onisifor Ghibu au înființat Partidul Național Moldovenesc, care își fixează în program autonomia Basarabiei, cu dreptul de autodeterminare națională. În scurt timp, au luat ființă secții locale ale Partidului Național Moldovenesc în mai multe localități din Basarabia. Partidul Național Moldovenesc și-a asumat rolul de a coordona mișcarea pentru autodeterminarea românilor basarabeni.

² Viorica Moisuc, *Basarabia. Bucovina. Transilvania. Unirea 1918*, Documente adnotate și studiu introductiv de prof. univ. dr. Viorica Moisuc, Departamentul Informațiilor Publice Redacția Publicațiilor pentru Străinătate, București, 1996, p. 57.

³ *O pagină din istoria Basarabiei. Sfatul Țării (1917-1918)*, Ediție îngrijită, studiu introductiv și selecția imaginilor de Ion Negrei și Dinu Poștarencu, Editura Prut Internațional, Chișinău, 2004, pp. 116 – 117.

⁴ Ioan Scurtu și colectiv, *Istoria Basarabiei de la începuturi până în 1998*, Ediția a II-a, revăzută și adăugită, Editura Semne, București, 1998, p. 81.

Pe 13 aprilie 1917, Comitetul de organizare de la Kiev al foștilor prizonieri a lansat apelul adresat tuturor conaționaliilor de a contribui la eliberarea provinciilor aflate sub stăpânire habsburgică și a le uni cu România „*pentru a forma împreună cu ea un singur stat național românesc*”. Pe de altă parte, mulți soldați basarabeni încadrați în armata rusă pe frontul românesc făcuseră cunoștință cu frații lor din Vechiul Regat, simțindu-se din ce în ce mai apropiați de ei. Așa se explică manifestația soldaților din garnizoana Chișinău din 4 iunie 1917, organizată în Piața Slobozeniei (Libertății - n.n.), unde s-a cântat „*Pe-al nostru steag e scris Unire*”. Peste două zile, la 6 iunie, cu prilejul trecerii prin Chișinău a grupului de 1.200 voluntari ardeleni în drum spre Iași și apoi pe front, li s-a făcut o primire entuziastă, înmânându-li-se și un steag pe care era scris „*Unirea tuturor românilor*” și o icoană care să fie așezată în biserica ortodoxă din Alba Iulia⁵. Ajuns la Iași, la 7 iunie, grupului de voluntari ardeleni i s-a făcut o primire deosebită⁶.

În toiul luptelor din primăvara - vara anului 1917, bolșevizarea trupelor ruse a creat o situație deosebit de complicată pentru România. Haotica dezintegrare a disciplinei militare ruse a căpătat un aspect de ostilitate față de autoritățile române.⁷ Pe 1 mai 1917, revoluționarii bolșevici au strâns la Iași - capitala Moldovei - 15.000 - 20.000 de membri ai trupelor rusești, încercând să răstoarne monarhia română și lansând, imediat după aceea, operațiuni antiromânești și la Odesa. Această tentativă a fost condusă de comunistul bulgar Cristian Rakovski, care, acționând ca exponent al unor grupări cu orientare radicală de stânga din țară, iar apoi fondator al Federației Balcanice Panslave, încerca separarea Dobrogei de România. În timpul atacului din luna mai, Rakovski a fost eliberat din închisoarea în care se afla la Iași de trupele bolșevice și a plecat la Odesa, unde a desfășurat o virulentă activitate comunistă și antiromânească.

În vara anului 1917, situația Basarabiei a devenit deosebit de critică, ca urmare a extinderii dezordinilor și actelor criminale provocate de bandele de dezertori ruși veniți de pe Frontul Român⁸ și care au cuprins aproape întregul teritoriu dintre Prut și Nistru. Pentru a combate aceste silnicii la care era supusă populația moldovenească, comandantul suprem al armatelor rusești de pe Frontul Român, generalul Șcerbacev, prin ordinul nr. 156.370/1917, a aprobat

⁵ Ștefan Ciobanu, *Basarabia. Populația, istoria, cultura*, Editura Clio-București, Edit. Știința, Chișinău, 1992, p. LIII.

⁶ Vezi pe larg Paul Ceronovodeanu, *op. cit.*, p. 140.

⁷ Larry L. Watts, *Ferește-mă, Doamne, de prieteni... Războiul clandestin al Blocului Sovietic cu România*, Editura Rao, București, 2011, p. 68.

⁸ „Frontul Român” era, de fapt, frontul româno-rus din estul țării, întinzându-se din Galiția până la Gurile Dunării. Pe acest front cooperau armata română și armata imperială rusă. (Viorica Moisuș, *op. cit.*, p. 98).

înființarea a 16 cohorțe alcătuite numai din ostași moldoveni și comandate de ofițeri moldoveni, care au fost repartizate în toate județele Basarabiei.⁹ Între timp, au luat amploare manifestările social-politice ale românilor basarabeni, animate de partide, cercuri și organizații politice și societăți, de fruntași ai mișcării pentru renaștere națională.¹⁰

După îndelungi dezbateri și frământări s-a hotărât convocarea Marelui Congres ostășesc din Basarabia, care a avut loc între 20 și 27 octombrie 1917, în Casa Eparhială din Chișinău, cel mai prestigios local din capitala provinciei, într-o atmosferă emoționantă. Au participat 989 de delegați, soldați și ofițeri, reprezentând peste 300.000 de basarabeni, mobilizați pe toate fronturile. Marele Congres ostășesc și-a asumat rolul de adunare reprezentativă pentru întreaga Basarabie și ca atare și-a luat dreptul de a proclama autonomia politică și administrativă a acesteia, în baza principiului autodeterminării și a considerentelor de cultură, naționalitate și istorie proprie.

Delegații la congres au adoptat hotărâri ce au avut un impact concret și decisiv pentru soarta de mai departe a populației din ținut. După dezbateri aprinse timp de o săptămână, congresul a hotărât proclamarea autonomiei teritoriale și politice a Basarabiei, constituirea Sfatului Țării ca organ suprem de conducere, naționalizarea armatei și organizarea cohortelor moldovenești, înfăptuirea reformei agrare și oprirea colonizării provinciei cu străini, naționalizarea învățământului și aparatului administrativ etc. În timpul dezbaterilor, Congresul a fost vizitat de soldații unui batalion din legiunea de transilvăneni, care tocmai atunci treceau prin Chișinău. Întâlnirea dintre basarabeni și transilvăneni s-a transformat într-o adevărată sărbătoare națională a unirii tuturor românilor. Așa cum relatează Onisifor Ghibu, modul în care au fost primiți voluntarii transilvăneni de către basarabeni „întrece orice închipuire. Moldovenii le dau fraților lor de peste Carpați un steag național pe care să-l ducă în numele lor la Alba Iulia!... La despărțire învățătoarele moldovence dau voluntarilor ardeleni buchete de flori legate cu minunate panglici tricolore și le urează din inimă : să le fie presărat cu flori drumul lor biruitor spre Transilvania!”¹¹

La Congresul ostașilor moldoveni au luat parte și delegați de dincolo de Nistru. După ce Pantelimon Halippa a cerut unirea cu România, unul dintre cei care a luat cuvântul a fost soldatul moldovean Toma Jalbă, care, cu un glas plângător, s-a adresat adunării, în numele românilor de peste Nistru : „Și așa,

⁹ Pantelimon Halippa, Anatolie Moraru, *Testament pentru urmași*, Editura „Hyperion”, Chișinău, 1991, p. 144.

¹⁰ Vezi, pe larg, Ioan Scurtu și colectiv, *Istoria Basarabiei*, pp. 80-83.

¹¹ „Ardealul (Transilvania)”, Chișinău, anul I, nr. 6 din 5 noiembrie 1917; Viorica Moisuc, *Basarabia. Bucovina. Transilvania. Unirea 1918*, pp. 98 – 99.

fraților, din cuvintele D-stră, care le-am auzit eu, văd că toți aici v-ați hotărât să vă luați ce vi se cuvine - drepturi și autonomie. Dar eu acum vă întreb pe D-stră, fraților, frații mei și neamurile mele, care suntem moldoveni dintr-un sânge - cui ne lăsați pe noi, care suntem moldovenii, cei ce suntem rupți din coasta Moldovei și trăim pe celălalt mal al Nistrului? Noi rămânem ca șoarecii în gura motanului. Frații noștri! Nu ne lăsați, nu ne lepădați, nu ne uitați! Iar dacă ne veți uita, malul Nistrului îl vom săpa și vom îndrepta apa pe dincolo de pământul nostru; căci mai bine să-și schimbe râul mersul, decât să rămânem noi moldovenii despărțiți unul de altul”¹². Adunarea a aplaudat în picioare strigând „Nu vă vom lăsa!”, iar Ion Buzdugan, adânc mișcat, i-a răspuns lui Toma Jalbă: „Când am auzit jăluirea fratelui nostru moldovan de peste Nistru, mie mi s-a părut că aud bocetul mamei, care și-a pierdut copiii, doinele de care plâng văile și munții în tot pământul românesc, toată desnadejdea și tânguirea neamului nostru. «Nu ne lăsați!» - strigă fratele nostru, și eu socot, că și pietrele, dacă ar auzi s-ar împle de jale. Nu vă lăsăm, fraților! Veniți în brațele noastre. Nistrul îl vom săpa împreună și vom îndrepta apa de dincolo pentru ca nimic să nu ne mai despartă”. La întrebarea sfâșietoare pusă de românul Toma Jalbă acum aproape o sută de ani: „Cui ne lăsați, fraților?” este greu de găsit un răspuns chiar și în zilele noastre.

Ca plan de acțiune imediată, Congresul ostașilor moldoveni a stabilit ca, pentru „ocârmuirea Basarabiei, în cel mai scurt timp să se alcătuiască Sfatul Țării”.¹³ Era vorba de instituirea unui organ de stat suprem, reprezentativ, a cărui autoritate, „până la alcătuirea Adunării Întemeietoare basarabene”, urma să fie exercitată asupra întregii societăți și a tuturor instituțiilor pe care aceasta le avea : „Toate așezămintele administrative din Basarabia se supun pe deplin Sfatului Țării. Îndată ce se va înființa Sfatul Țării, toate comitetele din Basarabia capătă un caracter curat profesional și n-au dreptul de a se amesteca în treburile publice”. Sfatul Țării a fost o instituție reprezentativă de stat, a cărei legitimitate nu poate fi contestată, fiind recunoscută de către toate categoriile populației basarabene.¹⁴

Într-o atmosferă de entuziasm național și revoluționar, specifică situației concrete din Basarabia, în care, după un secol de asuprire țaristă, populația se putea exprima liber, în toamna anului 1917 s-au desfășurat

¹² Viorica Moisuc, *op. cit.*, p. 94.

¹³ Apud Ion Țurcanu, *Unirea Basarabiei cu România în 1918*, Editura Civitas, Chișinău, 1998, p.197.

¹⁴ Cu privire la legitimitatea Sfatului Țării vezi pe larg studiul introductiv intitulat *Între sublim și tragic. Sfatul Țării în documentele sale fundamentale*, întocmit de istoricul Ion Țurcanu la vol. *Sfatul Țării. Documente I Procesele-verbale ale ședințelor în plen* (Ediție de Ion Țurcanu), Editura Știința, Chișinău, 2016, pp. 5-11.

alegerile pentru reprezentanții care urmau să formeze Sfatul Țării. Constituirea Sfatului Țării, ca organism de coordonare și decizie în Basarabia nu a fost deloc simplă, în condițiile în care rușii urmăreau să-și impună oamenii lor la conducere, atât în parlament, cât și în Directoratul General. După cum arată istoricul Gheorghe Cojocaru, *„Reprezentanții formațiunilor proruse erau interesați în conservarea structurilor administrative existente în care dețineau majoritatea absolută a funcțiilor și în neadmiterea constituirii unei instituții supreme de stat, în baza principiilor propuse de forțele politice moldovenești. Crearea unui organism legislativ al ținutului ar fi condus implicit la diminuarea puterii politice și la slăbirea pozițiilor economico-financiare ale apărătorilor intereselor Rusiei în Basarabia...Situția lor avantajoasă putea fi menținută în continuare numai într-o Basarabie cu statut de gubernie rusească, subordonată direct guvernului de la Petrograd. Iată de ce forțele centraliste din ținut, urmărind păstrarea unor importante poziții politice și economice, sub paravanul frazelor despre necesitatea apărării cuceririi revoluțiilor, au frânat procesul de autodeterminare națională a populației române majoritare din Basarabia.”*¹⁵

La 27 octombrie 1917 s-a constituit Biroul de organizare al Sfatului Țării, care și-a asumat rolul unui adevărat organ de conducere a Basarabiei. Timp de aproape o lună - perioadă cât a activat - Biroul s-a întrunit în 15 ședințe în plen, într-un șir de ședințe în cadrul comisiilor de profil (financiară, militară, gospodărească, organizatorică, administrativă, alimentară etc.), precum și în cadrul comisiilor ad-hoc.¹⁶ Biroul a elaborat criteriile și a definitivat modalitățile de reprezentare a partidelor politice, asociațiilor naționale și profesionale, societăților culturale și naționale, unităților administrative orașelor și județelor, consiliilor de deputați în Sfatul Țării, a identificat localul în care urma să-și țină ședințele organul suprem al Basarabiei precum și spațiile ce urmau a fi închiriate pentru cazarea deputaților sosiți din afara Chișinăului. În cadrul Biroului organizatoric a fost creată o comisie specială însărcinată cu elaborarea unei scheme privind repartizarea mandatelor în Sfatul Țării. Din ea făceau parte Ion Inculeț, Pantelimon Erhan, Teofil Ioncu, Ion Buzdugan, Pantelimon Halippa. Comisia creată ad-hoc a găsit de cuviință să majoreze numărul total de la 120 la 150 de deputați, dintre care 105 (70%)

¹⁵ Gheorghe E. Cojocaru, *Sfatul Țării. Itinerar*, Chișinău, 1998, pp. 27-28; Ion Constantin, Ion Negrei, Gheorghe Negru, *Ioan Pelivan părinte al mișcării naționale din Basarabia*, Ediția a II-a, revăzută și completată, Cuvânt înainte de Corneliu-Mihail Lungu, Postfață de Eugenia Danu, Chișinău, 2012, pp. 89-90.

¹⁶ Vezi pe larg Valeriu Popovschi, *Procesele verbale ale ședințelor Biroului de organizare a Sfatului Țării*, în „Destin Românesc”, Revistă de istorie și cultură, Serie nouă, 2008, An III, XIV, Nr. 4 (56), pp. 19-40; Idem, *Biroul de organizare a Sfatului Țării 27 octombrie-21 noiembrie 1917*, în „Destin Românesc”, Revistă de istorie și cultură, Serie nouă, 2010 An V (XVI) Nr. 3-4 (67-68), pp. 21-36.

erau rezervate pentru moldoveni și 45 (30%) - minoritarilor. La repartizarea mandatelor s-a ținut cont de corelația procentuală a etniilor în componența populației.

În Sfatul Țării au fost aleși 150 de deputați, din cele mai variate straturi sociale, curente politice, reprezentanți de județe și comune, ai clerului, cadre didactice, corporații profesionale, instituții, funcționari etc. Prin compoziția sa, Sfatul Țării era un organ reprezentativ care reflecta întreaga structură națională și toată gama de curente politice, categorii socio-profesionale și instituții existente în acel moment în Basarabia. Erau membri în acest organ : militari, țărani, învățători, preoți, juriști, delegați ai unor structuri administrative (zemstve, orașe), societăți (culturale, cooperative, ale căilor ferate, poștei și telegrafului), precum și ai organizațiilor și curentelor politice existente în Basarabia : Partidul Național Moldovenesc, socialiști de diverse nuanțe („poporani”, „democrați”, „revoluționari”), toți aparținând minorităților naționale.¹⁷ Din Sfatul Țării făcea parte și o femeie, Elena Alistar.

Sfatul Țării și-a început activitatea pe data de 21 noiembrie 1917, ședința inaugurală având loc într-un cadru solemn. Mai întâi deputații au asistat la serviciul divin oficiat în catedrala din Chișinău, în limba română, de către episcopul Gavriil al Ackermanului și de arhimandritul Gurie. Cu acest prilej s-a sfințit primul steag național, sub cutele căruia a defilat cel dintâi regiment românesc. Apoi, Sfatul Țării și-a inaugurat lucrările în localul Liceului nr. 3 din Chișinău în acordurile imnului „*Deșteaptă-te Române!*”. În cadrul acestei prime ședințe a Sfatului Țării, Ion C. Inculeț a fost ales președinte, Pantelimon Halippa vicepreședinte, iar Ion Buzdugan secretar. Comisarul gubernial și cei județeni, toți purtătorii legali ai suveranității rusești, au jurat credința Sfatului, transferând astfel legal și fără o intervenție externă, suveranitatea rusă în mâna noului organ reprezentativ. Astfel Sfatul Țării a preluat oficial conducerea Basarabiei, dispunând legalmente de soarta ei și a poporului care l-a ales. Jucând rolul benefic al unui „parlament”, această instituție a reușit să concentreze în mâinile sale întreaga autoritate în provincie, având o importanță hotărâtoare în evoluțiile ulterioare din Basarabia. Nucleul conducător al Sfatului Țării îl constituia „*Consiliul Directorilor Generali*”, care avea atribuțiile unui guvern, dispunând de putere executivă. În discursul inaugural, președintele Ion C. Inculeț a motivat necesitatea formării înaltului organ cârmuitor al ținutului prin faptul că Rusia este cuprinsă de anarhie și Basarabia trebuie ferită de acest potop.

¹⁷ Ioan Scurtu și colectiv, *Istoria Basarabiei*, p. 82.

Constituirea Sfatului Țării nici pe departe nu a rezolvat problemele cu care se confrunta populația dintre Prut și Nistru. Către sfârșitul anului 1917, în Basarabia domnea o stare de anarhie și dezordine completă, provocate în mare parte de puhoiul de soldați ruși care se retrăgeau de pe Frontul Român. Masele anarhizate de soldați ruși care părăseau frontul se dedau la acte de violență, comiteau nenumărate asasinat și violuri. Dezordinile au început în orașe, dar foarte rapid s-au extins și la sate. Astfel, au fost devastate ferme și proprietăți, a fost furat sau stricat inventarul agricol, au fost împărțite, fără nici o bază juridică, terenuri agricole, vite și alte bunuri. Orice acțiune ilegală era acoperită cu lozinca bolșevică de lichidare a „*burjuilor*”, în această categorie fiind inclusă orice persoană care nu plăcea celor amețiți de băutura și propagandă bolșevică. Demagogia socială și politică se extindea cu repeziciune. Securitatea populației era amenințată și de faptul că elemente bolșevice din ținut încurajau aceste acțiuni, fiind uneori chiar inspiratorii acestor ilegalități. Unitățile militare moldovenești recent constituite nu erau în stare să stăvilească acest val de anarhie, să restabilească și să mențină ordinea publică.

În această situație complicată, Basarabia face următorul pas în procesul de autoadministrare. La ședința din 2 decembrie 1917, Basarabia a fost proclamată Republică Democratică Moldovenească autonomă. Proclamarea Basarabiei republică democratică și totodată națională (în sensul de moldovenească) denotă maturitatea forțelor politice locale, îndeosebi a celor cu program național, care prin acest act își asumau întreaga responsabilitate politică de moment, dar și de perspectivă. Forțele centraliste și unii deputați minoritari din Sfatul Țării, constrânși de situația concretă, admiteau crearea „*Republicii Basarabene*”, opinând că „*nu există teme istoric pentru a numi Basarabia Republică Moldovenească*”, iar specificarea caracterului național al republicii o calificau drept manifestare a „*naționalismului națiunii dominante*”. În ședința Sfatului Țării din 1 decembrie 1917, deputatul Ioan Pelivan, ripostând unei asemenea abordări demagogice și în deplină cunoștință de cauză, a explicat esența problemei în felul următor: „*Până în 1812 se numea Basarabia numai o treime din gubernia noastră – actualele județe Ismail și Akkerman. Partea de mijloc și cea de nord a guberniei noastre se numea Moldova. Guvernul țarist, anexând în 1812 la Rusia o parte a Moldovei dintre Prut și Nistru, a trecut absolut arbitrar denumirea «Basarabia» și asupra celorlalte județe din această parte. De aceea denumirea republicii «Moldovenească» este întemeiată istoricește. În denumirea republicii cu un nume sau altul trebuie să fie indicat poporul care pe teritoriul acesta constituie majoritatea populației. La baza acestei denumiri trebuie să fie pus principiul național, și nu cel geografic. Ucrainenii și-au numit republica Ucraineană, dar*

nu Kieveană sau Poltava... Ucrainenii și polonezii întotdeauna au numit țara noastră Moldovenească, și nu Basarabeană”.¹⁸

Referitor la sintagma „popor moldovenesc”, istoricul Ion Țurcanu arată că aceasta „era una obișnuită, întâlnindu-se frecvent în discursurile parlamentare, în documentele elaborate de legislativ și în presa vremii, așa încât nimănui nu i-ar fi trecut prin cap să o pună la îndoială, chiar dacă mulți moldoveni, mai cu seamă cei care erau mai instruiți, știau bine că, de fapt, erau români. Uneori, sentimentele românești și chiar ideea că Basarabia trebuia să facă parte din România erau exprimate și de militarii basarabeni, mai cu seamă de cei care se aflau în unități militare de pe Frontul Român”.¹⁹ Edificatoare pentru conștiința națională a basarabenilor este cuvântarea rostită de Teofil Ioncu, unul dintre liderii Partidului Național Moldovenesc, în ziua de 9 septembrie 1917, la Congresul popoarelor de la Kiev. „Mulți veți fi auzit de moldoveni, zicea el, dar puțini cred că știți că nația moldovenească nu există. Există însă o nație română. Numele Moldova, moldoveni sunt teritoriale, nu naționale, iar dacă noi numim moldovenește comitetele și organizațiile noastre, o facem numai din punct de vedere tactic, fiindcă cuvântul român sună prea aspru în urechile vrăjmașilor noștri, de care avem foarte mulți, ca și dumneavoastră”.²⁰ Pe de altă parte, „dacă îi avem în vedere doar pe deputații moldoveni, care reprezentau majoritatea populației basarabene - apreciază Ion Țurcanu - constatăm că ideea națională românească, chiar dacă nu era conștientizată de ei întotdeauna suficient de nuanțat, indiferent că se manifesta la început doar sub forma unui românism local, moldo-basarabean, avea rădăcini adânci în subconștientul acestora, ceea ce i-a determinat să și-o manifeste chiar din primele zile ale revoluției (ruse - n.n.), iar unii, de regulă cei mai instruiți din ei, cu mult până la acel eveniment”.²¹

La 7 decembrie 1917, Sfatul Țării a votat primul guvern (Consiliul Directorilor Generali) al Republicii Democratice Moldovenești, sub președinția lui Pantelimon Erhan, care cumula și funcția de director general al Agriculturii. Consiliul Directorilor Generali își propunea drept scop stabilirea ordinii în toate domeniile vieții social-economice, înlăturarea anarhiei și dezastrului, organizarea administrației publice în toate domeniile. Proclamarea Republicii

¹⁸ Gheorghe Negru, *Țarismul și mișcarea națională a românilor din Basarabia*, Chișinău, 2000, pp. 99-100; Ion Constantin, Ion Negrei, Gheorghe Negru, *Ioan Pelivan părinte al mișcării naționale din Basarabia*, p.105.

¹⁹ Ion Țurcanu, *Sfatul Țării. Documente*, p. 17.

²⁰ *Ibidem*. Vezi și *O pagină din istoria Basarabiei. Sfatul Țării (1917-1918)*, Ediție îngrijită, studiu introductiv și selecția imaginilor de Ion Negrei și Dinu Poștarencu, Editura Prut Internațional, Chișinău, 2004, p. 110.

²¹ Ion Țurcanu, *op. cit.*, p. 20.

Democratice Moldovenești și formarea guvernului au încheiat procesul de organizare a puterii legislative și a celei executive în tânărul stat democratic.

Noul stat continua să fie legat de Rusia ca stat federativ. El a fost repede recunoscut de guvernul din Petrograd. Misiunea acestui consiliu era deosebit de dificilă, în condițiile în care Basarabia, ca și întreaga Rusie, se confrunta cu tulburări violente și o stare de anarhie. În aceste împrejurări deosebit de complicate, în zilele de **17-18 decembrie 1917, la Tiraspol, se desfășoară Primul Congres al Moldovenilor din stânga Nistrului, o consecință directă a Marelui Congres ostășesc de la Chișinău, din 20 - 27 octombrie 1917, la care a fost proclamată autonomia fostei Basarabii țariste.** Congresul a fost precedat de adunări pregătitoare la Tiraspol în 16 noiembrie și Grigoriopol în 21 noiembrie, hotărându-se ca fiecare sat să trimită doi delegați. Au participat delegați reprezentanți a circa 20 de localități din județele Tiraspol și Balta, 47 ostași din garnizoana locală și alte orașe din regiune și o delegație oficială a Sfatului Țării din care făceau parte Pantelimon Halippa, Anton Crihan, Gheorghe Mare și Vasile Gafencu.

În cadrul Congresului de la Tiraspol a fost exprimată ideea unirii regiunilor românești din stânga Nistrului cu Basarabia și pe cale de consecință cu România. Unii participanți au stăruit înduioșător „*să ne soidinim (unim) cu frații*”, arătând că „*oamenii de la țară sunt trimiși cu aiastă vorbă: să fim toți împreună, cu aiastă vorbă ne așteaptă pe noi oamenii la sate*”.²² Țăranii Sofron Coldâba și Ștefan Logut din satul Garmațcaia au cerut ca „*acum să se facă măcar o bucățică de rezoluție că ne soidinim cu Moldova*”.²³ „*Din păcate - așa cum va consemna Nichita Smochină în Memoriile sale - vorbele fraților transnistreni au rămas un vox clamantis in deserto. Am rămas pe dinafară la voia întâmplării să luptăm singuri, de aceea eu m-am hotărât că drepturile noastre moldovenești nu le putem apăra decât noi. Dar furtuna cea mare se apropia cu o furie puternică*”.²⁴

Esențialmente ostili tuturor mișcărilor naționale²⁵, bolșevicii, la scurt timp după ce în octombrie 1917 au acaparat puterea, aveau să reia vechile pretenții imperialiste ale Rusiei țariste asupra Basarabiei. În decembrie 1917, V.I. Lenin, Leon Troțki și Cristian Rakovski, acum membru al conducerii sovietice din Petrograd și director al operațiunilor contra României, au trimis la Iași, unde se afla Guvernul și Marele Cartier General al Armatei Române, un

²² Onisifor Ghibu, *De la Basarabia rusească la Basarabia românească*, p. 116.

²³ www.voci.ro/romanii-uitati-moldovenii-de-dincolo-de. (accesat la 16 ianuarie 2018).

²⁴ Nichita Smochină, *Memorii*, Ediție îngrijită de Gallin-Corini Vlad, Editura Academiei Române, București, 2009, p. 168.

²⁵ William Howel Reed, *Bessarabia*, National Archives Washington, U.S.A., Inquiry Document nr. 478, p. 19.

comando bolșevic având misiunea de a intensifica mișcarea revoluționară în Moldova. Comandoul bolșevic era format din circa 80 de persoane, sub conducerea lui Simion Grigorievici Roșal, unul dintre participanții la Puciul de la Petrograd. Ei intenționau să-l asasineze pe Regele Ferdinand I, să aresteze Guvernul și să instaleze aici un regim bolșevic, condus de Cristian Rakovski și alți militanți comuniști. După cum rezultă din instrucțiunile trimise „comisarilor naționali” de Adolf Abramovici Joffe, membru al delegației sovietice la negocierile de pace de la Brest-Litovsk, operațiunea a fost sugerată de generalul german care conducea delegația Puterilor Centrale : „*Când tovarășul Troțki a declarat că consiliul nu putea exercita în nici un fel vreo influență asupra Statului-Major român, generalul Max Hoffman (șeful delegației Puterilor Centrale la negocierile de la Brest-Litovsk) a subliniat necesitatea și posibilitatea trimiterii unor agenți de încredere în armata română, de arestare a misiunii românești de la Petrograd și de a întreprinde pași pentru a scăpa de regele României și de posturile de comandă ale armatei române*”.²⁶

Sosiți în Gara Socola de lângă Iași, bolșevicii din comandoul lui Roșal au reușit să preia rapid comanda unităților Armatei a IV-a ruse de la Bacău, a Corpului de Armată Siberian al Armatei a VI-a din Galați și a organizațiilor soldaților și Comitetului Militar Revoluționar din Iași (C.M.R.), proclamându-l „autoritate supremă a armatei ruse de pe frontul românesc”. Țelul bolșevicilor era „*de a izola Iașiul prin blocarea Armatei a II-a române pe front*” și de a ocupa apoi capitala și alte orașe importante, cu sprijinul Armatei a IV-a ruse, cu un efectiv de 400 000 de oameni. Acea armată urma să „*pornească apoi în marș spre Iași*”, copleșind prin număr forțele de apărare românești, de zece ori mai reduse.²⁷

În această situație deosebit de gravă, ce periclita însăși ființa statului român, în noaptea de 8/9 decembrie 1917, a avut loc o întâlnire în Casa Grigore Iamandi de pe Copou între grupul de emisari din Socola și generalul Dmitri Șerbacev, comandantul armatelor ruse din România. Șerbacev a cerut sprijinul Armatei Române pentru anihilarea comandamentului bolșevic de la Socola. Armata Română rămăsese singura forță organizată din zona Frontului Român în măsură să-și asume misiunea luării sub control a dezordinilor provocate de trupele bolșevizate ale armatei ruse, iar în acest sens au fost date dispoziții corespunzătoare pentru realizarea unei concentrări mai mari de forțe spre est în zona Prutului și în sudul Basarabiei, „*pentru a face astfel ca*

²⁶ A.N.I.C., București, C.C. al P.C.R., fond nr. 50, dosar nr. 477, ff. 51-52; Larry L. Watts, *op. cit.*, p. 69.

²⁷ *Ibidem*, pp. 69-72.

șuvoaiele de dezertori să urmeze căi stabilite din timp și supravegheate îndeaproape de trupele române”²⁸

În aceeași noapte, primul ministru Ion I.C. Brătianu a convocat un Consiliu de Miniștri, în care s-a hotărât eliminarea centrului rebeliunii bolșevice de la Gara Socola și curățirea teritoriului național de trupele rusești. În ziua următoare, o unitate militară formată din ostași ucraineni, împreună cu trupe militare române, au înconjurat tabăra rusă de la Socola, arestându-i pe rebelii ruși care s-au predat fără a se opune prea mult. Similar s-a procedat și în alte localități (Roman, Pașcani, Mirosălvești, Fălticeni, Dorohoi etc.). Soldații rebeli ruși au fost dezarmați și expulzați peste Prut.

Între timp, evenimentele din Basarabia se precipitau vertiginos. În decembrie 1917, cete înarmate de bolșevici s-au adunat la Chișinău și s-au dat la grave provocări la adresa Consiliului Directorilor Generali. Câțiva deputați în Sfatul Țării au fost prinși de forțele militare bolșevice, iar alți deputați au părăsit Chișinăul sub amenințarea cu moartea.

Demobilizarea armatei ruse de pe frontul românesc, începând cu a doua jumătate a lunii decembrie 1917, a agravat și mai mult situația Republicii Democratice Moldovenești. Detașamente sau grupuri izolate de soldați ruși, înarmați sau fără de arme, flămânzi și nemulțumiți, dar afectați de demagogia bolșevică, se dedau la jafuri, omoruri și alte atrocități. Ținutul a fost cuprins de un val de pogromuri și acțiuni de distrugere în masă a bunurilor publice și private.²⁹ La Chișinău, se organizează Frontotdelul, un comitet bolșevic, în frunte cu V. Perper, V. Kaabak și alți aventurieri politici. Având sprijinul unor unități militare ruse bolșevizate scăpate nedezarmate de pe frontul din Moldova, dar și a garnizoanei Chișinău contaminată de anarhie, acești revoluționari de profesie au încercat să preia controlul politic asupra Chișinăului și a Basarabiei în întregime.

În aceste condiții, Sfatul Țării, în ședința din 19 decembrie 1917, la inițiativa fracțiunii minorităților, a decis acordarea de *carte blanche* guvernului în chestiunea salvagărdării statului prin solicitarea unei asistențe din exterior. Consiliul Directorilor Generali a decis să apeleze la Cartierul General Rus de pe Frontul Român, dar, întrucât însuși generalul Șcerbacev se afla la Iași fiind păzit de armata română contra soldaților ruși bolșevizați, rezultatul a fost nul. Totodată, Pantelimon Erhan, președintele Consiliului Directorilor Generali, și Ion Inculeț, președintele Sfatului Țării, au încercat să negocieze cu șeful

²⁸ Ion Țurcanu, *op. cit.*, p. 28.

²⁹ Vezi Gh. V. Andronachi, *Albumul Basarabiei în jurul marelui eveniment al Unirii*, M.O. și Imprimeriile Statului, Impremeria Chișinău, 1933, pp. 160-165; Ion Constantin, Ion Negrei, Gheorghe Negru, *Ioan Pelivan părinte al mișcării naționale din Basarabia*, p. 108.

statului major al districtului militar Odesa trimiterea în Basarabia a două divizii de cazaci, dar tentativa la fel s-a dovedit nereușită.³⁰ În condițiile dezordinii de nestăpânit, Consiliul Directorilor Generali decide să ceară ajutorul armatei române. În acest scop, la 26 decembrie 1917, toți directorii (miniștrii) semnează o telegramă adresată guvernului român aflat la Iași.

Față de situația creată, guvernul român condus de Ion I. C.Brătianu a decis să trimită peste Prut două divizii de infanterie și două de cavalerie.³¹ Intrarea armatei române în Basarabia a fost hotărâtă în Consiliul de Miniștri de la Iași, la 1 ianuarie 1918. Trupele noastre s-au pus în mișcare la 10 ianuarie 1918, iar la 12 ianuarie generalul Constantin Prezan, șeful Marelui Cartier General a dat o proclamație prin care definea scopurile intrării armatei române : de „a aduce rânduială și liniște în satele și târgurile” basarabene, „punând la adăpost viața și avutul întregului popor împotriva răufăcătorilor”, și de a asigura „transportul celor trebuincioase pentru traiul armatelor ruse și române, care fac pază la hotarele noastre, apărând prin aceasta și hotarele țării voastre”.³²

La trecerea Prutului, armata română a fost întâmpinată cu bucurie de populația civilă. Interesantă este în acest context, declarația unui profesor universitar rus și anume: „nu avem ce căuta aici în pământul Basarabiei. Pământul Basarabiei nu este pământ rusesc, este pământ moldovenesc din moși-strămoși. Noi avem pământ destul în Rusia. Nu avem brațe destule să-l lucrăm. Nu ne trebuie pământ străin. Să ne ducem la noi acasă și să lăsăm pe moldoveni să-și stăpânească în pace pământul lor strămoșesc”.³³ Divizia a XI-a care înainta spre Chișinău, a fost întâmpinată, la Streșeni, de o delegație a Sfatului Țării, în frunte cu Ioan Pelivan și Ion Inculeț, care au mulțumit călduros ostașilor români pentru ajutorul dat. În condițiile de atunci, ajutorul trupelor române a fost vital pentru restabilirea ordinii, având în vedere că, folosind lozinca internaționalismului proletar, bolșevicii reușiseră să atragă o mare parte din populația eteroclită din sudul Basarabiei: găgăuzi, bulgari, tătari, lipoveni, iar marinarii din flota de pe mare și Dunăre, după modelul celor din Kronstadt, se declaraseră revoluționari și înteteau dezordinile, distrugerile, panica.

³⁰ Gheorghe E. Cojocaru, *Sfatul Țării. Itinerar*, p. 6; Ion Constantin, Ion Negrei, Gheorghe Negru, *Ioan Pelivan părinte al mișcării naționale din Basarabia*, p. 108.

³¹ Vezi pe larg Constantin Kirîțescu, *Istoria războiului pentru întregirea României 1916 – 1919*, vol. III, cap.II, Editura Casei Școalelor, București, nedatată; Ioan Scurtu și colectiv, *Istoria Basarabiei*, p. 85.

³² Ștefan Ciobanu, *op. cit.*, pp. 195-195; Dan Cernovodeanu, *op. cit.*, p. 151.

³³ Ioan Scurtu și colectiv, *Istoria Basarabiei*, p. 85.

Rezistența României la bolșevizare a creat, însă, „confuzie și frustrare printre conducătorii sovietici, abilitatea de a dezarma mari unități rusești inspira acum furie și teamă”.³⁴ La începutul lunii ianuarie 1918, presa bolșevică a început să protesteze împotriva „abuzurilor românilor”, iar Troțki a amenințat „elementele criminale din rândul corpului ofițerilor români și al aparatului birocratic care îndrăzniseră să ridice mâna împotriva Revoluției Ruse”.³⁵ După cum rezultă dintr-un raport al Biroului de Informații Britanic, „vechea neîncredere și aversiune la adresa rușilor s-au accentuat deosebit, mai întâi ca urmare a trădării guvernului țarist față de România”, apoi prin faptul că Rusia bolșevică nu și-a onorat „promisiunile referitoare la sprijinul militar” și, în final, prin „indiscipline și ilegalitățile” produse de trupele rusești, „ca pentru a dovedi o contrapondere” la promisiunile bolșevicilor : „Simplul fapt că boșevismul este de fapt rusesc în originile sale militează împotriva succesului acestuia în România de astăzi. De aceea, pare probabil că armata română va opune o puternică rezistență împotriva oricărei forme de ofensivă bolșevică (...) Sunt mult mai bine organizați și disciplinați decât oricare din trupele care ar putea dispune bolșevicii și au conducători militari capabili”.³⁶

Așa cum arată istoricul Larry L. Watts, „Refuzul României de a se comporta ca un stat mic și subordonat și abilitatea sa de a reduce prezența militară rusă în Moldova, de la peste 1 200 000 de militari, la începutul lui noiembrie 1917, până la 50 000 la sfârșitul lui ianuarie 1918 a provocat uluire, furie și îngrijorare la Kremlin. Îngrijorarea s-a transformat în disperare pe 23 ianuarie, când trupele românești au intrat în Basarabia”.³⁷ Combinația de teamă și de furie provenită din convingerea șovinistă că înfrângerile erau provocate de o „civilizație superioară” – menționează istoricul citat - au conferit reacției militare a Rusiei o „neputință irațională”. Relevantă în acest sens este o notă a șefului Armatei a IV-a ruse : „Soldații noștri au fost cuprinși de o teamă incredibilă de regimentele românești, la care se uitau mai devreme cu o condescendență vecină cu mulțumirea; pentru că trupele române, iritate de comportamentul incalificabil al camarazilor ruși, i-au pedepsit deseori fără milă (...) O ură adâncă, amestecată cu teamă se răspândește printre trupele rusești care, pentru prima oară de la revoluție, au întâlnit un obstacol în calea propriilor excese”.³⁸

³⁴ Larry L. Watts, *op. cit.*, p. 72.

³⁵ Vezi „Pravda”, 1 și 5 ianuarie 1918 (Apud Larry L. Watts, *op. cit.*, p. 72).

³⁶ Apud Larry L. Watts, *op. cit.*, p. 72.

³⁷ Larry L. Watts, *op. cit.*, p. 74.

³⁸ Constantin Kirițescu, *Istoria războiului pentru întregirea României 1916 – 1919*, vol. III, Editura Casei Școalelor, București, nedatată, pp. 32- 33; Larry L., Watts, *op. cit.*, p. 74.

După eșuarea încercării grupurilor bolșevice conduse de Roșal de a stabili situația politică la Iași, guvernul de la Petrograd a interpretat ațiunile legitime ale autorităților române ca fiind ostile statului sovietic. În seara zilei de 31 decembrie 1917/13 ianuarie 1918, ministrul Constantin Diamandi, împreună cu personalul Legației Române au fost arestați și încarcerați la Petropavlovsk, fiind eliberați peste câteva zile în urma unui protest al membrilor corpului diplomatic din capitala rusă, care s-au prezentat în corpore la Smolnîi, unde au avut discuții cu V.I. Lenin.³⁹ Potrivit opiniei diplomatului sârb Spolaikovici, martor ocular al evenimentelor descrise, atitudinea violentă a guvernului sovietic era subordonată planului: „*revoluție în România și intrarea sa împreună cu Basarabia, ca republică română - ca un tot unitar, în componența Republicii Federative Ruse*”.⁴⁰ Pe 3/16 ianuarie 1918, guvernul sovietic a trimis guvernului român o notă, semnată de V.I. Lenin, în care se afirma că „*autoritățile române au săvârșit acte dușmănoase (s.n.) la adresa soldaților ruși*”, drept care cerea „*eliberarea soldaților și ofițerilor arestați, pedepsirea (s.n.) autorităților militare care au decis aceste arestări și garanția că asemenea acte nu se vor mai repeta. Refuzul de a răspunde la cererea noastră până la 24 de ore va fi considerat ruptură de relații (s.n.). Vom lua în asemenea caz măsurile militare cele mai energice*”.⁴¹ Zece zile mai târziu, la 13/26 ianuarie, Consiliul Comisarilor Poporului transmitea guvernului român că a hotărât următoarele :

„1) Să rupă orice relațiuni diplomatice cu România și să expulzeze pe drumul cel mai scurt Legația României, precum - în genere - și pe toți agenții autorităților române;

2) Să declare sechestrat pentru oligarhia română depozitul de aur al României păstrat la Moscova; puterea sovietică își ia răspunderea pentru păstrarea acestui depozit și se obligă să-l restituie în mâinile poporului român;

3) Fostul general șef al frontului român, Șcerbacev, care s-a ridicat împotriva revoluției, este declarat dușman al poporului și pus în afară de lege”.⁴²

De menționat că în această notă nu se punea chestiunea Basarabiei, astfel că ruperea relațiilor diplomatice nu a avut la bază probleme teritoriale cum a susținut mai târziu istoriografia sovietică.⁴³ Imediat după ruperea

³⁹ Vezi pe larg Ioan Scurtu și colectiv, *Istoria Basarabiei*, pp. 83 - 84; Viorica Moisuc, *op. cit.*, pp. 189 - 190.

⁴⁰ Apud Aurel Karetki, Adrian Pricop, *op. cit.*, p. 19.

⁴¹ Nicolae Dașcovici, *Interesele și drepturile României în texte de drept internațional public*, Iași, 1936, p. 289; Ioan Scurtu și colectiv, *Istoria Basarabiei*, p. 84.

⁴² Nicolae Dașcovici, *op. cit.*, p. 165; Ioan Scurtu și colectiv, *Istoria Basarabiei*, p. 84.

⁴³ Ioan Scurtu și colectiv, *Istoria Basarabiei*, p. 84.

relațiilor diplomatice cu România, a fost creat Colegiul autonom suprem al Consiliului Comisarilor Poporului din Federația Rusă pentru afacerile ruso-române, având menirea să se ocupe de toate chestiunile referitoare la relațiile cu România. La 15 ianuarie 1918 Consiliul Comisarilor adoptă hotărârea cu privire la alocarea unei sume de 5 milioane de ruble pentru activitatea acestui colegiu.⁴⁴

În ianuarie 1918, Rakovski, aflat acum în poziția de șef al guvernului ucrainean, a primit sarcina să înlăture „amenințarea românească”. În acest scop, el a organizat o forță militară pentru „o incursiune pe Dunăre pentru a lupta contra românilor”, iar apoi a trecut la „coordonarea eforturilor împotriva contrarevoluționarilor din România și Ucraina”, prin intermediul Rumcerodului și al unui așa-zis „Consiliu Suprem Românesc”.⁴⁵ Intenționând să folosească Ucraina „ca mijloc de declanșare a revoluției în Balcani” și în Europa, Rakovski a trimis trupe în Basarabia pentru a desființa Sfatul Țării, a alunga armata română și a ocupa Chișinăul și alte centre.⁴⁶ Spre sfârșitul lunii ianuarie 1918, conducerea bolșevică din Petrograd a ajuns la concluzia că România transforma Basarabia într-o „platformă” de operațiuni împotriva revoluției ruse.⁴⁷

Pe 24 ianuarie 1918 (de ziua Unirii Principatelor Române), Republica Moldovenească Autonomă se proclamă independentă. În declarația adoptată în acest sens de Sfatul Țării se arăta că „Proclamarea neatârării este o cerință politică a vremii, căci Republica Moldovenească nu mai poate aștepta de la nimeni orânduirea vieții sale și popoarele Republicii trebuie să înțeleagă că viitorul lor atâră numai de la dănsese și că acest viitor poate să fie înfăptuit numai prin așezământul înalt de ocârmuire - Sfatul Țării și stăpânirea pusă de el - Sfatul Miniștrilor”.⁴⁸ Președinte al republicii a fost ales tot Ion Inculeț, secretar al Sfatului Țării a fost ales Ion Buzdugan, iar șef al „Sfatului Miniștrilor” (guvernului) doctor Daniel Ciugureanu. Temându-se că „era posibil ca armata română să nu se oprească la Nistru, ci să continue incursiunea spre Odesa”, Rakovski a încercat să câștige timp. Pe 8 februarie 1918, el a apelat la „medierea” consulilor francez, britanic și italian de la

⁴⁴ Octavian Țăcu, *Bătălia diplomatică pentru Basarabia (XX). Acțiunea subversivă sovietică (I)*, în „*Timpul*”, 13 septembrie 2016.

⁴⁵ Larry L. Watts, *op. cit.*, p. 74.

⁴⁶ Glenn E. Torrey, *Romania and World War I*, Centrul pentru Studii Românești, Iași, 1999, p. 320; Larry L. Watts, *op. cit.*, p. 74.

⁴⁷ Larry L. Watts, *op. cit.*, p. 90.

⁴⁸ „Cuvânt Moldovenesc”, nr. 10 din 29 ianuarie 1918; Ion Constantin, Ion Negrei, *Pantelimon Halippa – apostol al Basarabiei. Studii. Documente. Materiale*, Editura Notograf Prim, Chișinău, 2013, p.189.

Odesa, dar în același timp a cerut întăriri militare de la Lenin.⁴⁹ Acesta a luat, desigur, măsuri imediate, furnizând „*sprijin urgent detașamentelor revoluționare din Basarabia*”. Spre sfârșitul lunii februarie, conducerea bolșevică acorda „*Consiliului Suprem*” al lui Rakovski „*autoritatea supremă în toate problemele și chestiunile referitoare la România*”.⁵⁰ Cursul războiului îl va forța, însă, pe Rakovski să își întrerupă operațiunile militare, permițând Sfatului Țării să-și desfășoare lucrările și să voteze unirea Basarabiei cu România. Într-o atmosferă de haos și dezordine generală, condiționată de vecinătatea nemijlocită a frontului, când grupuri întregi de dezertori se dedau adesea la jafuri, pogromuri, nelegiuri, când Republica Ucraineană înaintează pretenții teritoriale, când asupra tinerei republici independente planează în permanență pericolul invadării cohortelor bolșevizate, Parlamentul, Guvernul, masele largi de români basarabeni caută cu febrilitate soluția salvatoare.

La 27 martie 1918, exprimând voința întregii suflări românești din Basarabia, **Sfatul Țării votează actul Unirii**, în baza căruia „Republica Democratică Moldovenească (Basarabia), în hotarele ei dintre Prut, Nistru, Dunăre, Marea Neagră și vechile granițe cu Austria, ruptă de către Rusia acum o sută și mai bine de ani din trupul vechii Moldove, în puterea dreptului istoric și a dreptului de neam, pe baza principiului că noroadale singure să-și hotărască soarta lor, de azi înainte și pentru totdeauna se unește cu România”.⁵¹ Declarația a fost semnată de Președintele Sfatului Țării, I. Incuț și Secretarul Sfatului Țării, I. Buzdugan. Din cei 125 de deputați prezenți, 86 au votat în favoarea Unirii, 3 au votat împotriva (Balmez Ștefan, bulgar, Osmolovski Arkadie și Starenki Mihail, ucraineni), iar 36 s-au abținut, 13 deputați fiind absenți. Citirea rezultatului a fost însoțită de aplauze furtunoase și strigăte entuziaste „*Trăiască Unirea cu România!*”.⁵² Actul istoric din 27 martie 1918 a constituit încununarea luptei de eliberare națională a românilor din Basarabia, pentru perpetuarea ființei lor naționale. După cum remarca un contemporan al evenimentelor, transilvăneanul Onisifor Ghibu, Unirea Basarabiei cu Țara-Mamă a reprezentat „*repararea prin vigoarea întregului neam românesc a unei nedreptăți seculare*”.⁵³

⁴⁹ Glenn E. Torrey, *op. cit.*, p. 320; Larry L. Watts, *op. cit.*, p. 74.

⁵⁰ Larry L. Watts, *op. cit.*, pp. 75-76.

⁵¹ „Mișcarea”, Iași, din 19 martie 1918.

⁵² Ion Nistor, *Istoria Basarabiei*, Editura Humanitas, București, 1991, p. 282.

⁵³ Onisifor Ghibu, *De la Basarabia rusească la Basarabia românească*, Editura Semne, București, 1997, p. 455.

BASARABIA DUPĂ UNIRE. STATUTUL INTERNAȚIONAL ÎN PERIOADA INTERBELICĂ

Dr.soc. Ioan C. Popa

Preliminarii

La 4/17 august 1916, România semna, la București, Tratatul de Alianță cu Rusia, Franța, Anglia și Italia, prin care, în schimbul părăsirii poziției de neutralitate și al intrării în război împotriva Puterilor Centrale, primea garanții privind integritatea teritorială „în toată întinderea fruntariilor sale actuale” (art. I), precum și recunoașterea din partea celor patru mari puteri a dreptului „de a anexa teritoriile monarhiei Austro-Ungare” locuite de Români (art. III), prin retrasarea unei „linii de hotar” descrisă în amănunțime la art. IV⁵⁴.

Comentând această decizie a guvernanților români, Nicolae Iorga scria la 28 octombrie 1916: „N-am pornit la război de sila nimănui și nici din lăcomie pentru ce nu ni se cuvenea. Singurii dintre neutri am luat o hotărâre de bună voie și în folosul aliaților (...) Noi n-am cerut nimic decât libertatea populației românești celei mai autentice, mai sănătoase și mai doritoare de a forma același corp politic cu noi”⁵⁵.

În pofida multiplelor disfuncționalități apărute în cadrul colaborării militare româno-ruse după intrarea României în război, trebuie precizat că, pe fond, raporturile generale dintre cele două state aliate, în primul rând în plan politic, au fost la început dominate de încredere reciprocă. O astfel de

⁵⁴ Pavel Țugui, *Primul Război Mondial și reîntregirea României*, Ed. Academiei Române, București, 2014, pp. 32-33.

⁵⁵ N.Iorga, *Voința obștii românești*, Editura Militară, București, 1983, pp. 85-86.

atmosfera a făcut posibilă, de altfel, luarea în calcul de către conducerea de stat a României a unei eventuale evacuări în Rusia și, mai ales, încredințarea spre păstrare, la Kremlin, a Tezaurului Băncii Naționale a României. Este de menționat, de asemenea, faptul că în partea a doua a lunii aprilie și începutul lunii mai 1917, primul-ministru Ion I.C. Brătianu, însoțit printre alții de Dinu Brătianu, generalul Constantin Prezan și colonelul Ion Antonescu, s-a aflat într-o lungă vizită la Petersburg, ca invitat al guvernului provizoriu rus.

Cu toată dezamăgirea provocată de turbulențele și dezordinea vizibile la tot pasul în vechea capitală a Rusiei, Brătianu s-a întors totuși încrezător, după cum relatează I.G. Duca în Memoriile sale, deoarece a obținut „*asigurarea formală că războiul va fi continuat, că ni se vor restitui proviziile pe care le împrumutaserăm armatelor rusești în tot decursul iernii, că se va grăbi trimiterea și tranzitarea materialului de război și mai cu seamă că se va întreprinde peste două luni alături de noi ofensiva pe linia Focșani-Galați, pe care o proiectaserăm în vederea eliberării teritoriului ocupat*”. Sentimentul de încredere era stimulat și de primirea făcută lui Brătianu și însoțitorilor săi de guvernul provizoriu rus, care „*era nu numai cordială, dar cu adevărat regească*”: Brătianu „*fusese primit la gară cu muzică și gardă de onoare. Atât el cât și însoțitorii lui... au fost găzduiți în Palatul de iarnă, în apartamentele imperiale. Generalul Prezan dormea în patul Ekaterinei a II-a*”⁵⁶.

Preluarea puterii de către minoritatea bolșevică în toamna anului 1917 avea să schimbe din temelii cursul relațiilor ruso-române.

La 16 ianuarie 1918, după doar câteva zile de la primele note ultimative sovietice și arestarea reprezentanților României la Petersburg, ziarul *Pravda* îi avertiza pe guvernanții români, dar și pe „animatorii acestora” (Alianții, n.n.), că guvernul sovietic „*nu-i dispus deloc să glumească atunci când este vorba despre interesele și onoarea revoluției*”. Într-adevăr, chestiunile erau foarte serioase și grave, dar românii aveau tot mai puternic sentimentul că a sosit momentul istoric al împlinirii unui ideal secular, după cum consemna ziarul *Mișcarea*, din 13 ianuarie 1918: „*Idealul unității naționale a rămas busola vieții noastre de stat. La acest ideal nu putem renunța fără a primejdui însăși existența statului român (...). Războiul îl purtăm cu suferințe și îl eternizăm în paginile istoriei cu sângele generației de astăzi. Dar valoarea lui adevărată nu se judecă cu nervii încordați ai celor de astăzi, ci cu seninătatea calmă a celor de mâine. Drepturile pe care le-a fixat războiul de astăzi în conștiința omenirii și în paginile istoriei sunt imprescriptibile. Peste ele nu se va putea trece niciodată. Și astfel se leagă*

⁵⁶ I.G. Duca, *Memorii*, Editura Expres, București, 1992, vol. III, pp. 228-229.

firele istoriei. Unirea cea mică de la 1859 cu războiul Unirii mari de la 1918. Înțelesul politic al acestui război este pasul hotărâtor către Unirea Mare”.

După confruntările dramatice cu armata rusă bolșevizată și comandourile trimise în România, din toamna anului 1917 și începutul anului 1918, provocările și amenințările Rusiei Sovietice erau departe de a se liniști. La 18 februarie/3 martie 1918, la Brest-Litovsk se semnează pacea dintre Rusia Sovietică și Germania, atât de mult hulită și detestată de Lenin. Ca o consecință imediată a acestei păci, fiind încercuită de inamici și lipsită de sprijinul promis de aliați, România se vede nevoită să semneze la Bufta (5/18 martie 1918) Tratatul preliminar de pace cu Puterile Centrale (Germania, Austro-Ungaria, Bulgaria și Turcia), care se va finaliza prin umilitorul Tratat de pace de la București, din 24 aprilie/7 mai 1918. Un tratat care ne-a pus într-o lumină nefavorabilă în fața aliaților vestici. „*Nu noi putem fi făcuți responsabili de pacea de la București*”, scria un an mai târziu Ion Antonescu. Responsabilitatea o poartă „*aceia care n-au avut, la timp, energia necesară să împiedice atât trădarea Rusiei țariste, cât și trădarea Rusiei revoluționare. Pacea de la București este o consecință. Cauza ei este revoluția rusească și Brest-Litovsk*”⁵⁷.

În pofida dezastrului definitiv care se prefigura, sorții aveau să deschidă totuși un alt drum României, care a renăscut din propria cenușă și a reușit în acel magnific an 1918 să-și împlinească marele ideal al unității și reîntregirii naționale. Primul pas avea să fie făcut foarte curând, la 27 martie, de Sfatul Țării din Chișinău, care a decis unirea Republicii Democratice Moldovenești (Basarabia) cu „*Mama sa România*”, acțiune urmată rând pe rând de toate celelalte provincii istorice românești.

Duiliu Zamfirescu, primul „comisar general al Basarabiei”

Martor direct al schimbărilor din România de la est de Prut, care au condus la înfăptuirea unirii, a fost și scriitorul Duiliu Zamfirescu, „*primul și ultimul Comisar General în Basarabia*”, după cum el însuși mărturisea și care ne-a lăsat câteva constatări memorabile. Pe parcursul lunilor februarie-martie 1918, Duiliu Zamfirescu s-a aflat într-o misiune specială încredințată de mareșalul Alexandru Averescu, noul șef al guvernului român, pe lângă Consiliul Directorilor Generali (cabinetul de miniștri) al Republicii Democratice Moldovenești, proclamată la 2 decembrie 1917, în contextul destrămării Imperiului țarist și al aplicării principiului autodeterminării națiunilor. „*Basarabia actuală, ca orice țară ieșită din revoluție, este câmpul contrastelor*”, devastată de curente centrifuge și promisiuni deșarte, scria D.

⁵⁷ Ion Antonescu, *Români, originea, trecutul, sacrificiile și drepturile lor*, Editura CLIO, București, 1919/1990, p. 87.

Zamfirescu câteva luni mai târziu după încheierea misiunii. „Lumea pare într-un echilibru nestabil”, iar peste tot *latet anguis in herba/șarpele se ascunde în iarbă*, mai avertiza el. În pofida multiplelor dificultăți pe care le întrevedea, D. Zamfirescu constata cu satisfacție că „**poporul basarabean... este pur românesc în substratul său**”. Comentând mărețul act al unirii, din 27 martie 1918, scriitorul și diplomatul cu o lungă experiență anterioară la Roma, sublinia: „În acest pământ locuiește un popor care, de baștină, este popor românesc. Alături de dânsul și adesea ori peste dânsul s-au așezat și alte nații cari, ajutate de administrația rusească, au căutat să-l deznaționalizeze. Dar, aici, ca peste tot pe unde a trecut colonizarea romană, cu caracterul său agricol, - dragostea de pământ a asigurat păstrarea neamului nostru în frontierele țării și în cuprinsul limbei, cu acea neclintită statornicie a legionarului (membru al legiunilor romane, n.n.), pe care nimic n-a învins-o. Aceasta este comoara pe care ne-o aduce Basarabia: țaranul român, lipit de glie”⁵⁸.

Rusia nu s-a împăcat niciodată cu pierderea Basarabiei

După proclamarea unirii Basarabiei cu România, laitmotivul activităților bolșevice din stânga Nistrului va fi invariabil „*eliberarea*” acestui teritoriu și reanexarea lui la Rusia.

Centrul acestor activități a fost stabilit la Odesa, dar puncte de sprijin au fost înființate practic în toate localitățile mai importante situate în stânga Nistrului, în apropierea frontierei cu România. Astfel, în anii 1918-1919, la Odesa au fost constituite „*Societatea pentru Salvarea Basarabiei*”, „*Comitetul Salvarea Basarabiei*” și „*Comitetul Democratic al Salvării Basarabiei*”, la Tiraspol au fost organizate detașamente paramilitare, la Moghilev-Podolsk s-a creat „*Comitetul Salvarea Basarabiei*” și chiar la Kiev a fost înființată „*Rada ucrainenilor basarabeni*”⁵⁹. Comitetele de la Odesa au avut un rol deosebit de activ în elaborarea unor *memorii* destinate aliaților și Conferinței de pace de la Paris, prin care se încerca influențarea luării unor decizii care să conducă la realipirea Basarabiei la Rusia.

Într-o telegramă din 14 iunie 1921, adresată lui V.I. Iakovlev, șeful delegației sovietice la Conferința româno-ruso-ucraineană, Gh. Cicerin, comisarul Rusiei Sovietice pentru afaceri externe, sublinia: „*Trebuie avut în vedere că noi n-am recunoscut anexarea Basarabiei de către România și atunci când vorbim despre Basarabia noi o considerăm o regiune ocupată*”⁶⁰.

⁵⁸ *Duiliu Zamfirescu în Basarabia*, ediție îngrijită de Ioan Adam, Editura Biblioteca Bucureștilor, 2012, p. 65.

⁵⁹ Pentru detalii a se vedea L. Rotari, *Mișcarea subversivă din Basarabia în anii 1918-1924*, Editura Enciclopedică, București, 2004, *passim*.

⁶⁰ *Ibidem*, p. 219.

Această teză va fi reluată sistematic de propaganda sovietică în perioada interbelică, fiind reafirmată inclusiv în Nota ultimativă transmisă de Molotov la 26 iunie 1940: „*Uniunea Sovietică nu s-a împăcat niciodată cu faptul luării cu forța a Basarabiei, ceea ce Guvernul sovietic a declarat nu o singură dată și deschis în fața întregii lumi*”⁶¹.

Mai sunt de menționat o serie de *birouri* create la Kiev, pe lângă CC al PC(b) din Ucraina, având ca sarcini dirijarea activităților în spatele frontului și coordonarea agenților sovietici peste hotare, unul dintre ele ocupându-se în mod expres de organizațiile ilegale și agenții trimiși în Basarabia și Bucovina. Un *Birou basarabean* activa și pe lângă CC al PC (b) din Rusia, care era coordonat – după cum rezultă din unele documente – de I.V. Stalin⁶². *Birourile basarabene* de pe lângă conducerea partidelor bolșevice din Rusia și Ucraina aprobau periodic fondurile de cheltuieli destinate organizării basarabenilor aflați în număr mare în stânga Nistrului. Potrivit memoriilor lui Vladimir Antonov-Ovseenko, conducătorul armatei bolșevice din Ucraina, în luna martie 1919, întregul mal stâng al Nistrului „*era semănat cu basarabeni... peste 40.000 de răsculați s-au înscris în diferite detașamente*”. În Moghilev-Podolsk se formase un fel de Stat Major al Brigăzii I Basarabene, la dispoziția căruia se aflau 16 organizatori trimiși de la Moscova de Biroul Basarabean. Un alt punct de organizare a fost propus la Golta (Balta) unde opera detașamentul lui Tkacenko⁶³.

Ordinul nr. 11160, emis la 13 aprilie 1919 de Comitetul Militar revoluționar, se adresa tuturor originarilor din Basarabia, care cunoșteau „*limba moldovenească*”, cerându-le să se înscrie în unitățile destinate „*eliberării*” acestui teritoriu. La 1 mai 1919, guvernele RSFS Ruse și RSS Ucrainene au înaintat o Notă guvernului României, solicitând „*evacuarea imediată a Basarabiei de către trupele române*”⁶⁴. O zi mai târziu, guvernul Ucrainei cerea României evacuarea Bucovinei.

Nerăbdarea și nervozitatea bolșevicilor ruși și ucraineni părea să nu mai aibă limite. Se discuta intens despre declanșarea unor operațiuni în Basarabia și Bucovina, urmate de acțiuni ale Armatei Roșii în dreapta Nistrului. Potrivit lui Cristian Racovski, ofensiva împotriva românilor era pregătită „folosind, în primul rând, elementele internaționale și basarabene în așa fel încât să nu fie în

⁶¹ *Ibidem*.

⁶² L. Rotari, *op. cit.*, pp. 118-120.

⁶³ Alexei Tkacenko, ucrainean, participant la atacul armat de la Hotin din ianuarie 1919, refugiat peste Nistru și înrolat în Armata Roșie.

⁶⁴ *Ibidem*, p. 121.

defavoarea indicațiilor lui V. I. Lenin. Eu personal socot că operațiile noastre în Basarabia și Bucovina le vom face sub firmă locală, fără să ne afișăm”⁶⁵.

Primul „guvern provizoriu basarabean” în stânga Nistrului

Potrivit documentelor de arhivă, către sfârșitul lunii aprilie și începutul lunii mai 1919, Cristian Racovski a susținut ideea creării unei „Republici Sovietice Basarabene” pe malul stâng al Nistrului, un prim pas fiind reprezentat de formarea, la 5 mai 1919, la Odesa, a unui „*guvern provizoriu basarabean al muncitorilor și țăranilor*”⁶⁶, în frunte cu Ivan Krivorukov⁶⁷. Deși intitulat „*guvern provizoriu basarabean*”, apartenența națională a majorității membrilor săi demonstra însă că nu exista „*absolut nicio bază ca el să fie considerat un guvern moldovenesc*”⁶⁸.

Una din acțiunile sângeroase organizate de noile structuri bolșevice improvizate în stânga Nistrului „sub firmă locală”, adică basarabeană, cum pretindea C. Racovski, a fost incursiunea efectuată la Bender/Tighina, la 27 mai 1919, de un detașament al Armatei Roșii care a ocupat orașul timp de aproape două ore. Eșecul acestei operațiuni i-a determinat pe liderii bolșevici să trateze cu spirit critic organizarea pe viitor a unor astfel de atacuri armate peste Nistru, având în vedere impactul și consecințele lor. Într-un raport înaintat de *guvernul provizoriu* de la Odesa conducerii PC (b) din Ucraina, la 18 iunie 1919, se menționa că „după atacul unităților noastre asupra Tighinei, în toată România s-au luat măsuri mai aspre”⁶⁹.

O lună mai târziu, la conferința organizației regionale de partid din Basarabia, aflată tot la Odesa, se preciza că „după ofensiva asupra Tighinei a fost lichidată definitiv și organizația ilegală comunistă din acel oraș”⁷⁰, fapt ce a determinat infiltrarea unor noi agenți bolșevici în Basarabia și formarea, în septembrie 1919, a unui „comitet provizoriu” care să restabilească mișcarea comunistă subversivă din regiune. Și aceste tentative au fost curmate, însă, în scurt timp, de autoritățile de siguranță române⁷¹.

În iulie același an, cu ocazia celei de-a doua conferințe a agenților din Basarabia, desfășurată la Odesa sub patronajul CC al PC(b) din Ucraina, s-a hotărât modificarea componenței *guvernului provizoriu* și stabilirea sediului

⁶⁵ *Ibidem*, p. 123.

⁶⁶ Mihail Bruhis (1979), *Rusia, România și Basarabia. 1812-1918-1924-1940*, Editura Universitas, Chișinău, 1992, p. 211.

⁶⁷ Agent secret bolșevic, care declara că „guvernul său privește Basarabia ca o parte a Republicii Federative Ruse și se consideră comitet executiv gubernial” (*ibidem*).

⁶⁸ M. Bruhis, *op. cit.*, p. 212.

⁶⁹ L. Rotari, *op. cit.*, p. 127.

⁷⁰ *Ibidem*.

⁷¹ *Ibidem*, p. 132.

său, de asemenea în mod *provizoriu*, la Tiraspol. Cu sprijin financiar de la Moscova și Kiev, s-a trecut și la editarea unor ziare de limbă rusă care să susțină obiectivele propuse, cum ar fi *Bessarabskaia Pravda* și *Krasnaia Bessarabia*.

Deși nu s-au întreprins demersuri pentru a asigura o consacrare juridică acestor improvizații, istoriografia sovietică de mai târziu a încercat să prezinte existența unei asemenea republici fantome drept „prima formațiune statală sovietică constituită pe teritoriul RSS Moldovenești, precum și al județelor Cetatea Albă, Izmail, Hotin, creată pe baza principiului național teritorial”⁷². Istoricii sovietici susțineau că „RSS Basarabeană avea trăsături comune cu RS Bielorusă, cu Comuna de muncă Estonă, cu RSS Lituaniană și RSS Letonă în perioada inițială a existenței lor”⁷³, scopul fiind crearea unei *statalități* ce avea să fie confirmată prin înființarea pe malul stâng al Nistrului, în 1924, a RASS Moldovenești.

Pe la jumătatea anilor ‘70, un cunoscut istoric sovietic, Artiom Lazarev, insista că „*actul formării Republicii Sovietice Socialiste Basarabia (adică Moldova) imediat după Marea Revoluție Socialistă din Octombrie reflectă... nașterea statului sovietic al poporului moldovenesc*”, iar „*guvernul RSS Basarabia a încetat să funcționeze doar temporar din cauza condițiilor nefavorabile create în 1919*”. În opinia sa, „*problema restaurării acestei republici a fost permanent la ordinea zilei până în primăvara anului 1924*”, fiind „*definitiv reinstaurată în 1940 sub denumirea de RSS Moldovenească*”⁷⁴.

Așa-numita RSS Basarabeană a încetat să mai existe în august-septembrie 1919, când Armata Roșie a fost nevoită să se retragă din stânga Nistrului. În urma riposteii armatei române, care a supus malul stâng al Nistrului unui tir de artilerie, *guvernul provizoriu* s-a retras într-un tren blindat care a circulat o perioadă între Tiraspol, Razdelinaia și Birezula, refugiindu-se apoi la Kiev și încetându-și practic existența.⁷⁵

La 28 februarie/13 martie 1918, C. Rakovski îi informa printr-o telegramă pe Lenin și Troțki că scopul misiunii sale la Odesa era „de a alunga forțele române contrarevoluționare din Basarabia și de a provoca o mișcare revoluționară în România”⁷⁶.

Potrivit opiniei mai multor cercetători și istorici, Lenin nu făcea deosebire între români și moldoveni. Încă din 1914, referindu-se la *condițiile*

⁷² *Ibidem*.

⁷³ *Ibidem*, p. 124.

⁷⁴ Vezi pe larg comentariile lui M. Bruhis, *op. cit.*, pp. 209-212.

⁷⁵ L. Rotari, *op. cit.*, p. 124-125.

⁷⁶ L. Rotari, *op. cit.*, p. 53.

specifice ale Rusiei în chestiunea națională, Lenin preciza: „într-o mulțime de cazuri, neamurile asuprite care trăiesc în regiunile periferice își au dincolo de graniță cooriginari, care se bucură de o mai mare independență națională (este destul să amintim fie și granița de Vest și cea de Sud a statului, Finlandezii, Suedezii, Polonezii, Ucrainenii, Români)”⁷⁷.

Ideea care prevala la Moscova în primii ani după Revoluția din Octombrie, împărtășită și de C. Racovski, era aceea că România trebuie bolșevizată în întregime. Drept urmare, diversele structuri improvizate în stânga Nistrului ori în Basarabia erau concepute doar ca puncte de sprijin și etape într-o mișcare mai largă, ce viza declanșarea revoluției proletare și instaurarea puterii sovietelor la scară regională. Intrarea trupelor germane în Odesa (27 februarie/12 martie 1918) a pus capăt, pentru moment, activității organizațiilor bolșevice din acest oraș.

România sub presiunea Cominternului

Încă nu se stinseseră ecourile Primului Război Mondial, iar tratativele de pace de la Paris erau în toi, când Lenin și anturajul său au convocat la Moscova (2-6 martie 1919) „*primul Congres comunist internațional*” care a consacrat înființarea Internaționalei (a III-a) Comuniste (Cominternul).

În deschiderea congresului de constituire a Internaționalei Comuniste, Lenin declara solemn că „*mersul evenimentelor după războiul imperialist favorizează inevitabil mișcarea revoluționară a proletariatului... revoluția internațională începe să se intensifice în toate țările... victoria va fi a noastră, victoria revoluției mondiale este asigurată*”⁷⁸.

La două săptămâni după constituirea Cominternului ia ființă Republica Sovietică Ungară, iar Armata Roșie câștigă teren în luptele cu „*contrarevoluționarii*” din Rusia. La scurt timp după încheierea Tratatului de la Versailles, în iunie 1919, Lenin îl condamnă cu virulență, considerându-l „*mai brutal și mai reacționar decât tratatul de la Brest-Litovsk, impus de iuncherii prusaci*”⁷⁹.

Amenințarea bolșevică ce plana asupra României era agravată de atitudinea ambiguă și contradictorie a Puterilor Aliate în privința unei eventuale intervenții militare în Ungaria. În cele din urmă, sub presiunea evenimentelor și amenințată pe două fronturi de „*alianța roșie ruso-ucraineano-ungară*”, România decide să înlăture guvernul bolșevic de la

⁷⁷ Vezi V.I. Lenin, *Despre dreptul națiunilor la autodeterminare*, Editura în limbi străine, Moscova, 1945, p. 18.

⁷⁸ W. Foster, *Istoria celor trei Internaționale*, Editura Politică, București, 1959, pp. 341-342.

⁷⁹ *Ibidem*, p. 337.

Budapesta printr-o intervenție militară. La 4 august 1919, Armata Română intra în capitala Ungariei, de unde s-a retras după patru luni.

Între 17 iulie și 7 august 1920, la Moscova are loc congresul al II-lea al Cominternului, în cadrul căruia Lenin prezintă faimoasa rezoluție în problema națională și colonială, atacând fără menajamente imperialismul englez și american. După ce numise Rusia țaristă o „*temniță a popoarelor*” și susținuse într-o primă fază dreptul acestora la autodeterminare, mergând până la despărțire, va continua să considere legitime aceste drepturi numai pentru „*popoarele oprimate*” (din țările burgheze europene și din colonii, n.n.). Teza nu mai era valabilă pentru Rusia Sovietică (din 1922, URSS), în care tuturor popoarelor li s-a acordat „*egalitate deplină din toate punctele de vedere*”, acestea trăind „*numai în unire și armonie*”⁸⁰.

Manifestările agresive și expansioniste ale bolșevismului rus erau privite cu preocupare în Anglia, dar și peste ocean, unde președintele Thomas W. Wilson era informat: „*bolșevismul câștigă pretutindeni teren. Ungaria a sucombat. Stăm pe un butoi cu pulbere și e suficientă o scânteie pentru a sări în aer*”⁸¹.

Din cauza situației sale geopolitice, România s-a aflat de la început în prim-planul confruntării cu noul imperialism bolșevic, devenit deodată o amenințare reală, de o gravitate nemaicunosută până atunci în istorie. Imediat după crearea Internaționalei Comuniste, în Ucraina au fost înființate două *birouri speciale* menite să sprijine planurile referitoare la România și țările din Balcani: *Zacordatul* (Centrul de coordonare a acțiunilor de peste hotare), stabilit la Harkov, pe lângă care a fost acreditat Cristian Racovski ca delegat al Cominternului, și *Jugrevkom* (Comitetul revoluționar din sudul Rusiei), cu sediul la Odesa. Într-o scrisoare adresată lui Lenin la 13 ianuarie 1921, C. Rakovski menționa: „*După eforturi colosale, precum și după o serie de eșecuri, am reușit să organizăm activitatea ilegală în România, în special în Basarabia. Drept rezultat au fost aruncate în aer două poduri și am reușit să organizăm o diversiune în Senat*”⁸².

Grupurile ilegale cominterniste, subordonate celor două birouri speciale (centre) din Ucraina și centralei de la Moscova, își desfășurau activitățile după principiile muncii clandestine, îmbinând propaganda politică cu terorismul, diversiunea și spionajul. În declarațiile fostului lider al comuniștilor români Marcel Pauker, în cadrul anchetelor la care a fost supus la Comintern și

⁸⁰ *Ibidem*, p. 363.

⁸¹ W.Z. Foster, *op. cit.*, p. 346.

⁸² L. Rotari, *op. cit.*, p. 238.

NKVD, în 1937, găsim și următoarea mărturie privind activitățile *revoluționare* bolșevice din toamna anului 1921: „La arestările de atunci a ieșit la iveală, mai întâi, că toate așa-numitele grupuri ilegale *de partid* fuseseră pregătite pentru terorism și, în al doilea rând, că se aflau în legătură cu organizațiile ilegale basarabene, în care activitatea de partid, cea diversionistă și cea de spionaj în favoarea Ucrainei Sovietice se desfășurau laolaltă. Omul de legătură cu aceste organizații și cu cele din Moldova și Bucovina era un tovarăș Bonaparte (Sania)⁸³. Din Basarabia, legăturile mergeau mai departe, către *Zakordonul* Ucrainei Sovietice”⁸⁴.

Așadar, încă de la înființare, Cominternul avea sistematic pe agenda sa „*problemele românești*”, de la modul de organizare a grupurilor și a agenților ilegali infiltrați cu sarcini de propagandă, diversiune și spionaj pe teritoriul românesc până la aprecierea periodică a situației generale din România și a stadiului de „*pregătire*” în care se afla pentru declanșarea revoluției bolșevice și instaurarea puterii sovietelor. Teritoriul din stânga Nistrului, alături de Basarabia și Bucovina vor rămâne zonele de predilecție pentru activitatea rețelelor subversive cominterniste.

În mai 1921 a fost creat Partidul Comunist din România (PCdR), iar în august 1922 organizația regională a bolșevicilor basarabeni, aflată până atunci în subordinea organelor de partid din Ucraina, a fost trecută sub coordonarea CC al PCdR.

Concomitent cu organizarea pe scară largă a rețelelor de acțiuni subversive, sovieticii desfășurau o amplă și intensă campanie de propagandă pe plan internațional împotriva unirii Basarabiei cu România, recurgând adesea și la amenințări mai mult sau mai puțin voalate la adresa statelor care recunoscuseră actul de la 1918. O declarație a lui Maksim Litvinov⁸⁵, din 7 aprilie 1924, este relevantă: „Orice sprijin direct sau indirect dat României în chestiunea Basarabiei va fi considerat de guvernul sovietic un act ostil... până la realizarea plebiscitului, acesta va considera Basarabia ca parte integrantă a teritoriului ucrainean... iar statele Micii Întelegeri ar trebui să înțeleagă că participarea la vreo alianță cu România va avea totdeauna ca scop asigurarea anexiunii Basarabiei, și deci va fi incompatibilă cu stabilirea și menținerea relațiilor amicale cu Republica sovietică”⁸⁶.

⁸³ Ițic Bonaparte, Sania, Alexandr Dobroceaev - nume conspirative ale lui Wolf Beer, militant cominternist din Basarabia.

⁸⁴ G. Brătescu, *O anchetă stalinistă (1937-1938). Lichidarea lui Marcel Pauker*, Univers Enciclopedic, București, 1995, pp. 136-137.

⁸⁵ 1876-1951; adjunct (1921-1930), apoi comisar al poporului pentru afacerile externe al URSS (1930-1939).

⁸⁶ L. Rotari, *op. cit.*, p. 225.

Pe de altă parte, URSS⁸⁷ se străduia să-și ascundă intențiile revanșarde, susținând frecvent că ar dori să rezolve chestiunea Basarabiei prin negocieri cu România. În încercarea de a se depăși tensiunile din relațiile bilaterale, delegații române și sovietice s-au întâlnit în mai multe rânduri: la Varșovia, în toamna anului 1921; la Genova, în aprilie/mai 1922, când a fost prezent și Ion I.C. Brătianu, care a ridicat problema restituirii Tezaurului românesc de către succesorii fostului stat aliat rus; la Tiraspol, în 1923, când s-au discutat incidentele frecvente de la frontiera de pe Nistru. Cu acest din urmă prilej a fost semnat un „Regulament privitor la măsurile și procedeul întreprinș pentru prevenirea și aplanarea conflictelor de pe Nistru”, primul document oficial semnat de reprezentanții celor două state, român și sovietic, după ruperea relațiilor diplomatice, în 1918.⁸⁸

Rezultatele acestor negocieri au fost de fiecare dată inconsistente, din cauza pozițiilor diametral opuse pe care s-au situat cele două părți. Moscova pretindea că în Basarabia este necesară organizarea unui plebiscit, deoarece unirea din 1918 s-ar fi realizat sub presiunea armatei române și fără respectarea dreptului la autodeterminare al populației din această provincie. Acest punct de vedere a fost susținut de reprezentanții Moscovei și la Conferința româno-sovietică de la Viena, desfășurată în perioada 27 martie-2 aprilie 1924, dedicată oficial normalizării raporturilor dintre România și URSS.

Delegația română, în baza mandatului dat de primul-ministru Ion I.C. Brătianu, a evitat să abordeze orice aspect privind o așa-zisă dispută teritorială cu URSS, pornind de la teza că unirea hotărâtă cu șase ani în urmă de Sfatul Țării de la Chișinău a avut un caracter plebiscitar, iar România nu are ce negocia cu Sovietele în privința Basarabiei.

Eșecul Conferinței de la Viena și, implicit, al tentativelor Moscovei de a organiza un referendum în Basarabia, a impulsionat activitățile ilegale sovietice pentru declanșarea unei mișcări revoluționare în dreapta Nistrului, care să se extindă apoi în restul României. Actul declanșator urma să îl constituie rebeliunea armată de la Tatar-Bunar, din 12-17 septembrie 1924, desfășurată după un plan de operații aprobat în prealabil de Comitetul Executiv al Internaționalei Comuniste, fidelă crezului bolșevic potrivit căruia „din scânteie va izbucni flacăra”. Atacurile armate ale unor grupuri bolșevice extrem de violente au surprins în prima fază organele de ordine române, care au fost nevoite să apeleze și la militarii flotei de pe Dunăre pentru a pune capăt rebeliunii.

⁸⁷ Proclamată în 1922.

⁸⁸ A se vedea L. Rotari, *op. cit.*, pp. 220-221.

Odată spulberat visul unei mari mișcări revoluționare care să extindă puterea Sovietelor în Basarabia și să schimbe ordinea constituțională în România, intrarea în scenă a unei republici moldovenești în stânga Nistrului avea undă verde. Republica Autonomă Sovietică Socialistă Moldovenească (RASSM), creată de Moscova în 1924, va juca timp de aproape două decenii rolul de avanpost al intereselor URSS în regiune, unul din scopurile sale declarate fiind acela de a crea „*pretexte evidente pentru pretențiile alipirii Basarabiei*”, după cum se sublinia în Memoriul inițiatorilor acestei creații din stânga Nistrului.⁸⁹

Cominternul, devenită o ramificație și, în multe privințe, o anexă a serviciilor secrete sovietice, a reprezentat stindardul sub care Moscova a desfășurat cele mai importante acțiuni subversive de subminare a statului național unitar român și de bolșevizare a întregii zone balcanice în perioada interbelică. Planurile sale în privința României au ieșit pregnant în evidență la Congresul al V-lea al PCdR, desfășurat la Gorkovo, lângă Moscova, în perioada 3-24 decembrie 1931, sub conducerea lui Bela Kun (Schlosser), ca reprezentant al Comitetului Executiv al Internaționalei Comuniste. Prin conținutul său, Rezoluția în problema națională adoptată la acest congres reprezenta un nou atac deschis la integritatea statului român și ordinea stabilită prin Tratatul de la Versailles, dar și o sfidare la adresa sacrificiilor făcute de poporul român pentru realizarea unității naționale: „*România contemporană*” – afirmau membrii grupului cominternist de la Moscova desemnat să vorbească în numele și pentru viitorul poporului român – „*nu reprezintă prin sine o unire a <tuturor românilor>, ci un stat tipic cu multe națiuni, creat pe baza sistemului prădalnic de la Versailles, pe baza ocupării unor teritorii străine și pe baza înrobirii unor popoare străine. Burghezia și moșierimea din România, înfăptuind propriile lor planuri imperialiste și îndeplinind, totodată, însărcinarea puterilor imperialiste conducătoare din Europa de a crea la Nistru un avanpost împotriva URSS, au cucerit Basarabia, Transilvania, Bucovina și Banatul și supun unei asupriri naționale nemaiîntâlnite și unei exploatare semicoloniale pe cele 8 milioane de moldoveni, unguri, ruși, ucraineni, bulgari, nemți, turci și alții*”.⁹⁰

Statutul interbelic al Basarabiei

Odată cu destrămarea Imperiului țarist și proclamarea Basarabiei, în virtutea *trecutului* său istoric, ca Republică Democratică Moldovenească (2

⁸⁹ Vezi textul integral al Memoriului în I. C. Popa și Luiza Popa, *România, Basarabia și Transnistria*, Fundația Europeană Titulescu, București, 2012, pp. 407-411.

⁹⁰ M. Stănescu, *Moscova, Cominternul, Filiera Comunistă Balcanică și România (1919-1943)*, Editura SILEX, București, 1994, p. 120.

decembrie 1917), urmată la scurt timp de asumarea statutului de *republică democratică moldovenească slobodă, de sine stătătoare și neatârnată, având ea singură dreptul de a-și hotărî soarta în viitor* (24 ianuarie 1918), apoi de decizia Sfatului Țării de unire cu România, *în puterea dreptului istoric și a dreptului de Neam* (27 martie 1918), Tratatul ruso-turc semnat la 16 mai 1812 la București intra în desuetudine, devenind caduc. De fapt, la o săptămână de la preluarea puterii, guvernul bolșevic a adoptat Declarația privind drepturile naționalităților prin care era consacrată egalitatea și suveranitatea popoarelor din Rusia. Prin recunoașterea *dreptului popoarelor din Rusia de a dispune de ele însele, până la separare și constituire de state independente*, „se distrugeau toate actele juridice pe baza cărora se formase Rusia istorică... prin toate actele sale, guvernul sovietic a arătat că nu se consideră ca succesor al Rusiei țariste. De aici s-ar putea conchide în mod logic că Rusia Sovietică ar renunța la drepturile istorice ale vechiului imperiu rusesc asupra Basarabiei”⁹¹, scria istoricul și juristul basarabean Alexandru Boldur.

După 106 ani, prin revenirea la patria-mamă, din teritoriu alipit fără consultarea și peste capul populației sale, deci rezultat al unui act de forță, contrar dreptului internațional, Basarabia dobânda un nou statut. Acest statut trebuia consfințit printr-o recunoaștere internațională.

Prima recunoaștere oficială a unirii Basarabiei cu România a venit din partea Consiliului Suprem al Conferinței de Pace de la Paris, din 3 martie 1920. Această Hotărâre a fost întărită prin Tratatul semnat la 28 octombrie 1920 de Marea Britanie, Franța, Italia și Japonia, în calitate de *principale puteri aliate*, pe de o parte, și România, pe de altă parte, act prin care se consacra faptul că *„unirea Basarabiei cu România este pe deplin justificată”*. Comentând această decizie, istoricul Alexandru Boldur consemna că *„revoluția rusească și mișcarea națională în Basarabia au dat viață unui nou drept și justifică completamente conduita celor patru mari puteri”*⁹². Contestând valabilitatea tratatului ruso-turc din 1812, întrucât Rusia nu a primit de la Turcia „un teritoriu turc, locuit de turci, ci un teritoriu moldovean, locuit de moldoveni”, A. Boldur afirma că *„din punct de vedere al dreptului, Rusia și Turcia,... care decideau soarta unui teritoriu moldovean, ar fi trebuit să consulte Moldova”*⁹³, ceea ce nu s-a întâmplat.

Boldur mergea pe linia unor raționamente formulate încă de Marx, la jumătatea secolului al XIX-lea, cu privire la tratatul ruso-turc din 1812:

⁹¹ A. Boldur, *Basarabia și relațiunile româno-ruse. Chestiunea Basarabiei și dreptul internațional*, București, 1927, p. 65.

⁹² *Ibidem*, p. 67.

⁹³ *Ibidem*, p. 45.

„Turcia nu putea ceda (ceea ce nu-i aparținea), pentru că ea este numai suzerană a țărilor române”⁹⁴, și nu avea deci dreptul să facă cesiuni din teritoriile acestora ci, dimpotrivă, să le apere integritatea. Marx dezavuase și pretenția rușilor de a se considera eliberatori în Basarabia: „În timpul ultimei lor ocupații, rușii s-au arătat așa cum sunt; liberatorii și-au reluat adevăratul lor caracter... Țăranul român nutrește pentru muscal (moscovit) numai ură”⁹⁵. La rândul său, ilustrul diplomat Nicolae Titulescu se exprima fără echivoc într-un amplu Memoriu trimis regelui Carol al II-lea, la începutul anului 1940, referitor la Basarabia:

„Nu trebuie să cerem niciodată Basarabia de la ruși. Aceasta ar însemna că rușii au obținut-o în mod legal... Turcia a cedat Basarabia Rusiei (în 1812, n.n.). Prin această concesie, Turcia a violat pur și simplu contractul său de vasalitate (existent în raporturile cu Moldova, n.n.); și Rusia a devenit complicele violării unui contract de drept internațional. Or, complicitatea la violarea unui contract de drept internațional nu poate crea dreptul... Este important de relevat că Basarabia, cedată de Turcia în 1812 Rusiei, a început să fie restituită parțial în 1856 de către concertul european (Conferința de la Paris, n.n.) Principatelor Unite și nu Turciei... Odată ce Basarabia a revenit în posesia noastră... a cere recunoașterea rusă a acestei anexiuni înseamnă a renunța la 2000 de ani de posesiune, înseamnă ratificarea noastră a violării contractului internațional, comise de Turcia în 1812, înseamnă recunoașterea noastră a complicității ruso-turce ca sursă de drept”⁹⁶.

De menționat că SUA, una din marile puteri aliate învingătoare în Primul Război Mondial, nu a recunoscut atunci unirea Basarabiei cu România. La vremea respectivă, Washingtonul, în baza așa-numitei doctrine Colby, considera Rusia o țară prietenă, iar preluarea puterii bolșevice era privită ca un fenomen trecător. SUA și-au nuanțat poziția în privința Basarabiei abia la începutul anilor 30.⁹⁷

Câțiva ani mai târziu au urmat alte acorduri internaționale care aveau o semnificație specială și pentru statutul internațional al Basarabiei. Este vorba mai ales de Pactul Briand-Kellogg, încheiat la Paris la 27 august 1928 pe termen nedeterminat, prin care statele semnatare au convenit să interzică războiul ca mijloc pentru reglarea diferendelor internaționale. România a

⁹⁴ Karl Marx, *Însemnări despre români. Scrieri inedite*, Editura Academiei Republicii Populare Române, București, 1964, p. 167.

⁹⁵ *Ibidem*.

⁹⁶ Nicolae Titulescu, *Documente confidentiale*, Editura Academiei Române, București, 1992, pp. 81-84.

⁹⁷ Pentru detalii vezi și Ioan C. Popa, *Fața nevăzută a agresorului. Pactul Ribbentrop-Molotov și urmările lui pentru România*, București, 2017, pp. 296-297.

aderat la acest Pact la 4 septembrie 1928. La rândul său, URSS a semnat la Moscova, la 9 februarie 1929, cu reprezentanții statelor care aderaseră la Pact, un acord (cunoscut ca așa-numitul Protocol Litvinov) prin care erau acceptate integral și pe termen nelimitat prevederile Pactului Briand-Kellogg.

Acest pact a fost completat și întărit prin convențiile semnate la Londra, la 3 și 4 iulie 1933, care precizau noțiunea *agresorului*. Conform acestor convenții, ambele având un conținut identic și fiind semnate deopotrivă de URSS și România, alături de alte state, agresiunea față de o țară nu putea fi justificată de niciun motiv. Poate mai importantă era prevederea potrivit căreia teritoriul protejat de agresiune, în sensul convențiilor menționate, era teritoriul aflat astăzi în stăpânirea statelor semnatare, ceea ce însemna că Basarabia intra automat sub protecția acestor acorduri internaționale în fața unor eventuale intenții agresive din partea Rusiei Sovietice.

Presa vremii din numeroase state europene a remarcat la timpul respectiv relevanța specială a acestor documente pentru Basarabia. Iată câteva exemple:

Ziarul *Echo de Belgrad*, din 5 iulie 1933: „*Guvernul de la Moscova nu a voit să recunoască de jure realipirea Basarabiei la România, dar recunoaște de facto frontiera Nistrului și, de aceea, este un mare succes diplomatic pentru România*”⁹⁸.

Ziarul francez *La République*, tot din 5 iulie 1933: „România obține un avantaj imens, câștigă un proces ce durează de la 1918 încoace... *Dacă pe harta, care împodobește biroul d-lui Litvinov și pe toate hărțile editate în Rusia, Basarabia figurează încă făcând parte integrantă din URSS, în schimb, d-l. Litvinov a precizat, precum și d-l. Cicerin înaintea sa, că URSS nu va căuta niciodată să reia Basarabia prin violență*”⁹⁹.

Ziarul elvețian *Journal des Nations* (Geneva), din 6 iulie 1933: „*Pactul pune capăt singurei dispute certe, care mai întuneca orizontul Europei orientale, aceea a Basarabiei*”¹⁰⁰.

În sfârșit, ziarul polonez *Gazeta Warszawska*, din 7 iulie 1933, sub titlul „*Chestiunea Basarabiei*” scria: „*Încheierea pactului arată clar că chestiunea Basarabiei de fapt a fost soluționată. A realizat-o situația generală externă, în care se găsesc Sovietele...*”¹⁰¹.

Un specialist în drept internațional, Georges Scelle, într-un articol publicat în 1936, intitulat „*L'agression et la légitime défense dans les rapports*

⁹⁸ A. Boldur, *Statutul internațional al Basarabiei*, Tipografia „Tiparul Moldovenesc”, Chișinău, 1938, p. 18.

⁹⁹ *Ibidem*.

¹⁰⁰ *Ibidem*.

¹⁰¹ *Ibidem*, p. 17.

internationaux”, aprecia la rândul său: „*Rușii au recunoscut pentru totdeauna că o violare a frontierei basarabene va constitui o agresiune*”¹⁰².

Noul climat din relațiile cu URSS a permis României stabilirea de relații diplomatice normale cu această țară (iunie 1934) și sprijinirea admiterii ei ca membru al Societății Națiunilor în toamna aceluiași an. Prin aderarea la Societatea Națiunilor, URSS se obliga, potrivit art. 10 al Pactului organizației, să respecte și să apere integritatea teritorială a celorlalți membri împotriva oricărei agresiuni externe. Aceasta constituia o garanție în plus și pentru frontiera României pe Nistru deoarece, așa cum consemna istoricul Alexandru Boldur, reprezenta o dovadă că Uniunea Sovietică *ține seama de starea de fapt și s-a angajat a o respecta și a se abține de la orice agresiune împotriva României*¹⁰³.

În fața tendințelor agresive și revanșarde ale marilor puteri, Alexandru Boldur, ca și alți istorici, diplomați și politicieni români ai vremii, în frunte cu Nicolae Titulescu, nu-și făcea mari iluzii în privința protecției conferite statelor mici de acordurile internaționale, chiar dacă unele dintre ele erau semnate pe perioade nedefinite. Încă din 1933, A. Boldur avertiza: „*Pactele sunt ceva relativ și provizoriu. În momentul când în sistemul internațional contemporan ar interveni un eveniment nou de natură să schimbe situația în favoarea Sovietelor, niciun tratat internațional nu va fi în stare să împiedice Sovietele în acțiunea lor spre îndeplinirea viziunilor revoluționare... Când (statul sovietic, n.n.) va crește, devenind mare și puternic..., pactele de neagresiune vor fi socotite niște jucării pentru copii, bune pentru un muzeu în istoria dreptului internațional... Deocamdată, ... agresivitatea Sovietelor se amână ad futurum*”¹⁰⁴.

În primii ani de după revoluția din octombrie 1917, confruntată cu amenințări interne și externe ce nu mai conțineau, puterea sovietică a adoptat o atitudine mai moderată față de vecini, inclusiv față de România. Numai în 1920, între 24 februarie și 28 octombrie, sunt cel puțin trei telegrame semnate de Gh. Cicerin, comisarul poporului pentru afaceri externe, către guvernul român prin care se afirma în termeni aproape identici că *toate punctele în litigiu între cele două țări pot fi rezolvate pe calea tratatelor pașnice și că toate chestiunile teritoriale pot fi rezolvate în mod amical*.

Treptat, pozițiile sovietice au avut o linie sinuoasă, accentele aspre alternând periodic cu semne de deschidere parțială și îngăduință. În 1939

¹⁰² *Ibidem*.

¹⁰³ *Ibidem*, p. 22.

¹⁰⁴ A. Boldur, „Problema Pactului de neagresiune sovieto-român”, în *Viața Basarabiei* nr. 1-2, 1933.

situația se schimbase însă complet. La umbra Pactului Ribbentrop-Molotov semnat cu Germania nazistă, URSS își încalcă angajamentele internaționale de a renunța la folosirea forței și începe să se războiască cu vecinii pentru revendicări teritoriale. După Polonia (septembrie 1939) și Finlanda (martie 1940) este rândul României să se supună dictatului Moscovei (notele ultimative din iunie 1940), iar nordul Bucovinei, ținutul Herța și Basarabia intră sub ocupație sovietică.

Urmează imediat ocuparea republicilor baltice. Tratatul URSS cu Lituania, semnat la 26 septembrie 1926, care prevedea la art. 2, cu termen nelimitat de valabilitate, că ambele state *se angajează reciproc de a respecta în toate circumstanțele suveranitatea lor, integritatea lor teritorială și inviolabilitatea frontierelor*, devine *piesă de muzeu*, cum avertizase A. Boldur.

După sfârtecările teritoriale înfăptuite de Germania și URSS, în baza Pactului Ribbentrop-Molotov, un întreg sistem al securității colective, creat cu multe eforturi politico-diplomatice în perioada interbelică, se prăbușea. În fața dictatului forței brute, statele mici își pierd rând pe rând independența și libertatea de acțiune, fiind angrenate, fără voia lor, într-un nou război mondial devastator. Efectele înțelegerilor sovieto-germane din 1939 se resimt, însă, și astăzi.

SERVICII SPECIALE

SERVICIILE SECRETE ȘI PROTECȚIA DEMOCRAȚIEI

Victor Mușat

Konrad Adenauer (1876 - 1967) a fost nu doar cel mai iubit cancelar federal al Germaniei, ci și personalitatea cea mai îndrăgită din istoria țării, situându-se în preferința statistică a germanilor înaintea lui Luther sau a lui Goethe.

Konrad Adenauer a exercitat funcția de primar general al orașului Köln din 1917 până în 1933, când a fost destituit pentru refuzul de a adera la politica național-socialistă. După sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial, s-a implicat plenar în edificarea creștin-democrației în zona de Vest a Germaniei, ca formațiune supraconfesională, deschisă înnoirilor politice.

În 1948 a fost ales președinte al Consiliului Parlamentar, constituit pentru redactarea Constituției, care va fi promulgată în mai 1949. În septembrie 1949, la vârsta de 73 de ani, devine primul cancelar al Republicii Federale Germania. Va exercita această funcție până în anul 1963, când se va retrage pentru a face loc mai tânărului coleg de partid Ludwig Erhard.

În cei 14 ani în care a fost cancelar federal, Konrad Adenauer a urmărit în permanență și a reușit să realizeze integrarea Republicii Federale Germania în sistemul de valori al democrației occidentale. A fost promotorul apropierii țării sale de Franța, punând, împreună cu Charles de Gaulle, bazele alianței franco-germane, care a constituit nucleul Uniunii Europene. Este considerat unul din „*părinții Europei*”, alături de Charles de Gaulle, Robert Schuman (ministru de externe al Franței), Alcide De Gasperi (ministru de externe al Italiei) și Jean Monnet (autorul planului unificării industriilor vest-europene).

Adenauer a avut un rol decisiv în racordarea Republicii Federale Germania la sistemul atlantic de securitate.

Contribuția lui Konrad Adenauer la crearea Europei unite a zilelor noastre este recunoscută și apreciată în mod deosebit și în România. În semn de omagiu, bustul său a fost inclus în „*Monumentul părinților fondatori ai Uniunii Europene*”, inaugurat la 9 mai 2006, de Ziua Europei, pe Insula Trandafirilor din parcul bucureștean Herăstrău.

Anul 2017, când s-au împlinit 50 de ani de la moartea sa, a fost decretat „*anul Adenauer*” în Germania. Primul cancelar federal din istoria germanilor a fost omagiat, nu numai în țara sa, ci în lumea întreagă, pentru așezarea Germaniei pe temelii indestructibile ale democrației, pentru crearea premiselor esențiale ale păcii în Europa și în lume, ale procesului construcției și integrării europene din zilele noastre.

Politician cu o personalitate puternică și complexă, dedicat trup și suflet mandatului său de aproape un deceniu și jumătate în fruntea executivului unui stat cu multiple probleme rezultate din trecutul recent, într-o perioadă istorică marcată de confruntarea între două sisteme ideologice, politice și economice antagonice, de tensiuni regionale generatoare de grave primejdii pentru pacea mondială, Konrad Adenauer a avut o prestație care justifică recunoașterea lui ca omul providențial al Germaniei, al Europei și al comunității internaționale. Așezarea acțiunii sale politice pe principiile statului de drept și ale democrației este indiscutabilă și constituie un model de viziune politică, de tenacitate și intransigență în urmărirea obiectivelor propuse demn de urmat.

Lucrările recente bazate din cercetarea științifică privind viața politică din Germania epocii lui Konrad Adenauer, precum și documentele din epocă declassificate în ultimul timp relevă însă existența unor detalii care acum mai bine de jumătate de secol scăpau atenției observatorilor politici sau pur și simplu nu erau cunoscute.

Aceste detalii pun în evidență faptul că mijloacele ce stau la dispoziția decidenților politici, de multe ori tentante și înșelătoare, sunt de natură să inducă acțiuni nejustificate de principiile și normele statului de drept.

Hans-Peter Schwarz, unul dintre biografii lui Konrad Adenauer, a reușit să impună în lumea istoricilor ideea că, indiferent ce i s-ar putea reproșa primului cancelar federal al Germaniei, acesta nu a adus niciodată atingere regulilor democrației. Adevărul acestei afirmații este relativizat de lucrarea de 1090 de pagini intitulată „*Adenauer și Partidul Liber Democrat*”, publicată de cercetătorii Holger Löttel și Ferdinand Schöningh în anul 2013, sub egida fundației germane „*Stiftung Bundeskanzler-Adenauer-Haus*”, cât și de rezultatele analizării de către publicația „*Der Spiegel*” a documentelor din arhiva Serviciului Federal de Informații (BND) recent declassificate. Este vorba, printre altele, de *episodul Weirauch*.

Lothar Weirauch, personaj cu un trecut nazist activ, fusese implicat în deportarea evreilor din Polonia. În perioada anilor 1945 - 1948 a locuit împreună cu familia în apropierea orașului Coburg din zona de ocupație sovietică. După înființarea Republicii Federale Germania se stabilește în Vest, aderând la Partidul Liber Democrat, unde a deținut funcția de administrator al filialei din landul Renania de Nord - Westfalia din 1950 până în 1954, când este exclus pentru activitatea sa din timpul războiului.

După ce partidul a renunțat la serviciile lui, *Weirauch a continuat să întrețină relații multiple în rândul liberalilor, pe care îi va spiona din însărcinarea lui Konrad Adenauer, președinte al Uniunii Creștin-Democrate (UCD) și cancelar federal.*

Lothar Weirauch primea de la Cancelaria Federală 2000 DM pe lună (cam jumătate din salariul unui ministru) pentru rapoartele sale care conțineau date din interiorul formațiunii liberale. Acest fapt era cunoscut de către serviciul secret BND al lui Reinhard Gehlen, care o avea în atenție pe una din secretarele Cancelariei Federale pentru suspiciunea că ar întreține relații cu un „agent al Estului”. Secretara bătea la mașina de scris rapoartele informative pe care i le dicta Weirauch.

În ceea ce-l privea pe Lothar Weirauch, BND era doar îngrijorat de posibilitatea unei „criza de cabinet”, în cazul în care opinia publică ar afla despre natura relației lui Konrad Adenauer cu acesta. Se pare însă că serviciul lui Gehlen nu a reușit să afle prea multe despre activitatea lui *Weirauch*. Abia după căderea Zidului Berlinului, când s-au deschis arhivele STASI, s-a aflat că acesta *i-a spionat nu doar pe liberalii vest-germani în favoarea lui Adenauer, ci a desfășurat activitate de spionaj și pentru serviciul de securitate al RDG, care îl recrutase înainte ca acesta să se stabilească în RFG.*

Colaborarea cu STASI a durat până în 1967, când Markus Wolf l-a eliminat din rețea, după ce un proces intentat lui Weirauch în Germania de Vest evidenția implicarea acestuia în Holocaust.

Folosirea lui Lothar Weirauch pentru a obține informații confidențiale din interiorul partidelor din opoziție nu este singurul caz de abuz de putere din partea cancelarului federal Adenauer, după cum rezultă din documentele BND declassificate.

Konrad Adenauer îi spiona, prin intermediul lui Gehlen, nu doar pe liberali, ci întreaga opoziție din RFG și chiar persoane din propriul partid. De o atenție deosebită se bucura Partidul Social-Democrat din Germania (conform siglei în limba germană „SPD”), principala formațiune politică a opoziției. Konrad Adenauer reda, în discuțiile purtate cu echipa sa de la Cancelaria Federală sau cu responsabilii UCD, afirmații întregi făcute în ședințe ale conducerii SPD. Ba chiar nu ascundea faptul că există cineva în conducerea

SPD care îi furnizează în mod curent informații. Printre țintele predilecte din rândul social-democraților s-au numărat **Gustav Heinemann**, viitor președinte federal, și **Willy Brandt**, viitor cancelar federal.

BND, ca și instituția precusoră „*Organizația Gehlen*”, îl sprijinea pe cancelarul federal în obținerea informațiilor de care acesta avea nevoie. Serviciul avea o rețea impresionantă de informatori în ministere, partide politice, redacții ale unor mijloace de comunicare în masă. Se înțelege, și la conducerea SPD.

Gehlen obținea și prezenta cancelarului federal informații despre obiectivele și planurile politice ale social-democraților, despre discuțiile purtate de persoane din conducerea partidului cu oameni politici din străinătate. Translatorului lui Erich Ollenhauer, președintele SPD, era informator al BND.

În colimatorul serviciului lui Gehlen intra oricine avea legături sau era bănuțit a avea contacte cu SPD. Astfel, în preajma alegerilor pentru Bundestag (parlamentul federal) din anul 1953, BND îl suspecta pe Franz Josef Strauß (cofondator al Uniunii Creștin-Sociale, printre altele, viitor ministru federal al apărării și al finanțelor, prim-ministru al landului Bavaria) că ar purta negocieri cu SPD în vederea unei eventuale coaliții guvernamentale. Automat, BND trimitea cancelariei federale mapa cu informațiile necesare (și solicitate).

Un interes aparte prezenta pentru Konrad Adenauer candidatul SPD la funcția de cancelar federal, Willy Brandt, în acea perioadă primar general al Berlinului de Vest.

Se cereau în această situație informații inclusiv din sfera intimă a lui Brandt. În cadrul unei întruniri la Cancelaria Federală, Gehlen primea următoarele însărcinări: să clarifice dacă Brandt, care în perioada exilului participase la războiul civil din Spania, se făcea vinovat de lichidarea unor cetățeni germani sau dacă făcuse spionaj în favoarea unei puteri străine.

Șeful BND trebuia să afle, de asemenea, „*cine a fost prima soție a lui Brandt*”. Pe scurt, să obțină informații compromițătoare. Pe baza materialelor furnizate de BND, Konrad Adenauer formula și punea el însuși în circulație informații false despre trecutul lui Willy Brandt.

Interesantă era și atitudinea lui Konrad Adenauer față de reprezentanții presei scrise și vorbite din Germania care exprimau opinii prea critice despre el. Gerhard Gehlen primea în mod curent sarcina de a manipula și monitoriza mijloacele de informare în masă.

Serviciul furniza prompt „*psihograme*” ale jurnaliștilor care stârniseră nemulțumirea cancelarului federal sau lua „*măsuri de influențare prin mijloace ale muncii specifice*” a unei redacții sau a alteia. Într-un anumit moment, când publicația „*Der Spiegel*” era acuzată de trădare de către clasa politică și de justiția din Germania, care doreau desființarea acesteia, BND, care conform

Constituției avea atribuții exclusiv în planul informațiilor externe, întreținea „trei linii conspirative” în cadrul redacției.

*

Asemenea practici ale cancelarului federal Konrad Adenauer, prin care BND era folosit ca un serviciu de informații propriu, în dezacord total cu atribuțiile stabilite prin lege, contraveneau ordinii de drept și principiilor democrației parlamentare. Sau constituiau, am putea spune, o manieră... originală de slujire a democrației! Desigur, cazul Germaniei nu era singular.

INTELLIGENCE MOZAIC

Alexandru Omeag

SERVICIILE SECRETE SUB LUPA SOCIETĂȚII CIVILE

Într-un recent colocviu pe teme de securitate, organizat sub patronajul Centrului pentru Controlul Democratic al Forțelor Armate din Geneva, *experți politico-militari occidentali au formulat și o serie de opinii* privind raporturile dintre structurile de intelligence și societatea civilă, insistând *asupra unor principii generale, legate de controlul serviciilor de informații*.

■ S-a pornit de la ideea conform căreia controlul serviciilor secrete este important în măsura în care acestea ar putea reprezenta o amenințare reală pentru statul de drept, buna guvernare sau drepturile omului, cu precizarea că o asemenea inițiativă trebuie să vizeze responsabilizarea angajaților în cadrul unui mandat legal, care să le ofere puterea și legitimitatea îndeplinirii sarcinilor. S-a subliniat faptul că loialitatea, performanța și respectul față de lege presupun ca serviciile secrete să fie protejate de orice abuzuri/ingerințe politice și dotate cu resurse umane, materiale și financiare pe măsura rezultatelor așteptate de factorii de decizie.

■ A existat un consens în ceea ce privește *vectorii care ar trebui să orienteze orice control democratic asupra structurilor de intelligence*, respectiv: ofițerii de informații acționează în spiritul mandatului încredințat și respectând normele statului de drept? Serviciul dispune de autoritate, buget și efective pentru a funcționa la capacitate maximă? Ce probleme colaterale sensibile ar putea rezulta dintr-o acțiune informativ-operativă de mai mare anvergură? Beneficiarii produselor Serviciului primesc analize/informații imparțiale, obiective, sau politizate? Există încercări/presiuni ale factorului politic de angrenare a Serviciului sau a unor angajați în activități ce exced mandatului încredințat?

■ Discuții mai aprinse, uneori contradictorii, au avut loc pe *tema provocărilor cu care se confruntă aproape orice control* (parlamentar, financiar etc.), fiind trecute în revistă și analizate cele întâlnite aproape la toate structurile de intelligence:

→ *Secretul*. Este, practic, imposibil să gestionezi, supraveghezi și să controlezi activitatea unei instituții care se prevealează, pe bună dreptate, de protecția oferită de lege. O comisie independentă și integrată, cu mandat de acces la informații bine definit, ar putea rezolva măcar o parte dintre eventualele probleme.

→ **Puterea discreționară.** Ofițerii din intelligence dispun, în general, de puteri nelimitate, care le permit să ia frecvent hotărâri în mod independent pe perioada exercitării misiunilor/sarcinilor încredințate. Controlul efectiv al unor asemenea decizii este dificil și de lungă durată. Aici, un rol important îl are conducerea Serviciului, care trebuie să stimuleze dezvoltarea unei culturi profesionale fără fisuri, bazată pe respectarea legii și a normelor interne la toate eșaloanele și subdiviziunile componente.

→ **Voința politică.** De cele mai multe ori, aleșii neamului ezită să acorde timp și atenție controlului parlamentar sau executiv asupra activității serviciilor secrete. Cei mai mulți preferă să se protejeze de eventualele consecințe ale unor decizii nefavorabile structurilor de intelligence. O asemenea capcană ar putea fi evitată doar prin asumarea clară a responsabilității politice a deciziilor luate, și nu numai în acest domeniu.

→ **Prezentarea exagerată a amenințărilor la adresa securității naționale** poate servi ca „umbrelă” pentru a justifica uneori excese care încalcă principiile democratice sau drepturile omului. Profesionalismul, independența politică și controlul permanent pot determina serviciile secrete să nu subestimeze sau să exagereze riscurile și amenințările la adresa securității naționale.

→ **Anvergura internațională.** Dacă aria controlului nu depășește cadrul național sau cooperarea internațională nu este corect reglementată în sfera schimbului de informații, ar putea apărea probleme. Pentru a preveni abuzurile și a consolida credibilitatea structurilor naționale de intelligence ar fi necesară definirea clară a naturii și anvergurii cooperării cu partenerii externi.

→ **Progresul tehnic.** Tehnologiile folosite în serviciile de informații evoluează mai rapid decât mandatul și atribuțiile entităților desemnate să le controleze. Soluția: serviciile secrete să furnizeze organelor de control informații pertinente, iar cadrul legislativ să fie armonizat pe măsura noilor provocări.

Participanții au concluzionat că **serviciile secrete constituie un domeniu particular și o provocare pentru statul de drept, distingându-se de orice alte structuri de securitate** prin metodele specifice de culegere a informațiilor, puterile speciale care le autorizează să facă ascultări sau să recruteze informatori din orice mediu considerat util pentru realizarea obiectivelor de siguranță națională.

FANTOMA KGB BÂNTUIE PE CULOARELE KREMLINULUI

Surse bine informate, apropiate structurilor de intelligence din Federația Rusă, susțin că președintele Vladimir Putin pregătește de mai mult timp o reformă radicală a serviciilor de informații și securitate, ideea

centrală fiind reunificarea spionajului (Serviciul de Informații Externe – SVR) cu informațiile interne (Serviciul Federal de Securitate – FSB). Noul super-serviciu secret (în realitate un „KGB upgradat”!) va funcționa sub denumirea stalinistă a perioadei 1946-1953, respectiv Ministerul Securității Statului.

*

Strategia lui Vladimir Putin imediat după ocuparea fotoliului de la Kremlin (în anul 2000) s-a bazat pe un principiu relativ simplu: reducerea asperităților dintre principalele structuri de securitate și crearea unui serviciu puternic cu competențe pe plan intern, care să dobândească treptat faima și teama defunctului KGB. Într-o asemenea logică, FSB și-a subordonat Serviciul de grăniceri și Agenția Federală pentru Informații și Comunicații Guvernamentale, dobândind astfel puteri sporite inclusiv asupra armatei și miliției. Chiar și așa, președintele Vladimir Putin nu era mulțumit de reducerea FSB la un simplu organ de securitate și, în cel de-al doilea mandat, a apelat la cadre de încredere din serviciu pentru a le numi în posturi-cheie din structurile guvernamentale și din marile companii de stat. A apărut astfel „*noua nobilime*”, menită să definească și să personalizeze ideologia Federației Ruse.

Ulterior, Serviciul Federal de Securitate, pe care liderul de la Kremlin l-a și condus în perioada 25 iulie 1998 – 29 martie 1999, a recuperat multe dintre atribuțiile fostului KGB, de la urmărirea dizidenților, identificați acum drept „*extremiști*”, până la permisiunea legală de a desfășura acțiuni operative în străinătate, domeniu aflat până nu demult în stricta responsabilitate a Serviciului de Informații Externe.

Liderul de la Kremlin pare preocupat să urmeze strategia mentorului său Iurii Andropov, de „*a îmbunătăți permanent disciplina muncii*” și de a centraliza controlul asupra serviciilor de informații și securitate, considerând că soluția optimă ar fi contopirea FSB cu SVR și crearea unui gigant, al cărui nume sinistru (*Ministerul Securității Statului*) și reputație aduc aminte de cele mai tragice momente ale erei sovietice.

*

Experți politico-militari și analiști occidentali susțin că, foarte probabil, concretizarea inițiativei prezidențiale nu va conduce automat la creșterea eficacității structurilor de intelligence ale Federației Ruse. Mai mult, vor apărea mari probleme cu găsirea unor noi locuri de muncă pentru generalii care își vor pierde funcțiile, cu redenumirea departamentelor, rescrierea regulamentelor și a fișelor posturilor, redistribuirea resurselor umane și financiare și tot felul de formalități birocratice presupuse de o fuziune de o astfel de anvergură.

Toate acestea ar putea paraliza regimul de la Kremlin pe o perioadă necunoscută, într-un moment în care președintele Vladimir Putin și Federația Rusă au nevoie de stabilitate internă pentru a redresa economia și a reîncălzi raporturile cu SUA, Uniunea Europeană și Alianța Nord-Atlantică.

SUA ȘI MAREA BRITANIE – SPIONAJ LA NIVEL INALT

Agenția Națională de Securitate – NSA și omologul său britanic Cartierul General pentru Comunicații Guvernamentale – GCHQ privesc cu un interes nedisimulat tendința cât mai multor companii aeriene de a permite utilizarea telefoanelor mobile în timpul zborului.

Chiar la 10.000 de metri altitudine, programele NSA și GCHQ pot accesa cu ușurință telefoanele mobile conectate la Internet, interceptarea convorbirilor efectuându-se, practic, în timp real (*doar 2 minute de decalaj!*). Ceva mai bine dotați tehnic, experții Agenției Naționale de Securitate pot trimite un semnal care închide telefonul țintei vizate, aceasta fiind astfel obligată să tasteze din nou propriul cod de securitate...Odată recuperat codul, oricine poate asculta convorbirile sau naviga fără probleme prin toate fișierele telefonului inteligent! Ca de fiecare dată când sunt prinși „cu mâța-n sac”, **americanii și britanicii** (nu doar ei!!!) *susțin că asemenea interceptări ilegale au ca unică rațiune prevenirea și combaterea activităților teroriste.* Cadre ale contraspionajului francez afirmă că, **în realitate, țintele preferate de NSA și GCHQ sunt pasagerii de la clasa business**, ale căror conversații sunt adevărate „mine de aur” în negocierile comerciale ale marilor companii americane. Aceleași surse acreditează ideea că nici **Israelul**, aliatul strategic al SUA, **nu scapă de „ochiul și timpanul” NSA**, care monitorizează permanent societățile private din industria de apărare, universități recunoscute pentru nivelul științific ridicat sau personalități aflate în apropierea liderilor israelieni. În acest caz, *motivația ar fi alta: „Israelienii rămân o veritabilă amenințare pentru stabilitatea regională, din cauza poziției lor intransigente față de dosarul nuclear iranian”* (sic!).

ȘI NORD-COREENII AU... BRAZILIENII LOR

Recent, Agenția de știri *Reuters* semnală faptul că fostul dictator nord-coreean Kim Jong-il și fiul său, actualul Lider Suprem Kim Jong-un, s-au folosit de pașapoarte braziliene contrafăcute, pentru a putea obține vizele necesare deplasărilor în străinătate sub nume de împrumut. În sprijinul acestor afirmații, *Reuters* a difuzat chiar fotocopii ale unor astfel de documente de călătorie, în care apar fotografiile celor doi, ale căror fețe au fost verificate și confirmate cu ajutorul unui software de recunoaștere facială. Pașapoartele au fost emise la 26 februarie 1996, de Ambasada Braziliei din Praga, pentru

cetățenii brazilieni Ijong Cioi și, respectiv Josef Pwang, născuți și domiciliați în Sao Paulo. Expertizele ulterioare au demonstrat că documentele de călătorie aveau la bază pașapoarte originale braziliene, obținute în alb de la o ambasadă/consulat și „completate” mai apoi la Phenian, cu care cei doi ar fi călătorit în Japonia și Hong Kong.

Cetățeanul brazilian Josef Pwang (Kim Jong-un !)

Sunt și opinii conform cărora *pașapoartele braziliene ar fi constituit o măsură de prevedere, în eventualitatea părăsirii țării în regim de urgență* (lovitură de stat, invazie militară etc.).

Descoperirea făcută de *Reuters* nu a surprins însă și experții în intelligence, care sunt deja familiarizați cu practicile Ministerului Securității Statului în privința falsificării documentelor de identitate și/sau călătorie. Reamintim cititorilor noștri că, în februarie 2017, cele două agente nord-coreene care l-au asasinat, în Malaiezia, pe Kim Jong-nam, fratele vitreg al dictatorului Kim Jong-un, aveau pașaport indonezian, respectiv vietnamez.

*

Ambasada R.P.D. Coreene din Brazilia a refuzat orice comentariu pe această temă, în timp ce Ministerul Afacerilor Externe de la Brasilia a declarat că o investigație este în curs de desfășurare.

OPINII ALE MOSSAD PRIVIND CRIZA SIRIANĂ

Referindu-se la criza din Orientul Mijlociu și poziția Israelului în regiune, *Sima Shine, fost director al Serviciului de analiză al Mossad*, în prezent cercetătoare la Institutul Național pentru Studii de Securitate din Tel Aviv, a formulat o serie de aprecieri interesante, din care am selectat câteva:

► Programul nuclear iranian și acțiunile Hezbollah în Liban sunt subiecte importante pentru Israel, însă criza siriană le domină pe toate. Când a izbucnit războiul civil din Siria, clasa politică și structurile de intelligence aveau în vedere două scenarii:

a) susținerea lui Bashar al-Assad, pornind de la premisa că, pentru Israel, este preferabil ca Siria să fie condusă de un dictator cunoscut, decât de un demon imprevizibil;

b) sprijinirea forțelor ostile menținerii la putere a lui Assad, considerându-se că politica de alianțe a acestuia va aduce Iranul și Hezbollah la

granițele Israelului. Guvernul de la Tel Aviv a optat, în cele din urmă, pentru varianta...a 3-a, adică să nu se implice în niciun fel de acțiuni.

În opinia noastră, neutralitatea afișată de oficialitățile israeliene este doar de fațadă. Agenții Mossad au împânzit Siria, iar aviația israeliană a lansat numeroase raiduri nocturne, cu ținte precise: transporturi de arme sofisticate către Hezbollah, baze maritime sau aeriene create de Iran, infrastructura folosită de milițiile šiite în regiunea Kuneitra etc. Au fost înregistrate și o serie de incidente, cel mai recent la 10 februarie 2018, când statul evreu a pierdut un avion F-16.

► Liderul de la Damasc este dependent de Teheran, de Hezbollah și milițiile šiite venite din Iran. Odată sfârșit războiul împotriva Statului Islamic, ne-am putea confrunta cu o nouă provocare: reaprinderea conflictului mocnit din Liban, unde milițiile šiite iraniene pot ajunge doar în câteva ore pentru a se alătura Mișcării Hezbollah. Scânteia re izbucnirii conflictului ar putea fi Arabia Saudită (NN. Aluzie, probabil, la presiunile exercitate de Ryad asupra premierului libanez Saad al-Hariri.)

► Deși inamici declarați, **Iran și Arabia Saudită vor evita un conflict armat**, ambele părți fiind preocupate să-și apere interesele prin intermediari: Federația Rusă, respectiv SUA. Problema este că **actuala Administrație americană nu pare dornică să se mai implice atât de puternic în Orientul Mijlociu**, deși guvernul israelian face eforturi constante pentru a influența o asemenea strategie de politică externă a Casei Albe.

ȘEFUL SPIONAJULUI RUS: „SUNTEM PESTE TOT...”!

Alegerile prezidențiale din Federația Rusă (18 martie a.c.) au fost precedate de manifestări masive de „adeziune la politica înțeleaptă” a Țarului de la Kremlin, presa și instituțiile aservite puterii întrecându-se în organizarea de manifestări omagiale, similare celor din România erei de tristă amintire (*toute proportion gardée!!!*). Evident că, dintre acestea nu puteau lipsi structurile de informații și securitate - stâlpii de bază care susțin dintotdeauna „verticala puterii”. Un moment propice și pentru conducerea Serviciului de Informații Externe (*Slujba Vneșnei Razvedki –SVR*) de a-și prezenta pe unii dintre cei mai valoroși agenți clandestini („ilegalii”), în cadrul unei expoziții organizate în saloanele Societății de Istorie Rusă din Moscova. La șase luni de la vernisajul primei expoziții tematice organizate de SVR în memoria spionului Kim Philby (*vezi „Rusia își venerează spionii”, în Periscop nr.4/40 din 2017, pag.42*), la Moscova a avut loc (*21 februarie 2018*) o nouă retrospectivă, în care portretele a 29 de „ilegali” au fost prezentate în rame cu foiță de aur, ca niște icoane dintr-o biserică rusă tradițională.

Participanții la vernisaj, atent selectați (și verificați?) de către organizatori, îndeosebi cei din mass-media, au ascultat „cu atenție și interes deosebit” cuvintele „emoționante și încurajatoare” rostite de **Serghei Narișkin**, patronul Serviciului de Informații Externe:

„Despre spionajul rusesc se vorbește pretutindeni, din Țările Baltice până în Statele Unite ale Americii, ceea ce înseamnă că interesul pentru această activitate a crescut. Adevărații spioni, care obțin rezultate extraordinare, nu sunt cunoscuți decât de persoane cu mare putere de decizie, însă, odată ridicat vălul, este important ca aceștia să fie cunoscuți și promovați ca exemple pentru tânăra generație...”

Serghei Narișkin

Scenografia și decorurile au fost la fel de mobilizatoare, în ton cu alocuțiunea șefului spionajului rus: La intrare, un banner uriaș întâmpina invitații cu următoarea lozincă: „**Suntem peste tot unde există amenințări la adresa patriei noastre**”, în timp ce pe peretele din fața participanților păreau pentru scurt timp și repetabil spoturi luminoase cu drapelul american, Casa Albă și sigla Alianței Nord-Atlantice.

SPIONI CELEBRI DIN AL DOILEA RĂZBOI MONDIAL: JEANNIE ROUSSEAU

Ioan Românu

A murit la vârsta de 98 de ani Jeannie Rousseau, care în ultimul Război Mondial a spionat pentru Rezistența franceză, transmițând informații cruciale MI6 britanic despre realizarea noilor arme germane V-1 și V-2. Informațiile au permis britanicilor să reducă mult impactul acestor arme care ar fi putut schimba cursul războiului. A fost deportată în lagărul de concentrare Ravensbrück, unde a supraviețuit cu mare greutate. După război a preferat să fie discretă și doar în ultimul timp a dobândit recunoștința pe care o merita pe deplin.

*

În anul 1943, Rousseau lucra într-o agenție de relații publice care menținea legătura între forțele de ocupație germane și industriașii francezi care aveau relații cu economia germană de război. Avea întâlniri frecvente cu comandanți militari germani la cartierul general al acestora de la Hotel Majestic, bulevardul Kleber, lângă Arcul de Triumf.

Jeannie Rousseau

Tânără, atractivă și vorbind o germană fluentă, era invitată cu regularitate la petrecerile nemților unde uneori aceștia consumau băuturi și mai discutau probleme de serviciu. Nu a fost ceea ce se numea „jocuri Mata Hari – vânzare de sex pentru secrete” dar și-a folosit șarmul și falsa naivitate pentru a afla secrete de la aceștia. „Îi tachinam”, spunea ea în 1998, insistând că trebuie să fii nebun să vorbești despre noile arme care puteau zbura la distanțe enorme, mai repede decât orice avion. „Îmi exprimam neîncrederea că tot ceea ce se

spunea nu putea fi adevărat! Și aceasta de sute de ori”. „Să-ți arăt”, spunea neamțul dorind s-o convingă. „Cum?” îl întrebam, iar el îmi răspundea făcând o schiță pe o bucată de hârtie.

Astfel a aflat despre planul stației experimentale de la Peenemünde, situat pe insula Usedom din Marea Baltică, unde se testau noile arme V-1 și V-2. Disponând de o foarte bună memorie, ea reținea și transmitea secretele

„bombei stratosferice” ale echipei colonelului Max Wachtel rețelei din Rezistența franceză. Pe această cale, „Raportul Wachtel” a ajuns la Oxford, la fizicianul expert în spionajul militar Reginald Jones, iar apoi direct pe biroul lui Churchill. În octombrie 1943, Rousseau informa despre lansarea V-1 de la rampa Bois Carré din Somme, iar în decembrie despre transferul Cartierului general al colonelului Wachtel la Creil din nordul Franței.

Jeannie se născuse la Saint-Brieuc de pe coasta nordică a Bretoniei, fiind unicul copil la părinți. Jeannie a urmat Școala de științe politice, pe care a absolvit-o ca șefă de promoție în anul 1939.

Când germanii au invadat Franța în anul 1940, tatăl său și-a evacuat familia la o casă de țară din Dinard - Bretonia, în speranța că nemții nu vor ajunge atât de departe. Totuși, aceștia au sosit după câteva săptămâni, mareșalul Walther von Reichenau stabilindu-și acolo baza de unde se intenționa invadarea Marii Britanii. Atunci când primarul local solicitase un translator care să asigure legătura cu administrația franceză, tatăl lui Jeannie a oferit-o în mod voluntar pe fiica sa. Din proprie inițiativă, aceasta a început să strângă informații pentru a le înainta luptătorilor din Rezistență. Arestată de Gestapo în ianuarie 1941, a fost interogată în închisoarea din Rennes. Însă, nu s-a putut afla nimic de la ea, fiind eliberată, dar a fost obligată să părăsească zona.

Revenind la Paris, Rousseau și-a găsit serviciu în asigurarea legăturii industriașilor francezi cu armata germană care dădea comenzi de război firmelor franceze. Printr-o șansă, în 1941 l-a întâlnit pe Georges Lamarque, un matematician care lucra pentru rețeaua clandestină a Alianței condusă de Marie-Madeleine Fourcade. Ea i-a propus acestuia să înființeze o grupă a druzilor specializată în culegerea de informații militare din care să facă parte și Rousseau, având numele de cod *Amniarix*.

Ca urmare a rapoartelor primite de la ea, britanicii au dorit s-o aducă pe Rousseau la Londra pentru detalierea informațiilor, dar încercarea sa de a fugi cu o barcă de pe coasta bretonă a eșuat în aprilie 1944, astfel că a fost capturată. A fost deportată la Ravensbrück și apoi în lagărul de muncă de la Torgau, unde ea a refuzat, conform Convenției de la Geneva, să lucreze la fabricarea muniției, fiind pedepsită în lagărul de la Königsberg, de unde a revenit la Ravensbrück.

Când Rousseau a fost salvată din lagărul de la Ravensbrück de Crucea Roșie Suedeză pe 23 aprilie 1945, cântărea doar 31 de kilograme, suferea de tuberculoză, astfel că a fost trimisă la recuperare într-un sanatoriu suedez. Acolo l-a întâlnit pe Henri de Clarens, un luptător din Rezistență care supraviețuise lagărelor de la Buchenwald și Auschwitz, cu care s-a căsătorit. A continuat să lucreze ca translatoare pentru Națiunile Unite.

După război, persoanele care avuseseră o activitate modestă în Rezistență se laudau cel mai mult, iar cele cu un aport substanțial vorbeau cel mai puțin. În general, femeile din Rezistență erau deosebit de modeste, după cum și Rousseau susținea că „...alții au făcut cu mult mai mult. Eu am fost doar o mică pietricică”.

În timp ce Lamarque, care fusese împușcat de germani în septembrie 1944, era numit unul dintre cei 1000 de camarazi ai Eliberării, Rousseau – descrisă de Fourcade ca fiind „cea mai remarcabilă tânără a generației sale”- primea doar Medalia Rezistenței și Crucea de Război. Însă „*Rapoartele lui Amnirix sunt strălucitoare în istoria spionajului*”, după cum scria Jones în „*Cel Mai Secret Război*” (1978).

Jeannie și soțul său au fost decorați de CIA în anul 1993, iar Franța a făcut-o Comandant al Legiunii de Onoare în 1996 și Mare Ofițer în anul 2009. Henri de Clarens a murit în 1995. Jeannie i-a supraviețuit, având o fată - Ariane, un fiu – Pascal, și patru nepoți.

ERNEST HEMINGWAY: UN SPION CU PERSONALITATE

Alexandru Botez

„În timpul celui de-al Doilea Război Mondial, Ernest Hemingway și-a dedicat cu entuziasm o mare parte din energia și timpul său activității de obținere de informații secrete. A avut legături cu secția de spionaj din cadrul Ambasadei Statelor Unite de la Havana, precum și cu alte trei servicii de informații americane: Biroul de informații secrete Navale (Office of Naval Intelligence - ONI), Biroul de Servicii Strategice (Office of Strategic Services - OSS) și Biroul Federal de Investigații (Federal Bureau of Investigation - FBI). De asemenea, a avut contacte cu serviciul de informații al Uniunii Sovietice din acel timp - NKVD. Principala chestiune cu care s-a confruntat fiecare din aceste organizații a fost ce ar fi putut face Hemingway pentru a contribui la efortul de război? Două din acestea au ajuns la concluzia să nu aibă de-a face cu scriitorul, în timp ce altele au încercat să-l folosească ca spion. În această calitate, Hemingway a dovedit în repetate rânduri disponibilitatea de a-și asuma riscuri și de a munci intens, dar în ultimă instanță, indiferent ce au crezut alții despre el, și-a croit propriul drum în acest domeniu în timpul războiului.” Așa îl caracterizează pe marele scriitor în recent apăruta sa carte „**Scriitor, marinar, soldat, spion – aventurile secrete ale lui Ernest Hemingway între 1935 și 1961**”, istoricul american Nicholas Reynolds. Fost ofițer de informații, în prezent cercetător în cadrul Muzeului CIA, Reynolds relevă un aspect mai puțin cunoscut din biografia romancierului și anume implicarea acestuia în activități de spionaj în favoarea țării sale. Prezentăm cititorilor noștri, într-o formă prescurtată, un studiu pe această temă publicat de Nicholas Reynolds în revista *Studies of Intelligence*, volumul 56, numărul 2, din luna iunie 2012. Ernest Hemingway nu este singurul scriitor celebru care s-a implicat în activități de spionaj, din dorința de a-și servi țara. Vom reveni în numerele următoare și cu alte cazuri asemănătoare.

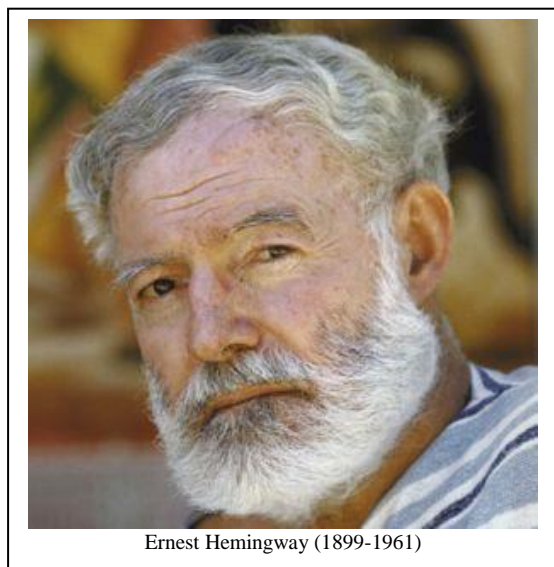
*

« (...) La începutul anului 1941, înainte ca Statele Unite să intre în al Doilea Război Mondial, Hemingway și a treia sa soție, Martha Gellhorn, locuiau în Cuba. În primele luni ale anului, cei doi au călătorit în China, în calitate de corespondenți ai revistei *Collier's Weekly*, apreciată pentru investigațiile jurnalistice și comentariile din paginile sale. După ce s-au reîntors în Cuba, cei doi s-au instalat în vila lor Finca Vigia, situată pe un deal de pe litoralul mării, la câteva mile depărtare de Havana.

Hemingway era vizitat de un cerc de prieteni și cunoștințe, de la scriitori și artiști, la barmani și prostituate, marinari și vânători și chiar de unii

oficiali guvernamentali. Printre aceștia din urmă era Spruille Braden, energicul și originalul ambasador american în Cuba, precum și subordonatul acestuia Robert P. Joyce.

Întâmplător, Braden și Joyce erau absolvenți ai Universității Yale și dispuși nu numai să încalce regulile sociale de conduită, iar dacă era necesar inventau noi reguli. În memoriile sale, Joyce menționează *„L-am întâlnit prima oară pe Hemingway... la începutul verii anului 1941... Am perceput la acesta o ușoară dar politicoasă ostilitate și o lipsă totală de interes în a ne reîntâlni. Am aflat însă curând că această atitudine era poziția sa obișnuită pe care o adopta de regulă față de oficialii guvernamentali și față de autorități în general. Ernest a constatat însă că, în ce mă privește, avea de-a face cu un birocrat indisciplinat, ineficient și care nu manifesta entuziasm în îndeplinirea atribuțiilor care-mi reveneau.”*

Ernest Hemingway (1899-1961)

Prin urmare, existau condiții pentru ca Hemingway și Joyce să devină prieteni. După intrarea Statele Unite în război, în luna decembrie 1941, Joyce a devenit un invitat obișnuit la dineurile prelungite de la vila Finca, adeseori el și soția sa fiind singurii oaspeți. Joyce descrie relațiile sale cu Hemingway astfel: *„Cred că motivul pentru care ne înțelegeam atât de bine era faptul că împărtășeam aceleași convingeri de respingere a hitlerismului, comunismului marxist-leninist totalitar, conformismului mic-*

burghez și toate abuzurile puterii statului vizând restricționarea drepturilor și libertăților omului.”

În cadrul unei întâlniri din vara anului 1942, Hemingway și Braden au discutat ce ar fi putut face scriitorul pentru a contribui la efortul de război al țării sale. Nu este clar cine a abordat primul posibilitatea implicării acestuia în acțiuni de spionaj. Cel mai probabil, se pare că Hemingway și-a oferit serviciile la modul general, iar Braden i-a propus să *„organizeze o rețea informativă secretă”*, pentru a supraveghea pe simpatizanții fasciști de la Havana. De fapt, Braden se gândea mai mult la o activitate contrainformativă decât la una informativă. Hemingway trebuia să-și folosească contactele sale din Havana pentru identificarea și monitorizarea spionilor Axei, în special din rândurile

marii comunități spaniole din acest oraș. Hemingway a acceptat fără rețineri, mai ales dacă avem în vedere trecutul său antifascist și experiențele din timpul Războiului Civil din Spania. Acesta a trecut la treabă și a înființat o rețea informativă pe care a denumit-o „*Crook Factory*”.

În calitate de șef al rețelei, Hemingway se subordona direct lui Joyce, pentru care Braden crease în cadrul ambasadei funcția de șef al spionajului. Acest lucru însemna că Joyce trebuia să facă tot ce-i stătea în putință pentru a coordona propriile acțiuni de spionaj – cum era *Crook Factory* – cu activitatea altor servicii din cadrul ambasadei care desfășurau și ele acțiuni de spionaj în Cuba (birourile atașatilor naval și militar, precum și cel al FBI). Timp de câteva luni, Hemingway a făcut tot ce era posibil pentru a demasca spionii Axei. Nu a reușit să finalizeze niciun caz concret, deși a prezentat lui Joyce o serie de rapoarte în acest sens. Unele din acestea erau evident neplauzibile, altele erau exacte, dar neimportante. Cel care se pare că a fost singurul spion nazist din oraș, Heinz Luening, a fost demascat de cenzorii britanici ai corespondenței poștale, din Insulele Bermude. Aceștia au identificat o serie de detalii suspecte în scrisorile lui Luening și în cele din urmă au stabilit că era folosită scrierea cu cerneală simpatică. Ironia face că Luening era bețiv și afemeiat și frecventa aceleași medii ca și mulți membri ai rețelei *Crook Factory*.

În timp ce Hemingway lucra pentru ambasadă, Braden și Joyce au adăugat o nouă țintă pe lista celor care trebuiau monitorizați: comuniștii. Braden era anticomunist și susține în memoriile sale că ar fi cerut membrilor „*organizației sale de spionaj*” să supravegheze pe comuniștii locali și să „*identifica pe cei mai periculoși inamici din rândul acestora*”, pentru a putea tempera entuziasmul cubanezilor față de Stalin și Armata Roșie. Într-o notă destinată lui Hemingway, Joyce se menționa: „*După cum știi, comuniștii ridică din nou capul la Mexico-City. Pe 5 septembrie, acolo va fi reluat circul paciștilor, iar figuri reprezentative ale comuniștilor din întreaga Americă Latină și-au anunțat participarea. Plus o serie de liberali aiuriți din universități... Am discutat această problemă cu Spruille [Braden]... și cred că ar fi bine dacă ai putea să mergi și tu la Mexico City săptămâna viitoare... într-o poziție de pe care să faci unele comentarii care să tempereze entuziasmul participanților la această conferință pentru pace.*”

Nu există nicio dovadă că Hemingway ar fi fost în Mexic pentru a participa la „*circul paciștilor*”. El a fost la Mexico City în anul 1942, dar nu în luna septembrie, ci în luna martie. Atunci a intrat în atenția FBI, deoarece – conform unui informator – ar fi locuit la un hotel „*sub un nume fals*” și exista suspiciunea că s-ar fi întâlnit în secret cu fostul comunist, Gustav Regler, un bun prieten din timpul Războiului Civil din Spania.

Un important efect secundar al activității lui Hemingway în fruntea rețelei *Crook Factory* și una din cele mai mari dureri de cap pentru Joyce o constituiau fricțiunile cu FBI. Amploarea acestui conflict rezultă din rapoartele FBI, dar mai evident din memoriile lui Joyce. Cu toate că lui Joyce îi plăcea să creadă despre el însuși că este un birocrat, el știa destule despre faptul că trebuia să se consulte cu atașatii naval și militar din cadrul ambasadei, precum și cu atașatul FBI – agentul R.G. Leddy – înainte de a apela la serviciile lui Hemingway.

Într-o discuție avută la sediul FBI de la Washington, Leddy a raportat că „*Joyce a fost avertizat că există unele semne de întrebare cu privire la atitudinea lui Hemingway față de FBI*”, inclusiv faptul că acesta și-ar fi pus semnătura pe un denunț împotriva FBI, pe care îl denumește frecvent „*Gestapo american*”. Joyce a promis că îl va întreba pe Hemingway dacă într-adevăr aceasta era concepția sa despre FBI și nu peste mult timp a relatat poziția scriitorului. Hemingway ar fi afirmat că el semnează tot felul de petiții, fără să acorde prea multă atenție conținutului acestora și că a glumit atunci când a comparat FBI cu Gestapo.

Aceasta nu era adevărat, iar Joyce știa acest lucru. În memoriile sale Joyce menționează faptul că, „*Ernest a reacționat violent și cu ostilitate atât față de FBI, cât și față de personalul acestuia.*” Acest lucru se datora faptului că Hemingway credea că mulți dintre agenții FBI erau simpatizanți ai lui Franco, deoarece erau de religie romano-catolică. Se referea adesea la aceștia denumindu-i „*bastarzii irlandezi ai lui Franco*”, precum și „*Cavaleria de Fier a lui Franco*”. De asemenea, Hemingway mai era convins că FBI nu înțelege nimic din „*subtilitatea și complexitatea spionajului în timp de război*” și că îi subminează activitatea sa din Cuba. Într-o împrejurare, poliția cubaneză a arestat un membru al *Crook Factory*. Hemingway considera că în spatele acesteia se afla FBI și a venit imediat la domiciliul lui Joyce, în ciuda orei târzii. Joyce relatează că Hemingway era extrem de furios. Joyce l-a convocat pe agentul FBI de serviciu și i-a cerut să intervină în favoarea agentului lui Hemingway, ceea ce s-a și întâmplat.

Hemingway a greșit atunci când a acuzat FBI de lipsă de rafinament. Documente desecretizate ale Biroului relevă o reacție nuanțată atunci când acesta se amesteca în domeniul acestuia de competență. Deși cel puțin un agent era convins că amatorismul scriitorului trebuia combătut și demascat ca atare, J. Edgar Hoover a intervenit personal pentru ca Biroul să manifeste precauție în cazul lui Hemingway.

Pe de o parte, Hoover a ordonat agentului său de la Havana referitor la faptul că un voluntar amator era folosit în munca informativ-operativă, indicându-i să „*discute cu ambasadorul Braden despre dezavantajele*”

angrenării unui personaj cum era Hemingway în activități care presupuneau statutul de funcționar de stat.

Pe de altă parte, Hoover nu dorea să facă presiuni în acest caz deoarece Hemingway se bucura de simpatia ambasadorului și avea legături la Casa Albă. Hoover știa acest lucru deoarece președintele îi spusese că Hemingway îi solicitase să intervină în favoarea europenilor internați în Cuba, dintre care mulți erau antifasciști. Toate acestea nu au modificat însă opinia lui Hoover conform căreia „*Hemingway era ultimul om care să fie folosit în asemenea acțiuni. Judecata acestuia nu este una din cele mai bune*”. (...)

Nu peste mult timp, Hemingway s-a plictisit de conducerea rețelei *Crook Factory* și a propus ambasadei să facă aranjamentele necesare pentru venirea în Cuba a refugiatului spaniol Gustavo Durán, care să preia această sarcină. În acest fel, scriitorul ar fi putut să-și concentreze eforturile pentru a se dedica altui proiect care-l interesa mai mult și pe care l-a expus lui Braden și lui Joyce, precum și ONI (Office of Naval Intelligence).

Conform lui Braden, Hemingway a solicitat ca ambasada să-l „*finanțeze*” pentru înființarea rețelei *Crook Factory*, prin suportarea cheltuielilor unei noi acțiuni imaginate de acesta, respectiv patrularea în apropierea litoralului nordic al Cubei cu iahtul său personal, pentru descoperirea submarinelor germane.

În timp ce alți navigatori americani se oferiseră voluntar să folosească navele lor pentru a patrula de-a lungul litoralului estic al Cubei, Hemingway dorea extinderea acestei operațiuni. El a propus să mimeze că pescuiește, iar în cazul în care un submarin german se apropie de iahtul său pentru a se aproviziona cu alimente și pește proaspăt să-l atace cu lansatoare de rachete, grenade și mitraliere.

Hemingway avea contacte cu ONI prin intermediul Lt. Col. A. Thomason, care din multe puncte de vedere se aseamăna cu scriitorul. Ca și acesta era un veteran din Primul Război Mondial, se remarcase prin talentul său literar în domeniul prozei scurte, era un băutor de calibru și era ofițer de informații. Thomason i-a spus lui Hemingway că șansele sale de succes împotriva submarinelor germane erau minime, dat fiind nivelul ridicat al pregătirii de luptă al echipajelor acestora, dar că marina americană nu l-ar fi putut refuza pe Hemingway, mai ales dacă ar fi avut și sprijinul ambasadorului. În cele din urmă, ONI i-a furnizat lui Hemingway echipamentele – armament, muniție, echipament de navigație și un aparat de radio – pentru ca misiunea asumată de acesta să fie viabilă. ONI i-a pus chiar la dispoziție un marinar experimentat care să navigheze pe iahtul *Pilar*, împreună cu Hemingway.

Toate trebuiau să fie strict secrete. Era evident faptul că lui Hemingway îi făcea plăcere să aibă de-a face cu secrete și pericole. Acesta era extrem de

satisfăcut de acoperirea pe care o folosea și anume că efectua cercetări oceanologice pentru *Muzeul American de Istorie Naturală*. Aceste croaziere de luptă ale iahtului Pilar au durat din a doua jumătate a anului 1942, până la sfârșitul anului 1943. Deși Hemingway a patrat cu conștiinciozitate în tot acest timp, a reușit să descopere doar un submarin german, dar care nu s-a apropiat de nava sa.

La sfârșitul anului 1943, devenise clar că punctul central al războiului nu mai era în Oceanul Pacific. Aliții au invadat Africa de Nord la sfârșitul anului 1942 și i-au alungat pe germani din Tunisia, în vara anului 1943. Era doar o chestiune de timp până când urmau să invadeze Europa continentală. Soția sa, Martha Gellhorn a traversat Atlanticul în toamna anului 1943 și a început să lucreze în calitate de corespondent de război. În repetate rânduri i-a scris soțului, îndemnându-l să i se alăture. Hemingway a refuzat însă cu încăpățănare, insistând ca ea să revină în Cuba pentru a-i ține companie.

Martha Gellhorn nu a renunțat cu ușurință la demersurile de a-l convinge pe Hemingway să i se alăture în Europa. În februarie 1944, a cerut chiar sprijinul OSS pentru a-l implica în operațiuni în această zonă de război. Gellhorn l-a întâlnit pe Joyce la Bari, în Italia, unde acesta era acum șeful rezidenței locale. (...) Având în vedere activitatea din Cuba și prietenia sa cu Hemingway, Joyce era exact omul pe care-l căuta Gellhorn. Ca urmare, nu a ezitat să discute cu acesta problema sa familială: ea lupta într-un război drept, dar Hemingway dorea ca ea să se întoarcă acasă. I-a spus lui Joyce că era dispusă să se supună „ordinelor” soțului, dar era dezolată de perspectiva de a renunța la planurile ei de a relata despre „marele spectacol” care se prefigura, respectiv invazia Aliților în Franța. Era convinsă că și Hemingway ar putea veni în Europa, având o oarecare calitate, dar probabil se gândea la dificultățile legate de transport și de obținerea unui pașaport.

Din documentele de arhivă nu rezultă dacă Gellhorn i-a cerut sprijinul lui Joyce s-au dacă acesta s-a oferit să o ajute în acest sens. În orice caz, Joyce a trimis o telegramă la sediul central al OSS, în care sugera ca directorul Donovan sau Whitney Shepardson – șeful Secret Intelligence - SI (compartimentul de spionaj al OSS) să-l contacteze pe Hemingway și să-i propună să lucreze pentru SI. Acest mesaj a provocat unele nedumeriri în cadrul OSS. Ce ar putea face Hemingway pentru OSS, se întreba Turner McWine șeful serviciului care răspundea de Orientul Mijlociu, adăugând că proeminența personalității și temperamentul său bine cunoscut îl făceau nepotrivit pentru a se adapta specificului OSS.

Joyce a reacționat la aceste preocupări printr-o scrisoare adresată lui Shepardson, o lună mai târziu. El a enumerat avantajele folosirii lui Hemingway de către OSS: se bucura de autoritate în Spania; cunoștea personal

mai mulți spanioli care nu erau partizanii lui Franco; a condus personal rețele informative, iar în timpul Războiului Civil din Spania a dobândit o experiență considerabilă în domeniul luptei de partizani și operațiuni speciale. Joyce i-a luat apărarea lui Hemingway față de tradiționaliști de felul șefului serviciului de informații al armatei americane Generalul-maior George V. Strong. Joyce a susținut că poziția critică a lui Strong se datora mai mult stilului de viață al lui Hemingway și simpatiei sale față de Republica Spaniolă, decât abilităților sale. Ce importanță putea să aibă pentru OSS faptul că acesta fusese căsătorit de trei ori?

Joyce a insistat asupra faptului că Hemingway era un om de „*de o extremă integritate și loialitate*”, la fel ca o persoană desemnată să conducă Chase National Bank. Joyce a reiterat propunerea sa ca Shepardson să-l invite pe Hemingway la Washington pentru o discuție exploratorie, pentru a stabili utilitatea folosirii acestuia de către OSS în Spania sau Italia.

Documentele de arhivă relevă că OSS a tratat cu atenție propunerea lui Joyce. Shepardson a solicitat opiniile unor persoane din cercul apropiat al lui Donovan. Astfel, directorii adjuncți ai OSS Generalul de brigadă John Magruder și G. Edward Buxton, alături de alții, și-au exprimat rezerva în legătură cu temperamentul lui Hemingway și concepțiile sale de stânga. Magruder a precizat că: „*un om atât de inteligent ca Joyce, chiar dacă mai temperamental și individualist, nu ar fi potrivit să se asocieze cu ... Hemingway*”. La rândul său, Buxton și-a exprimat părerea că Hemingway ar fi fost mai util pentru *Operațiunea Morale* (MO) – ramura de propagandă subversivă a OSS – decât pentru activitatea în cadrul SI.

Dosarul lui Hemingway a fost trimis celor de la MO, dar aceștia au decis peste câteva zile că Hemingway era prea individualist chiar și pentru misiunile lor neconvenționale. (...)

În cele din urmă, Sheparson i-a telegrafiat lui Joyce, comunicându-i că: „*Decizia în ce-l privește pe Hemingway era negativă. Poate am greșit, dar considerăm că în ciuda calităților sale reale pentru acest fel de muncă, era în prea mare măsură un individualist pentru a se putea supune disciplinei militare.*”

A fost o decizie bună. Atitudinea lui Hemingway față de OSS era în mod tipic pentru el ambivalentă și, cel mai probabil, nu ar fi fost un om de echipă mai bun chiar și într-o organizație neconvențională ca OSS, decât fusese atunci când îndeplinea sarcini secrete din partea ambasadei Statelor Unite din Cuba. Erau oameni în cadrul OSS pe care Hemingway îi admira, dar și unii pe care-i critica. Era extrem de mândru de fiul său John Hemingway, care era ofițer în cadrul OSS și care fusese parașutat în Franța ocupată.

Nu pot fi puse sub semnul întrebării sentimentele sale față oameni ca Joyce, chiar și atunci când devenise clar că este mai confortabil pentru cei din conducerea OSS să nu apeleze la serviciile sale. De asemenea, prețuia oameni ca Milton Wolf, care se alăturase OSS și fusese membru al Batalionului Lincoln, în timpul războiului Civil din Spania. Ceilalți, care erau mai convenționali și acum făceau parte din OSS, erau tratați cu batjocură de către scriitor.

Un alt membru al OSS despre care Hemingway avea o părere bună era David K.E. Bruce, un aristocrat din Virginia, care a condus operațiunile organizației din Europa și care după război a devenit un remarcabil diplomat. A fost negociatorul șef al părții americane în negocierile cu Vietnamul de Nord, în timpul Administrației Nixon și primul ambasador american în R.P. Chineză, după reluarea relațiilor diplomatice, în anul 1973.

În cele din urmă, Hemingway a decis să călătorească în Franța, în calitate de corespondent de război. Era nerăbdător să participe la eliberarea Parisului și la 19 august 1944 a plecat spre capitala franceză. Pe drum, a întâlnit un mic grup de partizani comuniști, care făceau parte din gruparea *Francs-Tireurs et Partisans Français* – FTPF, pe care i-a ajutat să primească arme și îmbrăcăminte din rezervele armatei americane. Aceștia s-au subordonat carismaticului american și s-au îndreptat împreună spre Rambouillet, o mică localitate din apropierea Parisului.

Hemingway a ajuns apoi la comandamentul unei divizii americane de la Chartres, unde întâmplător l-a întâlnit pe Bruce. Acesta a scris în jurnalul său că a fost „*încântat*” să-l revadă pe acesta. (...) Scriitorul l-a convins pe Bruce să înființeze un punct de comandă tactic pentru operațiuni speciale la Rambouillet, mai ales că localitatea era în apropierea liniei frontului și nu departe de Paris.

În mai puțin de trei zile, Hemingway, Bruce și partizanii francezi au început să execute misiuni de spionaj de la Rambouillet. Au trimis agenți în zonele din apropiere pentru a culege informații de la localnici, executau misiuni de recunoaștere, au capturat și interogat prizonieri din armata germană, raportând date utile americanilor și francezilor. Hemingway l-a impresionat pe Bruce cu talentul său pentru organizarea și conducerea acțiunilor de cercetare pe câmpul de luptă. Când aveau timp, se repezeau la Paris, unde „*eliberau*” restaurantul Ritz și apoi sărbătoreau victoria. (...)

Datorită faptului că Hemingway și-a depășit cu mult statutul de corespondent de război, a apelat la Bruce pentru a-l proteja în caz de „*necazuri*”, prin care scriitorul se pare că se referea la pierderea acreditării (ca să nu mai vorbim de faptul că putea fi capturat de germani și să fie împușcat pe loc de aceștia, deoarece nu era îmbrăcat într-o uniformă regulamentară).

Conform unei scrisori scrisă după război, Hemingway a dezvăluit că Bruce l-a obligat sub semnătură să respecte o serie de ordine privind conduita sa, ceea ce echivalează cu faptul că a activat temporar în cadrul OSS. Chiar dacă această bucată de hârtie a existat, aceasta nu s-a păstrat, deoarece Hemingway a afirmat că el însuși a distrus-o pentru a-l proteja pe Bruce.

În orice caz, în arhivele rămase de la Hemingway există o notă olografă a lui Bruce, datată Rambouillet - 23 august 1944, în care se spune: „*Dragă Domnule Hemingway, plec la Paris în această dimineață. Dacă poți aranja transportul acolo al celor 12 luptători din rezistență, cu care ai făcut o treabă atât de bună, ți-aș fi foarte recunoscător. Cred că este important să-i păstrăm împreună pentru a-i folosi la lucrurile la care mă gândesc*”.

Având în vedere abilitatea lui Hemingway de a echipa și înarma partizani francezi folosind resursele armatei americane, precum și relațiile sale cu ofițeri OSS, unii cercetători au sugerat că de fapt ar fi fost vorba de mai mult decât niște istorioare menite să atragă atenția, respectiv de o activitate secretă desfășurată de Hemingway împreună cu rezistența franceză și serviciile secrete americane, care a scăpat însă atenției biografilor săi. Probabil, dar corespondența oficială a OSS referitoare la folosirea sa încetează cu patru luni înainte de venirea sa la Rambouillet, ceea ce sugerează că ceea ce s-a întâmplat atunci nu a fost altceva decât o colaborare neoficială temporară dintre Hemingway și Bruce, determinată de șansă și relații personale.

În sprijinul acestei concluzii vine și faptul că după eliberarea Parisului, a revenit la statutul său de corespondent de război, aflându-se în Europa până la *Battle of Bulge*, după care s-a întors în Cuba, în luna martie 1945.

Eliberarea Parisului a fost un moment de cumpănă a apelor a istoriei conlucrării lui Hemingway cu serviciile de informații americane. Dar nu a însemnat încetarea relațiilor acestuia cu NKVD, începute în luna ianuarie 1941, probabil când Hemingway se afla la New York împreună cu Gellhorn, în drum spre China. Conform documentelor NKVD furnizate de un istoric rus care s-a refugiat în Occident, Hemingway „*a fost recrutat pentru a desfășura acțiuni secrete în favoarea noastră, pe baze ideologice*”, de către un ofițer NKVD, pe nume Jacob Golos. Nu este clar ce s-a întâmplat cu exactitate între cei doi, însă Hemingway a acceptat să i se încredințeze o parolă materială pentru a fi contactat de alt ofițer NKVD (al cărui nume este necunoscut), iar Golos și-a exprimat satisfacția că Hemingway a acceptat propunerea pe care i-a făcut-o. Golos s-a exprimat în acest sens astfel: „*Sunt sigur că va coopera cu noi și va face tot ce-i stă în putință să ajute NKVD*”. În aceste împrejurări a primit numele conspirativ „*Argo*”.

Este uimitor faptul că Hemingway a acceptat să fie recrutat de NKVD. Ar fi fost greu de împăcat aceasta cu individualismul său și nenumăratele

afirmații negative despre comuniști și comunism. El admira o serie de comuniști și felul cum luptau aceștia pentru idealurile lor, dar a afirmat în repetate rânduri că nu este de acord cu ideologia lor. La fel ca mulți alții, Joyce își amintește faptul că Hemingway era „apolitic”: *„Intellectualii de stânga erau furioși... deoarece a refuzat întotdeauna să li se alăture. Hemingway spunea adesea: «Îmi plac comuniștii când sunt soldați, dar îi urăsc când sunt preoți». El se purta întotdeauna disprețuitor cu agitatorii ideologici.”*

Ținând cont de împrejurările istorice, este de asemenea dificil de împăcat faptul că Hemingway a devenit spion al NKVD cu vederile sale constant antifasciste. În ianuarie 1941, când acesta ar fi acceptat să fie recrutat de sovietici, Pactul Hitler – Stalin era în vigoare. Dictatorii nazist și sovietic erau aliați. Deși au trecut mai bine de 70 de ani, este totuși greu de evaluat impactul pe care l-a avut cinicul pact semnat în 1939, asupra celor de stânga, în special asupra celor care-l considerau pe Stalin ca singura contrapondere a lui Hitler.

Comuniștii cei mai înfocați au avut atunci îndoieli agonizante. Destul de mulți, cum a fost prietenul lui Hemingway – Regler, au părăsit partidul. Cei care au reușit să depășească și să înțeleagă adevăratul sens al alianței dintre Hitler și Stalin erau pe drumul de a se califica în postura de fideli adevărați ai cauzei. S-ar putea ca Golos să fi înțeles greșit răspunsul lui Hemingway sau să fi raportat incorect despre întâlnirea cu acesta? Un răspuns scurt este acela că, cel mai probabil, Golos nu a greșit. Golos este o figură interesantă în istoria spionajului sovietic din Statele Unite. Un bolșevic cu ștate vechi de serviciu, acesta a emigrat în Statele Unite înainte de Primul Război Mondial și în cele din urmă a devenit cetățean american și membru al Partidului Comunist din Statele Unite – CPUSA. Concomitent cu activitatea sa pe linie de partid, a devenit un contact cheie al rezidențelor NKVD de la New York și Washington.

Se pare că Golos și-a început activitatea în favoarea sovieticilor, folosindu-și relațiile pentru a obține pașapoarte americane pentru cadre ale NKVD. A fost folosit ca selecționar (semnala posibili candidați), agent de legătură și rezident. Există 7 referiri la el în arhivele NKVD, în calitate de șef de facto al rezidenței din Statele Unite, în perioadele în care titularii au fost retrași din misiune (ceea ce s-a întâmpla de mai multe ori în timpul epurărilor staliniste). El a ținut personal legătura cu spioni celebri, cum au fost Julius Rosenberg și Elisabeth Bentley. Pe scurt, deși Golos nu a fost un ofițer de informații profesionist, avea experiența necesară pentru a desfășura cu succes acțiuni de spionaj în Statele Unite. Toate acestea, ne îndreptățesc să afirmăm că este puțin probabil ca acesta să fi interpretat greșit întâlnirea cu Hemingway.

De asemenea, Hemingway nu a fost o țintă întâmplătoare pentru NKVD. Hemingway a atras atenția sovieticilor încă din 1935, când a scris un

articol pentru revista de extremă stânga *The New Masses*, în care condamna virulent elita politică americană pentru că neglija veteranii de război. NKVD a fost plăcut surprins de ideologia care părea că se află în spatele articolului. La fel de favorabil a fost receptat și discursul lui Hemingway din iunie 1937, când s-a aflat în prezidiul unei conferințe a scriitorilor, alături de președintele de atunci al CPUSA – Earl Browder – și a atacat ferm fascismul, „o formă de guvernare în care nu pot apărea scriitori de valoare.” Fără a menționa alt tip de guvernare care limita de asemenea libertatea de exprimare, el a concluzionat: „Un scriitor care nu minte nu poate lucra într-un regim fascist”.

Pentru NKVD, acest discurs a fost pivotal. Din acel moment, NKVD „i-ar fi acordat permisiunea să facă ce dorește în cazul în care s-ar fi hotărât să revină în Spania”. Rezidentul NKVD de la Madrid, Alexander Orlov, a intervenit în repetate rânduri pentru ca Hemingway să aibă acces la oamenii și locurile care îi erau necesare să scrie romanele sale, ca să nu mai menționăm vodca și caviarul pe care i le furniza, într-o vreme în care lipsurile erau la ordinea zilei la Madrid. Orlov i-a facilitat lui Hemingway să viziteze o tabără de instrucție a partizanilor și unde scriitorul s-a inspirat pentru romanul *Pentru cine bat clopotele*.

Când Hemingway s-a întâlnit cu Orlov la Madrid, pe 7 noiembrie 1937, la aniversarea revoluției bolșevice, scriitorul american i-a mulțumit pentru sticla de vodcă de calitate excepțională pe care a primit-o de la acesta, ocazie cu care „a denunțat vehement pe Franco și naționaliștii... elogiind în același timp pe comandanții brigăzilor internaționale și pe republicani”.

Executorul literar al lui Orlov a scris că rezidentul NKVD l-a considerat pe Hemingway ca fiind „fidel liniei partidului” (*a true believer*). În ciuda numeroaselor declarații și manifestări contrare, în anumite împrejurări Hemingway a scris sau a vorbit ca un fidel liniei partidului, în special atunci când a susținut cauza antifascismului și, implicit, pe sprijinitorii ei comuniști și sovietici. Robert Jordan, partizanul american care este personajul principal al romanului *Pentru cine bat clopotele*, este oripilat de atrocitățile comise de ambele părți în Războiul Civil din Spania, ca să nu mai pomenim de intrigile cinice ale cel puțin unui lider comunist de a submina efortul de război. Dar, pentru cauza generală, el decide să refuze să le judece pe perioada războiului. Vorbește Jordan în nume propriu sau exprimă convingerile lui Hemingway atunci când se referă la beneficiile disciplinei comuniste?

Apoi mai este Philip Rawlings, personajul mai puțin cunoscutei opere literare a lui Hemingway *A cincea coloană*. Rawlings – un ziarist american, acceptă ca în spatele scenei să sprijine un nemilos ofițer de contrainformații comunist pentru a descoperi spioni fasciști în cafenelele și hotelurile din Madrid, toate acestea pentru a salva Republica spaniolă.

Într-o remarcabilă scrisoare olografă, datată 13 februarie 1947, Hemingway pare să exprime propriile convingeri atunci când ia apărarea Uniunii Sovietice și activității sale din Spania. El începe cu o afirmație familiară cititorilor operelor sale literare: „*Este vorba de politică și eu nu sunt de acord cu aceasta*”, dar în continuare manifestă mai multă pasiune decât logică, la fel ca mulți alți fideli liniei partidului de stânga, susținând că scopul justifică mijloacele, inclusiv asasinatele politice.

În continuare, el a scris că a cunoscut destul de bine pe ruși în Spania și că nici unul din cei pe care-i admira nu a fost executat. Totuși a cunoscut pe unii care „*meritau să fie împușcați*”, ceea ce li s-a și întâmplat. El nu a știut nimic despre epurările din Uniunea Sovietică. Deși îl cunoștea pe Arthur Koestler, nu a crezut că sunt adevărate relatările din cartea acestuia despre epurări, dar s-a exprimat că lucrarea era excelentă. (Este vorba de lucrarea antistalinistă a lui Koestler *Întuneric și amurg*).

Hemingway se lamentează în scrisoarea sa despre faptul că bunul și viteazul său prieten Gustav Regler a părăsit Partidul Comunist, după semnarea Pactului Ribbentrop – Molotov. Hemingway menționează că l-a vizitat pe Regler în Mexic și că ascultându-l puteai să crezi că „*Spania a fost doar o enormă celulă de tortură a NKVD*”. Într-adevăr, au fost executați oameni, „*de multe ori din greșală*”, dar aceasta a fost „*doar o mică parte din ce s-a întâmplat acolo*.” Mult mai important este să ne amintim de cauza în numele căreia luptau aceștia, afirma Hemingway.

Regler, care la rândul său devenise scriitor, a menționat în memoriile sale despre această vizită din luna martie 1942. El și-a amintit că Hemingway a pledat cu pasiune în favoarea comunismului, deoarece în opinia sa doar acesta putea să înfrângă pe naziști: „*Hemingway a venit din Cuba să mă vadă... La un moment dat, mi-a pus mâna pe umăr și m-a împins spre fațada de marmură a Clubului Tampico. «De ce i-ai părăsit pe comuniști?» Era vizibil emoționat. «De ce ai crezut în cauza lor în Spania? Întoarce-te la ei!... Rușii sunt singurii care luptă».*” Dacă aceste însemnări și relatări sunt corecte și dacă într-adevăr NKVD l-a recrutat pe Hemingway pe considerente ideologice, totuși ce au vrut scriitor de la scriitor?

Documentele existente sugerează că NKVD-ul a evaluat cu atenție potențialul acestuia și intenționa să-l dirijeze în domenii de interes pentru sovietici. Faptul că NKVD-ul îl trata ca pe un ziarist, lasă să se întrevadă că intenționa să-l folosească la fel ca pe alți ziariști americani bine plasați pe care-i recrutase deja, ca sursă de informații, semnalizator de agenți potențiali, dar mai ales ca sursă de influență prin articolele pe care ar fi putut să le scrie la comanda lor. Într-adevăr, Hemingway avea un cerc impresionant de relații. El ar fi putut furniza informații despre ce spuneau și gândeau americanii. De

asemenea, era în poziția de a influența o parte considerabilă a opiniei publice prin scrierile sale. Era ceva nu foarte diferit de ceea ce Braden și Joyce așteptau de la el, dar la o scară mult mai mare.

Primul lucru pe care NKVD l-a dorit după presupusa sa recrutare a fost ca Hemingway să se prezinte la următoarea întâlnire. În acest scop Golos i-a dat o parolă materială. Hemingway nu s-a prezentat la această întâlnire. Dosarele NKVD reflectă frustrarea care s-a instalat la nivelul conducerii serviciului pentru că nu a reușit permanentizarea legăturii și mai ales angrenarea sa în activități secrete. Ofițeri sovietici s-au întâlnit de două ori cu Hemingway în Cuba, în septembrie 1943 și aprilie 1944, o dată la Londra – în iunie 1944 și încă o dată în Cuba – în aprilie 1945. Documentele NKVD reflectă comportamentul refractar al lui Hemingway în calitate de spion sovietic. *„Întâlnirile cu «Argo» de la Havana și Londra au avut ca scop studierea și stabilirea posibilităților sale informative. Deși în mod repetat acesta și-a manifestat dorința și disponibilitatea de a ne ajuta, a rezultat că nu a fost bine cunoscut și verificat.”*

Probabil că activitatea avută în vedere de NKVD nu era potrivită pentru Hemingway, la fel cum *Crook Factory* s-a dovedit mai puțin interesantă pentru acesta decât să navigheze pe mare cu iahtul său Pilar sau să acționeze alături de prietenul său David Bruce și partizanii francezi pentru eliberarea Parisului. Poate că a decis că nu mai era necesar să-i sprijine pe sovietici, atunci când a devenit clar că Axa era înfrântă. În cele din urmă Hemingway a ajuns la concluzia că a lucra pentru NKVD contravenea convingerilor sale patriotice. Acesta s-a considerat întotdeauna un cetățean loial țării sale.

Așa cum a răspuns furios unui ziarist american, care l-a întrebat de ce a ales să trăiască în Cuba, că era o *„obscenitate incalificabilă”* ca cineva să presupună că el ar fi intenționat să devină cetățean al altei țări. El se consideră urmașul unor revoluționari, dar *„niciunul din aceștia nu s-a numit Benedict Arnold”*. Cel mai probabil este că Hemingway s-a confruntat cu convingeri contradictorii. Este imposibil să știm acest lucru cu exactitate, din cauza informațiilor insuficiente de care dispunem. Această situație nu se va schimba până când nu vor fi accesibile toate dosarele NKVD sau vor fi publicate și alte scrisori ale lui Hemingway, necunoscute până acum.

Este o ironie a sorții că patru organizații diferite – NKVD, OSS, FBI și Departamentul de Stat – au ajuns la aceeași concluzie: Ernest Hemingway a dorit să fie spion, dar niciodată nu a reușit să-și folosească potențialul în acest domeniu.»

**CULTURA DE SECURITATE,
CULTURA POLITICĂ**

**ROMÂNIA – ÎNTRE PATRIOTISM ȘI
EXIGENȚELE UNIUNII EUROPENE CĂTRE
GLOBALIZARE!**

Prof.univ.dr. Mihai M. Puiu

„*Patriotism is the ideology of attachment to a homeland*” este subliniat la modul neutru în Wikipedia. Patriotismul este, așadar, ideologia centrată pe atașamentul față de locul de origine. Conceptul include o geografie culturală, un grup etnic cu o istorie mai îndelungată, unde are loc un proces de identificare națională. Într-o extensie mai largă, „*Motherland*” desemnează la rândul său locul de naștere al strămoșilor, locul de origine al unui grup etnic sau al unor imigranți. Wikipedia aduce în discuție și conceptul de metropolă în contrast cu cel de colonie.

Când se referă la „*Mama Rusia*,” oamenii locului gândesc o personificare a națiunii ruse. În Imperiul Britanic, mulți nativi din colonii se gândesc la Britania ca la „*țara mama*” și se simt membrii unei națiuni extinse. India este personificată ca *Bharat Mata* (Mama India), „*La Mère Patrie*” în cultura francezilor, și „*Madre Patria*” pentru americanii hispanici; toți, într-un astfel de context, gândesc că susțin aceeași cultură, limbaj, și naționalitate, asumate ca atare. Pe de altă parte, „*Fatherland*” desemnează, mai pronunțat, același concept și anume, loc de origine, tradiții, obiceiuri, cultură. Utilizat cu o evidentă încărcătură propagandistică de către germani, termenul „*fatherland*” a căpătat și mai pronunțat o conotație naționalistă, din motive explicabile pentru istoria acelor vremuri. Azi, patriotismul include, în mod legitim, un ansamblu de particularități ale unor indivizi, grupuri care au aceeași origine, sunt născuți într-un areal bine configurat de istorie și au trăsături comune ce includ etnia, cultura, istoria, marile evenimente politice la care au fost părtași. Desigur, în interpretarea din zilele noastre, odată cu modificările de pe scena politică internațională se poate spune cu anume îndreptățire că, un exces de patriotism alocat în promovarea și apărarea cu agresivitate a unei națiuni, în detrimentul alteia, are o conotație negativă, este interpretabil, se consideră că alunecă spre șovinism.

„Noi versus ceilalți”- un mecanism identitar-ideologic foarte puternic!

Psihosociologia a descoperit legi fundamentale de existență și organizare a grupurilor, iar psihologul american Kurt Lewin a cercetat dinamica și modificările care pot avea loc în structura colectivităților și ideologiile care sunt prezumate că stau la baza acestor transformări de mentalitate și atitudine. „Noi versus ceilalți” a fost intens studiat de americani și a căpătat statutul de „*mecanism identitar ideologic*”, iar Abraham Maslow a identificat o trebuință fundamentală a antroposului uman, nevoia de apartenență! Ca „*metanarațiune*” teama față de „*cel străin*” și-a mai diluat din conținutul ideologic, deși viața de toate zilele nu oferă, de fiecare dată, argumente de susținere și încurajare a atitudinii de comunicare fără teama și posibile traume psihoemoționale. Internetul a pus în operă nevoile, dar și competențele noastre de comunicare, pe baza cărora ne simțim tot mai interconectați. Azi, producția de bunuri materiale și spirituale are, tot mai frecvent, un autor multiplu, hibrid! Eticheta „*Made in*” pierde din notorietate ca urmare a trinomului Cercetare, Dezvoltare, Inovare și a impactului tehnologic; industria de subansambluri, părți componente, prefabricatele, materiile prime speciale, cercetările multidisciplinare, toate la un loc au validat cooperarea internațională și modul globalist de funcționare a lumii de azi! Comerțul *on line*, interconexiunea *life* induc o atitudine de participare și intervenție la bunul mers al lumii, la cristalizarea opiniei publice! Acest mod de gândire, specific unei economii liberale, a angajat și sugerat că este posibil de transferat „*o atitudine mai soft/lejeră*” de cooperare și în domeniul relațiilor politice internaționale fără prea mari „*consecințe administrative*”! Este adevărat că în mare parte politica „*blocurilor și a tratatelor*” a fost înlocuită cu „*politica parteneriatelor*” unde foști adversari cooperează, mențin dialogul pe baza negocierii de tipul „*win to win*” cu respectarea principiilor de reciprocitate. Dar, dincolo de rezultate semnificative, notabile, s-a creat și iluzia, că dacă focarele de destabilizare și agresiune se află în partea de jos a icebergului, nu sunt vizibile și, drept urmare, nici nu ar exista ca atare. Lucrurile nu stau deloc așa !

„Istoria ne-a învățat că nu trebuie să așteptăm nimic de la împărații străini și de la fiii altor neamuri, ci de la propriile noastre puteri. Cine poate să conteste ființei noastre naționale dreptul de a-și croi singură soarta, de a se conduce ea însăși și de a-și constitui un singur trup când sufletul îi este unul singur și întreg?” (Iuliu Maniu)

Societatea românească este pe drumul spre postmodernism, iar integrarea noastră în curentul globalizării are loc, concomitent, prin însăși satisfacerea exigențelor solicitate de procesul nostru de integrare profundă în Uniunea Europeană. Problema care a apărut în acest context este, însă, legată

de faptul că *noua paradigmă globalistă și politica sa au tendința de a recalibra, aproape complet, toate aspectele vieții* : ideea de succes și de profit, noțiunea de calitate a vieții și dezvoltare durabilă, diversitatea culturală, relațiile comunitare, toate sunt reinterpretate și aliniate unei noi viziuni. Aici apar momentul de inflexiune și interogația esențială pe care le anticipa, aproape premonitiv, Iuliu Maniu! Până unde pot merge aceste „reorganizări și transformări” solicitate de UE, sugerate de globalizare și ce retorică politică și administrativă vor îmbrățișa fără legalitate, dar ofensiv – provocator, profitând de context, unii dintre vecinii noștri? Pentru cei care nu ne plac prea mult, este un „prilej oportun” de a relua subiecte demult rezolvate de Istorie. În gândul meu de azi, mă rezum la problemele pe care le are de rezolvat România. Este vorba de integrarea și globalizarea României, cu sediul psihosociologic în patriotism, dincolo de celebrul „proiect de țară” care se lasă mult așteptat! Pe de o parte, ne preocupă integrarea tot mai solidă în UE, fapt ce urmărește îndeplinirea completă a standardelor și a acquisului comunitar în toate ariile vizate; pe de cealaltă parte, globalizarea imprimă o viteză mai mare de adaptare și adecvare la o lume diferită, cu mentalități diverse, deschideri și toleranță uneori improprii culturii și ritualității românești. Știm, cu o mândrie asumată, că Europa este demult centrată pe valori remarcabile, nemijlocit legate de psihovocația pentru muncă, bazată tot mai serios pe cunoștințe, competențe și specializare, toate subsumate efuluiortului, conștiinciozității și perseverenței.

Acestei psihologii cotidiene, europene, „românul nostru cel de toate zilele” trebuie să-i facă față cu mult succes. Și asta nu este totul: globalizarea impune o perspectivă și mai înaltă. *Dincolo de ocean, ocolind ideologia „adevărului furnizat” de tip european, SUA au reușit să atragă o lume întreagă punând la bătaie, pur și simplu, ideea de Libertate, mai presus decât ideea de Adevăr.* De pe o astfel de platformă, Abraham Maslow, după mai bine de 40 de ani de studii și cercetări, a identificat „profilul psihologic” al persoanelor cu reușită de sine, adică portretul americanului de succes, cel care execută azi, în prima linie, globalizarea și care o regândește, din mers. Iată care sunt cele mai importante trăsături de personalitate care explică saltul de la perseverența de tip european la creativitatea americană: „*astfel de persoane sunt orientate realist; se acceptă pe sine așa cum sunt, fără complexe și tratează lumea exterioară natural, așa cum este ea; au o mare înclinație spre spontaneitate; le interesează mai degrabă problemele mulțimii, decât cele personale egoiste; se pot detașa cu ușurință și simt nevoia de singurătate, sunt autonome și independente; aprecierea pe care o acordă oamenilor și lucrurilor este vie, spontană, nouă și nu stereotipă; au avut experiențe adânci, mistice sau spirituale, deși nu sunt religioase în mod deosebit; se identifică cu*

omenirea; relațiile lor intime cu câțiva oameni deosebiți pe care îi iubesc sunt profunde și poartă o mare încărcătură emoțională, nefiind deloc superficiale; valorile și atitudinile lor sunt democratice; nu confundă înțelesurile cu finalurile; simțul umorului la ele este mai degrabă psihologic decât ostil; au o mare disponibilitate pentru creativitate; sunt puternic ancorate în cultură; transcend mediul, mai degrabă decât să-i facă față”.

Iată-ne, așadar, lansați în cursa de urmărire, spre progres, pe care ne-am angajat să o parcurgem, în cunoștință de cauză, conțând neîndoielnic pe aptitudinile și calitățile noastre ca popor, pe valențele de caracter și fire, specifice „românului de profunzime, cel arhetipal”!

Patriotismul - trăsătură arhetipală de necontestat de către toate popoarele!

Față în față cu o astfel de provocare, obiectivul poporului român fiind integrarea deplină în UE aduce în prim-plan capacitățile, aptitudinile și calificările necesare, adică, avem de discutat despre un portret al românului care, analizat științific, trebuie să ofere premisele certe ale adaptării și, mai mult, ale identificării acelor comportamente performante pentru a îndeplini noi și noi exigențe de integrare în lumea modernă. Sociologul Dumitru Drăghicescu, după zeci de ani de studii, cercetări psihosociologice și etnografice ne oferă, esențializat, un tablou admirabil, despre firea arhetipală a românului (imaginea de profunzime): „*Trebuie să recunoaștem faptul că românul nostru, cel dintotdeauna, cărcotaș și isteț, dar făcând-o pe prostul când a simțit primejdia, adaptabil și ager la minte, căutând esența vieții, dornic să-și încarce sufletul până în măduvă cu toate gusturile și plăcerile cele mai rafinate ale existenței, făcându-se frate cu dracul până a trecut pe malul celălalt, prietenos din fire și ospitalier chiar și cu dușmanii, a reușit să scape, în rătăcirea lui milenară, cu fața curată până acum, datorită zestrei sale native de o complexitate inimaginabilă, încât adesea nu se înțelege nici el însuși și în același timp fiind dintotdeauna o enigmă!*”

Cu aceste trăsături de profunzime, românul nostru, cel de azi, are de răspuns provocărilor din exterior dar și prejudecăților din interior! Astfel, unii spun că patriotismul, Miorița, datinile, ritualurile, ceremoniile și respectul față de tradiții ne creează blocaje în adaptare! Nimic mai fals! Structural, românul dispune de toate dimensiunile de personalitate, individualitate și comunitar sociale care îi permit să răspundă adecvat provocărilor contemporane. Din analiza structurală a portretului rezultă un echilibru optim între trăsăturile de ordin național – identitar și cele universale. Putem vorbi de o anticipare pe care românii o simt în relațiile cu celelalte națiuni și, urmare a acestor abilități psihosociale, sunt, iată, capabili nu numai de adaptare, dar ei oferă și răspunsuri adecvate, mai greu recunoscute de unii, la provocările lumii contemporane. La întrebarea „*Cine ești tu?*”, un test psihologic proiectiv, care

pune în valoare prin răspunsurile oferite identitatea și valențele de construct al personalității, arată că oamenii, lumea nu pot face abstracție de valorile identitare! Răspunsurile, peste 80%, se referă la apartenențe legate de naționalitate (sunt român, francez, polonez), profesie (inginer, avocat, arhitect) sau trăsături specifice de personalitate (sunt curajos, înțelept, onest, mândru).

Toate sunt privite ca nevoie, trebuință esențială în definirea noastră, care ne susține cu valențele sale obligatorii: înțelegerea lumii (filosofia), orientarea față de semeni (etica și morală) siguranța și echilibrul emoționale (psihologia) și puterea de a acționa în viață (pragmatism). Toate aceste disponibilități sunt prezente în firea românului, iar patriotismul se circumscrie cu prisosință nevoii de apartenență ca atare.

O metaforă căreia i se subscrie întreaga omenire „Lexus și Măslinul”!

În cartea sa intitulată „Lexus și Măslinul”, Thomas L. Friedman, unul din analiștii remarcabili de relații și politică internațională, pune în evidență tensiunea dintre globalizare (Lexus ca simbol al tehnologiei, al progresului) și (Măslinul) simbol al conservării tradiției. El subliniază „că jumătate din lume este animată, azi, de intenția de a crea un Lexus mai performant, de a-și moderniza, eficientiza și privatiza economia, pentru a prospera în sistemul globalizării. Jumătate din lume - uneori jumătatea aceleiași țări, a aceleiași persoane – este încleștată în lupta pentru dreptul de proprietate asupra Măslinului.”

Așadar, trebuința de identitate națională (o spun și americanii) este o constantă a omului zilelor noastre, pentru că patriotismul se configurează mai întâi ca sentiment, atașament față de familie, față de locurile natale, de origine, apoi ca atitudine, mod de comunicare și cooperare cu cei din comunitatea de referință, înțelegând și exersând prin aceste conduite modul de a fi în lume.

Ca români suntem, în primul rând, o extensie a propriului popor, a celorlalți semeni, o prelungire, ce-i drept unică, a unei istorii, a unor lupte de conservare, când înaintașii, moșii și strămoșii noștri au avut curajul și forța de sacrificiu, numite dintotdeauna - Patriotism. Avem șansa de exprimare într-o limbă specifică proprie, care reprezintă o formă de programare neuromentală, ce alimentează firesc acest înalt sentiment - atitudine. Conservarea tradițiilor, a obiceiurilor, a datinilor nu este autentică într-o altă limbă și toate au fost, ca atare, înfăptuite prin luptă și jertfă față de pământul patriei, locul de naștere al neamului nostru, un loc unic, singurul care poarta numele... Acasă!

Thomas L. Friedman sublinia, cu referire universală, că toate popoarele dispun de acest drept de a educa națiunea în spiritul patriotismului: „Măslinii sunt importanți. Ei reprezintă tot ce ne înrădăcinează și ne ancorează, ne identifică și ne localizează în această lume, fie că este vorba de o familie, un

trib, o națiune, o religie sau de cele mai multe ori un loc numit Acasă. Într-adevăr, unul din motivele pentru care statul național nu va dispărea niciodată, chiar dacă va fi mai slab, este acela că el reprezintă ultimul măslin - ultima expresie a apartenenței noastre - din punct de vedere lingvistic, geografic și istoric". Așadar, opțiunea noastră pentru „românism” nu trebuie privită ca o atitudine de rezervă și prudentă față de progresul general. Dacă am interpreta la rece Brexit-ul, am spune că exemplul acesta vine să sublinieze nevoia de echilibru între spiritul unionist și cel de identitate națională, de personalizare a vieții fără eliminarea culturii naționale. În astfel de condiții, patriotismul reprezintă, pe fond, o reacție deosebit de inteligentă, nu doar față de mersul vremurilor ca atare, dar și față de modul legitim în care este bine să ne raportăm unii la alții, identificând prin aceasta reperul cel mai autentic într-o lume globalizată. Sublinierea are în vedere, pentru a fi mai preciși, că **spiritul românesc, cu toate componentele sale (patriotism, dragoste de locul și țara natală, tradiții, obiceiuri, ritualuri, ceremonii și momentele religioase aferente s.a.) nu reprezintă, în niciun caz, factori opozabili ideii de progres și dezvoltare.**

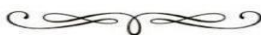
Desigur, realitatea și evoluția societății contemporane impun o profundă analiză a evenimentelor și repercusiunilor în planuri dintre cele mai diferite. Bunăoară, s-a luat la pachet faptul că avansul tehnologic și de civilizație ar însemna dincolo de impactul de imagine, chiar bunăstarea, fericirea și împlinirea omului! De aici și până la manipularea realității nu a fost mult, și da...pentru aceste motive, a prins foarte rapid un slogan de genul „*vrem o țară ca afară*”! Problema care se pune este legată nu atât de slogan ca atare, cât de sensul conferit unei astfel de lozinci care, subliminal, încurajează negația a tot ceea ce reprezintă România, *hic et nunc*! Se introduce pe ușa din spate o atitudine de opoziție vehementă, mai ales în rândul unor tineri, care ușor stimulați de „*itemi*” de afară, încurajează indirect agresiunea celor cu spirit naiv-agresiv, de recuperare și revanșă!

Concluzii

La adăpostul inabilităților de protecție a unora dintre noi, mulți dintre cei care gândesc ostil la adresa noastră creează fel de fel de scenarii ce vizează, fie negarea marilor evenimente ale istoriei noastre, a dreptului de promovare a identității naționale, fie solicită modificări de teritorii și relocări de populație! Deși este exclusă din capul locului implementarea unor astfel de tentații și povești fără noimă, nu este mai puțin adevărat că momentele de criză pe care le parcurgem și noi românii, împreună cu unele state din UE și altele din Europa reprezintă, în mentalul unora, oportunități de destabilizare și inducere în conștiința publică internațională a ideilor lor provocatoare: una dintre cele mai ireverențioase, cinice vizează...desprinderea Transilvaniei de România! Iată de

ce patriotismul, pentru noi românii, este în continuare o opțiune inteligentă, care prin responsabilizare și angajament, asumate exemplar, nu fac altceva decât să trimită partenerilor noștri mesajul direct de dialog și cooperare, de pe poziții egale pentru construcțiile de tip UE, cât și pentru asigurarea emergenței noastre spre globalizare! Este un mod cât se poate de firesc de a impune, cu demnitate, respectarea drepturilor de identitate națională, în deplină consonanță și echilibru cu spiritul lumii contemporane.

**Dacă suntem patrioți, rămânem mereu în tabăra învingătorilor!
Da, când aud imnul țării mele și văd cum se înalță drapelul României în vârful pavilionului, am emoții pe care mi le exprim cu bucurie și nedisimulată mândrie!**

UN CONTEMPORAN DE DOUĂ MII DE ANI¹⁰⁵

Ioan Barbu

Dimineța s-a trezit. Ne trezim și noi și plecăm la întâlnirea cu Decebal. Regele nostru ne așteaptă, de două mii de ani este în sufletele noastre. De-a lungul Dunării ajungem la cataractele de la Cazanele Mici. Sau golful Mraconia. Deasupra tronează Decebal. Gigantul de 55 de metri!

Sus, deasupra, în arcuire de cer, lumina dimineții, emoționată, palpită piatra masivă. O rază de soare îi scaldă Decebalului fața.

Statuia Libertății românilor este fără egal în lume. Are cu opt metri mai mult, în înălțime, decât Monumentul lui Hristos din Rio de Janeiro și cu peste zece decât Colosul din Rhodos. Doar statuia din portul „Liberty Island” din New York o întrece cu șase metri. Statuia lui Decebal al nostru a fost executată după un proiect finanțat de

regretatul Iosif Constantin Drăgan, omul de afaceri. Maestrul Constantin Cotarcea a condus lucrările acestei opere monumentale.

Unsprezece sculptori-alpiniști și cu „*generalul*” doisprezece au lucrat un deceniu, din vara anului 1994 până-n toamna lui 2004, de la defrișarea arborilor la curățarea rocilor și a stâncilor masive. N-au putut folosi niciun fel de utilaj mecanizat pentru ușurarea muncii lor. Toate instrumentele de lucru au fost transportate cu barca și în spinare, în saci de 40-50 de kilograme. Peste o tonă de dinamită, alte zeci de tone de ciment și armături din fier... toate au fost cărate pe schele, la înălțimi amețitoare.

Lucrarea a fost finalizată în urma unor eforturi supraomenești, în condiții în care viperele erau stăpânele locului, verile scâldau muntele în călduri tropicale, iar toamnele mohorâte veneau cu ploii lungi și reci.

¹⁰⁵ Text preluat din volumul I. Barbu, *Călător prin Țara Fagilor*, Editura Antim Ivireanul, Rm. Vâlcea, 2017.

Alpiniștii-sculptori, într-o arcuire de bărbăție, au învins muntele deranjant și natura potrivnică.

Legătura cu pontonul de la baza stâncii a fost asigurată prin două stații de emisie-recepție. Un cățărăt de la sol până la schelă dura cam o jumătate de oră. S-a lucrat în două ture de câte șase ore, de la 7,30 la 13,30, iar schimbul următor până la 19,30, în perioada martie-octombrie a fiecărui an.

Uneltele de lucru au fost ciocanul pneumatic, șpițul și barosul. În perioada verilor, când stânca se încingea, lucrul devenea aproape insuportabil. Au avut loc și câteva accidente. Cinci sculptori au căzut în gol de pe schelă, din cauza smulgerii unor pitoane de susținere a cablului montat de jur-împrejurul stâncii. N-au suferit, din fericire, răni grave. Unul dintre artiștii-alpiniști a fost mușcat de o viperă care sta la pândă. A fost mai vicleană decât omul de data aceasta. Sculptorul a scăpat cu bine, pentru că echipa avea la îndemână ser antiviperin.

M-am întrebat: de ce atâta efort? Răspunsul mi l-a dezvăluit istoria. Vizavi, pe malul sârbesc, în apropiere de Cazanele Mici, se găsește de aproape 2 000 de ani o placă memorială numită „Tabula Traiana”. Placa este fixată în piatră și pe ea sunt reprezentați doi delfini plutind și un vultur pe cer. Figurinele și ornamentele sunt sculptate în relief, iar scrisul este cioplit în piatră. Antica placă glorifică marșul triumfal al trupelor imperiale romane din anii 105 - 106 e.n., pentru cucerirea regatului dac.

Contemporanul nostru, marele rege Decebal, sculptat în stâncă, este o replică la Tabula Traiana. Sub cușma sa dacică și sub chipu-i luminat de prietenia veacurilor se găsește inscripția DECEBAL REX (Regele Decebal).

Demonstrăm lumii și prin nemuritoarea artă întâietatea românilor în formarea culturii europene. Pornind de la premisa că identitatea noastră este definită întâi de toate prin componenta ei daco-tracă.

ANALIZE POLITICO-STRATEGICE

VIKTOR ORBAN – „OAlA NEAGRĂ” A
COMUNITĂȚII INTERNAȚIONALE?

Alexandru Botez

Etichetarea care-l vizează pe liderul partidului de guvernământ din Ungaria nu a fost făcută de adversarii săi politici din Europa sau de peste ocean. După victoria lui Donald Trump în alegerile prezidențiale din Statele Unite, într-o conferință de presă, Viktor Orban a afirmat: „*Am vorbit la telefon cu noul președinte american și pot să vă spun că poziția noastră s-a îmbunătățit considerabil.*”

Prim-ministrul Ungariei Viktor Orban și președintele Statelor Unite Donald Trump

Apoi, a ținut să precizeze: „*I-am spus că nu am mai fost acolo de mult timp, pentru că am fost considerat o «oaie neagră», la care Trump a râs și a spus că în aceeași situație a fost și el.*” Se părea că erau îndreptățite speranțele de atunci ale Budapestei că relațiile cu Washingtonul vor intra într-o etapă fastă, mai ales că Orban a mai menționat în aceeași împrejurare: „*Donald Trump a*

ținut să precizeze că el apreciază în mod deosebit Ungaria,” lăsând să se înțeleagă că ar fi fost vorba de politica promovată de guvernul pe care-l conduce.

Iată însă că a trecut un an și aceste așteptări nu s-au confirmat. Nu a fost nicio vizită a lui Orban la Casa Albă, după cum nici a lui Trump la Budapesta. Departamentul de Stat continuă să critice guvernul ungar în legătură cu unele măsuri de politică internă ale acestuia și nici nu a numit un ambasador în această țară. Singurul lucru care a rămas din euforia lui Viktor Orban de la începutul anului 2017 a fost auto-etichetarea de „*oaie neagră.*”

În aceste condiții, este firească întrebarea pe care o pune Emily Tamkin, în paginile prestigioasei reviste *Foreign Affairs* - „*Ce nu a fost în regulă între Orban și Trump?*”, într-un recent articol intitulat „*De ce nu putem fi prieteni cu iliberalii.*” Încercând să contureze un răspuns, ziarista americană relevă o serie de aspecte interesante privind evoluția relațiilor din ultimul an dintre cele două țări. Astfel, în opinia acesteia, la Budapesta a existat percepția greșită că relațiile dintre Statele Unite și Ungaria depind doar de persoana titulară a Biroului Oval de la Casa Albă. O altă eroare gravă a fost faptul că Viktor Orban a crezut că se află pe aceleași coordonate ideologice cu Donald Trump, fiind chiar precursorul acestuia. Politicienii și diplomații unguri nu înțeleg cum funcționează instituțiile americane, închipuindu-și că schimbările de la Casa Albă sunt urmate automat de schimbări ale politicii Statelor Unite. Nu cunosc sau subestimează realitatea că, după alegeri, noul președinte își armonizează platforma politică din campania electorală cu principalele instituții ale statului american, pentru a nu exista derapaje din punct de vedere al servirii intereselor naționale. Autoarea o citează în acest sens pe analista Zselyke Csaky, de la think tank-ul *Freedom House*, care susține că: „*În Ungaria și regiunea în care acesta se află, politicile pe termen lung sunt ușor de schimbat, deoarece nu există o anumită independență a serviciului civil. Orban a riscat când a mizat pe faptul că același lucru se va întâmpla și în contextul venirii la putere a lui Donald Trump.*”

Un alt aspect relevat de Emily Tamkin este că în anul 2017 a existat „*o anumită combinație de oameni și evenimente,*” care a făcut ca politica față de Ungaria să nu poată depăși impasul în care se află. Unul din acești oameni este Sebastian Gorka. Născut în Marea Britanie din părinți unguri, a locuit în Ungaria din 1992 până în 2008, iar în SUA a fost numit adjunct al consilierului prezidențial pentru probleme de securitate și apărare, în ianuarie 2017. Părea omul ideal care să materializeze eforturile Budapestei de apropiere de Casa Albă.

SLI Group, o firmă de lobby din Washington angajată de Ungaria, a avut un schimb de e-mail-uri în acest sens cu Gorka, în luna februarie 2017. De asemenea, Gorka s-a întâlnit cu ministrul ungar de externe, la Washington, în luna martie 2017. Totuși, aceste intenții nu s-au materializat. După cum a relatat David Koranyi, analist la think tank-ul *Atlantic Council în Foreign Policy*, între Gorka și Orban exista încă din 2007 o „*ruptură,*” după ce primul l-a atacat public pe premier, acuzându-l că „*folosește metode comuniste din anii 1950 și are concepții anti-americane.*” Mai mult, la acea vreme, Gorka, împreună cu o serie de membri ai partidului de extremă dreapta *Jobbik*, a încercat să formeze un nou partid, alternativă la *Fidesz*, condus de Viktor Orban.

Intenția lui Gorka a eșuat și acesta a fost marginalizat pe scena politică de la Budapesta, iar în 2008 a părăsit Ungaria și s-a stabilit în SUA. Conform ziaristului Szabolcs Panyi, citat în articolul semnat de Emily Tamkin, „*au existat tensiuni între Gorka și persoane din anturajul lui Orban, iar la un moment dat Gorka a lăsat chiar să se înțeleagă că nu ar mai fi dispus să facă lobby în favoarea Ungariei.*” De asemenea, a mai menționat Panyi, atunci când a apărut seria de articole din revista *Forward*, în care Gorka era acuzat că face parte dintr-o organizație anti-semită din Ungaria, doar fostul adjunct al prim-ministrului și actualul comisar european Tibor Navracsics a luat apărarea lui Gorka. Guvernul de la Budapesta nu a mișcat un deget.

În orice caz, Gorka a fost dat afară de la Casa Albă în luna august 2017. (Vezi și *Periscop* nr. 3/39/2017 - „*Sebastian Gorka – un aventurier la Casa Albă*”). Nu știm în ce măsură această decizie a fost determinată doar de atacurile împotriva sa venite din partea unor reprezentanți ai intereselor diasporei evreiești din SUA și Ungaria, dar fără îndoială că a contat și faptul că până la începutul verii anului 2016, Gorka împreună cu mentorul său Steve Bannon, care avea să devină consilierul pentru probleme strategice al președintelui Trump, s-au aflat în tabăra lui Ted Cruz, fiind un critic virulent al celui care avea să devină viitorul președinte.

Investigația în curs de desfășurare pentru a stabili dacă echipa de campanie a lui Trump a conspirat cu Rusia face dificilă îmbunătățirea relațiilor cu Viktor Orban, care nu s-a sfiit să-și afișeze legăturile amicale cu Vladimir Putin. „*Eu cred că el [Orban] a mizat pe o mare drujbă [prietenie] între Rusia și Statele Unite,*” consideră Koranyi. Ceea ce s-a petrecut însă a fost exact invers. Congresul Statelor Unite a aprobat noi sancțiuni împotriva Rusiei și apoi a aprobat livrarea de arme letale Ucrainei. În aceste condiții, a devenit din ce în ce mai complicat să dezvoltăm legăturile cu cineva care se află în relații atât de bune cu Rusia. Într-adevăr, „*Faptul că Hillary Clinton nu a fost aleasă președintele Statelor Unite a fost o mare oportunitate pentru Orban,*” dar „*Ceea ce nu a reușit să înțeleagă Orban este cât de pragmatic este Trump. Iar în «Marele Joc» al politicii mondiale, Orban nu contează prea mult,*” se afirmă în încheierea articolului din revista *Foreign Policy*.

Un alt mit care începe să se destrame este cel al așa-zisei „*axe a iliberalismului*” în Europa, constituită de Ungaria și Polonia, menită să submineze autoritatea și legitimitatea Uniunii Europene și în care premierul ungar și-a asumat rolul de lider, implicit pe cel de „*oaie neagră.*” Într-o analiză recentă a directorului *Institutului de Studii Avansate* de la Varșovia, Slawomir Sierakowski, se atrage atenția asupra consecințelor nocive pentru Polonia a menținerii la remorca inițiativelor lui Viktor Orban în raporturile cu UE. Autorul face un inventar al punctelor forte și vulnerabilităților prim-ministrului

Ungariei Viktor Orban și președintelui *Partidului Lege și Justiție* aflat la putere în Polonia, Jaroslaw Kaczynski, precum și al diferențelor semnificative dintre țările pe care aceștia le conduc.

Astfel, în Ungaria, spre deosebire de Polonia, concentrarea puterii politice a fost acompaniată de o concentrare excesivă a bogăției. Apropiatii lui Orban sunt acum printre cei mai bogați oameni din Ungaria. Datorită contractelor cu statul, primarul din Felcsut - localitatea de unde este originar Orban și prieten din copilărie al acestuia, a urcat anul trecut pe locul 5 în lista celor mai bogați oameni din Ungaria. Printre alți beneficiari ai guvernării lui Orban se află și prietenul său Istvan Garancsi (care și-a triplat averea din 2010), precum și Istvan Tiborcz, ginerele primului ministru.

În Polonia, guvernul nu poate fi acuzat că ar practica un astfel de transfer pe scară largă a activelor publice în conturile bancare private ale celor din anturajul lui Kaczynski. Conform *Transparency International Corruption Perceptions Index*, Polonia figura în 2016 pe un onorabil loc 29, în timp ce Ungaria se afla pe locul 57.

De asemenea, în opinia lui Sierakowski, „democrația iliberală” a lui Orban a fost deja legitimată în Ungaria, pe când sistemul de guvernare al lui Kaczynski nu a obținut nici pe departe un asemenea sprijin în Polonia. Orban nu are nevoie să încalce Constituția, deoarece baza sa de sprijin – inclusiv în parlament – este mult mai mare decât cea avută vreodată de Kaczynski. În sondajele de opinie, *Fidesz* a ajuns la 70% din punct de vedere al sprijinului populației. Popularitatea *Partidului Lege și Justiție* a ajuns doar la 47%, iar la alegeri nu a reușit să obțină niciodată mai mult 38% din voturile exprimate. Aceasta este explicația de ce UE este gata să apeleze la prevederile Articolului 7 împotriva Poloniei, nu însă și împotriva Ungariei, care este mai avansată în consolidarea proiectului iliberal.

Orban stă mult mai bine și în ce privește stimularea sentimentelor naționaliste. Ungaria are o mare minoritate romă, estimată între 450.000 și un milion, iar până în anul 2050 se prognozează ca aceasta va ajunge la 15% din totalul populației.

Ungaria se află situată pe principalul traseu pe care-l parcurg emigranții prin Europa, fapt care a fost exploatat fără scrupule de Orban pentru a stimula sentimentele ostile emigranților în rândul populației ungare. Dimpotrivă, Polonia este una din cele mai omogene țări din Europa, fără minorități etnice semnificative.

În plus, Orban poate conta pe diaspora maghiară, respectiv cetățenii de origine etnică maghiară din România, Slovacia, Ucraina și Serbia, care este o adevărată mină de aur electorală pentru *Fidesz*.

Nu în ultimul rând, este de părere Sierakowski, Orban poate șantaja Bruxelles-ul apelând la temerile acestuia față de adversarul său, partidul de extremă-dreapta *Jobbyk*, pe care el pretinde că îl ține în frâu. Opoziția este nesemnificativă pe scena politică de la Budapesta, datorită faptului că este extrem de polarizată din punct de vedere politic. Cele două partide mari care o constituie se acuză reciproc că sunt de orientare „*comunistă*” (în cazul *Partidului Socialist din Ungaria*), respectiv „*fascistă*” (*Jobbyk*). Această diviziune face ca, deocamdată, opoziția să nu reprezinte un pericol pentru partidul de guvernământ.

Totuși, în ciuda succesului obținut de Orban în consolidarea puterii sale, analistul polonez relevă faptul că Ungaria rămâne într-o mare măsură dependentă economic de Occident, iar acest lucru oferă UE posibilitatea exercitării de presiuni asupra acesteia. Economia Ungariei se bazează exclusiv pe exporturi, în timp ce economia Poloniei se bazează atât pe exporturi, cât și pe consumul intern. Piața internă poloneză este mai mare decât cea a Ungariei, datorită populației care este de patru ori mai mare. Germania este cel mai mare partener economic al Ungariei, absorbind circa 30% din exporturile acesteia și unul din trei noi locuri de muncă din această țară este creat de companii germane. Aceasta înseamnă că Berlinul poate exercita o presiune semnificativă asupra Ungariei, ceea ce nu este cazul Poloniei.

Ceea ce este foarte important, susține Sierakowski, este faptul că Orban este un oportunist ideologic, în timp ce Kaczynski este un idealist. Orban și-a început cariera politică în anul 1989 militând pentru expulzarea trupelor sovietice din Ungaria, iar acum este unul dintre cei mai proeminenți politicieni pro-ruși din UE. Și cariera lui Kaczynski a fost marcată de multe meandre, dar el nu a făcut compromisuri în ce privește devotamentul față de viziunea unei Polonii ancorate în istoria sa. El subscrie unui anume fel de conservatorism al clasei de nobili, dar care, în ultimă instanță, a dus la dezmembrarea Poloniei în secolul XVIII.

Polonia a fost redusă atunci de la statutul de mare putere la cel de protectorat al Rusiei. În secolul XVI și începutul secolului XVII, Polonia era cel mai mare stat din Europa și cel mai democratic. Necesitatea ca legile să fie adoptate cu unanimitate, a însemnat însă că nobilimea a devenit un instrument politic în mâinile oligarhilor, care, la rândul lor, au devenit instrumente ale Rusiei și Prusiei, iar în cele din urmă s-a ajuns la dezmembrarea țării.

Polonia navighează din nou într-o direcție greșită. Țara se întoarce spre interior și se izolează în plan internațional. Încetează să mai fie o țară democratică și face greșeli în domeniul politicii externe, inclusiv prin poziționarea pe așa-zisă „*axă a liberalismului*”, la remorca lui Viktor Orban. În opinia lui Sierakowski, „*dacă Kaczynski este un fanatic, Orban este doar un*

cinic.” Pentru Kaczynski, pragmatismul este un semn de trădare sau de slăbiciune. Pentru Orban este esența politicii.

Liderii pragmatici, în general, nu acționează împotriva propriilor interese și niciodată nu se sinucid din punct de vedere politic. Din acest motiv, Kaczynski nu ar trebui să conteze pe sprijinul lui Orban, atunci când Bruxelles-ul strânge șurubul, este de părere analistul polonez.

Dacă politica obstructionistă a Ungariei va ajunge să amenințe fluxul de fonduri UE de care beneficiază Budapesta, Orban nu va avea niciun interes să apere Polonia. El nu a fost încă pedepsit și nimeni nu-l va putea pedepsi retroactiv – în special dacă va renunța la sprijinul promis lui Kaczynski, în schimbul propriei siguranțe politice. La urma urmei, Orban și-a trădat deja „*aliatul politic*” polonez atunci când a refuzat să satisfacă dorința Varșoviei și a contribuit la alegerea rivalului intern al lui Kaczynski, Donald Tusk, pentru un al doilea mandat de președinte al Consiliului European.

În concluzie, Sierakowski susține că: „*Orban nu poate fi învins în Ungaria și Kaczynski nu poate fi învins în Polonia. Dar Bruxelles-ul poate submina alianța lor atunci când va înțelege că primul poate fi mituit.*”

Revenind la sintagma „*oaie neagră*” pe care și-a atribuit-o Viktor Orban, încercând să obțină simpatia lui Donald Trump, putem spune că aceasta i se potrivește, din perspectiva unui an cât a trecut de la prima convorbire telefonică dintre cei doi.

Merită să riști și să jonglezi cu asemenea artificii semantice, doar dacă vei reuși să învingi obiecțiile sau reținerile celor de care te distanțezi. Dacă nu, du-te și ascunde-te în fundul pădurii pentru că, în cel mai bun caz, râde lumea de tine.

Problema cu „*oaia*” lui Orban este că nu-i doar „*neagră*,” dar mai are și o tinichea legată de coadă. Aspirațiile iredentiste - anexarea unor teritorii în care conaționalii lor sunt în minoritate - explicite și agresive plasează indiscutabil țara sa alături de puterile revizioniste și revanșarde ale lumii, în primul rând alături de Rusia lui Putin.

În Statele Unite ale Americii și Polonia se află acum la putere forțe politice care pun pe primul plan al intereselor lor naționale menținerea actualului *status quo* din raportul de forțe în plan mondial și care, cel puțin în viitorul apropiat, le poate asigura securitatea și bunăstarea.

CE ÎNVENINEAZĂ RAPORTURILE DINTRE ROMÂNIA ȘI UNGARIA?

Ion Dridea

Domnul Gelu Munteanu, de profesie economist, este un bun cunoscător al relațiilor româno-ungare. El a lucrat, mulți ani înainte de evenimentele din 1989 și câțiva ani după, în structuri politice și de stat ale României, responsabile pentru relațiile cu Ungaria. Recent, am avut o convorbire cu Domnia sa pe tema raporturilor actuale româno-ungare, în care s-a pus accent pe factorii de natură istorică și politică ce le-au influențat. Iată opiniile exprimate de interlocutor:

*

Relațiile româno-ungare au fost marcate în ultima sută de ani de perioade în care acțiunile iredentismului maghiar au fost deosebit de virulente. Elementele cele mai radicale ale revizionismului maghiar afirmă în mod tranșant că Ardealul, despre care susțin că a fost timp de 1000 de ani stăpânit de Budapesta, trebuie să revină în granițele actuale ale Ungariei. Ei eludează cu bună știință adevărul istoric conform căruia Transilvania a fost pe parcursul secolelor, de după anul 1000, perioade îndelungate principat independent, la fel ca Moldova și Țara Românească, ori s-a găsit sub stăpânire austriacă. De altfel, este cunoscut faptul că Ungaria nu a fost toată perioada stat independent. După dezastrul de la Mohacs (1526), o bună parte a teritoriului ungar a devenit pașalâc otoman și ulterior a trecut sub dominație austriacă.

Revoluția ungară de la 1848 a avut ca principale obiective eliberarea de sub stăpânirea austriacă și alipirea Ardealului la Ungaria, conform proclamației de la Pozsoni (Bratislava). Or, dacă Ardealul ar fi aparținut Ungariei la acea dată, revendicarea nu ar fi mai avut obiect.

Se cuvine să subliniem că nu toată societatea ungară este cuprinsă de virusul Trianon-ului și de himera revendicării Ardealului. Am cunoscut un număr însemnat de cetățeni maghiari care au o abordare realistă, considerând că ar fi imposibilă și total neproductivă o întoarcere a istoriei cu 100 de ani în urmă. „*Aducerea în componența Ungariei - spunea un interlocutor maghiar - a Ardealului în care populația de etnie maghiară nu atinge un sfert din totalul locuitorilor, ar crea probleme greu, dacă nu, imposibil de gestionat*”.

Sfârșitul Primului Război Mondial și semnarea Tratatului de Pace de la Trianon din 4 iunie 1920 au consfințit recunoașterea internațională atât a dezmembrării „*Ungariei Mari*” cât și a unirii de drept a Transilvaniei,

Banatului, Crișanei și Maramureșului cu România. La scurt timp după aceste evenimente, se instalează în Ungaria regimul de dictatură condus de Horthy Miklós, care avea să devină deosebit de ostil României. În timpul dictaturii lui Horthy, revizionismul maghiar a devenit principalul pilon al politicii interne și externe a Ungariei. Astfel, s-au folosit toate mijloacele posibile pentru atingerea scopurilor iredentiste: propaganda oficială s-a subordonat în întregime idealurilor revizioniste; s-a acreditat ideea că Ardealul ar fi aparținut întotdeauna Ungariei; au fost editate numeroase lucrări de istorie, sociologie, arhitectură, religie, etnografie etc. pentru a demonstra că unirea Ardealului cu România reprezintă „*un eveniment samavolnic și profund nedrept*”. Numeroase materiale propagandistice au fost traduse în principalele limbi de circulație internațională și difuzate în afara granițelor Ungariei. Budapesta s-a apropiat de Germania nazistă și Italia fascistă, pe măsură ce revizionismul german lua amploare. Așa a fost posibil să se ajungă la Dictatul de la Viena prin care o parte a Ardealului, cu o populație majoritar românească, să fie cedat Ungariei, cu toate urmările catastrofale pentru mulți români, ce au decurs din acest rapt.

Culmea ironiei o constituie faptul că venirea la putere a lui Horthy Miklós a fost facilitată de înfrângerea de către armatele române a trupelor conduse de comunistul Bella Kun. Dacă Bella Kun ar fi reușit, Ungaria ar fi devenit la puțin timp de la sfârșitul Primului Război Mondial o republică sovietică după modelul Estoniei, Letoniei și Lituaniei, la fel ca republicile componente ale URSS.

Instaurarea totalitarismului de tip socialist în țările est-europene a condus vremelnice la raporturi „*frățești*” între București și Budapesta, în spiritul „*internaționalismului socialist*”, atent supravegheate de Moscova. Revolta din Ungaria din 1956, înăbușită de tancurile sovietice a creat un ușor avantaj pentru România întrucât a fost considerată de conducerea sovietică drept o țară stabilă și mai devotată URSS.

Intervenția trupelor sovietice a determinat restaurarea ordinii comuniste în Ungaria prin preluarea conducerii de către Janos Kadar și apropierea acestuia, agreați de Moscova. Au avut loc numeroase condamnări, inclusiv cu pedeapsa capitală. Însuși primul președinte al Ungariei din perioada post-totalitară, Goncez Arpad, a fost condamnat la moarte. Ulterior, pedeapsa i s-a comutat în ani grei de temniță.

Conducerea de la București a dovedit sollicitudine față de țara „*vecină și prietenă*” care se confrunta cu probleme economice deosebit de grave. La cererea Budapestei și la îndemnul Moscovei, România a acordat ajutoare importante Ungariei constând în alimente diverse, mai ales cereale, zahăr, carne și produse din carne etc. De reținut că nici România nu avea o situație

alimentară prea bună însă conducerea de atunci a ales să sacrifice propria populație de dragul solidarității cu vecinul maghiar.

A urmat o perioadă de câțiva ani în care a existat o relativă armonie în raporturile dintre București și Budapesta. În semn de recunoaștere a meritelor și sacrificiilor armatei române pentru eliberarea Ungariei de sub dominația hitleristă, între anii 1957-1959 au fost construite și inaugurate un număr apreciabil de monumente închinete memoriei ostașilor români căzuți la datorie pe teritoriul țării vecine. Menționez printre altele: monumentele ridicate în Budapesta, Szeged, Debrecen, Miskolc și în multe alte locuri. Să ne amintim că numărul eroilor români căzuți pe teritoriul Ungariei, depășește 42.000 de militari.

Renașterea iredentismului maghiar, după 1970, a întrerupt relativa normalitate a relațiilor dintre Budapesta și București. Momentul care a prefigurat înveninarea raporturilor româno-maghiare l-a constituit un eseu semnat de scriitorul maghiar Illyes Gyula, considerat „apostolul neamului” în presa maghiară, prin care România și istoria sa erau defăimate grav. Autorul aducea critici nefondate, afirmând că minoritatea maghiară din România este „supusă unui genocid etnic din punct de vedere cultural”. Riposta părții române, dată de academicianul Mihnea Gheorghiu prin articolul „Hunii la Paris” a înfuriat mediile intelectuale din Ungaria și a condus la intensificarea polemicii dintre cele două țări pe tema în discuție. O întâlnire între secretarii Comitetelor Centrale ale partidelor conducătoare din cele două țări a avut drept urmare o estompare vremelnică a controverselor pe tema respectivă.

La scurtă vreme însă, Budapesta a reluat acțiunile propagandistice împotriva României, după exemplul celor desfășurate în timpul lui Horthy Miklós. Au fost editate o serie de lucrări cu caracter istoric în cuprinsul cărora erau oglindite concepțiile maghiare cu privire la Transilvania. În anul 1986 a avut loc Forumul cultural de la Budapesta, prilej cu care s-a lansat, în mai multe limbi străine „Istoria Transilvaniei”, lucrare de mare amploare, editată de Academia de Științe din Budapesta, avându-l ca redactor pe ministrul culturii din acea perioadă, menită a impune concepțiile Budapestei față de această zonă a României. În paginile celor trei volume ale lucrării au fost prezentate erori și aprecieri tendențioase, denaturări și falsuri grosolane care au mers până la pângărirea celor mai luminoase momente din istoria poporului român. Astfel, s-au reînviat bine cunoscutele texte revizioniste cu privire la Transilvania, înveninându-se și mai mult relațiile dintre cele două țări.

Relațiile dintre România și Ungaria s-au deteriorat continuu în ultimii 15 ani de regim totalitar. Un rol important l-a jucat și liderul „lagărului socialist”, URSS, care a stimulat din umbră polemica dintre cele două țări, pe

măsură ce România se îndepărta de concepțiile sovietice ale vremii și adopta o politică externă tot mai independentă.

În ciuda unei înțelegeri - încheiate între țările socialiste la sfârșitul anilor 60 din secolul trecut - cu privire la interzicerea desfășurării pe teritoriile „țărilor frățești” de acțiuni de culegere de informații, Ungaria s-a situat printre primele țări care au încălcat regulile stabilite și a trimis în România cadre de informații, ofițeri și informatori, precum și emisari cu diferite misiuni informative. Ungaria a acționat întotdeauna ofensiv, tratând România ca pe un stat inamic. Serviciile de informații maghiare au primit un sprijin major pentru culegerea de informații din țara noastră și din partea unor persoane de etnie maghiară, trăitoare în România sau care au trăit în țara noastră. Nu este cazul să dau nume, căci ele sunt bine cunoscute de structurile de informații românești și chiar de populație. Perioade mari de timp, ca de exemplu, cea dintre anii 1984 - 1990, personalul reprezentanțelor oficiale din România ale Ungariei era format, în mare parte, din cadre și agenți ai serviciilor de informații maghiare.

Relațiile româno-maghiare se erodau de la o zi la alta. Au apărut și alți actori ca SUA și Franța, care și-au dat consimțământul să acționeze conjugat cu Ungaria împotriva regimului de la București. Numai că interesul major al Ungariei era Transilvania și abia în subsidiar răsturnarea de la putere a lui Ceaușescu. Se întrezărea o oportunitate, așa cum a mai avut Ungaria în istorie (vezi Dictatul de la Viena din 1940 și alte momente favorabile) pe care voia să o folosească în interes propriu.

Urmare unei propagande de la om la om, cât și prin mijloace mass-media ale vremii aparținând țărilor menționate mai sus și a altora din Est și Vest, care au aderat ulterior la idee, s-au refugiat din România un număr situat între 6.000 și 9.000 de persoane, care s-au stabilit în Ungaria. Această masă de manevră a fost organizată, începând cu anul 1988, de către Securitatea maghiară (AVO) în asociația denumită „România liberă”.

O parte din refugiați, după o triere atentă, a luat drumul SUA, Canadei sau altor state vestice, iar o alta a rămas în Ungaria pentru așa-zise „acțiuni speciale”. Din datele ce se cunosc, cca 400 de refugiați din România au fost instruiți în tabăra de la Bicske din Ungaria și în unele cazărmi militare pentru a desfășura acțiuni de gherilă urbană pe teritoriul României. Instructorii erau, în mare parte, unguri originari din România.

Acțiunile neprietenești din partea Ungariei au continuat până în zilele noastre. La 16 iunie 1989, un grup de români din exil și maghiari, au semnat așa-zisa Declarație de la Budapesta care, folosind sintagme bine meșteșugite ca: „spațiu de complementaritate”, „diversitate culturală și religioasă”, „specific ce trebuie prezervat” etc., a urmărit în fapt autonomia Transilvaniei.

Din păcate, această declarație a fost semnată și de oameni care în decursul vremii s-au autointitulat patrioți și buni români.

După evenimentele din România din decembrie 1989 și intrarea țării noastre în NATO și Uniunea Europeană împreună cu Ungaria, relațiile româno-maghiare au intrat într-o nouă paradigmă. Am sperat că în acest cadru se vor rezolva toate diferendele cu țara vecină.

Nu a fost să fie așa. Contenciosul cu Ungaria pe tema Transilvaniei continuă fără vreo perspectivă pe termen scurt sau mediu de a se stinge. Propaganda revizionistă nu numai că nu a încetat ci s-a diversificat. De asemenea, au crescut acțiunile și gesturile inamicale la adresa României din partea etnicilor maghiari și a autorităților din Ungaria.

Cred că, numai o voință politică puternică din partea celor două țări, și o conjunctură internațională favorabilă, vor putea să conducă la un final convenabil ambelor părți.

SE PREGĂTEȘTE RUSIA DE RĂZBOI?

Leontina Radu

În a doua jumătate a anului 2015, la Moscova a apărut, la editura „Algoritm”, cartea lui Aleksandr Dughin „Războiul rus”. Autorul acestei noi cărți este un filosof, sociolog, politolog, scriitor și profesor universitar, cunoscut în țara sa și în străinătate, inclusiv în România, pentru lucrările sale în care încearcă să acrediteze ideea reînvierii imperiului rus, „nevoit” să poată face față „eternului dușman al Rusiei – Occidentul”. De altfel, aceasta este ideea-obsesivă, omniprezentă, în lucrările sau expunerile autorului. Aleksandr Dughin este cunoscut ca o personalitate controversată, extravagantă, mistică, suspectat chiar de unele simpatii naziste și staliniste. El a fost un apropiat al Kremlinului și al armatei ruse pe care o dorește cât mai puternică, întotdeauna invincibilă. A organizat mișcări politice precum Partidul Bolșevic Național, Frontul Bolșevic Național și, în prezent, Mișcarea Eurasia.

La începutul anilor 30 ai secolului trecut, Stalin declara la congresele PC(b)US că războiul este inevitabil, iar URSS trebuie să urgenteze înarmarea pentru a fi pregătită. La vremea respectivă, Occidentul a ignorat aceste declarații și a preferat să se încreadă în propaganda Kremlinului care prezenta URSS ca fiind în fruntea țărilor iubitoare de pace. Desigur, Dughin nu este Stalin, dar considerațiile sale ar trebui luate în seamă. Cel puțin ca un avertisment.

*

Cartea „Războiul rus” prezintă în cele 273 de pagini filosofia războiului ca „principiu cosmogenic”.

În Partea I – **Filosofia războiului**, autorul prezintă teza occidentală a lumii unipolare, reapariția kșatriilor (casta războinicilor în India – n. trad.), metamorfozarea armatei sovietice, abordează tema: militarismul – euroasianismul – socialismul, liberalismul „ca ideologie totalitară”, mișcările de protest din punct de vedere ideologic, terorismul cu aspectele sale geopolitice, politice și psihologice, încheind cu subcapitolul „Sistemul eurasiatic de securitate ca imperativ geopolitic”.

În acest context, Dughin argumentează: „Nimeni nu susține că integrarea eurasiatică este ceva simplu și ușor. Întotdeauna a construi este mult mai greu decât a distruge. Totodată, trebuie avut în vedere că edițiile strategice anterioare ale geopoliticii eurasiatice au avut, pe lângă toate plusurile lor, un minus colosal – ele s-au năruit, nu au fost veșnice, n-au făcut față sarcinii istorice de integrare geopolitică solidă a continentului. În acest sens, este evident caracterul limitat al ideologiei sovietice, insuficiența

întinderii geopolitice a blocului eurasiatic în configurația sa anterioară – geopoliticienii europeni (Jean Thiriart și von Lahausen – n.a.) au prezis, cu mult timp înainte, că Tratatul de la Varșovia, în frontierele în care el a existat, este condamnat din punct de vedere istoric. Pentru URSS (anterior, Imperiul rus – n.a.), unica salvare ar fi fost neutralizarea geopolitică a Europei (și a Japoniei – n.a.) și ieșirea spre mările calde din sud – numai în acest caz polul atlantist ar fi, mai mult sau mai puțin – echilibrat. Dar ideologia, atât cea marxistă, în cazul URSS, cât și cea confesional-îngustă, în cazul Imperiului rus, în ambele cazuri, acestea au împiedicat o alianță strategică cu islamul, dominant în teritoriile-cheie ale brâului politic de la sud de Rusia. Într-un anumit moment, ar fi trebuit sacrificată or suprastructura ideologică, or geopolitica. Din păcate, în secolul XX, elita politică rusă (sovietică – n.a.) nu a dorit să sacrifice ideologia. Au plătit pentru aceasta. În prezent, noi nu avem dreptul să repetăm asemenea greșeli”.

În Partea a II-a, intitulată **Războaiele informaționale. Un nou concept de gândire și amenințările informaționale pentru Rusia**, autorul prezintă societatea informațională, tehnologia informațională, principiile de bază ale operațiunilor informaționale, descrie Rusia în epoca războaielor informaționale, precum și globalizarea ca formă de desfășurare a războiului informațional.

În context, Dughin subliniază scopul geopolitic al „*revoluțiilor portocalii*” și al cunoscutelor „*panglici albe*” purtate de protestatari: „*În spațiul CSI, logica geopolitică a strategiei S.U.A. se manifestă în prezent extrem de grăitor: evenimentele din Gruzia, Ucraina, Moldova, Kîrgîzstan au demonstrat că S.U.A. sunt bine orientate spre eliminarea influenței ruse din spațiul postsovietic*”. *Revoluțiile „colorate” își propun „să elimine Rusia din spațiul ex-sovietic, să aducă la putere în aceste țări politicieni prooccidentali, proamericani, gata să se desprindă definitiv de Moscova, adică să se finalizeze destrămarea din anul 1991 a spațiului unitar al U.R.S.S”*.

Autorul continuă cu prezentarea războiului informațional împotriva Rusiei, precum și a amenințărilor informaționale la adresa lui V. Putin: „*Odată cu venirea la putere a lui Putin, el a intrat, voit sau nevoit, în acest război informațional. Treptat, el a început să contraatace pornind dintr-un sentiment de autoapărare*” (...), „*a îndepărtat și a scos din joc cele mai periculoase segmente ale rețelelor atlantice: oligarhii, liberalii-pro-occidentali, propagandiștii intereselor americane, ONG-urile implicate nemijlocit în activitatea de spionaj*”.

În încheierea părții a II-a, autorul prezintă „*Viitoarea luptă*”, subliniind faptul că „*în ultimii ani, războaiele informaționale au devenit tot mai evidente. Într-o formă dură (hard – n.a.), ele sunt purtate de S.U.A. în Irak și Afganistan,*

se pregătesc să intre într-o fază decisivă în Iran și Siria. Într-o formă blândă (soft – n.a.) ele au fost aprobate oficial în Gruzia, Ucraina, Moldova, în alte țări ale CSP”.

Autorul ajunge la concluzia că unicul răspuns coerent al Rusiei, dacă „ea, firește, intenționează să se opună și să-și apere suveranitatea” (...) ar fi „elaborarea unei strategii informaționale simetrice”.

Cele două Părți ale volumului sunt precedate de o Prefață, în care autorul abordează metafizica războiului, vorbește despre pace și sensurile inițiale ale cuvântului «мир» din limba rusă. Astfel, primul sens, tradus inițial prin „absența războiului” (actualmente tradus „pace” – n.n.), iar al doilea sens, în transcripția din limba rusă veche „миръ”, cu sensul de „cosmos” sau „adunarea obștii satului” cum se folosea în Rusia țaristă (în prezent, „lume” – n.n.).

Autorul explică: „Pentru ca pacea să fie o existență fără război, trebuie ca mai întâi să fie război, după care urmează sfârșitul, terminarea lui”. „Pacea este acolo unde există victorie, iar victoria este posibilă numai prin război”.

Continuând să detalieze cele două noțiuni de „război” și „pace”, autorul arată că „rușii, ca, de altfel, toate popoarele de pe Terra au purtat războaie”, dar, „nu există victorii absolute pe pământ, tot așa cum nu există frontiere veșnice sau prietenii veșnice”.

Vorbind despre atitudinea diferitelor popoare față de război, Aleksandr Dughin evidențiază faptul că: „Există popoare care luptă și cărora le place să lupte. Parcă ar fi făcute pentru război”, numai că: „Rușilor nu le place să lupte. Rușii nu venerază războiul.. Ei se simt parcă ușor stânjenți. Rușii pâlesc atunci când simt apropierea războiului. Ei nu caută [războiul]”.

Cu toate acestea, deși se contrazice în mod evident, autorul arată că rușii „au fost și sunt condamnați să lupte și să iasă învingători”: „Practic, spune Dughin - rușii sunt victorioși întotdeauna. Într-un fel sau altul, ei câștigă. Chiar și atunci când pierzând (aproape) toate bătăliile, noi izbutim să câștigăm (aproape) toate războaiele. Spre deosebire, bunăoară, de nemți, la care totul este absolut pe dos”.

După o pledoarie extrem de optimistă, chiar festivă, autorul trage concluzia că aceste victorii fac ca „Rusia să posede o jumătate de planetă între frontierele de la Vest la Est și o treime de planetă de la Nord la Sud”, întrucât „suntem un popor în sângele căruia curge sângele Îngerului Victoriei”.

Epilogul cărții se intitulează „Războiul și timpul său”.

La întrebarea ce așteaptă Rusia în viitor, Aleksandr Dughin răspunde: „Este ușor de dat un răspuns univoc și exact din punct de vedere academic. «Pe Rusia o așteaptă un război»”. „Este un adevăr tot atât de științific ca și

acela că, într-o bună zi omul moare, tot așa cum este adevărul și mai veridic că, într-o bună zi, el va învia din morți” (...) „Noi trebuie să ne întoarcem la război. El este inevitabil. El este aproape. El este înscris în fibra karmei noastre”.

Pentru a estompa acest răspuns brutal, Dughin revine cu câteva precizări: *„Puțin probabil să se dea un răspuns univoc când anume [se va produce].” „Constatarea strict-științifică a tezei «războiul este inevitabil» contrastează cu arbitrarul și ridicolul oricăror încercări de prognoze și calcule”. „Fiind un fenomen spiritual, metafizic, războiul nu va avea loc după o legitate mecanică și inevitabilă. Războiul îl facem noi înșine. El pornește din inima noastră. Noi facem războiul. Și prin el noi creăm pacea, pacea noastră rusă”. (...) „Nu trebuie grăbit cu războiul, dar nici nu merită să încetinim. Va veni la vremea lui. Depinzând în întregime și total de noi, războiul este absolut autonom. Apare unde vrea el”.*

În încheiere, Dughin mai scrie: *„Subiectiv, eu simt că el [războiul] este foarte aproape. Dar niciodată nu e bine să fii încrezător până la capăt. Este o chestiune deschisă, asemenea unei răni deschise. Dar el este inevitabil și cândva se va produce”.*

ARHIVA PERISCOPULUI

CUM S-A REALIZAT UNIFICAREA GERMANIEI?

Alexandru Botez

În contextul aniversării Centenarului Marii Uniri, credem că o privire asupra manierei și condițiilor în care s-a realizat unificarea Germaniei la sfârșitul Războiului Rece este plină de învățăminte, inclusiv pentru noi românii. În acest sens, aducem în atenția cititorilor noștri o serie de aspecte privind evenimente care s-au petrecut în anul 1990, reflectate într-o serie de documente secrete.

Câteva considerente privind documentele pe care le prezentăm în continuare:

1. În marea lor majoritate, sunt transcripturi ale discuțiilor dintre șefi de stat sau miniștri de externe, corespondență diplomatică, jurnale personale etc., toate având la data respectivă caracter strict secret. În general, acestea au fost desecretizate, mai devreme sau mai târziu, dar nu în totalitate. Ambele părți s-au străduit să ofere opiniei publice doar acele informații care le erau convenabile, iar dacă nu (sau nu le-au considerat relevante), pur și simplu nu au desecretizat pasajele respective. Comparându-le, acest lucru este evident, dar ne oferă în același timp, indirect, informații suplimentare despre pozițiile reale ale cancelariilor marilor puteri, ulterior evenimentelor la care se referă documentul respectiv. De aceea, atunci când a fost posibil, am optat să prezentăm ambele variante, elaborate separat de protagoniști.

2. În general, discursul politicianilor și funcționarilor de stat – protagoniști ai evenimentelor la care se referă documentele – abundă în referiri la principii și intenții generoase (menținerea păcii și stabilității în lume și în Europa, respectarea drepturilor omului, dezarmarea, bunăstarea oamenilor etc.), dar în toate aceste discuții transpare fără rețineri sau menajamente, adesea explicit, că tot ceea ce conta într-adevăr pentru ei erau interesele naționale sau de alianță, respectiv poziționarea cât mai avantajoasă a țărilor lor în competiția pentru putere pe arena internațională.

3. De asemenea, atrage atenția faptul că în discuțiile la nivel înalt privind cheștiunea unificării Germaniei au lipsit aproape cu desăvârșire

reprezentanții oficiali ai RDG, practic, interesele celor două Germanii fiind susținute doar de RFG. Acest lucru poate fi înțeles însă dat fiind raportul de forțe de pe scena politică din acel moment din această țară. Astfel, la alegerile care au avut loc în luna martie 1990 au participat blocul Alianța pentru Germania, dominat de filiala est-germană a Uniunii Creștin Democrat – CDU, din RFG, filiala est-germană a Partidului Social-Democrat – SPD, din RFG și Partidul Socialist Democrat - fostul Partid Socialist Unit din Germania (RDG). Primele două se pronunțau ferm pentru unificarea rapidă a celor două Germanii. Se poate deci afirma că o mare parte din electoratul est-german se afla deja sub influența principalelor partide politice pro-unioniste din RFG.

4. Un lucru care iese în evidență, chiar și numai la o privire sumară asupra documentelor desecretizate privind negocierile referitoare la unificarea Germaniei, este faptul că ele nu conțin acele părți ale discuțiilor mai puțin onorante pentru participanți, dar care au existat. Semnificative în acest sens sunt dezvăluirile făcute în anul 2010, de ziaristul rus Evghenii Grigoriev – expert în problematica germană al prestigioasei publicații de la Moscova *Nezavisimaia Gazeta*, într-un articol¹⁰⁶ în care Mihail Gorbaciov este pur și simplu acuzat că „a negociat cu mâna întinsă reunificarea Germaniei”: „La prima reuniune de la Bonn a grupului «Doi plus Patru», din luna mai 1990, Eduard Șevarnadze a transmis lui Kohl cererea lui Gorbaciov pentru un credit urgent «de ordinul miliardelor.» Cancelarul a promis sprijin, iar consilierul său, Horst Telchhik, a precizat ulterior că, în opinia cancelarului, «decizia cu privire la acordarea acestui credit trebuie să facă parte din pachetul conceput să ducă la succesul negocierilor Doi plus Patru». Creditul german de 5 miliarde de mărci a fost acordat și a salvat URSS de insolvabilitate. Negocierile privind retragerea trupelor sovietice din fosta RDG au fost însoțite de un târg aproape pe față. Gorbaciov mai că nu a implorat să primească bani, pentru a fi de acord cu conținutul acordului în această chestiune. Kohl a declarat că URSS poate conta pe 8 miliarde de mărci, menționând că RFG ar mai fi dispusă să ofere 600 milioane sub formă de alimente, inclusiv carne și țigări. [sublinierea noastră] Gorbaciov a menționat jalnic: «...credeam că se vor găsi măcar 15–16 miliarde de mărci.»”

*

* *

¹⁰⁶ Evghenii Grigoriev, *Foaia de parcurs către o Germanie suverană* („Путевка в жизнь для суверенной Германии”), din 10.09.2010, *Nezavisimaia Gazeta*

TELEGRAMA Ambasadei Statelor Unite la Bonn adresată Secretarului de Stat, din 01.02.1990

*

De la: Ambasada Statelor Unite ale Americii la Bonn
Către: Secretarul de Stat, Washington DC; se va prezenta imediat destinatarului
Subiect: Genscher și-a prezentat viziunea privind o nouă arhitectură europeană

1. La 31 ianuarie 1990, într-un important discurs politic, ministrul de externe german Genscher și-a prezentat viziunea privind o Germanie unificată și locul acesteia în noua arhitectură europeană. După ce vor avea loc alegeri libere în RDG, Genscher consideră că ambele state germane trebuie să ajungă la un acord-cadru, care să guverneze relațiile dintre acestea la toate nivelele. Această apropiere germano-germană va avea loc într-un cadru european, inclusiv, în cele din urmă, dobândirea de către Germania unită a calității de membru atât al NATO, cât și al Comunității Europene. Genscher avertizează totuși că orice încercare de extindere militară pe teritoriul RDG va duce la blocarea unificării germane. În viziunea sa privind Europa, Genscher consideră că alianțele trebuie menținute, dar prin asumarea mai mare de către acestea a unui rol politic, decât cel militar. Genscher a subliniat necesitatea menținerii NATO ca un cadru pentru o continuă și necesară prezență a Statelor Unite în Europa.

2. De asemenea, viziunea lui Genscher privind viitoarea arhitectură a Europei acordă un loc important procesului CSCE. Genscher se pronunță pentru organizarea unui summit CSCE încă în acest an, în vederea: semnării acordurilor CFE¹⁰⁷ și CSBM¹⁰⁸ (care să fie urmate fără pauză de negocieri pentru a se putea ajunge la CFE II și CSBM II); înființarea unor noi instituții europene; declanșarea unor discuții privind viitorul Europei; elaborarea unei declarații a celor două Germanii prin care să fie garantate granițele vecinilor lor. Genscher susține ideea ca procesul CSCE să constituie baza unui nou „*parteneriat al stabilității*” între Est și Vest, care să preia treptat sarcina menținerii păcii în Europa.

¹⁰⁷ **Tratatul cu privire la Forțele Armate Convenționale în Europa** (CFE) – a fost semnat de țările Tratatului de la Varșovia și NATO, la 19 noiembrie 1990, la Paris; prevedea reducerea considerabilă de către ambele părți a forțelor armate și armamentelor și respectarea unui oarecare echilibru între Occident și Est. În 2007, Rusia și-a „suspendat” participarea, iar la 10.03.2015, a părăsit „*de facto*” acest tratat.

¹⁰⁸ **Tratatul privind Edificarea Încrederii și Securității** (CSBM) – prevedea acțiuni menite să reducă pericolul unui atac din partea unei părți (sau mai multe), în situația unor tensiuni, cu sau fără existența unui conflict.

3. Sursele noastre de la Ministerul Afacerilor Externe de la Bonn ne-au indicat să acordăm o atenție deosebită discursului lui Genscher. La o primă evaluare, considerăm că avem de-a face cu cea mai ambițioasă tentativă din partea lui Genscher de a sintetiza ideile pe care acesta le-a vehiculat în ultimele săptămâni. Deosebit de importantă ni se pare reafirmarea abordării sale privind acuitatea problemei pusă de o Germanie unificată, prin susținerea că aceasta trebuie să fie membră NATO și a Comunității Europene, fără însă ca structurile militare NATO să se extindă pe teritoriul actual al RDG. Genscher a abordat pe larg problematica CSCE, care în viziunea sa va trebui să constituie cadrul cooperării politice, de securitate și economice europene. Genscher consideră că prin intermediul acestei organizații – și nu prin cel al unor relații speciale dintre EC–Statele Unite - ar trebui să fie edificată noua arhitectură europeană de securitate. Menționăm că nu există în discursul lui Genscher nicio mențiune la Statele Unite - parteneriatul european și nici la vechea idee privind relațiile dintre Statele Unite și „pilonii” europeni. Aceasta sugerează faptul că, deși Genscher consideră că Statelor Unite le revin un rol important în Europa viitoare, dorește însă o serie de ajustări majore în această relație.

Unitatea Germaniei, realizată de jos în sus, creează fapte ireversibile

4. La începutul discursului său, ținut la o conferință academică în localitatea Tuzing, la 31.01.1990, Genscher a spus că, în conformitate cu legislația RFG, obiectivul unității naționale poate fi promovat doar în context european și de o manieră pașnică. El a fost foarte clar atunci când a s-a referit la procesul apropierii dintre cele două state germane. „*Legăturile și o cooperare tot mai strânsă dintre instituții și dintre indivizi*” cunosc o dezvoltare fără precedent, iar acest proces de „*unificare de jos în sus creează o realitate ireversibilă.*”

Tratat între RFG și RDG referitor la cum să fie
înfăptuită unificarea germană în Europa

5. Genscher a menționat că, după ce în RDG va veni la putere un guvern ales liber, va fi posibilă încheierea unui tratat între RFG și RDG, care să ofere cadrul în care să se desfășoare procesul de unificare germano-german. Un astfel de tratat nu trebuie însă „*să încorseteze*” procesul unificării și nici măcar să stabilească termene. Prin încheierea acestuia, relațiile germano-germane trebuie să dobândească o nouă calitate. Genscher a reiterat că în acest fel vor fi avute în vedere nu numai îngrijorările germanilor, ci se va ține cont de „*structura și arhitectura europeană, inclusiv de responsabilitățile celor 4 puteri, precum și de alianțele existente*”. Prin urmare, a mai afirmat Genscher, cele două state germane vor contribui la elaborarea nu doar a unui răspuns german, ci și european, la aspirațiile de unitate națională.

Stabilirea locului în viitoarea Europă

6. Miza din acest punct de vedere, a declarat Genscher, este „*stabilirea locului pe care-l vor avea germanii în Europa viitoare.*” El a subliniat că „*germanii, la fel ca toți europenii, vor mai multă, nu mai puțină securitate și stabilitate.*” Aceasta înseamnă că nu doresc ca unificarea lor să se facă pe seama altora. Prin urmare, întrebarea la care germanii trebuie să răspundă se referă la dimensiunea teritoriului viitoarei Germanii unite. Genscher a insistat că nu poate exista decât un singur răspuns, fără nici un echivoc: „*Germania trebuie să cuprindă teritoriul celor două state germane, inclusiv Berlinul, nimic mai mult, dar nici mai puțin.*” Aceasta va necesita garantarea granițelor statelor cu care se învecinează Germania, un pas care trebuie făcut în prealabil, printr-o declarație comună, de cele două parlamente și de guvernele germane.

Calitatea de membru NATO și EC a Germaniei este irevocabilă

7. Abordând în continuare chestiunea calității de membru NATO și EC, Genscher a afirmat: „*Menținerea de către Germania (unită) a calității de membru al EC este irevocabilă și este voința noastră de a continua procesul de integrare în vederea ajungerii la o uniune politică. Același lucru este valabil și în ce privește calitatea de membru (al Germaniei unite) în alianța occidentală. Noi nu dorim o Germanie unită neutră.*”

Teritoriul RDG nu va fi inclus în structurile militare NATO

8. Pe de altă parte, Genscher a fost clar în ce privește faptul că schimbările din Europa de Est și procesul reunificării Germaniei nu trebuie „*să afecteze interesele de securitate sovietice.*” Prin urmare, NATO trebuie să excludă o „*extindere a teritoriului său de responsabilitate spre Est, adică să se apropie de granițele Uniunii Sovietice.*” Genscher a mai menționat că „*inclusiunea în structurile militare NATO a acelei părți din Germania care astăzi constituie teritoriul RDG, ar putea bloca apropierea germano-germană.*”

Rolul alianțelor în viitor

9. Referitor la rolul celor două alianțe în viitor, Genscher a declarat că pe măsură ce se va trece de la confruntare la cooperare, alianțele vor deveni elemente de „*cooperare a structurilor de securitate*” din întreaga Europă. „*Alianța occidentală va continua să existe, conform dorinței membrilor săi... Aceasta presupune și menținerea calității noastre de membru NATO.*” În legătură cu aceasta, Genscher a menționat că rolul Statelor Unite în asigurarea securității și stabilității în Europa „*depinde de menținerea existenței alianței occidentale.*” Statele Unite, prin implicarea în procesul CSCE, și-au asumat responsabilități în ce privește viitorul Europei. De asemenea, Genscher a subliniat totuși că este necesar ca alianța să-și definească din ce în ce mai pregnant un rol politic. Genscher a mai făcut un apel pentru a se ajunge la un

„parteneriat pentru stabilitate între Est și Vest,” care să fie realizat în cadrul procesului CSCE.

Un apel pentru realizarea de pași concreți în direcția dezarmării

10. Genscher a subliniat că procesul de dezarmare trebuie să țină pasul cu evoluțiile politice, afirmând că „*fără pași concreți spre dezarmare, nu va exista unitate europeană și germană.*” În opinia ministrului german de externe ar fi oportun ca imediat după încheierea primei faze a negocierilor de la Viena privind acordurile CFE și CSBM, să înceapă discuțiile privind faza a doua a acestor acorduri. Odată cu începerea implementării primei faze a acordului CFE, se va deschide calea pentru începerea negocierilor SNF. De asemenea, ar trebui inclusă în negocierile privind reducerea armamentelor și artileria nucleară. Pentru ca anul 1990 să fie anul dezarmării, Genscher ar dori ca primele acorduri privind CFE și CSBM să fie încheiate în acest an, precum și acordul de interzicere a armelor chimice și cel de reducere cu 50% a armelor nucleare.

Un summit CSCE, ca punct de plecare pentru un nou capitol în istoria europeană

11. Genscher sprijină ideea organizării unui summit CSCE, ca un forum potrivit pentru semnarea primelor acorduri CFE și CSBM. Un astfel de summit ar fi „*semnificativ diferit față de toate celelalte reuniuni CSCE*” și ar putea deveni „*punctul de plecare pentru un nou capitol în istoria europeană.*” Genscher a reamintit audienței că la acest summit vor fi prezente două guverne germane liber alese, care vor fi alături în susținerea obiectivului lor comun al unificării germane. În legătură cu acest lucru, ministrul german de externe s-a referit la responsabilitatea europeană a germanilor, respectiv de a fi „*forța motrice a consolidării și aprofundării procesului CSCE, al cooperării Est-Vest și dezarmării.*”

12. Genscher a sugerat ca la summitul CSCE să fie adresat viitoarelor structuri europene apelul președintelui Mitterrand pentru realizarea unei confederații europene, ca o „*contribuție importantă și constructivă*”. În plus, la summit ar trebui avute în vedere înființarea unei serii de instituții europene, inclusiv care să: coordoneze cooperarea economică Est-Vest; respectarea drepturilor omului la nivel european; un centru de justiție europeană; o agenție europeană pentru mediul înconjurător; extinderea *Programului Eureka* în întreaga Europa; cooperarea spațială la nivelul întregii Europe; înființarea unei structuri privind telecomunicațiile europene; înființarea unui centru european pentru transporturi; înființarea unui centru european de reducere a conflictelor. De asemenea, summitul ar putea înființa un Consiliu al miniștrilor de externe din statele membre CSCE, care să se reunească regulat. Prin consolidarea procesului CSCE, va fi creat un „*cadru de stabilitate privind evoluțiile pe*

termen scurt din Europa, cât și cele pe termen lung,” a mai menționat Genscher.

Unitatea germană doar în cadrul contextului european

13. În încheiere, Genscher a reiterat faptul că unificarea germană poate fi realizată doar în context european. Procesul de unificare germană, definit într-un „*Tratat privind unitatea germană în Europa,*” va avea loc în cadrul de stabilitate oferit de CSCE, astfel încât nu vor exista derapări ale relațiilor dintre forțele care asigură echilibrul de putere din Europa și nici destabilizare pe continent. Genscher a mai menționat că germanii, în realizarea obiectivului lor de unitate națională, nu vor acționa egoist, urmând o cale a lor specială („*sonderweg*”), ci sunt conștienți de responsabilitățile lor europene și doresc „*nimic mai mult decât să trăiască în pace și libertate alături de toți vecinii lor.*”

WALTERS¹⁰⁹

*

Sursa: Departamentul de Stat al Statelor Unite. FOIA Reading Room. Case F-2015 10829, doc C06264304. Desecretizat la 05.09.2017.

*

* *

***TELEGRAMA nr. 85, din 06.02.1990, privind întâlnirea
Secretarului de Stat cu ministrul german de externe,
domnul Genscher***

*

Domnul Hurd¹¹⁰ către Sir Mallaby¹¹¹ (Bonn)

1. Genscher este nervos în legătură cu instabilitatea din RDG. A reiterat devotamentul RFG față de NATO și Comunitatea Europeană, precum și susținerea consolidării CSCE. Recunoaște nevoia de discuții și implicare a NATO și EC în unificarea germană, dar nu consideră că este nevoie de prea multă planificare, având în vedere dinamica evenimentelor și trebuie așteptate rezultatele alegerilor din RDG.

2. Secretarul de Stat a avut o întâlnire de 50 de minute cu Genscher în această după-amiază. Principalul subiect a fost unificarea Germaniei. Secretarul de Stat a întrebat dacă în RDG vor avea loc alegeri pe 18.03.1990.

¹⁰⁹ **Vernon A. Walters** – ambasadorul Statelor Unite în RFG.

¹¹⁰ **Douglas Richard Hurd** - Secretar de Stat la Foreign Office.

¹¹¹ **Sir Christopher Leslie George Mallaby** – ambasadorul Marii Britanii în Germania.

Genscher a răspuns că speră ca acest lucru să se întâmple. Nu mai este posibil să aștepte până pe 06.05.1990. Decizia de a devansa alegerile a fost una bună, deși inițial el a avut unele îndoieli. Menținerea într-o oarecare măsură a stabilității în RDG nu a fost rezultatul autorității statului sau a unor politicieni individuali, ci exclusiv al comportamentului rezonabil al oamenilor. Situația este însă extrem de volatilă și s-ar putea agrava (Genscher și-a exprimat în mod repetat această îngrijorare). Cel mai bun test al stabilității va fi cifra plecărilor. Dacă opinia publică din RDG este nemulțumită, aceste cifre vor crește. Există speranțe exagerate, dar este clar că noul guvern nu va putea să schimbe substanțial modul de viață al cetățenilor săi. Tot ce poate oferi este un nou început. De aceea, RFG a fost nevoită să ofere RDG perspectiva politică a unificării și perspectiva economică a unui ajutor consistent. Moneda este cheia: bani buni pentru o muncă bună. Apelarea la perspectiva unificării a fost dificilă, dar RDG nu a putut fi tratată ca o țară străină. Problemele cu care se confruntă aceasta vor fi mai ușor de rezolvat dacă oamenii vor rămâne în țara lor, decât dacă vor emigra în RFG. În acest context, Genscher a salutat recentele declarații făcute de Gorbaciov privind unificarea Germaniei, care au fost făcute pentru a încuraja pe germanii din RDG.

3. Secretarul de Stat a afirmat că noi înțelegem dinamica evenimentelor cu care se confruntă germanii, dar sunt câteva domenii în care alianții și partenerii trebuie să discute între ei, respectiv NATO, calitatea de membru al Comunității Europene, aspectele care țin de cele *Patru Puteri* și CSCE. Care ar fi cea mai potrivită planificare a acestor discuții? Acestea trebuie să aibă loc mai devreme sau mai târziu, manifestându-se desigur grijă față de procesul electoral din RDG. Ieri, la Bruxelles, Genscher a avut discuții private cu Franța și Marea Britanie.

4. Genscher a spus că o serie de probleme (sociale, ocrotirea sănătății, investiții, monetare, infrastructura comercială) pot fi abordate în afara cadrului NATO și al celor *Patru Puteri*. Chestiunea care se pune este cum vor fi transpuse în practică toate acestea în contextul reunificării, care nu este doar o decizie a RFG, ci și a RDG. El nu știe cum se va poziționa conducerea RDG după alegeri. El crede că aceasta va fi în favoarea unificării cât mai curând posibil, datorită necesității soluționării rapide a dificultăților interne cu care se confruntă. Până atunci, RFG poate vorbi doar în numele ei. Guvernul german nu dorește extinderea NATO și nici să părăsească Alianța. Ei doresc ca ambele alianțe să devină părți componente ale unor noi structuri care să includă întreaga Europă. Discuția pe care a avut-o cu o zi înainte cu ministrul polonez de externe a fost revelatoare. Polonezii au fost de acord cu Genscher că neutralitatea Germaniei ar fi o greșeală. Dacă acest semnal ar veni de la miniștrii de externe ai Marii Britanii, Franței sau ai altei țări membre NATO,

acest lucru ar fi de înțeles. Venind însă din Polonia, mesajul are o importanță deosebită. Guvernul federal german a declarat în repetate rânduri că nu dorește să se izoleze și își menține această poziție. Vor promova integrarea în Comunitatea Economică și, în paralel, dezvoltarea procesului CSCE. Dorim să ajungem să vedem cum extrem de importantul proces CSCE capătă consistență, fără ca prestigiul Uniunii Sovietice să fie afectat. Un summit CSCE dedicat viitorului Europei ar fi un instrument important care să contribuie la ajutarea Uniunii Sovietice să accepte mai ușor eroziunea Pactului de la Varșovia. Genscher a mai menționat că atunci când se referă la faptul că este împotriva extinderii NATO, aceasta este valabil pentru alte țări, cu excepția RDG. Rușii trebuie să primească în schimb unele asigurări conform cărora, de exemplu, dacă guvernul polonez decide într-o zi să părăsească Tratatul de la Varșovia, nu va putea a doua zi să adere la NATO.

5. Secretarul de Stat a spus că este evident că va fi nevoie de discuții privind doctrina și statutul NATO, dar i se pare că Genscher susține că astfel de discuții, deocamdată, nu ar fi utile. Pe de altă parte a menționat faptul că comandanților militari nu le place incertitudinea. Genscher a afirmat că nu vede de ce să nu fie discutate imediat consecințele reducerii amenințărilor în Europa. Dar cadrul politic viitor se află într-un proces dinamic și nu ar trebui să ne bazăm pe presupuneri. Secretarul de Stat a întrebat atunci dacă aceasta înseamnă că trebuie să lăsăm mai întâi lucrurile să evolueze? Genscher a răspuns afirmativ, dar a adăugat că avem nevoie de o serie de lucruri care nu trebuie să se schimbe. Unul este Comunitatea Economică, al doilea NATO și al treilea procesul CSCE pe care Germania dorește să-l promoveze. Foarte important în opinia sa este ca aceste entități să nu fie tratate separat.

6. Secretarul de Stat a întrebat cum evaluează Genscher poziția Uniunii Sovietice, care acum acceptă unificarea. Care este poziția Moscovei în legătură cu prezența trupelor sovietice în RDG și a trupelor americane în RFG? Mai doresc retragerea trupelor americane din Germania sau consideră prezența în continuare a acestora ca parte a noii ordini?

7. Genscher a spus că pentru a răspunde la această întrebare trebuie plecat de la ce a determinat prezența trupelor americane și sovietice în Europa. Parțial, este vorba de consecințele celui de-al Doilea Război Mondial. Dar, din punct de vedere geografic, Uniunea Sovietică este și parte a Europei. Ei sunt aici fie că vor, fie că nu. În cazul americanilor, noi am creat două instrumente care-i includ și pe ei în procesul european: NATO și Actul Final CSCE. Pactul de la Varșovia înseamnă că Uniunea Sovietică și-a creat legături cu țările aflate în grădina din fața casei lor. Pentru Statele Unite, NATO le-a permis ocazia de fi prezenți în Europa. Lăsând deoparte chestiunea drepturilor dobândite ca urmare a celui de-al Doilea Război Mondial (argumente ca nu mai

impresionează pe nimeni foarte mult), Alianța Occidentală este calitativ diferită de Pactul de la Varșovia, din punct de vedere al stabilității Europei. Din acest motiv, americanii vor continua să fie prezenți în Europa, iar în final rușii nu vor fi împotriva. Malta a relevat în ce direcție se îndreaptă Uniunea Sovietică. În același timp, Rusia acordă importanță menținerii trupelor sale în RDG, din motive psihologice, dar nu la actualul nivel. Chestiunea numărului trupelor sovietice din RDG nu are de-a face în mod necesar cu unificarea Germaniei și nici cu calitatea de membră a RDG în Pactul de la Varșovia. Genscher a afirmat însă că nu știe care va fi poziția noului guvern est-german, după alegeri.

8. Secretarul de Stat a salutat faptul că poporul RDG sau o Germanie unită, cel mai probabil, va dori plecarea trupelor sovietice. Genscher a răspuns că țări diferite au adesea poziții diferite. Ungurii și cehii doresc ca ruși să plece din țările lor. Polonezii doresc reducerea numărului acestora. Ei știu însă că în acest domeniu ating un punct sensibil. Discuțiile pe această temă au bătut pasul pe loc, în timp ce situația a devenit dinamică. În curând, o serie de astfel de chestiuni vor avea conotații diferite.

Dintr-un punct de vedere el a fost foarte sigur că germanilor nu le va fi impus un statut, care să-i excludă din Europa. Genscher nu crede că afirmațiile lui Modrow¹¹² despre neutralitatea Germaniei, reflectă punctul de vedere al șefilor săi de la Moscova. El nu-și poate imagina o Germanie în afara structurilor europene. Aceasta este importanța CSCE. Oferă un parteneriat și instrumentele de a arăta Uniunii Sovietice că noi nu dorim modificarea echilibrului de putere. Apoi, Genscher a reiterat îngrijorarea sa privind situația internă din RDG. Rușii nu-și vor mobiliza forțele. Nimeni nu ar putea spune că un răspuns s-ar afla în implicarea celor *Patru Puteri*. Sarcina cea mai urgentă este evitarea haosului în RDG. El a fost de acord cu comentariul Secretarului de Stat că nu ar fi cazul să se trimită forțe militare sau poliția pentru menținerea ordinii, ci trebuie convinși oamenii să-și țină valizele în casă. Acesta ar fi un sprijin practic. De asemenea, trebuie făcuți pași în direcția unificării economice și monetare între RDG și RFG. Aceasta nu ar trebui să se întâmple înainte de alegerile din RDG, dar chiar și numai să vorbim despre acestea va avea un efect pozitiv. În RDG, productivitatea muncii a scăzut cu cel puțin 5%. Oamenii mai mult vorbesc la serviciu, decât să muncească.

9. Secretarul de Stat a spus că a încercat să-și exprime înțelegerea și simpatia față de aceste probleme, în discursul său de la Bonn. El speră că Genscher îl va ține la curent cu evoluția situației. Noi trebuie să începem să ne

¹¹² Hans Modrow - președintele consiliului de miniștri al RDG.

gândim la aceste chestiuni, chiar dacă discuțiile nu sunt încă oportune. El s-a referit din nou la aspectele problemei care țin de Comunitatea Europeană și la necesitatea de a gestiona presiunea rușilor, înainte de discuțiile la nivelul celor *Patru Puteri*. Genscher s-a referit la vizita pe care Baker a făcut-o la Moscova. Obiectivul acesteia a fost să ofere o perspectivă atractivă milioanelor de oameni pașnici din Europa. Trebuie să facem tot ce ne stă în putință să menținem stabilitatea pe continent.

*

Sursa: *Documente privind politica externă a Marii Britanii, seria III, volumul VII: Unificarea Germaniei, 1989-1990.* (Foreign and Commonwealth Office. Documents on British Policy Overseas, edited by Patrick Salmon, Keith Hamilton, and Stephen Twigge, Oxford and New York, Routledge 2010). pp. 261-264. *Desecretizat în anul 2010.*

*

* *

***MEMORANDUM privind discuția dintre
James Baker și Eduard Șevardnadze,
de la Moscova, din 09.02.1990***

*

Ora: 9,00 – 10,00
Locul: Casa de oaspeți *Osobuyak*
Participanți: Secretarul și Eduard Șevardnadze

Baker: Doresc să discutăm mai întâi ceva ce nu este pe agenda întâlnirii noastre, dar care, în opinia mea, este foarte important. Președintele Bush mi-a cerut să ridic problema antisemitismului. Noi suntem foarte îngrijorați de ce a început să apară în Uniunea Sovietică. Am văzut unele materiale scrise, pe care le-am și adus cu mine. Atât președintele Bush, cât și eu știm că dvs. și președintele Gorbaciov nu încurajați astfel de acțiuni, dar cred că ar fi foarte important să condamnați public aceste activități și să declarați că nu se bucură de sprijinul dvs. Desigur, odată cu *glasnost* și o mai mare libertate de exprimare, există posibilități mai mari să apară asemenea manifestări ostile, dar eu cred că *glasnost* presupune și responsabilitatea de a îngădi intoleranța și ura. Prin urmare, sper că veți face tot posibilul pentru a pune capăt acestei situații. Eu recunosc că și noi ne confruntăm cu acest fenomen în Statele Unite. Dar, când asemenea manifestări se întâmplă, acționăm rapid și le condamnăm întotdeauna public.

Șevardnadze:

- *Secretizat* -

Baker: Doriți să discutăm acum despre Germania?

Șevardnadze:

- *Secretizat* -

Baker: ... Noi am fost foarte critici la adresa lui Shamir¹¹³, atunci când a făcut declarația cu privire la necesitatea unui Israel mare și puternic. L-am criticat atât public, cât și în privat. Așa cum am mai menționat, eu am declarat în fața Senatului că înființarea de noi așezări evreiești constituie un obstacol în calea păcii. Statele Unite nu sprijină înființarea de astfel de așezări. Și nu le vom da nici un fel de bani, care să fie folosiți pentru înființarea de noi așezări ale evreilor imigranți în teritoriile ocupate. Președintele Bush i-a spus lui Shamir foarte clar că ne opunem înființării de astfel de așezări. Ca urmare a intervenției noastre, Shamir și-a corectat sau chiar a retractat declarația pe care a făcut-o. Ceea ce auzim acum este puțin mai încurajator. Am reținut ce ați spus și noi vom continua să facem tot ce putem în acest sens, dar trebuie să facem o distincție între emigrarea în Israel și înființarea de noi așezări în teritoriile ocupate.

Șevardnadze: Bine, să mergem mai departe și să discutăm chestiunea germană.

Baker: Doriți să începem sau preferați să fac câteva comentarii?

Șevardnadze: De ce să nu începem.

Baker: Evident, procesul unificării se desfășoară mai rapid decât a putut oricine să anticipeze. Alegerile au fost stabilite pentru 18.03.1990. Imediat după acestea, mă aștept ca ambele Germanii să transpună în viață prevederile unui tratat privind unificarea care să prevadă aspectele interne ale unificării. Aceasta înseamnă un fel de fuziune a instituțiilor politice, probabil stabilirea capitalei la Berlin, pași în direcția unificării economice, introducerea unei monede unice, în orice caz noi considerăm că unificarea este inevitabilă. Având în vedere discursul dvs. de la Bruxelles și declarația președintelui Gorbaciov de săptămâna trecută și dvs. considerați că unificarea este inevitabilă. În opinia noastră, este important ca acest lucru să se producă în condiții de stabilitate, respectarea securității și ținând cont de îngrijorările vecinilor Germaniei. Un lucru este cert și anume că Statele Unite nu vor încerca să profite unilateral din această situație. Este nevoie de un proces sau de un mecanism care să asigure ca unificarea să se desfășoare de o manieră stabilă și care să țină cont de îngrijorările altora. Considerăm că trebuie să ne

¹¹³ **Yitzhak Shamir** - prim-ministru în perioada 1983-1984 și 1986-1992.

concentrăm atenția asupra unui cadru care să includă cele două Germanii plus cele patru puteri, un mecanism *Doi plus Patru*. Acesta să înceapă să funcționeze doar după ce cele două Germanii se vor pune de acord asupra aspectelor care țin de unificarea internă, adică după alegerile de la 18 martie 1990.

Ministrul afacerilor externe al URSS Eduard Șevardnadze și secretarul de stat al Statelor Unite James Baker.

Un mecanism care să includă doar cele patru puteri ar nemulțumi profund poporul german sau s-ar opune acestuia. Probabil, ar putea chiar să conducă la o creștere a naționalismului în Germania. În același timp, un format care să includă cele 35 de state membre CSCE ar fi prea complicat. Nu ar putea ține pasul cu evoluția rapidă a evenimentelor. Am putea avea în vedere folosirea celor 35 de state ca o organizație umbrelă pentru a ratifica

unificarea. Cred că acest lucru ar fi foarte potrivit.

În ce privește problema neutralității propusă de Modrow, consider că ar fi o greșeală. Eu cred că dacă privim la istorie veți putea vedea că acest lucru ar fi greșit. Este indubitabil că o Germanie neutră își va crea propriile capacități nucleare independente. O Germanie puternic ancorată într-o NATO reformată, prin care înțeleg o organizație mai puțin militară și mai mult politică, nu ar avea nevoie de capacități militare independente.

Desigur, vor exista garanții ferme că jurisdicția NATO sau forțele militare ale Alianței nu se vor extinde spre Est. Iar acest lucru trebuie făcut de o manieră care să satisfacă vecinii estici ai Germaniei.

În final, vreau să subliniez două aspecte. Ni se spune atât de către est-europeni, cât și de către vest-europeni, la care a făcut aluzie și Gorbaciov, că menținerea prezenței militare a Statelor Unite în Europa ar contribui la stabilitatea pe continent. Noi nu dorim în mod deosebit să ne menținem trupele în Europa. Suntem conștienți că ne vom confrunța cu presiuni în Statele Unite să ne aducem trupele acasă, cu excepția cazului în care aliații noștri vor dori ca acestea să rămână în Europa.

Eu consider că prezența noastră trebuie să continue atât timp cât aliații noștri doresc aceasta. Dacă nu vor mai dori acest lucru, țara noastră pur și simplu nu va mai putea continua să susțină menținerea trupelor în Europa, iar noi ne vom aduce imediat trupele acasă. NATO este un mecanism prin care noi ne menținem prezența militară în Germania și în alte părți. În discursul meu de la Berlin, am afirmat că NATO trebuie să evolueze dintr-o alianță militară în

una mai mult politică. Acestea sunt principalele noastre idei despre unificarea Germaniei.

Șevardnadze:

- *Secretizat* –

... Noi credem că unii politicieni din Europa acționează prea repede în ceea ce privește unificarea Germaniei și doresc ca acest proces să se realizeze prea rapid. Noi ne așteptăm ca acesta să avanseze, dar am dori ca acesta să aibă loc într-un context în care să existe anumite etape clar determinate, ceea ce ar permite ca unificarea să se realizeze în condiții de stabilitate. Acesta este motivul pentru care am dori ca unificarea să se producă în cadrul procesului CSCE. Dar atunci când susținem că acesta ar fi un mecanism potrivit, acest lucru nu înseamnă că este singurul posibil.

- *Secretizat* -

... unificarea se va întâmpla înainte ca noi să putem ajunge în următoarea etapă a negocierilor și încheierea unor noi acorduri privind dezarmarea. Mi-e teamă că așa stau lucrurile și nu văd nicio posibilitate să evităm acest lucru.

- *Secretizat* -

... Sunt convins că istoria nu ne va ierta dacă nu vom folosi eficient mecanismul celor *Patru Puteri*. În plus, eu cred că mai există un motiv pentru care noi trebuie să ne consultăm la cel mai înalt nivel și acesta este chestiunea tratatului de pace. De ce să nu începem să discutăm serios această problemă acum? Eu am ridicat și posibilitatea – care a fost respinsă însă de Germania – organizării unui referendum european privind reunificarea Germaniei. Aceasta nu ar fi însemnat că intenționăm să sugerez că chestiunea reunificării ar trebui decisă printr-un referendum. Ceea ce am sugerat este faptul că, totuși, europenii au dreptul să-și exprime părerea despre aceasta. Chestiunea unificării va fi decisă de poporul german, dar germanii trebuie să fie conștienți care este și opinia altora. Eu cred că acest lucru este foarte important. În trecut, destinul națiunilor a fost decis de politicieni, nu de națiuni. Practic, popoarele din diferite țări au trebuit să plătească pentru deciziile politicianilor. De aceea, eu sugerez că trebuie să existe un fel de referendum. Ceea ce vreau să spun este că dacă ne limităm doar la niște dezbateri parlamentare, nu cred că vom rezolva altceva decât să ne menținem la nivelul politicianilor. Eu doresc să discutăm despre acest lucru. Prin urmare, parlamentele ar putea să-și exprime punctele lor de vedere, ceea ce ar fi în plus față de cele susținute de Gorbaciov, Thatcher și Mitterrand și alții, care decid între ei. Dar aceasta a fost o sugestie care a fost respinsă. Rezultatul a fost că eu am devenit inamicul public numărul unu în Germania. Reiterez ce am afirmat anterior, respectiv că voi fi în favoarea unificării, dar că aceasta trebuie să se desfășoare în etape. Nu trebuie să ne

grăbim în această chestiune. Sunt de acord că apar tot felul de probleme, inclusiv economice. Toate acestea pot fi rezolvate. De ce să nu începem cu un proces gradual? De ce să nu folosim procesul natural de integrare? Unul în care să se dezvolte caracteristici economice comune și o monedă unică. Acest lucru îl propune planul Modrow. Acesta este foarte rezonabil și pune accentul pe integrarea economică. Să începă cu acesta, după care să se ajungă la un tratat de unificare, apoi la o federație și în final la un stat unificat. Sincer, eu cred că ar fi foarte logic. O astfel de abordare ar ține în bună măsură cont de interesele Uniunii Sovietice, dar și de interesele statelor europene mari și mici, precum și ale tuturor statelor.

- *Secretizat* -

Baker: ... Am o întrebare referitoare la Planul Modrow. Acesta prevede o Germanie neutră și demilitarizată?

- *Secretizat* -

Baker: ... Știți că Occidentul se opune demilitarizării. Există îngrijorarea că, chiar dacă vă retrageți trupele în spatele frontierelor sovietice, veți rămâne o putere terestră importantă, iar în aceste condiții demilitarizarea ar fi o greșeală. Eu înțeleg însă și îngrijorările dvs. și în ceea ce am spus încerc să țin cont de acestea. În același timp, noi încercăm să ținem cont și de îngrijorările altora. Prin urmare, am încercat să găsim o abordare pragmatică a acestei realități cu care ne confruntăm. Eu cred că există o posibilitate mult mai mică să avem de-a face cu o Germanie militaristă, dotată cu armament nuclear și agresivă, ca urmare a acestei abordări. Este o abordare care va ancora Germania în instituțiile occidentale. De asemenea, aceasta va răspunde într-o măsură mai mare și îngrijorărilor noastre, decât soluția simplă a neutralității. Înțeleg că vă vine greu să înțelegeți acest lucru. În ultimă instanță, ceea ce sugerăm noi este că riscul nu vine din partea Statelor Unite, ci din partea unei Germanii neutre, care poate deveni militaristă. Faptul că o Germanie neutră devine militaristă ar trebui să vă îngrijoreze. Noi considerăm că menținerea Germaniei în NATO și a prezenței trupelor americane pe teritoriul acesteia este calea spre stabilitate. Eu cred că este cea mai bună soluție de a ne garanta securitatea și stabilitatea în Europa. Ceea ce sugerez eu este să folosim mecanismul *Doi plus Patru* pentru a explora soluțiile care să garanteze rezultatul pe care-l dorim. Acest rezultat ar putea fi unul în care să fie garantată în mod clar demilitarizarea părții estice a Germaniei. Ar mai putea garanta în același fel și că nu vor exista forțe NATO în Germania de Est. În orice caz, acestea sunt doar câteva idei care, în opinia noastră, ar putea face ca mecanismul *Doi plus Patru* să examineze în mod real unele din aspectele unificării Germaniei. Aspecte care au consecințe externe.

Șevardnadze: Noi considerăm că toate opțiunile trebuie analizate. La urma urmei, realitatea este că acțiunile noastre sunt devansate de evenimentele în curs de desfășurare.

Baker: Subliniez faptul că Germania nu ne-a răspuns dacă formula *Doi plus Patru* este acceptabilă pentru ei. Am discutat cu ei despre aceasta și nu au avut obiecții, dar în mod clar nu s-au pronunțat în niciun fel dacă o acceptă sau nu.

Șevardnadze:

- *Secretizat* -

... Trebuie să mergem să ne întâlnim acum cu Gorbaciov.

*

Sursa: U.S. Departamentul de Stat al Statelor Unite, FOIA 199504567 (National Security Archive Flashpoints Collection, Box 38)

*

* *

MEMORANDUM privind discuția de la Moscova dintre Mihail Gorbaciov și James Baker, din 09.02.1990
(*varianta părții americane*)

*

Ora: 01,00pm – 03,00pm

Locul: Kremlin

Participanți: Secretarul Baker, Președintele Gorbaciov și Eduard Șevardnadze

Gorbaciov:

- *Secretizat* -

... După cum știți, eu citesc în ziarele de la noi și din Occident despre ce se întâmplă în Uniunea Sovietică și, din acest punct de vedere, nu sunt niciodată plictisitoare. Din păcate, nu sunt suficient de clarificatoare și de multe ori nefolositoare. Multe aspecte pe care le abordează merită însă să le acordăm atenție.

- *Secretizat* -

Baker: Mulțumesc. Vreau să știți că noi vă vom sprijini în orice fel vom putea. Vom face acest lucru în mod public, dar și pe alte căi. Încercăm să vă asigurăm un mediu internațional stabil. Desigur, aceasta va fi benefic și pentru noi. Sper ca acest lucru să se reflecte pozitiv asupra situației interne din țara dvs. pentru a putea releva că gestionați productiv relațiile americano-sovietice și de o manieră care să se soldeze cu semnarea unor acorduri în

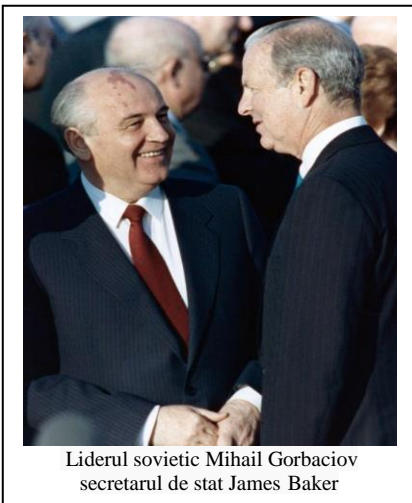
domeniul proceselor de control al armamentelor și dezarmare. În ciuda celor doar patru sau cinci luni de când noua Administrație de la Washington s-a implicat în negocierile privind controlul armamentelor, acestea au înregistrat progrese substanțiale. Eu sper că ideile și inițiativele noastre v-au convins de seriozitatea noastră și că dorim ca procesul să progreseze. Cu toate acestea, în condițiile schimbărilor fundamentale care au loc, în special în Europa, dacă nu ne mișcăm cu rapiditate riscăm să fim depășiți de evenimente. Sincer vorbind, negocierile noastre pot deveni irelevante.

Gorbaciov: Sunt de acord.

Baker: Aș dori să abordez câteva aspecte economice. Eduard știe că este un aspect care mă preocupă în mod deosebit încă de când am vorbit prima oară despre el, acum aproape un an. Este faptul că puteți avea fie o economie planificată, fie una de piață. Nu puteți avea ceva hibrid. Știu că acționați în domeniul sistemului de prețuri, ceea ce este foarte important. Sunt încântat că ați luat această decizie, chiar dacă nu a fost ușor.

Gorbaciov: Aveți dreptate.

Baker: Sunt câteva lucruri care trebuie făcute prioritar. Primul este absorbția masei monetare în exces deținută de populație.

Liderul sovietic Mihail Gorbaciov
secretarul de stat James Baker

Intenționați să puneți în vânzare apartamentele, să devalorizați rubla, să emiteți bonuri de valoare garantate în aur etc., ceea ce ar putea să fie util. Numai că toate aceste măsuri trebuiau luate înainte de introducerea noului sistem de prețuri sau înainte ca inflația să devină galopantă. Al doilea lucru prioritar pe care trebuie să-l faceți este crearea unei rețele de siguranță sociale. Aceasta trebuie să fie funcțională și să cuprindă toate persoanele defavorizate și sărace din societate, încă din momentul în care noul sistem de prețuri va fi transpus în viață. Absorbția rublelor în exces și o rețea de siguranță socială pot diminua

nemulțumirea populației. Nu vreau să vă dau lecții, dar câteodată îmi amintesc de principiile practice care m-au ghidat în vremurile când am lucrat la ministerul de finanțe

Gorbaciov: Acele preferințe vechi și interese profesionale la fel de vechi, întâmplător sunt încă foarte bune.

Baker: Sfaturile mele pot avea exact valoarea prețului pe care doriți să-l plătiți pentru ele. Vă rog însă să înțelegeți cât de interesați suntem să vedem că reușiți. Pe măsură ce lucrurile evoluează, dacă noi facem ceva care nu ar trebui

să-l facem sau nu facem ceva ce v-ar fi util, puneți mâna pe telefon și spuneți-ne.

Gorbaciov: Sunt probleme cu funcționarea comunicării dintre noi?

Baker: Funcționează bine. Am avut o lungă discuție cu Eduard privind Germania. Nu știu dacă a avut timp să vă informeze despre aceasta sau doriți să vă expun punctele noastre de vedere.

Gorbaciov: Vreau să ascult poziția dvs.

Baker: Procesul de unificare evoluează mult mai rapid decât am anticipat în luna decembrie. Săptămâna trecută m-am întâlnit cu miniștrii de externe francez, britanic și german. Pe 18 martie RDG va vota copleșitor în favoarea unificării. Liderii care vor fi aleși vor sprijini unificarea. La scurt timp după aceasta, cele două Germanii vor începe discuțiile privind aspectele interne ale unificării: cum să combine guvernele lor, desemnarea capitalei, unificarea monetară edificarea unei uniuni economice etc. Sunt conștient de îngrijorările dvs. Am discutat cu domnul Șevardnadze despre acestea. Vă împărtășim preocupările. Eu am înțeles din recentele dvs. remarci că unificarea este inevitabilă.

Este important ca acest proces să se desfășoare în condiții de stabilitate și să se creeze condiții pentru menținerea stabilității viitor. În același timp, noi considerăm că este necesar un mecanism sau un cadru care să abordeze și aspectele externe ale unificării. Acestea necesită o abordare cu grijă pentru a nu provoca o creștere a naționalismului german. De asemenea, noi considerăm că acest mecanism trebuie să înceapă să funcționeze doar după ce cele două Germanii încep să discute unificarea lor internă. Am discutat cu francezii și germanii despre perspectiva unui mecanism *Doi plus Patru*, dar nu am ajuns la o înțelegere în acest sens. *Doi plus Patru* înseamnă cele două Germanii plus cele *Patru Puteri*, care au ocupat teritoriul Germaniei învinse în al Doilea Război Mondial.

Gorbaciov: Eu aș spune *Patru plus Doi*. Dvs. ați spus *Doi plus Patru*. Cum arată această formulă?

Baker: *Doi plus Patru* este mai bine. I-am explicat lui Eduard că mecanismul celor *Patru Puteri*, singur, nu poate fi funcțional. Pe de altă parte, CSCE ar fi prea greoi. Nu știu dacă germanii ar fi de acord cu formula *Patru plus Doi*. Problema este că atunci când vor fi abordate aspectele externe ale unificării, vor trebui avute în vedere și interesele vecinilor Germaniei. Ar fi de dorit ca toate cele 35 state membre ale CSCE să fie folosite pentru ratificarea acordului la care se va ajunge în cadrul mecanismului *Doi plus Patru*.

Noi am luptat într-un război împreună pentru a aduce pacea în Europa. Ceea ce n-am făcut prea bine a fost cum am gestionat această pace în timpul Războiului Rece. Acum suntem confrunțați cu schimbări fundamentale rapide.

Suntem însă într-o poziție mai bună să cooperăm pentru menținerea păcii. Vreau să vă spun un lucru care este sigur și pe care puteți conta. Președintele și cu mine am declarat în mod clar că nu încercăm să profităm unilateral în acest proces. Doresc să mai menționez unul sau două puncte. Noi nu privim favorabil o Germanie neutră. O astfel de abordare nu este satisfăcătoare. În opinia noastră, o Germanie neutră nu va fi în mod necesar una nemilitaristă. Ar putea foarte bine să decidă să-și creeze capacități nucleare independente și să se opună dependenței de forțele de descurajare americane. Toți aliații noștri și est europenii cu care am discutat ne-au spus că doresc menținerea prezenței noastre militare în Europa. Nu știu dacă dvs. sunteți în favoarea acestui lucru sau nu.

Vreau să vă spun că dacă aliații noștri doresc ca noi să plecăm, vom pleca imediat. Într-adevăr, dacă ei vor ca noi să plecăm vom face acest lucru și vă asigur că poporul american va dori ca acest lucru să se întâmple imediat. Mecanismul de funcționare a prezenței militare a Statelor Unite în Europa este NATO. Dacă acesta va fi desființat, nu va mai exista prezența militară a Statelor Unite în Europa. Noi înțelegem necesitatea unor garanții privind țările din Est. Dacă noi ne menținem prezența militară într-o Germanie care va face parte din NATO, nu va exista o extindere a jurisdicției și forțelor NATO nici un inch spre Est.

Dacă este acceptabil pentru toți, putem avea discuții în contextul *Doi plus Patru* și să ajungem la o astfel de soluție. Poate că există o soluție mai bună de abordare a consecințelor externe ale unificării Germaniei. Iar dacă există, eu nu știu despre ea. Noi nu am ajuns la un acord cu germanii în acest sens, dar i-am spus lui Genscher despre propunerea noastră și el mi-a răspuns că vrea să se mai gândească. Dumas¹¹⁴ a spus că este de acord, iar acum vă spun și dvs.

Gorbaciov: În esența ei, împărtășesc această gândire. Procesul este în curs de desfășurare. Noi trebuie să influențăm evoluția acestui proces. Trebuie să modificăm această realitate și nu să rămânem pasivi pentru a ne asigura că stabilitatea în Europa nu va fi afectată. Pentru noi și pentru voi, indiferent de divergențe, perspectiva unificării Germaniei nu reprezintă o amenințare. A ne limita doar la acest enunț ar fi simplist. În primul rând, țările noastre sunt interesate în îmbunătățirea condițiilor din Europa și nu putem sta pasivi din acest punct de vedere. Cu ce fel de Germanie ne vom confrunța în viitor? Cum va putea fi inclusă aceasta în structurile lumii? În al doilea rând, există perspective diferite la Londra, Paris, Budapesta sau Varșovia. Ieri am discutat

¹¹⁴ **Roland Dumas** – ministru de externe francez în perioadele 1984 – 1986 și 1988 – 1993.

cu Jaruzelski. El știe că dvs. vă aflați astăzi aici și că Kohl și Genscher vor veni mâine. Având în vedere toate aceste întâlniri, m-a sunat și și-a expus poziția. Pentru polonezi, chestiunea germană este o chestiune cheie. Este esențială pentru Polonia.

Baker: Aceasta este bine.

Gorbaciov:

- Secretizat -

... Pentru Franța și Marea Britanie, chestiunea care se pune este cine va fi principalul jucător în Europa. Pentru noi este mai ușor, deoarece noi suntem țări mari și avem o altă pondere. De asemenea, vedem că Kohl și echipa sa vorbesc cu noi foarte grijuli, știind ce înseamnă țările noastre. Deci este important să controlăm acest proces, dar în același timp să ținem cont de sensibilități și să procedăm cu tact. Prin urmare, mecanismul *Patru plus Doi* sau *Doi plus Patru*, în condițiile în care se bazează principiile de drept internațional, este potrivit pentru situația cu care ne confruntăm. Poate că după această discuție, la care nu este neapărat nevoie să convenim asupra tuturor detaliilor, ar trebui să continuăm schimburile de idei cu cei doi prieteni ai noștri. Noi am vorbit cu Modrow și eu o să vorbesc mâine cu Kohl.

Baker: Ar fi bine dacă veți face acest lucru. Cu o mențiune. Dacă veți reuși să-i convingeți pe germani, noi vom putea să vorbim de acest proces doar după 18.03.1990, după ce va fi decisă soarta RDG și după ce aspectele interne ale unificării vor fi discutate de germani. Altfel, germanii nu vor fi de acord, pentru că ei susțin că unificarea Germaniei este problema lor. Poziția noastră este că aspectele interne să fie stabilite de germani, iar în ce privește aspectele externe să se țină seama și de interesele vecinilor Germaniei. Va trebui să fie avute în vedere preocupările acestora de securitate, iar chestiunile cum sunt statutul Berlinului să fie rezolvate de germani. Eu cred că există șansa să ajungem la un acord. Eu nu am discutat aceste lucruri direct cu cancelarul, dar impresia mea din reacția lui Genscher este că această abordare va fi acceptată. Desigur, nu trebuie uitat faptul Kohl va candida la viitoarele alegeri.

Gorbaciov: Da, iar aceasta afectează întreg procesul.

Baker: El va fi foarte atent să nu fie perceput că face concesii altora în chestiunea unificării.

Gorbaciov:

- Secretizat -

... Noi nu trebuie să încetăm să ne gândim cum să controlăm actualele evenimente și procesul unificării. Să fim siguri că am identificat în mod realist forțele implicate și să ținem cont de interesele acestora. Vă rog să transmiteți președintelui Bush că vom menține o strânsă legătură în chestiunea unificării Germaniei.

Baker: Voi face acest lucru. Dar vă rog să înțelegeți că eu nu sugerez că ar trebui să facem concesii componente emoționale a unificării. Ceea ce susțin eu, totuși, este că procesul unificării nu poate fi stopat, iar noi avem o datorie față de popoarele noastre, menținerea păcii și față de întreaga lume în general. Trebuie să facem tot ce ne stă în putință să gestionăm aspectele externe ale unificării de o manieră în care să fie asigurată stabilitatea. De aceea am sugerat acest mecanism *Doi plus Patru*. Sunt sigur că unificarea va costa RFG foarte mult. De asemenea, sunt sigur că acest aspect va fi proeminent în campania electorală din Germania. Însă, orice problemă potențială care există sau poate apărea va fi depășită de dorința emoțională a germanilor de a trăi împreună, iar aceasta este realitatea cu care ne confruntăm. Aș vrea să vă pun o întrebare la care nu aștept neapărat un răspuns. Să presupunem că unificarea se realizează. Preferați o Germanie unită în afara NATO, care să fie independentă și fără trupe americane pe teritoriul ei sau preferați o Germanie unită cu legături cu NATO și asigurări că nu va exista o extindere spre Est a NATO dincolo de actuala jurisdicție?

- *Secretizat* -

Gorbaciov:

- *Secretizat* – ... Vreau să spun că abordarea propusă de dvs. este una foste posibilă. Noi nu dorim să vedem repetarea Tratatului de la Versailles, care le-a permis germanilor să se înarmeze.

- *Secretizat* -

... Cea mai bună cale de a îngrădi procesul este să ne asigurăm că Germania este îngrădită în cadrul structurilor europene. Ceea ce mi-ați spus despre abordarea dvs. și preferința dvs. este un punct de vedere foarte realist. Ne vom gândi la aceasta. Nu-mi cereți să vă dau un răspuns definitiv acum.

- *Secretizat* -

... Să discută despre Afganistan. Șevardnadze mi-a spus că ați avut o discuții foarte bune pe această temă, dar nu sunt progrese.

Baker: Noi progresăm. Nu sunt sigur că și dvs. Din punctul nostru de vedere este important să subliniem că progresele noastre nu sunt cheia problemei. Noi am limitat influența mujahedinilor. Noi dorim o soluție politică în Afganistan. Chiar dorim acest lucru. Cu toate acestea, suntem convinși că nu vom putea ține sub control pe mujahedini dacă nu va exista un mecanism care să prevadă, la sfârșitul procesului de tranziție, o schimbare în guvernare. Prin urmare, ceea ce propunem noi este un proces care să înceapă cu Najib¹¹⁵ la putere și să se încheie cu plecarea acestuia. Aceasta nu înseamnă că toți cei din

¹¹⁵ Najibullah Ahmadzai, (Najibullah sau Dr. Najib), a fost președintele Afganistanului din 1987 până în 1992.

PDPA¹¹⁶ trebuie să plece și ei, înseamnă doar Najib și cei apropiați lui trebuie să părăsească puterea la sfârșitul procesului. Aceasta este esența tranziției, trecerea de la actualul guvern la altul. Sunt convins că dacă am ști că acest lucru se va întâmpla vom avea șanse bune să convingem A16, comandanții din teren, pakistanezii și saudiții să sprijine procesul. Ceea ce am subliniat în discuțiile avute pe această temă este că avem nevoie de o perspectivă de a avansa de unde suntem acum la un guvern de tranziție și apoi la un guvern de reconciliere națională în care să fie reprezentate toate elementele din Afganistan. Noi nu suntem interesați într-o guvernare în Afganistan care să fie ostilă Uniunii Sovietice. Nu suntem interesați ca la putere în Afganistan să ajungă fundamentalistii. Pur și simplu acest lucru nu este în interesul nostru. Dar nu putem să ne implicăm în gestionarea unei reglementări politice decât dacă la sfârșitul acestui proces acel om nu va pleca. Nu spun că acesta sau guvernul interimar ar avea orice legitimitate reală. Nu cred nici că acestea se vor deosebi unul de altul din acest punct de vedere.

- *Secretizat* -

Baker: ... Noi nu putem să-i dăm ordine nici lui Hujahaddin. Totuși, cred că putem să-l influențăm dacă vom putea să-i spunem că la sfârșitul perioadei de tranziție, noul guvern nu va mai fi condus de Najib.

- *Secretizat* -

Baker: ... Ce spuneți dacă am lăsa să înceapă prima fază a procesului. Dacă veți permite lui Shurqa să fie cooptat la putere și să-i garantați securitatea personală, poate că lui Najib îi va fi mai ușor să se opună pretențiilor acestuia. În orice caz, ceea ce vreau să vă spun în încheiere este un proverb american: noi nu vrem brânza, vrem doar să ieșim din capcană.

- *Secretizat* -

Baker: ... Eu cred sincer că ar trebui ca procesul de autodeterminare să înceapă.

- *Secretizat* -

Baker: ... Dar mujahedinii nu vor participa în orice propune el. Aceasta este realitatea.

- *Secretizat* -

Baker: ... Noi cooperăm în unele locuri și regiuni – Namibia, Cornul Africii – și este clar că este loc pentru mai multă cooperare. În Afganistan și în America Centrală. Putem face mai mult acolo. Eu i-am spus lui Șevardnadze că opinia publică din Statele Unite pur și simplu nu înțelege de ce ați livrat avioane de luptă Mig-29 Cubei. El mi-a explicat că este vorba de obligații pe

¹¹⁶ Partidul Democrat al Poporului din Afganistan (PDPA)

care vi le-ați asumat, dar sincer vorbind nu putem explica americanilor de ce continuați să livrați astfel de arme Cubei.

- *Secretizat* -

Baker: ... Acordăm atenție COCOM¹¹⁷ în sensul că dorim să-l revizuim. Ceea ce dorim este să ridicăm ziduri mai înalte în jurul doar a câtorva produse. Singurele care vor fi restricționate vor fi cele care au aplicații militare semnificative. Dar aceasta ne va lua ceva timp.

- *Secretizat* -

Baker: ... Știu că sunteți supuși presiunilor, dar eu încă din primăvara trecută am afirmat că vom face tot ce ne va sta în putință să sprijinim perestroika și că reformele dvs. sunt reale. Am fost atacat de o serie de conservatori din Statele Unite atunci când am încercat să reformăm COCOM sau când am încercat să vă ajutăm pentru a avea acces la instituțiile financiare internaționale, criticii noștri ridicând problema Cubei. Cuba nu reprezintă o amenințare pentru noi, dar este o amenințare pentru statele mici din America Centrală. Castro continuă să exporte subversiunea și revoluția și singura persoană pe care acesta o critică mai mult decât pe președintele Bush este președintele Gorbaciov. Prin urmare, ne este greu să explicăm de ce continuați să le trimiteți armament.

- *Secretizat* -

Baker: ... Criticile la adresa noastră vor fi diferite. Noi vom fi acuzați de recesiune. Din fericire, am avut opt ani de creștere economică. Am realizat acest lucru prin reducerea rolului statului în economie. La începutul Administrației Reagan taxele plătite de americani erau în medie de 70%, iar acum sunt de 33%. Taxa corporatistă a scăzut de la 50% la 34%. Am promovat o creștere economică ne-inflaționistă. Inflația este acum 4% sau chiar mai puțin, adică mai mică decât media pe ultimii 7 sau 8 ani.

- *Secretizat* -

Baker: ... Știm acest lucru. Noi dorim să reușiți. Președintele și cu mine știm cât vă este de greu și că faceți tot ce vă stă în putință să depășiți obstacolele cu care vă confrunțați. Președintele dorește să fiți convinși că noi vom face tot posibilul să vă ajutăm. Președintele vă urează succes, noroc și toate cele bune pentru a reuși în eforturile dvs.

Gorbaciov: Vă rog să-i transmiteți Președintelui Bush aprecierea noastră pentru aceasta și cele mai bune urări de bine.

¹¹⁷ **Comitetul de Coordonare pentru Controlul Multilateral al Exporturilor** (CoCom) - înființat în primii ani după încheierea celui de-al Doilea Război Mondial de puterile occidentale, în vederea impunerii unui embargou împotriva statelor membre CAER, în domeniul exporturilor de armament. A încetat să existe la 31.03.1994.

Baker: Am să fac acest lucru.

*

Sursa: Departamentul de Stat al Statelor Unite.

*

* *

TRANSCRIPTUL discuției de la Moscova dintre Mihail Gorbaciov și James Baker, din 09.02.1990 (varianta părții sovietice)

*

Gorbaciov: La începutul acestei părți a discuției noastre aş dori să fac un comentariu la ceea ce s-a spus deja aici cu privire la situația din Europa din anul 1990. Având în vedere o multitudine de semnale, situația din Europa este amenințată să scape de sub controlul nostru. De aceea, întâlnirile la nivel înalt cum este aceasta ne vor ajuta să menținem controlul procesului în curs de desfășurare. Aceste evoluții, dacă sunt direcționate de o manieră democratică evolutivă, pot duce la rezultate favorabile atât Occidentului cât și Estului. În opinia mea, previziunea noastră că lumea se va schimba și se schimbă dramatic în multe domenii, s-a dovedit corectă. Este o coincidență fericită că, în aceste vremuri, relațiile dintre cele mai puternice și influente țări din lume parcurg o conjunctură favorabilă. Acest lucru este important pentru prezent și o garanție pentru viitor. Acum putem să ajungem la o înțelegere bună, dar acest lucru va mai dificil mai târziu. Așa cum am mai spus, țările noastre sunt „*condamnate*” să coopereze. Trebuie să facem ca această cooperare să fie stabilă. Între noi nu există conflicte care să nu poată fi depășite. Trebuie să acționăm pentru a îngrădii conflictele existente în cadrul cooperării noastre. Aș dori să spun câteva cuvinte despre Plenară și situația din țara noastră.

Baker: Da, ar fi foarte interesant.

Gorbaciov: În plus, am putea face un schimb de opinii în problema germană și despre Afganistan. Nu am nimic împotriva dacă doriți să abordăm și alte subiecte. Poate, am putea discuta despre America Centrală. Plenara a fost foarte importantă pentru noi. Ne aflăm într-un stadiu al perestroika în care a venit vremea să răspundem la multe din chestiunile cu care ne confruntăm. Pozițiile au început să se cristalizeze în societatea sovietică, mișcările au devenit vizibile și o rearanjare a forțelor este în curs. Nu este ușor de înțeles toate acestea... Dinspre stânga și dinspre dreapta, chiar dacă obiectivele sunt diferite, există o presiune asupra centrului. Noi am ajuns la concluzia că trebuie să accelerăm reforma economică.

Ne punem problema constituirii unui mecanism care să ne permită să controlăm mai strict masa monetară. Am ajuns la concluzia că nu mai putem amâna reformarea sistemului de prețuri. Trebuie să luăm o serie de măsuri nepopulare. În acest scop, trebuie să ne regrupăm forțele, în special la cele mai înalte nivele. Avem nevoie de un mecanism puternic de implementare a deciziilor. Referitor la acest aspect, ne-am pus problema creării unei instituții a puterii prezidențiale și să mărim resursele guvernului. Aceste măsuri sunt necesare pentru a putea ține situația sub control. Trebuie să adoptăm rapid legi care să permită o demarcare clară a puterii la nivel republican și cel central, în sensul întăririi puterilor și drepturilor la nivel unional.

Procesul electoral și formarea guvernului vor fi încheiate până la 4 martie 1990. Noul guvern trebuie să aibă bază legală pentru a funcționa. În ce privește relațiile dintre republici și centru, se pune problema aplicării principiilor perestroika pentru federația noastră. Există o mare diversitate de abordări privind reformarea federației noastre. Trebuie să recunoaștem că în acest domeniu suntem în urma evenimentelor, care au devansat deciziile noastre. Avem multe de făcut. Soluționarea tuturor acestor chestiuni se află în platforma pe care am adoptat-o la Plenară. Există multe discuții referitoare la partid și noul său rol. Aspectul a iscat discuții înfierbântate și este de înțeles acest lucru. În trecut, partidul era cadrul în care funcționau structurile guvernamentale. Iar acestea nu sunt doar instituții de stat, ele sunt constituite din oameni reali. De aceea, procesul redistribuirii puterii în favoarea sovietelor și entităților economice și revenirea partidului la rolul său de organizație politică, este dificil și dureros. Declararea faptului că partidul renunță la monopolul puterii și că își va câștiga dreptul de a conduce în condițiile unei competiții democratice și nu prevăzut în Constituție, nu este ceva ușor pentru nimeni. Cu toate acestea, noi am avem astfel de abordare.

Baker: Va fi revocat articolul 6 din Constituție?

Gorbaciov: Aceasta nu este prerogativa unei plenare. Noi am decis însă ca partidul să aibă o inițiativă legislativă în acest sens. De asemenea, au fost extrem de aprinse și discuțiile privind relațiile de producție și chestiunea proprietății. Acestea au implicații foarte importante în procesul perestroika. În finalul acestor discuții, Plenara a aprobat abordarea noastră privind acest aspect al perestroika. A fost adoptată o rezoluție pentru pregătirea documentelor corespunzătoare pentru congresul partidului. Are loc o reșezare și reînnoire a puterii, ceea ce va permite perestroika să continue să se dezvolte. Am fost întrebat ce se va întâmpla cu funcțiile pe care le dețin în partid și guvern. Răspunsul meu este că eu, în general sunt pentru separarea acestora, dar nu chiar acum. Dacă vom face acest lucru acum, se vor forma două centre de putere. Acest lucru va slăbi, nu va întări procesul perestroika. Chiar dacă vor

apare noi formațiuni pe arena politică, PCUS își va menține o influență majoră. Momentan, este logic ca cambel posturi să fie deținute de aceeași persoană.

Eforturi deosebite vor trebui depuse în viitorul apropiat pentru crearea unei instituții prezidențiale. Nu știu ce se va întâmpla, dar este posibil ca discuțiile pe această temă să se înfierbânte din nou. Cu toate acestea, starea de spirit a societății sovietice este favorabilă unei asemenea decizii. În prezent, noi parcurgem un moment critic. Mă refer la situația economică și relațiile interetnice. Referitor la acestea, doresc să apreciez foarte mult poziția Președintelui Bush și a dvs. față de procesele pe care le parcurge țara mea, faptul că sprijiniți perestroika. Consider că acest lucru este foarte important.

Baker: Vă mulțumesc pentru această prezentare condensată, dar foarte cuprinzătoare. Eu i-am spus deja lui Șevardnadze că am adoptat o poziție fermă de sprijin a perestroika și a eforturilor dvs. Noi încercăm să susținem politica dvs., în special facem tot ce ne stă în putință pentru a asigura condițiile de stabilitate internațională, necesare îndeplinirii planurilor dvs. Sperăm că politica dvs. internă va continua să beneficieze de pe urma evoluției productive a relațiilor sovieto-americane și de încheierea de către țările noastre a unor importante acorduri în domeniul reducerii și limitării armamentelor. După cum probabil știți, deși în primele 4 – 5 luni Administrația Bush a avut o atitudine mai reținută, acum nu numai că suntem total deschiși, dar hotărâți să avansăm semnificativ în procesul limitării armamentelor. Propunerile cu care am venit la Moscova sunt o dovadă în acest sens. Așa cum i-am spus și ministrului dvs. de externe, în condițiile schimbărilor rapide și profunde care au loc în lume, există pericolul să rămânem în urma evenimentelor, iar eforturile noastre s-ar putea să-și piardă valoarea dacă noi nu acționăm decisiv.

Gorbaciov: Sunt de acord cu dvs.

Baker: Permiteți să spun câteva cuvinte referitoare la chestiunea economică. Un aspect care mă îngrijorează foarte mult și am spus acest lucru aproape cu un an în urmă ministrului dvs. de externe. O economie nu poate decât fie planificată, fie de piață. Din acest punct de vedere nu există o a treia cale, pentru ca o economie să funcționeze eficient. Referitor la aceasta, este foarte important că ați decis crearea unui nou sistem de formare a prețurilor. Sunt încântat să aud acest lucru. Cu toate acestea, nu vă va fi ușor să ajungeți să vedeți funcționând acest sistem. Înainte de a-l implementa va trebui să parcurgeți anumiți pași. Mă gândesc la cel puțin doi pași. Primul este lichidarea surplusului de masă monetară. Aceasta poate fi realizată prin diferite căi. Am înțeles că intenționați să întreprindeți unele măsuri, cum ar fi vânzarea apartamentelor persoanelor fizice. După câte știu, mai aveți în vedere devalorizarea rublei, emiterea de hârtii de valoare cu acoperire în aur etc. Eu cred că toate acestea ar trebui făcute înainte de a introduce noul sistem de

formare a prețurilor. Altfel, veți ajunge la o inflație galopantă. În al doilea rând, tot înainte de introducerea noului sistem de formare a prețurilor, este necesar să fie creat un mecanism de protecție socială, care să asigure interesele păturilor cele mai sărace ale societății. Acești pași vor reduce, nu elimina complet, nemulțumirile populației ca urmare a aplicării reformei sistemului de prețuri. Nu vreau să mă erijez în cel care dă lecții, deși câteodată se trezește în mine ministrul de finanțe, poziție pe care am deținut-o cu mai multă vreme în urmă. Prin urmare, cele de mai sus sunt sfaturile mele gratuite. Sper că veți ține cont de ele. Pe scurt, noi dorim ca eforturile dvs. să fie încununate de succes. Dacă pe parcursul desfășurării evenimentelor veți considera că Statele Unite fac ceva care nu vă convine, nu ezitați să ne sunați la telefon și să ne spuneți. [...]

Baker: ... În această dimineață am avut o discuție detaliată privind chestiunea germană cu ministrul Șevardnadze. Aș dori să aud și opinia dvs. în această problemă.

Gorbaciov: Eu aș dori să aud punctul dvs. de vedere.

Baker: În primul rând, acest proces se desfășoară mult mai rapid decât și-ar fi putut cineva închipui cu un an în urmă, chiar decât cu o lună în urmă. Pe parcursul ultimei săptămâni m-am întâlnit cu miniștri de externe ai Marii Britanii, Franței și RFG. Toți îmbrățișăm aceeași poziție. Pe 18 martie 1990, poporul RDG va merge la vot. Majoritatea copleșitoare se vor pronunța pentru unificare și vor alege lideri care vor acționa în direcția realizării unificării germane. La scurt timp după aceea, cele două state germane vor începe discuțiile privind aspectele interne ale unificării, cum ar fi chestiunea unificării parlamentelor, guvernelor, alegerile. Îmi este bine-cunoscută îngrijorarea Uniunii Sovietice. Am vorbit despre aceasta cu ministrul dvs. de externe. În același timp, noi considerăm recentul discurs al lui E.A. Șevardnadze de la Bruxelles, din luna decembrie anul trecut, ca o expresie a faptului că înțelegeți că unificarea este inevitabilă. Cel mai important lucru este ca acest proces să se desfășoare în condiții de stabilitate, cu asigurarea unei perspective predictibile și stabile. Noi considerăm că aceasta necesită un cadru și un mecanism pentru soluționarea chestiunilor care țin de aspectele externe ale unificării. Concomitent, crearea acestui mecanism trebuie abordată cu foarte multă grijă, pentru a nu provoca o exacerbare a naționalismului german. Crearea acestui mecanism nu trebuie să devanseze începerea discuțiilor dintre cele două Germanii privind aspectele interne ale unificării. Noi am avut discuții preliminare cu francezii și cu germanii despre posibilitatea creării unui mecanism „*Doi + Patru*”, fără să intenționăm deocamdată să ajungem la un acord în acest sens.

Gorbaciov: Aș vrea să vă întreb, ce ați zice de posibilitatea unui mecanism „*Patru + Doi*”?

Baker: Eu cred că un mecanism „*Doi + Patru*” ar fi mai bun. I-am explicat domnului Șevarnadze de ce, în opinia noastră, o abordare doar de către patru părți nu ar fi funcțională. De asemenea, ideea folosirii procesului CSCE este dificil de realizat, deoarece ar fi foarte greoaie. Aș mai dori să mai menționez că noi nu avem confirmarea din partea RFG că germanii vor fi de acord cu abordarea „*Doi + Patru*”. Este de la sine înțeles că atunci când dezvolți o abordare a aspectelor externe ale unificării, este necesar ca într-o anumită măsură să fie avute în vedere și îngrijorările vecinilor Germaniei. Prin urmare, este posibil ca CSCE să poată fi folosită pentru ratificarea unui acord elaborat în cadrul mecanismului „*Doi + Patru*”. Noi am luptat într-un război împreună, împreună am adus pacea în Europa. Este regretabil că am gestionat prost această pace, ceea ce a dus la Războiul Rece. Atunci nu am putut coopera. Acum, când în Europa se produc schimbări fundamentale și rapide, avem șansa să cooperăm din nou în interesul menținerii păcii.

Doresc foarte mult să știți că nici Președintele Bush, nici eu nu intenționăm să profităm unilateral din acest proces aflat în plină desfășurare. Încă câteva detalii. Într-adevăr noi nu susținem ca Germania să fie neutră. Vest-germanii au spus și ei că o asemenea decizie nu ar fi satisfăcătoare pentru ei. Aș dori să vă explic de ce. O Germanie neutră nu înseamnă că nu va putea să devină militaristă. Dimpotrivă, ar putea foarte bine să decidă să-și creeze propriile capacități nucleare și să nu se mai bazeze forțele de descurajare americane. Toți aliații noștri vest-europeni și o serie de state est-europene ne-au comunicat că doresc menținerea prezenței trupelor americane în Europa. Nu știu care este poziția dvs. în această chestiune, dacă sprijiniți o asemenea posibilitate. Vreau să vă asigur însă că dacă aliații ne vor spune că nu mai agreează prezența noastră militară, noi ne vom retrage trupele acasă.

Șevardnadze: Nu știu despre ceilalți aliați, dar o Germanie unită ar putea cere acest lucru.

Baker: Dacă acest lucru se va întâmpla, trupele noastre vor veni acasă. Vom părăsi orice țară care nu dorește prezența noastră. Poporul american a sprijinit întotdeauna ferm această poziție. Totuși, dacă actuala conducere vest-germană va fi la conducerea unei Germanii unificate, aceasta ne-a spus că se va împotrivi retragerii noastre. Și ultimul punct. NATO este mecanismul care asigură prezența militară a Statelor Unite în Europa. Dacă NATO este desființată, nu va mai exista un astfel de mecanism în Europa.

Noi am înțeles că nu numai pentru Uniunea Sovietică, ci și pentru alte țări europene sunt importante garanțiile că Statele Unite își vor menține prezența în Germania, în cadrul oferit de NATO. În același timp, NATO nu se va extinde niciun inch în direcția Est. În opinia noastră, consultările și discuțiile în cadrul mecanismului „*Doi + Patru*” ar trebui să garanteze că unificarea

Germaniei nu va duce la extinderea militară a NATO spre Est. Acestea sunt gândurile noastre. Poate că pot fi găsite o cale mai bună.

Până în acest moment, nu avem acordul germanilor pentru această abordare. Am discutat cu Genscher acest subiect, iar acesta a spus doar că are nevoie de timp pentru a se pronunța. În ce privește pe ministrul francez de externe Dumas, acesta agreează această idee. Acum, v-am informat și pe dvs. despre această abordare. Repet, poate se poate găsi o soluție mai bună, dar noi nu am reușit încă să o identificăm.

Gorbaciov: În general, noi împărtășim această gândire. Într-adevăr, procesul a început și este în curs de desfășurare, iar noi trebuie să ne adaptăm la noua realitate. Este nevoie de un mecanism care să poată asigura ca stabilitatea în Europa să nu fie tulburată, având în vedere că aceasta este un centru foarte important al politicii mondiale. Desigur, noi avem unele puncte de vedere diferite referitoare la această situație.

Cred că nu este neapărat ceva rău acest lucru. Cel mai important este ca abordarea să nu fie una prea simplistă. În primul rând, noi dorim îmbunătățirea situației din Europa. Nu trebuie să permitem înrăutățirea ei, ca urmare a ceea ce se întâmplă. Trebuie să ne gândim cum să acționăm în condițiile noii realități. Întrebarea care se pune este ce va fi Germania în viitor? Cum va fi înclinată să acționeze în Europa și în lume? Acestea sunt chestiunile fundamentale. După cum putem vedea, acestea sunt percepute diferit la Paris, Londra, Varșovia, Praga sau Budapesta.

Baker: Înțeleg acest lucru.

Gorbaciov: Ieri am vorbit la telefon cu Jaruzelski. El știe că acum vă aflați la Moscova. De asemenea, știe că mâine vor sosi aici Kohl și Genscher. Având în vedere toate acestea, Jaruzelski și-a exprimat poziția într-o serie de probleme, în special privind Germania. Iar Germania este o problemă reală pentru Polonia! El consideră că trebuie menținute contactele și trebuie să ne consultăm cu privire la această problemă. Și-a exprimat opinia că prezența trupelor americane și sovietice în Europa contribuie la menținerea stabilității europene.

În Cehoslovacia și Austria există temeri că într-o Germanie unită s-ar putea dezvolta forțe care să ceară revenirea la granițele din 1938, respectiv să revendice regiunea sudetă și Austria. Desigur, în acest moment nu se spune nimic despre asemenea pretenții. Dar ce se va întâmpla mâine? Există semne de întrebare referitoare la Franța și Marea Britanie. Vor mai rămâne acestea jucători importanți în Europa? Pe scurt, pentru noi este mai ușor în această situație, date fiind mărimea și ponderea țărilor noastre. Kohl și echipa sa înțeleg acest lucru și se comportă corespunzător..

Baker: Sunt de acord.

Gorbaciov: Prin urmare, este necesar să acționăm cu grijă și atenție, ținând cont de sentimentele naționale ale oamenilor, dar controlând întreg procesul. În ce privește mecanismul „*Doi + Patru*” sau „*Patru + Doi*”, care ar trebui să se bazeze pe fundamentul oferit de legislația internațională și să ofere ocazia de a ne consulta unul cu altul pentru a evalua situația, probabil că după schimbul de opinii de astăzi ar trebui să continuăm consultările cu partenerii noștri din Occident și din Est, așa cum am făcut și până acum. Aceasta nu înseamnă că am ajuns deja la un acord dar trebuie să continuăm să încercăm să ajungem acolo.

Dvs. ați spus că RFG nu s-a pronunțat în legătură cu această abordare. În cel privește pe Modrow, judecând după discuțiile pe care le-am avut, se pare că este dispus să accepte această abordare. Măine îl vom întreba și pe Kohl, să vedem ce intenții are.

Baker: Va fi bine. Doresc să fac însă o precizare. Chiar dacă vom avea șansa să-i convingem pe germani să sprijine abordarea „*Doi + Patru*”, acest mecanism va începe formal să lucreze doar după 18 martie 1990, după ce RDG își va exprima autodeterminarea și după ce vor fi demarate discuțiile privind aspectele interne ale unificării. Altfel, germanii vor spune că presiunea celor Patru Puteri este inacceptabilă și că unificarea este o chestiune exclusiv germană. Abordarea noastră prevede că aspectele interne ale unificării sunt într-adevăr o problemă între cele două Germanii, dar aspectele externe trebuie discutate ținând cont și de interesele de securitate ale vecinilor Germaniei. Trebuie să fie acceptabile și pentru aceștia. În plus, noi trebuie să discutăm și despre statutul Berlinului. Dacă abordăm problema în acest fel există o șansă ca germanii să fie de acord cu acest mecanism. Reitez că nu am discutat acest lucru cu cancelarul Kohl, iar Genscher a evitat un răspuns clar. S-a limitat să-mi răspundă că se va gândi la această abordare. Eu cred că în final va fi de acord. În cel privește pe cancelarul lucrurile sunt mai complicate, deoarece el va candida la următoarele alegeri.

Gorbaciov: Este într-adevăr un factor foarte important.

Baker: Acestea sunt capriciile democrației. Kohl va trebui să acționeze cu multă grijă pentru a nu crea impresia germanilor că el gestionează chestiunea unificării peste capul lor, negociind cu alții.

Gorbaciov: Vreau să vă spun despre un simpozion care a fost organizat recent de Academia Evanghelică, la care au participat reprezentanți ai partidelor și unor grupări din RFG și RDG, cu excepția partidului lui Modrow. În cadrul discuțiilor, majoritatea participanților s-au pronunțat în favoarea constituirii unei confederații. Reprezentanții din RDG au subliniat că o convergență economică a celor două Germanii nu trebuie să însemne o vânzare

sau o colonizare a RDG. Ei au susținut că nu doresc să li se vorbească ca unor copii mici.

A doua concluzie a fost că unificarea trebuie să includă doar teritoriile ocupate în prezent de RDG și RFG, respectând actualele granițe, iar cele două Germanii să continue să facă parte din NATO, respectiv Pactul de la Varșovia. În același timp, au existat și opinii diferite. Unii reprezentanți din RFG și RDG s-au pronunțat în favoarea unei Germanii unite neutre. Totuși, majoritatea reprezentanților celor două state au fost în favoarea menținerii apartenenței la cele două alianțe, care ar trebui însă să se transforme din structuri militare în structuri politice.

Discursul lui Willy Brandt a fost cel mai surprinzător. El a susținut că nimeni nu trebuie să împiedice autodeterminarea Germaniei. În opinia sa, germanii nu trebuie să aștepte ca procesul CSCE sau într-un sens mai larg procesul de convergență europeană să preceadă unificarea germană, ci invers, unificarea germană trebuie să se producă prima. El a respins ideea unei confederații și s-a pronunțat în favoarea unui stat german federal. În același timp, partea vestică a acestei federații trebuie să rămână în NATO.

Referitor la fosta RDG, în opinia sa, este nevoie de o analiză mai aprofundată. Mulți reprezentanți din RFG l-au criticat pe Brandt pentru că alimentează naționalismul german și că încearcă să se remarce pe scena politică, chiar înaintea lui Kohl. A fost foarte interesant discursul unui renumit savant german, [Carl Friedrich] Weizsacker (fratele actualului președinte al RFG). El a spus că trebuie evitată agravarea naționalismului german din mai multe motive, dintre care unul fiind cel că ar duce la creșterea naționalismului în Uniunea Sovietică. Este de înțeles ce înseamnă pentru un cetățean sovietic amintirea ultimului război.

A subliniat că exacerbară naționalismului în URSS ar putea fi un pericol pentru perestroika. Cu cât mai pregnant se manifestă germanii în favoarea unificării, cu atât sunt mai îngrijorați vecinii Germaniei, a mai spus Weizsacker. Auschwitz nu a fost uitat în Europa. Scriitorul Gunter Grass a afirmat că o Germanie unită a fost întotdeauna un focar al șovinismului și antisemitismului.

De asemenea, au fost discutate problemele unificării. Au fost avansate chiar și cifre: în următorii 8 – 10 ani prețul unificării se va ridica la 50 miliarde mărci. Vorbitorii au subliniat că atunci când germanii vor afla acest lucru, se vor gândi de două ori dacă unificarea merită acest preț. Acesta este un foarte interesant mozaic de opinii.

Am ținut să menționez toate acestea pentru că eu cred că în final nu trebuie să cădem pradă unui val emoțional și să fim influențai de acesta. Noi trebuie să ne detașăm de tot ce ține de acesta și să ne concentrăm cum să

controlăm acest proces. Există forțe în ambele Germanii care sesizează pericolul. Aceasta este important.

Vreau să vă cer să transmiteți Președintelui Bush că noi dorim să menținem contactul cu dvs., să schimbăm informații și, dacă este necesar, idei, în această problemă.

Baker: O să fac negreștit acest lucru. Aș dori să înțelegeți că eu nu am spus că noi ar trebui să cedăm în fața unui val emoțional. Dar eu cred că în curând integrarea internă a Germaniei va deveni o realitate. În aceste circumstanțe, datoria noastră în fața tuturor popoarelor este să menținem pacea în lume, să facem tot ce depinde de noi pentru crea mecanismele care să asigure stabilitatea în Europa. De aceea eu am propus acest mecanism. Referitor la prețul economic al unificării, cel mai probabil, această chestiune va fi discutată în timpul campaniei electorale din Germania.

Cu toate acestea, eu consider că va prevala explozia emoțională a oamenilor care aspiră să se unească și să trăiască împreună. Vreau să vă pun o întrebare, la care nu trebuie să-mi răspundeți acum. Presupunând că unificarea are loc, ce ați prefera, o Germanie unită în afara NATO, absolut independentă și fără trupe americane pe teritoriul ei sau o Germanie unită care-și menține legăturile cu NATO, dar cu garanții că jurisdicția și trupele NATO nu se vor extinde spre Est, dincolo de actualele granițe?

Gorbaciov: Ne vom gândi la lucrul acesta. Intenționăm să discutăm toate aceste chestiuni în profunzime la nivelul conducerii noastre. Indiscutabil, extinderea zonei NATO nu este acceptabilă.

Baker: Noi suntem de acord cu aceasta.

Gorbaciov: Este destul de posibil ca în situația care se conturează deja, prezența trupelor americane să poată juca un rol de îngrădire. Este posibil să trebuiască să ne gândim împreună, așa cum ați spus și dvs., la faptul că o Germanie unită să încerce să se reînarmeze și să creeze un nou Wehrmacht, așa cum s-a întâmplat după Versailles.

Într-adevăr, dacă Germania va fi în afara structurilor europene, istoria se va putea repeta. Potențialul tehnologic și industrial permite Germaniei să facă acest lucru.

Dacă va rămâne în cadrul structurilor europene, acest proces poate fi prevenit. Trebuie să ne gândim la toate acestea. Multe din cele spuse de dvs. par realiste. Lăsați-ne să ne gândim. Este imposibil să ajungem la o concluzie în acest moment. Știți că RDG este strâns legată de noi și că RFG este principalul nostru partener din Occident.

Din perspectivă istorică, Germania și Rusia au fost întotdeauna parteneri puternici. Ambele au posibilitatea unui impact asupra oricărei situații. Noi putem folosi aceste posibilități dacă vom dezvolta o abordare rațională,

care să țină seama de interesul nostru și al altora, atunci când edificăm un mecanism corespunzător. Nu trebuie să subestimăm aceste posibilități. Vom vedea care este situația și ne vom gândi cum să acționăm. [...]

Gorbaciov: ... Apropo, referitor la colaborarea economică dintre țările noastre, este bine ca o serie din proiectele de amploare să le discutăm chiar acum. Am în vedere colaborarea vizând folosirea căii ferate Baikal-Amur, construirea liniei de comunicații din fibre optice și producția în comun de aeronave. Aceste proiecte sunt interesante, iar dacă sunt realizate, colaborarea noastră poate ajunge la un nivel nou. Se pare însă că ne vom lovi din nou de problema COCOM..

Baker: Chiar acum noi analizăm reglementările COCOM. Intenționăm să le revedem pentru ca, metaforic vorbind, zidurile să fie mai înalte, dar mai puține. Vreau să vă spun că în același timp suntem supuși la presiuni din partea unor conservatori datorită politicii dvs.

Gorbaciov: Da, este lupta pentru putere.

Baker: I-am spus ieri lui Eduard, la fel ca și în aprilie, mai și iunie anul trecut, că noi dorim să sprijinim perestroika și avem încredere în Gorbaciov și Șevardnadze, dar am fost criticat pentru această poziție de conservatorii din America. Acum, când dorim să revedem reglementările COCOM și să discutăm posibilitatea participării țării dvs. la organizațiile financiare internaționale, aceiași conservatori ne întreabă de ce livrează rușii avioane de luptă Mig-29 cubanezilor?

Desigur, Cuba nu reprezintă o amenințare pentru Statele Unite, dar în mod cert amenință o serie de state mici din America Centrală. Castro continuă să exporte revoluția acolo. Există o singură persoană pe care acesta o critică mai mult decât pe Bush, iar aceasta este Gorbaciov. [...]

*

Sursa: Arhivele Fundației Gorbaciov, Fond 1, Opis 1. (Desecretizat în 1996)

(Va urma)

MEMORIALISTICĂ, CONSEMĂRI, DEZBATERI

**„AM DEVENIT OFIȚER FĂRĂ SĂ FIU
MEMBRU DE PARTID...”**

Petru Neghiu

În acest număr al revistei PERISCOP, în seria Consemnări publicăm un amplu material rezultat din convorbirea avută cu col. (rtg.) ZOLTAN IULIU, unul dintre cei mai vechi ofițeri din structura de securitate externă a României. La vârsta de 88 de ani, nea Zoly își descarcă sufletul, încercând să slujească în continuare intereselor României și poporului român, așa cum a făcut-o odinioară. Pe lângă răspunsurile la întrebările ce i-au fost adresate, domnul colonel Zoltan a pus la dispoziția redacției noastre un material – sinteză despre o acțiune de mare rezonanță la vremea respectivă și de mare utilitate pentru cetățenii României.

*

Întrebare: Domnule colonel, știu că sunteți ardelean, născut pe Tîrnava Mică, de etnie maghiară. Puteți să ne spuneți în ce împrejurări ați ajuns ofițer de informații în structura de securitate externă a României? Ați simțit vreodată din partea conducerilor succesive ale instituției, sau a colegilor o percepție mai deosebită față de dumneavoastră, în calitate de român de etnie maghiară?

Răspuns: În ianuarie 1958, când am fost adus la Direcția de Informații Externe am fost primit de către generalul .Dragu Haralambie care mi-a spus: „Când am fost la Oradea în inspecție, ministrul ne-a spus să selectăm cadre tinere pentru primenirea aparatului central, printre cei propuși ai fost și tu”. Am și rămas șef birou - Italia-Elveția, șef serviciu fiind generalul Mihai Caraman, care mi-a spus: „Bine ai venit, la început vei lucra direct cu mine într-o acțiune specială: «scoaterea definitivă» a unei «personalități» marcante pe care dumneata o cunoști și care mă poate ajuta.” La conducerea DIE, era generalul Gavriliuc, a urmat apoi generalul Doicaru. Nu am simțit niciodată vreo remarcă în această privință, deși am prins două „valuri” ale unor reabilitări, sau reconsiderări ale unor foști activiști de frunte de etnie armeană, care au fost repuși în drepturi, avansați sau trimiși în exterior pentru munca de informații externe. Această situație s-a întâmplat cu foștii luptători din Spania și Franța. Au fost evrei, ucraineni, lipoveni și chiar țigani în DIE. Era nevoie și de vorbitori de astfel de limbi.

Întrebare: În ce domeniu ați început activitatea? Puteți să ne dați câteva exemple de acțiuni specifice de la începuturile carierei dumneavoastră. Eventual, relațați câteva lucruri mai „picante”, să zicem așa...

Răspuns: În 1951 am fost încadrat la MAI Oradea. Modul, sau procedura „contactării” mele, m-a determinat să protestez și să refuz încadrarea la Securitate. A fost legendată „arestarea” mea în Gara CFR Oradea, tocmai când eu urma să plec, împreună cu 15 tineri, majoritatea din activul UTM, la Centrul de instruire Bacău - Școala de ofițeri MAI de 6 luni. Eu aveam lista, biletele și delegația de la șeful Garnizoanei Oradea de a mă prezenta, cu toți ceilalți la Bacău. În drum spre unitate, cel care m-a „arestat” mi-a spus: „Nu te speria, nu ești arestat, vei rămâne în Oradea și vei face serviciul militar aici”. Când am intrat în unitate, la poartă, ofițerul de serviciu, după ce mi-a luat buletinul și valiza, mi-a dat o palmă și un șut în partea dorsală. Cel care m-a arestat, a făcut scandal, etc. etc. Am fost dus direct la comandant, col. Kiss Vasile pe care-l cunoșteam bine, el fiind și membru al Comitetului Regional de pe lângă Biroul Regional PMR, care avea rol de consiliu ce funcționa pentru noua înființată Organizație a Pionierilor. În calitate de șef Secție Școli și Pionieri, eram secretarul tehnic al acestui comitet. După ce m-a ascultat, col. Kiss l-a chemat la el pe lt.maj. Preisler Simion, șeful cadrelor, dându-i ordin ca a doua zi ofițerul de serviciu care m-a lovit să fie scos din MAI, având ca bază Ordinul Ministrului, care interzicea bătaia.

La Oradea am început ca lucrător de cadre pe probleme de disciplină și primenirea vechilor cadre cu ofițeri noi. Aici am învățat practic tehnica verificării, studierii vechilor dosare de cadre și întocmirea referatelor de analiză și prezentarea acestora pentru hotărârea ce urma să fie luată de cei în drept.

A fost o întâmplare petrecută cu fratele meu Andrei, soldat în termen la București, care în timpul liber, cu aprobare, împreună cu alți doi soldați lucrau pentru unitatea în care erau confecționate uniforme militare (el fiind croitor), la un atelier particular. Într-o bună zi o echipă a Securității l-a arestat pe proprietarul atelierului, ca și pe cei doi soldați în termen, fiind duși la Poarta Albă, la Canal. Tatăl meu, văzând că Andrei nu dă nici un semn de viață, s-a alarmat. A plecat la București la unitatea unde era soldat, de acolo a primit informații că „a dispărut fără urmă, nu știm nimic despre el”. Părinții mei au aflat de la iubita lui Andrei că ar fi deținut politic la Poarta Albă, unde se află și tatăl ei.

Am raportat acest eveniment comandantului meu care mi-a cerut datele personale ale fratelui și a cerut oficial, telegrafic verificare la Direcția Penitenciară și la UM de la Poarta Albă, de unde a venit răspuns că, NU A FOST ȘI NU SE AFLĂ LA EI această persoană. (Nimeni nu a vrut să recunoască faptul că au arestat, din greșeală, un militar în termen).

Comandantul meu, col. Kiss, mi-a arătat documentele, respectiv răspunsurile primite, spunându-mi: „*stai liniștit, ai acoperire oficială că nu s-a întâmplat nimic, care să ne intereseze*”.

După ce am stat de vorbă cu iubita lui Andrei, am cerut col. Kiss aprobarea să plec eu la Poarta Albă. Mi-a aprobat cererea, mi-a făcut și o delegație, am plecat în uniformă și cu delegația în mână, însă cei de la Poarta Albă, respectiv comandantul MAI, mi-a confirmat că ei nu au și n-au avut în evidențele lor un astfel de nume.

La reîntoarcere, după cele raportate, col. Kiss mi-a spus: „*Liniștește-te, ai făcut toate verificările, nu ai motiv de îngrijorare, oricum de mâine nu vei mai lucra la cadre, ci vei înființa secția de inspecți a comandantului și vei fi inspectorul șef al acestei secții.*” A doua zi m-a prezentat în ședința cu șefii de secții dând și Ordinul de zi pe unitate, privind numirea mea.

Am lucrat în calitate de inspector al comandantului cam 8 luni. Aceasta a fost perioada în care, însoțindu-l pe șeful unității în controalele ce le făcea, dosar cu dosar – la toate raioanele și secțiile din Oradea, am cunoscut mai bine munca internă, făcând selecția celor bune și celor rele, întâlnite în munca operativă și comportamentul celor din operativ, dependente în întregime de principalele evenimente și hotărâri de partid.

Întrebare: Care au fost, pe scurt, etapele formării profesionale a dumneavoastră, ce loc au ocupat pregătirea individuală, pregătirea de limbi străine, pregătirea militară, pregătirea generală?

Răspuns: În toamna lui 1952 – primăvara 1953 am fost la Școala de 6 luni a MAI la Deva, unde am urmat o pregătire juridică. A fost o clasă specială în care, spre deosebire de celelalte cursuri se făcea aproape exclusiv Drept (cam 80% din programă) – noțiuni generale de Drept Civil și Penal, cu intenția de a lucra ulterior în secțiile de anchetă.

Comandantul școlii era mr. Marcarian Dinar, iar printre profesori - mr. Filip, care lucrase și în exterior, excelent vorbitor de limbă franceză. Tot la aceste cursuri, se predau: gramatica limbii române, istorie, noțiuni de matematică. A fost una din formele de învățământ, care mi-a plăcut și mi-a deschis pofta de a învăța mai departe. Anterior urmasem o școala de ucenici, iar la curs seral liceul în Târnăveni.

La 5-6 luni de la terminarea școlii de la Deva, am fost scos din activitate pentru a face un curs în URSS, la o școală de un an. Am avut o discuție neplăcută cu cei de la Direcția de cadre din București, cerându-le măcar o pauză de un an. Eram tânăr căsătorit, dar nimeni nu se gândea atunci la viața personală a ofițerilor, cel de la cadre din București a rămas mirat că i-am cerut măcar un an, să stau și eu cu familia.

După curs am revenit la Oradea. Într-o bună zi ne-a chemat col. Kiss la o ședință, doar cu șefii de secții și birouri. Ne-a făcut cunoscut că urmează să avem și noi consilieri sovietici, ca la MFA. Printre alte probleme ne-a spus că nu se schimbă nimic în muncă, rolul consilierilor este să ne dea sfaturi, nu se vor „băga” în probleme de comandă, dar nu li se va da niciun dosar operativ, acesta este ordinul de sus, „*orice vi se cere, va trece pe la mine, eu voi trata cu ei, nu voi.*” După câteva luni consilierii aveau metoda lor de a copia dosare, le luau direct din fișier de la serviciul de evidență sau de la directorul adjunct al șefului de Direcție.

Ulterior mi-am terminat studiile superioare la Facultatea de Drept. La Moscova am studiat limba germană și, evident, limba rusă.

Întrebare: După ce ați ajuns în DIE, v-ați ocupat multă vreme de informațiile tehnico-științifice, care au fost domeniile economice, tehnologice, care au făcut obiectul atenției? Puteți să enumerați câteva priorități ale muncii în aceste domenii, mai ales la începuturile ei?

Răspuns: „Cazul” refuzului meu de a accepta încadrarea a ajuns la Primul Secretar, dar și la Gavriliuc. Când am fost prezentat la dânsul știa de cele întâmplate, fapt pentru care probabil, după ce am ajuns la București, cam o lună am stat la un hotel, fără să fac ceva, fiind vizitat doar de un lucrător de la serviciul de cadre al DIE, care îmi ținea moralul.

La vreo 6 luni după ce am fost numit șef de birou pe spațiul Italia – Elveția am lucrat cu șeful serviciului, Mihai Caraman, pentru a-l ajuta la scoaterea definitivă a unui călugăr franciscan pe care l-am cunoscut doar „*din hârtii*”. Peste un an, sub conducerea generalului Dragu, am pregătit întâlnirile cu acesta la Paris, Roma și Londra, precum și preluarea materialelor furnizate de acesta.

Am continuat munca de șef de birou și după plecarea fostului șef în misiune externă. M-am acomodat foarte greu cu stilul de muncă: aproape zilnic 4-5 ore le petreceam cu copierea telegramelor, care trebuiau prelucrate etc. Atunci, în Italia într-un an s-au schimbat 10 guverne, majoritatea telegramelor erau cu conținut politic, care pe noi ca țară, ne interesa mai puțin, deoarece pe zi ce trecea informațiile politice își pierdeau valoarea. Rolul muncii noastre externe în domeniul acesta se diminua, eram în căutare de „*drumuri*”, direcții în care să ne folosim cadrele externe.

Întrebare: Domnule colonel, în ultima vreme s-au vehiculat în spațiul public tot felul de idei, afirmații, unele chiar ciudate, cu privire la contribuția Departamentului de Informații Externe la sprijinirea economiei naționale, a industriei, a tehnologiei, a agriculturii etc. Ce ne puteți spune în legătură cu această problemă?

Răspuns: Se simțea nevoia reorientării direcțiilor de acțiune a lucrătorilor din exterior și acestea au fost obținerea de informații secrete economice și tehnice strâns legate de nevoile economice ale țării, ale dezvoltării sale. Mare parte din aparat trebuia redirecționată spre aceste necesități.

La început, s-a mers pe aducerea de mostre pentru producerea lor în țară. În acest sens s-a organizat o expoziție tehnico-științifică ce funcționa undeva într-o clădire de la „Podul Izvor”, unde ingineri și tehnicieni din ministere veneau și copiau, apoi le produceau în serie.

Au fost aduse semințe, animale de rasă sau material seminal pentru reproducere. În felul acesta s-a contribuit concret la creșterea producției, la grâu, porumb, plante industriale, producția de carne, lactate, brânzeturi etc. S-au format centre de cercetare agro-alimentare model, la Fundeni, Crevedia și altele, în industria construcției de mașini, industria chimică, siderurgie, metalurgie etc. Au fost aduse în țară mașini de așchiere, turbine, componente electrotehnice, electronice, de ordin valoric de sute de milioane, pentru care noi DIE, am plătit doar mici onorarii pentru cei implicați în această muncă.

A fost înființat Serviciul Special TS-7, cu sediul în Centrală, un serviciu independent, condus inițial de către șeful Departamentului, apoi de către generalul Bolănu și, în final, alipit la Brigada tehnico-științifică ce avea să fie condusă de către generalul Sârbu.

Acest serviciu, inițial părea „*un cimitir al elefanților*”, așa am crezut noi, dar practica a dovedit altceva. Cadrele noastre retrase de afară erau bine pregătite, aveau relații atât afară cât și în țară. Nu erau de aruncat. A preluat coordonarea lucrătorilor din județe, izvor nesecat de muncă. A colaborat excelent cu organele centrale interne mai ales cu Direcția de contraspionaj (relația cu ei era deosebit de grea, exista dușmănia generalului Cosma - ca adjunct de ministru, care nu-l suporta pe șeful DIE - general Doicaru. Atmosferă și mai potrivnică era în județe.

Această secție TS-7 a reușit să conlucreze cu cei de la Direcția de contraspionaj care controlau serviciile de protocol de la întreprinderile de comerț exterior, fără de care noi, DIE nu puteam face nimic (acțiuni interne, recrutări de informatori, lucrarea străinilor care erau în țară pentru construirea de obiective, copierea unor documente tehnico-științifice aduse cu ei în țară etc.).

În concluzie la acest capitol: Organizarea acestui serviciu a fost o idee excepțională a șefului Departamentului, efectivul ei a realizat anual egalul sau depășirea celor realizate de celelalte servicii. Vă pot confirma că acțiunea inițială privind linia de producție pentru apă grea în țară a fost realizată de către ofițerul „*Tănăsescu*” din Serviciul TS-7.

Întrebare: Ați trăit „momentul Pacepa”... Cum ați colaborat cu el în activitate, el fiind coordonatorul domeniului informațiilor tehnico-științifice la vremea respectivă? Care au fost, în opinia dumneavoastră dedesubturile acestei trădări?

Răspuns: În aceste împrejurări apare și crește vertiginos personalitatea adjunctului șefului DIE, generalul Mihai Pacepa, care s-a dovedit a fi un om priceput și bine ancorat în această problemă. Sub conducerea lui s-au format câteva colective de muncă, cu activități prioritare precum:

- întocmirea tematicilor tehnico-economice de primă necesitate în economie;
- colectivul de valorificare a informațiilor de acest gen;
- instruirea aparatului extern privind adaptarea la această schimbare necesară etc.

După revenirea mea în țară, din misiunea externă despre care nu vreau să vorbesc, Pacepa lipsea foarte mult din unitate, era deja sus de tot, lângă Elena Ceaușescu, se ocupa de diploma ei de doctorat, lansarea ei pe plan extern și cu problema „Palatului” în general. Era consilierul tehnic cel mai credibil al cuplului, de Pacepa se temeau și miniștrii. Problemele tehnice și în concret informațiile obținute de efectivul și aparatul informativ extern, cuplul le discuta prioritar cu Pacepa, ici-colo venea și în unitatea creată de dânsul. Referitor la trădare, se vehiculau două variante:

- a) Cea petrecută cu intervenția sa în RFG pentru eliberarea lui Ciuciulin și a noului șef pentru serviciul „Germania”, venit în DIE tocmai când ne-am mutat în sediul de lângă CC al P.C.R., conform căreia Pacepa ar fi fost recrutat încă de atunci.
- b) Că el a fugit de frică să nu fie arestat pentru cheltuieli de peste 40.000 US în problema avioanelor Foker, pe cale de a le obține de la nemți, doar că generalul Dănescu, care venise în locul lui Doicaru nu cunoștea munca operativă, și nu putea să înțeleagă motivele cheltuielilor făcute de Pacepa. Altceva nu știu și nu este cazul să speculez.

Întrebare: Din perspectiva muncii dumneavoastră specifice în informațiile tehnico-științifice, cum vedeți această activitate în viitor, în contextul în care țara noastră este membră NATO, membră UE, are parteneriate cu alte state?

Răspuns: Continuarea oricăror activități de informații tehnico-științifice în țările partenere cu noi ar fi făcut să fim duplicitari. „Armele” trebuie întoarse împotriva actualilor adversari, având ca tematică: descoperirea noilor „arme” tactice și metode ale adversarului, apărarea noastră de provocări, capcane și de terorismul internațional, găsirea căilor pentru tratative și evitarea conflictelor.

Munca de informații externe nu trebuie să înceteze acum când „*focul*” se poate aprinde ușor în multe colțuri ale lumii.

Simplist privind, azi suntem o țară care prezintă prin poziția sa un interes strategic important. Aparținem de marea familie a țărilor unite într-un organism solid, numeros, sub aspect tehnic și economic mult superior oricărui adversar. Nu mai tremurăm ca altădată, azi atât țara noastră cât și celelalte țări NATO, în orice moment putem răspunde la o provocare sau la surprize, trebuie să fim gata de apărare. Să sperăm că nimeni nu va avea curajul să ne atace.

În perspectiva îndelungată se întrevede o cursă a înarmărilor care va întrece pe cea din perioada „*cortinei de fier*.” Munca de informații trebuie îndreptată spre găsirea căilor de rezolvare a conflictelor prin tratative, poate se va ajunge din nou la o CONFERINȚĂ MONDIALĂ A PĂCII, a dezarmărilor, care să cuprindă și desființarea TERORISMULUI MONDIAL, dacă mai e posibil, model fiind fosta conferință de dezarmare de la Geneva. Ca individ, persoană neînsemnată care își numără zilele sau orele de trăit, nu doresc ca nici copiii, nici nepoții mei să aibă parte de război.

O preocupare centrală a noilor noastre organe de informații ar fi, apreciez eu, asigurarea bunei funcționări a structurilor noastre de apărare, inclusiv bazele NATO din România, VÂRFUL PIRAMIDEI să poată avea o bază solidă pe care să stea, e nevoie de o infrastructură solidă, care la noi, cu durere în suflet o spun, nici după revoluție nu a făcut salturi serioase.

Statul nostru trebuie să devină o uzină de producție, să prelucreze, să asigure necesarul pe piața internă și să exportăm, să asigurăm căi de comunicații și condiții civilizate pentru locuitorii ei ca să nu mai „*fugă*” în străinătate, să lucreze pentru ei acasă.

Politicienii noștri să oprească certurile, iar în tratativele cu partenerii străini, în principal SUA, să propună, să ceară cooperare pentru refacerea infrastructurii la sate. Investiții, respectiv producătorii de bază din SUA, RFG, Italia, Franța etc. ar veni, dacă ar exista cerere de ofertă garantată. Ar fi trebuit să se înceapă cu micile tractoare, manevrabile de către țăran, care să facă câteva operațiuni de bază, cu un credit pe 3-4 ani, ce poate fi rambursat de țăran, nemaivorbind de mici ferme. Degeaba scoatem legi de oprire a importurilor de alimente și înlocuirea lor cu cele autohtone, noi azi nu putem să le înlocuim pentru că nu le producem.

Serviciile noastre de informații să contribuie la oprirea furtului din bunurile mediului urban, plante valoroase, bogății subterane etc. Nu e suficient ca DNA să aresteze, ci să fie și cu folos, să se recupereze banii, să se afle unde sunt.

Se continuă devalorizarea instituțiilor care mai produc, serviciile pot preveni această situație prin informațiile furnizate. Speranța este ultima care

rămâne, eu rămân la speranța că serviciile noastre de informații vor ști să aleagă și să creeze drumul spre normalitate.

Întrebare: Domnule colonel, înainte de a reda sinteza materialului pe care îl propuneți spre publicare, spuneți-ne pe scurt despre ce este vorba.

Răspuns: Au trecut 50 de ani de când România a intrat în rândul țărilor europene, privind existența unor centre organizate de dializă ultramoderne, pentru tratarea insuficienței renale. În lumea medicală în general era cunoscut faptul că, până în 1977, România era singura țară din Europa unde nu existau centre de dializă, deși în țara noastră erau cele mai multe cazuri acute de insuficiență renală denumită convențional SINDROMUL NEFROPATIEI BALCANICE - SNB, maladie apărută după Primul Război Mondial, în țăările riverane Dunării: Oltenia, Muntenia și o parte din Dobrogea, în sudul țării noastre, în partea cealaltă a fluviului, Iugoslavia și Bulgaria, cauza fiind conținutul chimic al afluenților Dunării, fapt ce a provocat maladia insuficienței renale cu o dezvoltare rebelă necunoscută până atunci.

În țările avansate din Uniunea Europeană au fost înființate centre moderne de dializă și transplant renal. (În RFG, la Freiburg, în inima Bavariei, patria istorică a șvabilor dunăreni, a fost înființată una din cele mai avansate Clinici de hemodializă și transplant renal).

Era nevoie de o rețea de stații de dializă, pentru tratarea și ameliorarea suferințelor având ca final TRANSPLANTUL renal, care fără dializă nu se putea realiza.

Pentru contracararea ravagiilor produse de această maladie, în Balcani și alte zone, OMS-Geneva a trimis ajutoare de ordinul milioanelor, însă Ceaușescu a fost singurul șef de stat care a refuzat să le primească, pe motivul că: „România este o țară socialistă multilateral dezvoltată, în perioada sa de aur, nu poate accepta ajutoare de la capitalismul muribund aflat în putrefacție.” „Nu putem să facem investiții pentru tratarea unei maladii care nu se vindecă, producând pierderi însemnate în economia țării”.

În aceste împrejurări, inițiativele unor persoane fizice sau instituții, prin natura activității lor contraveneau „indicațiilor valoroase” ale lui Ceaușescu, încât puteau fi considerate ca acțiuni antistatale cu posibile consecințe neprevăzute pentru atunci.

Printr-o acțiune personală, cu un „prieten plecat definitiv” în fosta R.F.G. am adus în țară, imediat după marele cutremur din 1977, zece stații, cu șaptezeci de aparate, plus piesele de rezervă și reactivul chimic pentru tratament, cu drept de asimilare în producție la noi în țară (fără drept de export). Sub acoperirea de consilier al ministrului Sănătății, am coordonat informativ pas cu pas „punerea la cale”, în taină, a organizării aducerii stațiilor, care, altfel ar fi costat vreo cinci milioane D.M.

Nu neg că la un moment dat, ulterior, am profitat și de o situație mai puțin plăcută, respectiv o ceartă în familia Ceaușescu: Nicușor a dispus să se dea populației din Sibiu carne din cea destinată exportului. Se pare că tatăl, mama și fiul s-au chiar bătut, a intervenit și câinele casei Corbu, pentru a se apăra, Nicușor a dat cu piciorul și a lovit-o pe Elena în zona rinichilor, punându-se problema de a face dializă.

Această acțiune până acum a rămas în anonimat. Probabil acum este momentul să devină publică, pentru a arăta că acțiunile structurii de informații externe a României au avut drept țel atât apărarea securității externe, a independenței și suveranității naționale, cât și dezvoltarea țării, a societății românești, a poporului român.

Aș vrea să mai adaug ceva: casa în care s-a ținut în taină adunarea de constituire a Asociației SALVAREA, prezidată de ministrul de Externe al R.F.G., H.G. Genscher, despre care se vorbește în documentar, mai este locuită într-o aripă a ei de către o supraviețuitoare a grupului, doamna doctor Cosma în vârstă de 97 de ani. Este așa-numita „Casă Teleky” din str. Universității nr.8 din Cluj-Napoca. Este revendicată de niște presupuși urmași ai contelui, în fapt de UDMR, în clădire mai locuind două fiice ale lui Frunda Gyorgy. Aș propune ca, în anul Centenarului, să fie întreprinse măsuri de instalare a unei plăci comemorative pe clădire.

Domnule colonel, vă mulțumesc pentru interesantele lucruri și opinii pe care le-ați exprimat pentru cititorii noștri, pentru propunerile pe care le-ați făcut și vă doresc să aveți parte de mulți ani cu sănătate.

A consemnat Petru NEGHIU

DOCUMENTAR - SINTEZĂ

Hotărârea șefului statului nu a intimidat pe bravii noștri medici, cercetători și practicieni, dimpotrivă, aceștia au muncit și mai îndârjit pentru îngrijirea semenilor lor, oferindu-le din puținul pe care îl aveau și celor „condamnați” la moarte de către conducător.

Mulți dintre medici, cu mijloace tehnice învechite și medicamente insuficiente, au obținut rezultate notabile, în tratarea NEFROPATRIEI BALCANICE.

PREMIERĂ ÎN ROMÂNIA: Prof. Dr. Eugen Proca de la Spitalul Universitar Panduri din București, aflat într-o sărăcie lucie de mijloace tehnice și materiale, a fost primul din România care, în condiții vitrege, împreună cu colegii săi, după mulți ani de cercetări a realizat un transplant renal prin prelevarea unui rinichi sănătos donat de o persoană, implantându-l cu succes unei persoane spitalizate. În această acțiune, a fost însoțit și ajutat îndeaproape de către asistentul și prietenul său Dr. Lucian Iliescu, profesor, șef de secție la Spitalul clinic de urologie din Fundeni.

Cu toții erau conștienți, este vorba de cadrele medicale, că, fără o dotare ultramodernă pentru hemodializă, România nu poate face față agresivității maladiei sus-amintite. Greutățile, nevoia de medicamente și materiale tehnice, au determinat multe cadre medicale de vârf cât și pe sutele și miile de suferinzi, să apeleze la cuplul dictatorial pentru acordarea de ajutoare celor suferinzi.

Criza devenise atât de acută, încât personalități de seamă din conducerea Ministerului Sănătății (care, printre altele erau și membri ai grupului de medici care acordau asistență de specialitate cuplului conducător) respectiv, prof.dr. N. Ursea, șeful Clinicii universitare de la spitalul Grivița, care la o discuție cu academiciana Ceaușescu, a prezentat greutățile prin care trec spitalele, imposibilitatea asigurării minimului de intervenție pentru tratarea celor din Banat, Oltenia și Muntenia, loviți de SNB, solicitând ajutor financiar în scopul de mai sus.

Rezultatul a fost destituirea din funcția de Secretar de Stat a prof.dr. Ursea. Aceeași soartă a avut-o, mai târziu cu un an și prof. Eugen Proca (șef de clinică și medic urolog al familiei dictatoriale), pe atunci ministru al Sănătății, ambii fiind acuzați pe nedrept ca incapabili de a-și îndeplini atribuțiile profesionale.

Profesorul Th. Burghel, fire neliniștită și preocupat încontinuu de găsirea surselor materiale prin care să acorde asistență și sprijin unităților de specialitate, în toamna anului 1966 a inițiat pe tema SNB o consfătuire, în taină, ce a avut loc la Spitalul Clinic Panduri (deoarece, în acel moment, nu mai avea nicio funcție oficială, fiind destituit și din funcția de Rector al IMF, ca urmare a controlului făcut, de către prof. Ioan Pop de Popa (adus la București în calitate de consilier al șefului statului), cu câțiva dintre apropiații săi, consultându-i și influențându-i să găsească posibilități și căi de finanțare sau orice alt mod de pătrundere a tehnicii noi în domeniul tratamentului acestui sindrom diabolic.

Printre aceste persoane s-a numărat prof. Eugen Proca, prof. Nicolae Ursea, chirurgul clujean Eugen Cosma, dr. Ana Aslan, controversatul prof. dr. Hans Weresch, de origine română stabilit în RFG, insuflându-le convingerea să accepte înființarea, în taină, a unei echipe de specialiști cu relații în țară și în Occident, care să găsească posibilități materiale, științifice și organizatorice în scopul dotării României cu cele necesare pentru tratarea SNB.

Academicianul Th. Burghel a prevenit cu această ocazie întreaga echipă că activitatea lor va trebui să se desfășoare în taină, fără presă, fără propagandă, având în vedere că, opunerea la linia trasată de Ceaușescu prezenta un adevărat pericol pentru pierderea libertății oricărui dintre ei.

Încă la această primă consfătuire, prof.dr. Theodor Burghel a făcut o scurtă informare despre faptul că din inițiativă personală a luat contact cu persoane influente din țară și străinătate pentru a solicita păreri și sprijin concret în această problemă, arătând că miliardarul Iosif Constantin Drăgan a oferit 3 milioane de dolari.

D-na dr. Aslan și dr. Arsene, precum și alții, au relevat că dacă aceste sume dacă s-ar vărsa la bugetul de stat, Ministerul Sănătății nu ar beneficia de ele. De aceea, urma să fie păstrate ca o rezervă, la nevoie.

Rezolvarea definitivă este deschiderea posibilităților spre transplantul renal. Prof. Burghela a subliniat: „Ne așteaptă, mă refer la generația noastră, o «bătălie» cu această maladie. Noi avem nevoie de procedură și personal foarte bine pregătit, care să poată utiliza mijloacele moderne existente pe piață, de aceea va trebui să vă orientați la îmbinarea condițiilor materiale cu această stare de fapt.”

„Stimați colegi” - a mai spus prof. Burghela - dorim ca prin această acțiune, să realizăm o rețea națională de dializă, care să cuprindă și cetățenii din ultimul cătun al României. Acesta ar fi doar primul pas. Scopul final este realizarea condițiilor pentru TRANSPLANTUL RENAL, acesta ar fi PASUL ISTORIC în misiunea noastră, de a oferi generațiilor viitoare de medici, cercetători, condițiile materiale și științifice, care să ducă la generalizarea posibilităților ca fiecare cetățean al acestei țări să beneficieze de acest act medical, în condiții normale, la un preț accesibil”.

La sfârșitul acestei consultări, prof. H. Weresch i-a promis doctorului Burghela că în scurt timp îi va aduce un proiect complet așa cum l-a imaginat, deoarece în calitate pe care o are de trei ani lucrează în Banatul sârbesc cu fondurile OMS pentru implementarea în bazinul Dunării a unor asemenea centre de mare tehnicitate, în vederea combaterii maladiei la care se făcea referire.

La circa două luni după această întâlnire, perioadă în care prof. H. Weresch, având o veche relație cu familia Cosma din Cluj, l-a invitat pe prof. Cosma la Orșova, unde o echipă din RFG se ocupa cu evaluarea pagubelor produse după extinderea lacului artificial creat la construirea hidrocentralei peste Dunăre, prima cooperare de mare anvergură internațională cu Iugoslavia.

Împreună cu acest grup, prof. Cosma a fost invitat să viziteze stații de dializă din Banatul sârbesc, unde Hans Weresch i-a făcut cunoștință cu viitorul ministru al sănătății, dr. Horst Schmidt din landul Bavaria, cu dr. Marian (șef de secție la Organizația Mondială a Sănătății de la Geneva), emigrant din România, căsătorit cu o româncă din Iugoslavia și ea funcționară la Organizația Mondială a Sănătății, prof. dr. Heinz șeful Clinicii Universitare din Freiburg, RFG.

Împreună au trecut în revistă metodologia și procedura implementării în această zonă a multiplelor centre de hemodializă finanțată de către OMS-Geneva. Din proprie inițiativă, cu această ocazie dr. Marian a relatat că este la curent cu refuzul lui Ceaușescu de a primi ajutoare pentru tratarea maladiei amintite. De aceea, a asigurat că nu a cheltuit banii destinați României, cu gândul că odată și odată, Ceaușescu se va răzgândi și va pretinde aceste sume pentru utilizarea lor.

Dl. Marian s-a oferit să prezinte niște propuneri prin care, pe o cale ocolită, să utilizeze el aceste fonduri pentru România în scopul investirii lor în implementarea sistemului modern de hemodializă.

La început urma să ofere zece centre de hemodializă, cu 70 de aparate, piese de rezervă și materiale consumabile pentru un an, ce vor fi expediate din Italia direct de la fabricant, la o adresă stabilită. Niciun aparat, niciun document de expediție etc. nu vor figura ca având expeditor firme sau Agenții Internaționale din Europa sau din alte țări. În acest fel, nimeni nu va ști de unde provin, valoarea se ridică la circa 5 milioane DM.

Toate acestea, cât și costurile de specializare a personalului medical mediu, asistență de specialitate la montaj și inițierea începutului activității în România, condusă de către profesorul Heinze, vor fi gratuite.

Dr. Horst Schmidt spunea: „De abia aștept să-mi iau în primire, oficial, funcția de ministru al Sănătății la Munchen, după care voi face o vizită oficială în România, la nevoie voi cere și concursul d-lui Hans Dietrich Genscher, ministru de Externe al RFG. Eu cred că acest Ceaușescu poate fi convins sau învins. Nu ar fi primul caz, din istoria diplomației noastre.”

Prof. Eugen Cosma nu a scăpat ocazia de a-i invita pe toți cei prezenți să facă o vizită la Cluj-Napoca. Invitația a fost acceptată cu condiția ca masa de prânz să fie oferită de către dr. Schmidt.

La 28 februarie 1968, la Cluj-Napoca s-a constituit, oficial „ASOCIAȚIA MULTINAȚIONALĂ SALVAREA”, inițiată la București, de către președintele Academiei, prof. dr. Theodor Burghel. Asociația a avut ca scop crearea unei rețele naționale de hemodializă pentru tratarea sindromului nefrologiei balcanice.

Întâlnirea s-a ținut în casa familiei de medici prof. dr. Doina Cosma, fosta șefă a Clinicii maxilo-faciale și prof. dr. Eugen Cosma, șeful Clinicii chirurgie II, situată pe str. Universității nr.8, ap.22, prezenți fiind. dr. Horst Schmidt, viitorul ministru al Sănătății din landul Bavaria – Munchen, prof. Hans Weresch, cetățean RFG, emigrat din Timișoara, prof.dr. Heintze, șeful Clinicii de hemodializă și transplant renal din Freiburg – RFG.

La intrarea în casă, după prezentările de rigoare, dl. Schmidt a spus: „Domnilor, am venit cu vești foarte bune. Am în mână lista cu:

1. Toată gama aparatelor de dializă pe care vi le-a prezentat dl. Marian în Iugoslavia.
2. Delegația de a-l reprezenta pe dl. Marian la această întrunire.
3. Aprobarea pentru asimilarea în România a producerii părții metalice a aparatelor de dializă, fără drept de export.
4. Aprobarea părții germane pentru asimilarea în România a producerii tuburilor din plastic, a filtrelor cât și a materialelor consumabile, fără drept de export.
5. La întâlnirea din luna mai cu Ceaușescu, vom participa după cum urmează; ministrul de externe al RFG, dl. Genscher, subsemnatul și dl. prof. Weresch.
6. Ministrul de Externe al RFG mi-a comunicat în scris, anexez copia, că se asociază cu grupul nostru și întreaga activitate a acestuia din partea RFG va fi tutelată de dumnealui.”

Cu această ocazie, prof. Cosma a primit întregul draft de ofertă care să fie înmănată președintelui Academiei, Theodor Burghel.

În acest timp, la București au avut loc unele evenimente care pentru noi nu păreau a fi favorabile.

1. A fost schimbat din toate funcțiile ministrul Burghel, fiind înlocuit cu șeful Direcției Sanitare Craiova, care era ostil implementării în România a unei rețele de dializă și alocarea de fonduri pentru îngrijirea medicală a celor loviți de această maladie.

2. A fost înlocuit din funcția de secretar de stat la Ministerul Sănătății prof. Ursea, șeful Clinicii Grivița și membru al corpului medical de îngrijire a cuplului dictatorial.

3. Cea mai mare pierdere a grupului „SALVAREA” a fost decesul prof. Schmidt, care după plecarea din Cluj, pe autostrada de Munchen, la circa 10 km de la intrarea în oraș a murit într-un accident de mașină. A plecat dintre noi un mare prieten și apărător al șvabilor dunăreni și, respectiv, susținător al României. El a avut și un rol important în ceea ce privește dezghețarea relațiilor RFG cu țările din Est.

În seara de 04.03.1977 a avut loc marele cutremur de 7,1 grade/scara Richter. În București și în multe alte orașe din țară s-au produs evenimente grave, au pierit multe vieți omenești și distrugeri de ordinul milioanei.

În acele momente grele, solidaritatea internațională nu a întârziat să se facă prezentă în România prin trimiterea de ajutoare, în primul rând cele de primă și strictă necesitate ca alimente pentru copii și bătrâni etc., care practic au blocat aeroporturile din țară, iscându-se pe această temă scandal și zgomote în presă, Ceaușescu fiind acuzat că nu este în stare să administreze cu pricepere și eficient distribuția acestor materiale, în schimb el a făcut reclamă personală fiind prezentat ca un mare salvator al celor aflați sub dărâmături.

Drept răspuns, Ceaușescu a interzis primirea pe mai departe a oricăror ajutoare de acest gen, considerând remarcile și jignirile din presa internațională ca un amestec în treburile interne ale României.

Timp de circa două săptămâni, Ceaușescu s-a retras în „bârlog”, suportând cu greu „calificările” și criticile negative din presa occidentală și probabil, că după o meditare mai profundă asupra celor petrecute, i-a venit ideea să convoace din nou „conducerea țării” și să le propună schimbarea tacticii în asemenea crize și evenimente majore pe teritoriul național, transformând acest sistem de a trimite ajutoare perisabile, inutile multe dintre ele, apelând sub o formă mascată la relațiile noastre pozitive cu cei din Occident pentru a ne oferi valută în locul celor susmenționate și propunând efectuarea unor deplasări în țările cu care aveam relații mai bune pentru a face aceste demersuri.

Rezultatele n-au întârziat să se arate, multe firme mari din Europa care aveau contracte economice cu România au și trimis în avans unele plăți sau chiar sponsorizări în valută.

Gustul de a obține valută al cuplului Ceaușescu a crescut mereu, devenind o pasiune iar mai târziu o obsesie, ajungând până la a tranzacționa cu guvernele unor țări emigrarea conaționalilor săi sași, șvabi, evrei. La respectiva ședință, Ceaușescu a făcut niște favoruri privind măsuri de facilitare a obținerii vizelor de plecare în străinătate a specialiștilor români, a ridicat unele sancțiuni aplicate miniștrilor, iar prof. Theodor Burghela a fost reabilitat fiind numit în funcția de președinte al Academiei Române.

Grupul SALVAREA a și profitat urgent de acest moment și prin prof. dr. Eugen Cosma i s-a prezentat Președintelui Academiei tot draftul de ofertă pregătit la ședința de taină a Asociației, ce a avut loc la Cluj. Președintele Burghela a dat liber la expedierea în țară a aparatelor de dializă trimise pe adresa Academiei, chipurile

pentru cercetare, pregătindu-l în același timp pe prof. Ursea să înființeze prima stație de dializă la Spitalul Clinic Grivița din București.

Profesorul Ursea, luând notă de cele petrecute, a început pregătirile de renovare a clădirii unde să fie organizată stația de dializă, o problemă deosebit de grea fiind de a găsi măcar o cameră neafectată grav de cutremur. Refacerea ei conform cerințelor de securitate sanitară a fost deosebit de complicată.

Prof. Ursea, cu ajutorul colaboratorilor săi printre care s-a remarcat în mod deosebit tânărul dr. Dimitrie Capșa, a reușit în scurt timp să pregătească toate condițiile cerute pornind funcționarea stației în timp record.

Existența în București a unei asemenea minuni tehnice, stația de dializă, a împărțit ideile, dorințele de a avea o asemenea stație precum și împotrivirea multora de a primi o astfel de stație. Ținând cont că starea precară a majorității marilor unități sanitare din țară cu degradări marcabile în urma cutremurului, a creat probleme pentru organizatori, au început presupunerile, rezervele, refuzul, alții doreau neapărat să le aibă, atrăgând diferite ironii și critici la adresa organizatorilor.

Au apărut informații cum că primirea unor asemenea stații, e mană cerească sau necaz pe „capul tău”, apărând bancurile de prost gust, în general refuzul de a le primi.

Adevărul despre această situație este că nu a fost ușor ca în regimul de dictatură să te opui unei politici retrograde promovate de cuplul Ceaușescu, să înfrunți opoziția unor organe locale, cât și situația reală de degradare a clădirilor ca urmare a cutremurului.

Membrii Asociației SALVAREA, constituită, cum spuneam, la inițiativa președintelui Academiei, Theodor Burghele, sprijinită din exterior personal de către ministrul de Externe al RFG, și-a asumat riscul de a-l înfrunta pe dictator chiar cu prețul libertății lor.

A doua stație de dializă a fost montată la Timișoara unde prof. Hans Weresch pregătise din timp condițiile necesare, livrând anticipat, trei aparate de dializă care funcționau deja și făceau tratamente obișnuite.

Al treilea centru a fost organizat la Cluj, unde profesorul Cosma a înfruntat organele locale care aveau alte concepții în această problemă. În acest oraș am găsit sprijin efectiv din partea doamnei prof. Gherman.

Menționăm că după montarea stației la Cluj încredințarea conducerii acesteia a fost acordată doctorului Manasia, care inițial a avut rezerve față de primirea în clădirea nou construită a stației de dializă. Pe parcurs însă, această activitate a fost deosebit de benefică pentru dr. Manasia care s-a realizat foarte bine din punct de vedere material și mai ales profesional.

În acest caz, fără a mai face alte comentarii, este suficient să remarcăm că la a 10-a aniversare a înființării stației de dializă la Cluj, numele inițiatorului, organizatorului și finanțatorului acestei acțiuni nici nu a fost pomenit. Fără alte comentarii putem afirma că „cine nu-și respectă predecesorii nu poate avea un viitor luminos”.

A doua mare pierdere în grupul SALVAREA a fost decesul regretatului prof. Eugen Cosma care, după un tratament greșit făcut la Cluj și dus în ultimul moment cu avionul în Germania în timpul operației pe cord deschis nu s-a mai trezit din anestezie.

După terminarea instalării primelor 3 stații de dializă și pornirea stației mamut de la Spitalul Clinic Fundeni, la invitația Președintelui Academiei, membrii anonimi ai grupului rămași în viață au fost invitați la București pentru a marca începutul unei faze istorice a noii activități de dializă în România. În loc de șampanie, Președintele Asociației a rostit o cuvântare tristă pentru comemorarea celor dispăruți afirmând:

„Am învins cu ajutorul vostru, va trebui însă să rezistăm, să mai rămânem încă anonimi după care cei care vor rămâne în viață au obligația ca în memoria fiecăruia care și-a adus contribuția la acest pas de însemnătate istorică din activitatea de hemodializă și un război crunt dus cu un dușman puternic, insuficiența renală de tip SNB, să lupte în continuare pentru ca voi să nu rămâneți niște anonimi. Trebuie să apară în fiecare edificiu unde sunt aceste stații marcarea prezenței voastre prin plăci comemorative care să pomenească numele și să răsplătească efortul depus.”

CUVÂNT DE ÎNVĂȚĂTURĂ

**„CE TREBUIE SĂ ȘTIM DESPRE
SFÂNTA BISERICĂ?” (II)**

Preot Mirel Vîrtejanu

„CE TREBUIE SĂ MAI ȘTIM DESPRE IERARHIA BISERICĂSCĂ?”

Diaconii - prima treaptă ierarhică în Biserică - sunt hirotoniți de episcopii aleși canonic în fiecare eparhie. Ei singuri nu pot sluji Sfânta Liturghie și nu pot săvârși nici o slujbă bisericească fără preoți și episcopi. Ei îi ajută numai la sfintele slujbe. **Preoții** - a doua treaptă a ierarhiei bisericești - sunt hirotoniți de episcopi pentru o anumită biserică sau parohie. Preoții hirotoniți canonic pot săvârși orice sfinte slujbe în parohia rânduită de episcopul locului afară de hirotonie și sfințiri de biserici. Ei pot spovedi și dezlega păcatele credincioșilor numai cu binecuvântarea episcopului, dacă au fost hirotoniți și hirotesii canonic duhovnici. **Episcopii** - cea mai înaltă treaptă a ierarhiei bisericești - sunt hirotoniți de câte trei episcopi după ce mai întâi au fost aleși și cercetați canonic de toți episcopii care formează membrii Sfântului Sinod al fiecărei Biserici Ortodoxe locale.

„CARE ESTE AUTORITATEA SUPREMĂ A BISERICII ORTODOXE?”

Autoritatea supremă a fiecărei Biserici Ortodoxe naționale este **Sfântul Sinod** local, respectiv adunarea tuturor episcopilor ortodocși din fiecare țară. Autoritatea supremă a întregii Biserici Ortodoxe este **Sinodul Ecumenic**, format din episcopii tuturor Bisericilor Ortodoxe. Sinodul ecumenic, adică universal, ca și cel local, adică național, conduce Biserica lui Hristos sub călăuzirea Duhului Sfânt. Hotărârile Sfântului Sinod trebuie respectate de către toți membrii Bisericii Ortodoxe respective: *cler și popor*.

„CE ESTE POSTUL CREȘTIN?”

Este o înfrânare pe un anumit timp, fie parțial, fie definitiv, de la mâncare, băutură, viață conjugală, distracții, vorbire multă și alte desfătări, cu scopul de a ne ruga mai mult lui Dumnezeu, de a ne pocăi și a ne spovedi și împărtăși cu Trupul și Sângele Domnului. Postul este de două feluri: *trupesc și sufletesc*. **Postul trupesc** este înfrânarea de la mâncarea de dulce, de la băutură, de la toate plăcerile trupești, de la jocuri, film, televizor, muzică, etc. **Postul sufletesc** este înfrânarea simțurilor, a gândurilor, a imaginației, precum și iertarea vrăjmașilor, împăcarea cu aproapele, milostenia și cât mai multă

rugăciune cu căință și lacrimi. Numai amândouă felurile de post, unite la un loc, sunt primite de Dumnezeu. Iar dacă postim de mâncare, dar nu iertăm, nici nu părăsim beția, răutatea și desfrâul, nu avem niciun folos de acest post.

„DE CÂTE FELURI ESTE POSTUL, DUPĂ ASPRIME ȘI DURATĂ?”

După asprime, avem *post negru*, când nu mâncăm nimic o zi, până la asfințitul soarelui sau două și chiar trei zile, fără niciun fel de mâncare și apă. Apoi, *post cu mâncare o dată pe zi*, seara sau la orele trei, după amiază, fără ulei și fiertură și fără a ne sătura; post cu mâncare o dată pe zi, seara, sau la două-trei zile, cu legume și fructe fierte, fără ulei; *post de câteva zile*, numai cu pesmeți și apă, seara; *post cu regim vegetarian* un an, doi sau toată viața și *post pe un anumit timp*, cu regim mixt vegetarian, cinci zile și cu lapte, brânză și ouă sâmbăta și Duminica, obișnuit mai ales la călugări sihaștri. Odată cu postul aspru de mâncare, se adaugă și înfrânarea de la trăirea conjugală a soților, pe un anumit timp, o săptămână, un post, un an sau pe toată viața, după cum se învoiesc ei și după sfatul duhovnicului. Postul trebuie ținut întotdeauna cu binecuvântarea preotului duhovnic, după râvna, puterea și pe măsura păcatelor făcute de fiecare credincios.

După durată, postul este de o zi, de trei zile, de o săptămână și mai lung, cum sunt cele patru posturi de peste an: *Postul Paștelui*, de șapte săptămâni; *Postul Crăciunului*, de șase săptămâni; *Postul Adormirii Maicii Domnului*, de două săptămâni și *Postul Sfinților Apostoli*, care variază între o săptămână și câteva săptămâni, după data Paștelui.

„DE CE POSTIM LUNEA?”

Postul de Luni este obligatoriu pentru călugări și benevol pentru credincioși. **Lunea** postim ca să întrecă postul creștinilor cu o zi față de postul Legii vechi, care ținea numai două zile, luna și joia.

„DE CE POSTIM MIERCUREA ȘI VINEREA?”

Miercurea postim căci atunci **a fost vândut Mântuitorul** la evrei de către Iuda vânzătorul, pe 30 de arginți. Iar **Vinerea** postim căci atunci **a fost judecat Iisus Hristos și răstignit** pe crucea Golgotei, la orele 12,00, iar după trei ore și-a dat Duhul pe Cruce și a fost înmormântat pentru mântuirea întregii lumi. **Aceste două zile se postesc obligatoriu**, în tot cursul anului, **de către toți credincioșii**, când mâncăm numai legume și zarzavaturi, afară de unele excepții prevăzute în calendar.

„CARE ESTE FOLOSUL DUHOVNICESC AL POSTULUI ORTODOX?”

Postul rânduit de Biserică are un mare folos pentru credincioși, dacă postim cu dragoste și cu rugăciune, și ne înfrânăm atât trupește, cât și sufletește. Postul înfrânează poftele trupești, limba, gândurile, imaginația și toate plăcerile pătimașe. Postul ne smerește inima, ne împacă cu aproapele, ne slăbănogeste firea, ne întărește duhul, ne vindecă tot felul de boli trupești și

sufletești, ne ajută la sfânta rugăciune, ne aduce aminte de moarte, ne îndeamnă la pocăință, la spovedanie și milostenie, ne face vrednici de Sfânta Împărăție.

Postul ne face blânzi și smeriți. Postul unit cu rugăciunea din inimă și cu citirea psalmilor arde pe diavoli, îmbânzește pe vrăjmași, taie păcatul desfrânării, face adevărate minuni de vindecare, aduce lacrimi de pocăință și ne unește cel mai mult cu Iisus Hristos. Iar rugăciunea fără post ne aduce foarte puțin folos sufletesc, căci fără post nu putem alunga nici pe diavoli, nici patimile care neucid. Mare este folosul postului unit cu rugăciunea curată și cu milostenia la săraci și bolnavi!

„CARE ESTE CEL MAI BUN POST CREȘTIN?”

Postul cel mai bun și plăcut lui Dumnezeu este postul de bunăvoie, pe măsura puterii fiecăruia, cu binecuvântarea duhovnicului, întărit cu sfânta rugăciune - mai ales citirea psalmilor - și unit cu milostenia. Postul să nu fie nici prea aspru, nici prea ușor, ci post împărătesc, adică să mâncăm o dată pe zi, după amiază sau seara, fără să ne săturăm, mâncare din vegetale, fără ulei și vin; să postim atât trupește, cât și sufletește cu înfrânarea simțurilor, a limbii, a gândurilor și a tuturor plăcerilor păcătoase.

„CARE SUNT DATORIILE CREDINCIOȘILOR FAȚĂ DE PREOT ȘI DE BISERICĂ?”

Credincioșii trebuie să cinstească pe preot ca pe adevăratul slujitor al lui Hristos și să asculte de el în cele duhovnicești și să-i ceară sfatul în toate problemele de credință și de viață creștină; *să-i ducă la preot pe cei de altă credință*, mai ales pe sectanți, când vin pe la casele lor și încearcă să-i rupă de Biserica Ortodoxă; *să se spovedească* regulat ori de câte ori au nevoie și să nu se îndoiască de harul și viața preotului; *să nu vorbească de rău* pe preot, nici să-l osândească, nici să creadă orice despre el, nici să asculte clevetirea altora despre preotul lui Dumnezeu; *să facă toate cu binecuvântarea, rugăciunea și cu sfatul preotului*, știind că orice lucru sau faptă făcută fără binecuvântarea Bisericii și a preotului nu se sfârșește bine și nu aduce folos sufletesc. Creștinii ortodocși sunt datori să iubească Biserica și credința ortodoxă ca pe Însuși Hristos. Să ducă viață curată, plăcută lui Dumnezeu, în rugăciune, în blândețe și milostenie, ca prin comportarea lor, să slăvească pe Dumnezeu; să folosească sufletește pe cei din jur, să rușineze pe sectanți și atei și să-și mântuiască familia lor. Apoi, să dea ajutor la bisericile care se repară sau se zidesc din nou și să nu lipsească în sărbători de la sfintele slujbe iar în casă să nu primească pe dușmanii lui Hristos.

„DE CE CINSTIM PE SFINȚI?”

Pe sfinții lui Dumnezeu îi cinstim, adică îi venerăm, pentru că au avut credință tare și viață curată în Dumnezeu, pentru că ei se roagă neîncetat

înaintea Prea Sfintei Treimi pentru toată lumea și pentru că sunt modele vii pentru noi toți, de credință, de iubire și de trăire sfântă în Hristos. Ei duc rugăciunile noastre înaintea lui Dumnezeu și cer iertare pentru noi (*Evrei 13, 7; Apocalipsă 5, 3-8*). De aceea și Mântuitorul spune: „**Mărirea pe care Tu Mi-ai dat-o, le-am dat-o lor**” (Ioan 17, 22). De cinstire deosebită se bucură în Biserica Ortodoxă, **Prea Curata Fecioară Maria**, pentru că ea s-a învrednicit să nască după trup pe Fiul lui Dumnezeu Mântuitorul lumii. De aceea cinstim pe sfinți, le cerem ajutor, îi pictăm pe icoane și le aducem cântări de laudă, slujbe și acatiste, precum cei ce sunt „**prietenii lui Dumnezeu**”, cum zice psalmistul: „**Mie, foarte îmi sunt cinstiți prietenii Tăi, Dumnezeule**” (Ps. 138, 17).

„DE CE CINSTIM SFINTELE MOAȘTE?”

Cinstim moaștele sfinților pentru că ele sunt pline de har și vindecătoare de boli, fiind binemirosoase și nesticăcioase, pentru viața sfântă și curată pe care au dus-o înaintea lui Dumnezeu. Oricine se roagă cu credință și cere ajutorul sfinților înaintea cinstitelor moaște primește har, sănătate și cele de folos. În Vechiul Testament, osemintele proorocului Elisei au înviat un mort (*4 Regi 13, 21*). Iar în Noul Testament, numai umbra și atingerea de hainele sfinților vindecau pe cei bolnavi. Sfintele moaște se păstrează în biserici, așezate în racle de argint, cu care se fac procesiuni pentru sănătate și ploaie.

„DE CE CINSTIM SFINTELE ICOANE?”

Cinstim **Sfintele icoane**, căci ele reprezintă **chipul Mântuitorului întrupat**, Care este **Icoana Tatălui**. Altele reprezintă **chipul Maicii Domnului cu Pruncul în brațe**, care se roagă neîncetat pentru noi și **chipul Sfinților** care au purtat în ei pe Dumnezeu și s-au jertfit pentru Hristos pe pământ, iar în cer se roagă pentru toată lumea. **Icoanele** se sfințesc de Biserică și unele sunt făcătoare de minuni, primind har deosebit în ele atât pentru rugăciunile sfinților respectivi, cât și pentru credința și lacrimile credincioșilor care le cer ajutorul. Cinstirea adusă Sfintelor Icoane, spun Sfinții Părinți, nu o dăm materiei, adică lemnului și culorilor cu care sunt pictate ele, ci ea se înalță la cer către sfinții care sunt reprezentați pe ele. Picturile cu icoane și scene biblice care împodobesc bisericile ortodoxe formează Biblia în imagini a credincioșilor și contribuie mult la întărirea drepte credințe a celor ce se închină la ele. Altfel te închini lui Dumnezeu și sfinților într-o biserică pictată frumos și altfel te închini într-o biserică văruiată și fără icoane.

„PENTRU CE CINSTIM SFÂNTA DUMINICĂ?”

Cinstim **Sfânta Duminică** pentru că este ziua cea dintâi a Creației lumii; pentru că **este ziua în care a Înviat Domnul din morți**, biruind moartea, când a deschis Raiul care fusese încuiat, din clipa izgonirii primilor oameni din Eden. **Cinstim Sfânta Duminică** pentru că în această zi, adică în

Duminica Rusaliilor, **S-a Pogorât Duhul Sfânt peste Sfinții Apostoli** și prin ei, peste toată lumea. De asemenea, cinstim Sfânta Duminică, prima zi a săptămânii, căci în această zi se săvârșea de către Apostoli Sfânta Liturghie numită și *frângerea pâinii*, **când se împărtășeau toți cu Trupul și Sângele Domnului. Duminica**, mai este numită și **ziua a opta**, adică prima zi după sâmbătă, care este **ziua a șaptea**. Astfel, Duminica, adică ziua a opta, simbolizează tainic, viața veșnică cu Hristos, când toți cei mântuiți vom fi în Împărăția cerurilor, înaintea tronului Prea Sfintei Treimi. Iată ce mare este însemnătatea Sfintei Duminici!

„CARE SUNT PORUNCILE BISERICII PE CARE SUNTEM DATORI SĂ LE RESPECTĂM?”

- a. Să ne rugăm lui Dumnezeu și să mergem la biserică Duminica și în sărbători;
- b. Să ținem sfintele posturi de peste an, de asemenea, miercurea și vinerea;
- c. Să ne mărturisim păcatele și să ne împărtășim cu Sfintele Taine, după rânduială;
- d. Să cinstim pe clerici, adică pe slujitorii Bisericii;
- e. Să nu citim, nici să aducem în casă cărți eretice(sectare);
- f. Să ne rugăm pentru conducătorii bisericești și conducătorii țării bine credincioși;
- g. Să ținem posturile și slujbele speciale rânduite de episcopul locului;
- h. Să nu furăm avutul Bisericii;
- i. Să nu facem nuntă în sfintele posturi și în zilele oprite.

Istorieară:

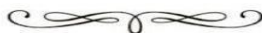
„Un înțelept l-a întrebat pe ucenicul său:

- Care e principala tragedie a omenirii?

- Probabil, aceea că omul nu găsește răspunsurile la întrebările sale?- a propus ucenicul.

- Nu! - a răspuns înțeleptul. Principala tragedie a omenirii este aceea că nu găsește întrebările la care trebuie să caute răspunsuri!”

(Apa vieții - 300 de istorioare).

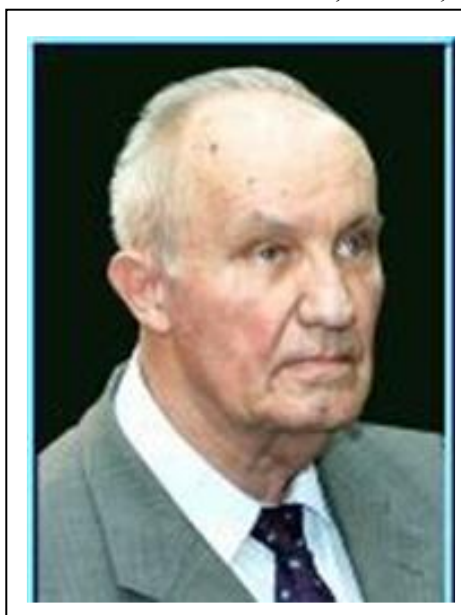

MOZAIC CULTURAL

OMAGIU UNUI MARE ISTORIC ȘI PATRIOT ROMÂN: Academician Dinu C. Giurescu la 91 de ani

Ion Pavel

Pentru om, anii se scurg în dinamica și durata măsurate neutru de timp. A trăi mult este bine, poate și plăcut pentru mulți. Poți trăi mult sau puțin - fiecare după destinul și rostul lui. Rămâne ca aceia care vin după tine să-ți stabilească locul în istorie după ce-ai făcut durabil și de luat în seamă. Important este ca istoria să aibă motive să te țină minte, să te cuprindă în inventarul ei de referință la moștenirea lăsată urmașilor.

Din 1959 și până în prezent, academicianul Dinu C. Giurescu a desfășurat o prodigioasă activitate de cercetare științifică din care au rezultat: 18 volume de autor; 15 volume în colaborare; șapte îngrijiri de ediții; 12 prefețe; șase postfețe; 85 de articole; două manuale didactice în colaborare; un atlas istoric; activitate muzeală directă și managerială îndelungată. În anul 2013 a publicat în calitate de coordonator "*Istoria românilor*" volumul X - România în anii 1948-1989. Cu această lucrare se încheie ciclul de zece volume destinate istoriei românilor de la începuturi și până azi inițiate de Academia Română după 1989 (Dinu C. Giurescu și-a adus

contribuția la volumul IX și X, perioada 1939-1989).

Academicianul Dinu C. Giurescu trece dincolo de pagina de istorie scrisă și se înregistrează în oastea de luptători pentru păstrarea și susținerea istoriei ca pilon major în învățământul românesc și în educația națională a poporului român.

Îndemnul adresat românilor de a lupta pentru păstrarea istoriei ca materie de bază în educația și instrucția națională devine apoteotic: "*Veniți elevi de azi, de mâine și dintotdeauna, veniți părinți, veniți profesori, veniți toți*

cei pentru care înseamnă ceva istoria poporului nostru și minunați-vă de insulta adusă Istoriei naționale și eroilor care s-au jertfit de-a lungul veacurilor pentru ca românii să trăiască, să răzbească indiferent de vitregiile trecute sau prezente."

Prin modul în care cercetează și scrie istoria poporului român, prin felul în care se manifestă ca om al cetății în slujba țării sale, Dinu C. Giurescu este și un mare patriot. Sunt numeroase intervențiile sale în scris sau prin alte mijloace media, în care își manifestă revolta și durerea în legătură cu modul în care istoria este folosită ca vector în educația națională.

Este plăcut și instructiv să-i citești opera, dar și să-l cunoști ca om: este cald, bun și blând - dar necruțător cu cei de rea credință în relația cu identitatea și integritatea țării.

Oameni ca Dinu C. Giurescu sunt rari. Să-i prețuim opera și să-l iubim ca om. Merită!

LA MULȚI ANI, DOMNULE PROFESOR!

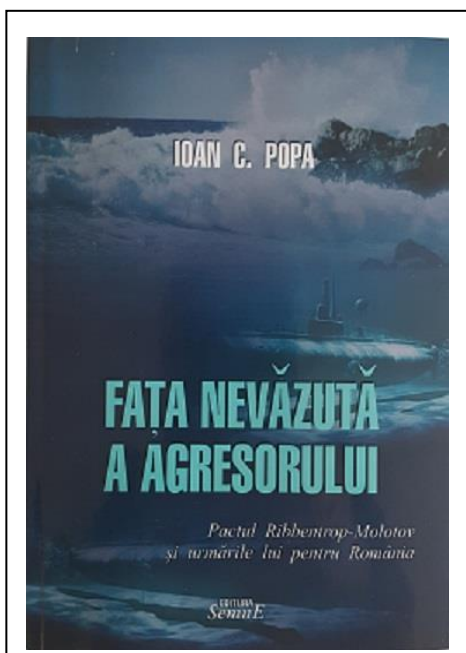

„FAȚA NEVĂZUTĂ A AGRESORULUI”

Alexandru Omeag

Colegul și prietenul nostru, *dr. Ioan C. Popa*, scriitor și redactor-șef al Revistei „*Periscop*”, ne-a făcut tuturor un cadou extraordinar chiar din primele zile ale anului ce marchează debutul manifestărilor dedicate celebrării Centenarului Marii Uniri - o nouă apariție editorială: *„Fața nevăzută a agresorului. Pactul Ribbentrop-Molotov și consecințele lui pentru România”*.

De unde acest titlu, de altfel inspirat și sugestiv, ne explică pe scurt chiar autorul cărții: *„Agresorul a avut dintotdeauna două înfățișări: una vizibilă, marcată de violență și etalare a forței brute; alta nevăzută, ascunsă de ochiul public. Agresorul se ferește să-și arate adevăratul chip în luminile rampei. El arborează pe stindard porumbelul păcii, actele sale sunt învăluite într-un șir de declarații de bune intenții, de dorințe pacifiste. Acesta a fost și cazul Germaniei naziste și al URSS, cei mai mari agresori din secolul al XX-lea.”*

Cartea se citește pe nerăsuflăte, cu emoție și uneori indignare față de faptele relatate de autor, pe baza unor documente și mărturii istorice incontestabile, ascunse mult timp opiniei publice. Stilul de redactare trădează profesia de bază a scriitorului Ioan Popa, care ne surprinde (plăcut!) cu câteva subtitluri demne de manșeta oricărui ziar care se respectă: *„Strângeri de mână peste cadavrul victimei”* (înțelegerile sovieto-germane privind sfârtecarea Poloniei); *„Stalin urmărit de stafia lui Lenin”* (invocarea unor afirmații ale lui Vladimir Ilici Lenin pentru a justifica, cel mai adesea, începutul unui nou ciclu de represii în masă); *„Am stat la masa de joc cu diavolii și am câștigat”* (Semnarea

pactului Ribbentrop-Molotov) și exemplele ar putea continua.

Argumentele istorice (documente inedite din Arhivele Republicii Moldova – telegrame cifrate, stenograme ale unor discuții - fotografii și hărți de epocă, memorii ale unor personalități ale vremii etc.) sunt analizate cu profesionalism de către autor, care nu ezită să emită propriile concluzii sau să arate cu degetul asupra vinovaților.

Astfel, în opinia autorului, în boxa acuzațiilor Tribunalului Militar de la Nürnberg ar fi trebuit să se afle, alături de criminalii naziști, și unii dintre liderii puterii sovietice din acea perioadă, în primul rând Stalin, Molotov și Beria. Deși toți aceștia au fost repudiați demult de istorie, faptele lor iresponsabile se resimt încă în conștiința unor popoare care au căzut victime înțelegerilor sovieto-germane din 1939.

Drama României – mai spune autorul - a fost aceea că s-a găsit singură în fața a două regimuri malefice, la fel de detestate și condamnate de toată lumea. Pe fond, România și-a urmărit propriile interese și a făcut din participarea la războiul din Est o cauză națională. Intrarea sa, alături de Germania, în războiul împotriva Uniunii Sovietice a însemnat, fără îndoială, și o serie de concesii făcute ideologiei naziste.

În finalul dezvoltărilor despre actul samavolnic care a sfârtecat România, dr. Ioan C. Popa conchide: „*Dincolo de orice considerente, Pactul Ribbentrop-Molotov rămâne ca o bornă de avertizare în istoria omenirii și, totodată, ca un îndemn la rațiune și responsabilitate în fața oricăror acte de injustiție în viața internațională*”.

„GHID DE INIȚIERE PENTRU OMUL DE STAT” - vol. II**Petru Neghiu**

Colegul nostru gl.bg.(r) Gheorghe Dragomir nu se dezmințe și scoate al doilea volum al eseului „*Ghid de inițiere pentru omul de stat*” – *De la guvernanta prin inteligență emoțională la guvernanta prin inteligență artificială* – ed. Magic Print, 2016.

S-a mai scris despre un astfel de demers, inclusiv în legătură cu autorul. Vreau, doar, pe scurt să amintim că lucrarea se înscrie, din punctul nostru de vedere, în ceea ce apărea în urmă cu ceva zeci de ani sub genericul „*How to become a Leader*”, când se năștea punerea în valoare a resorturilor psiho-emoționale în îngemănare cu cele raționale pentru realizarea actului de „*guvernanta*”, a actului de conducere și organizare a societății.

Nu intenționăm să intrăm în adâncul problematicii abordate de autor, ne mulțumim, doar, a reda un „*pasaj de viață*”, tratat de acesta din urmă cu aproape trei decenii, mai exact la marea „*entorsă*” națională, cum au numit unii – De ce nu i-am, crede? - „*evenimentele*” din 1989. Încă o dată, dacă mai era nevoie, se dovedește că acela care pune cizma pe tine procedează la fel, indiferent că vine din Est sau din Vest.

*

«Am reamintit în capitolul anterior exemplul personal când, în timpul evenimentelor din 22 decembrie 1989, a trebuit să combin stilul democratic cu cel promotor și în final cu stilul dominator, însă asumându-mi întreaga răspundere pentru deciziile luate, restabilind încrederea și coeziunea echipei care a fost motivată să-și însușească aceeași viziune pentru evenimentele și măsurile ulterioare.

Momentul 22 decembrie 1989 era așteptat cu înfrigurare încă din noiembrie 1988 când, un agent recrutat în perioada misiunii efectuate în Maroc, care devenise ambasadorul țării sale la Belgrad, a comunicat prin intermediul ofițerului nostru că urmează să se deplaseze la București și dorește să-mi transmită lucruri de interes pentru țară.

Conform instructajului, pentru a legenda deplasarea, a comunicat ambasadei sale de la București (pe care o coordona de la Belgrad) să fie pregătită pentru o analiză a activității diplomaților. Nu voi mai insista asupra peripețiilor realizării acestui moment operativ, care ar putea fi scenariul unui film de specialitate, însă pentru cei interesați sugerez să parcurgă lucrarea "RECVIEM PENTRU SPIONI" vol. I, unde întreaga operațiune a fost descrisă în detaliu, rezultând și multe învățăminte privind managementul Inteligenței Emoționale.

Agentul în cauză mi-a furnizat informații scrise despre operațiunile secrete pregătite de serviciile de informații iugoslave ("prietene") în colaborare cu cele

ungare, israeliene și franceze, de pregătire în zona de vest a ROMÂNIEI, a unor comandouri înarmate, gata să intervină pentru a organiza acțiuni de diversiune și sabotaj în orașele Arad, Timișoara, Oravița, atunci când vor primi ordin. Membrii acestor comandouri erau recrutați din rândul tinerilor aflați în taberele de refugiați, fiind pregătiți inclusiv de ofițeri aparținând Legiunii Străine.

În spatele acestor operațiuni se aflau interese de stat bine armonizate la nivelul liderilor din Iugoslavia, Ungaria, URSS, cu acordul tacit al celor din SUA, Franța și cu binecuvântarea Papei Paul al II-lea, și se urmărea dezmembrarea României. Eram pus într-o situație extrem de dificilă în a alege să informez corect și în detaliu conducerea DSS pentru a se preveni declanșarea unui război civil și dezmembrarea țării, sau să minimalizez pericolul ce plana asupra țării lăsând lucrurile să evolueze în sensul stabilit. Nu era vorba de a salva regimul ceaușist, ci salvarea țării, așa că am informat conducerea DSS care mi-a ordonat să nu discut cu șefii profesionali direcți în legătură cu aceste probleme.

În 22 decembrie 1989, îmi trecea prin fața ochilor și un raport furnizat de un agent dublu care lucra pentru CIA și pentru noi, în care fundația "RAND CORPORATION" (oficină a CIA) prezenta în detaliu scenariul operațiunilor de spionaj, diversiune, sabotaj conceput de CIA și completat de KGB și GRU pentru răsturnarea lui Ceaușescu și împărțirea României (teritorială, economică și politică între protagoniști). Materialul preciza și "disidenții" (agenți ai puterilor menționate) care vor apare în prim-plan și vor acapara puterea folosindu-se de valul de revolte populare ce urma să fie declanșat în marile orașe ale României. Surprinzător că, materialul cuprindea și sloganurile ce vor fi strigate în stradă "moarte dictatorului", "securiști = teroriști", "securiștii în mină să ne dea lumină" etc., care într-adevăr au fost scandate de manifestații în timpul evenimentelor din decembrie 1989. A fost gândit un plan diabolic de declanșare a unui adevărat război psihologic, care avea ingredientele unui război asimetric din zilele noastre.

Un alt moment profesional, ce impunea luarea unor decizii raționale sub presiuni emoționale externe, l-a constituit întâlnirea șefului SIE, generalul Mihai Caraman și a mea ca adjunct, cu ambasadorul american acreditat la București (1990) și cu șeful rezidenței CIA, Nicholsson, la invitația noastră. Întâlnirea s-a organizat la sediul central SIE și se încadra în planul SIE de a stabili parteneriate cu serviciile similare occidentale. Voi reda în sinteză modul în care a decurs această primă luare de contact, cu parteneri occidentali.

După introducerea protocolară, șeful SIE a făcut o prezentare a modului de organizare, funcționare și obiectivele SIE, propunând realizarea unui parteneriat cu CIA. De la început, reprezentantul CIA, cu brutalitate și aroganță a ținut să precizeze că: „pentru a ne dovedi buna credință și loialitatea trebuie să le predăm lista cu ofițerii și agenții implantați în SUA, Europa Occidentală, Orientul Mijlociu.” Cu mult tact, șeful SIE a explicat că rețeaua informativă din SUA și Europa Occidentală a primit ordin să abandoneze orice preocupare pe linie informativă și să se conformeze legilor țărilor de adopție ca orice cetățean, așa că nu vedem utilitatea punerii la dispoziție a unor asemenea liste.

Vădit iritat, Nicholsson a trecut la punctul doi, solicitând să-i predăm rețeaua informativă din Orientul Mijlociu, cu precădere agenții din jurul lui Yasser Arafat, președintele OEP (Organizația pentru Eliberarea Palestinei). Am intervenit precizându-i că am coordonat operațiunile de spionaj în această zonă și sunt în măsură să-i ofer informații, dar pentru o mai bună orientare am avea nevoie de tematici concrete urmărite de CIA în zonă pentru a evalua în ce măsură dispunem de posibilități de a răspunde la aceste solicitări, în funcție de care CIA să analizeze oportunitatea semnării unui parteneriat cu SIE.

Răspunsul a fost considerat de Nicholsson ca fiind un refuz de colaborare, așa că a trecut la amenințări și jigniri. A intervenit ambasadorul american care l-a temperat, cerându-și scuze pentru impolitețe, sugerându-i să urmărim acest prim pas în colaborarea noastră.

Întâlnirile ulterioare au evidențiat că într-adevăr informațiile puse la dispoziție la solicitarea CIA prezentau interes și atestau că potențialul informativ al SIE pe zona Orientului Mijlociu și Asia este demn de luat în seamă, așa că presiunile din partea lui Nicholsson s-au amplificat și insistența sa de a preda agentura noastră a devenit sâcâitoare.

La o astfel de întâlnire, a trebuit să-i transmit un mesaj mai ferm, precizându-i că, o rețea informativă creată în zeci de ani, cu riscuri și eforturi financiare, nu poate fi predată, nici chiar unor parteneri, o asemenea operațiune ar fi considerată trădare de țară, că ea face parte din patrimoniul țării alături de cel economic, cultural și spiritual. În plus, ar trebui să se înțeleagă că în Orientul Mijlociu există un climat anti-american foarte puternic, drept urmare, chiar dacă s-ar dori să se realizeze un asemenea transfer, ar trebui analizat fiecare caz în parte și găsit "steagul străin" agreeat și de agent sub care să activeze în viitor.

Cooperarea între cele două servicii, cu aprobarea președintelui României, s-a menținut la acest nivel pe întregul mandat al generalului Caraman (1990-1992) în ciuda presiunilor, mai mult sau mai puțin directe exercitate și de către decidenții politico-guvernamentali, care erau dispuși să-și vândă țara și sufletul, doar pentru a rămâne la putere și a primi binecuvântarea cancelariilor occidentale.

Am considerat că este de datoria noastră să ne protejăm acești oameni care au contribuit la apărarea intereselor de securitate ale României de amenințări teroriste sau iredentiste venite din exterior. Este o chestiune de onoare și demnitate și nu aveam dreptul să dispunem de viața și libertatea acestor agenți și a familiilor lor, pentru a ne securiza propriile poziții profesionale, în condițiile în care nu ne bucuram de sprijinul politic al noii puteri emanate prin manipulare și crimă.

Peste ani, am aflat că, succesorii noștri de la conducerea SIE ar fi negociat menținerea în funcție, cu scoaterea la mezință a agenturii interne și externe, iar "prietenu" nostru, Nicholsson, s-a dovedit a fi agent KGB, fiind arestat într-o capitală din Asia, când furniza documente secrete din interiorul CIA, unui spion rus. Pentru trădare, a fost condamnat de justiția americană la ani grei de închisoare, alături de fiul său, pe care l-a implicat drept curier, după arestarea

sa, pentru a continua să furnizeze informații KGB, depozitate în diverse locuri, obținute de-a lungul anilor cât a lucrat în structurile CIA.

Am relatat și acest episod, pentru a se înțelege povara grea care apasă pe umerii unui lider în luarea unor decizii raționale și responsabilitatea asumată a demnității în stat.

Mă opresc aici cu această paranteză a istoriei recente a serviciilor de informații românești, în speranța că aceia care se află în funcții de demnități publice să înțeleagă că mandatarea lor reprezintă o mare onoare, dar și o imensă responsabilitate a deciziilor ce trebuiesc luate pentru binele țării, peste interesele de grup, politice sau personale.»

„*EVENTIMENTUL ISTORIC*” - un adevărat eveniment cultural

Petru Neghiu

A apărut primul număr – februarie 2018, al unei publicații de mare ținută științifică și de imagine, editată de E.E.C. – Editura Evenimentul și Capital - **EVENTIMENTUL ISTORIC** - avându-l drept coordonator de proiect pe excelentul jurnalist Dan Andronic, analist și investigator al fenomenului românesc din ultimele decenii.

Interesantă este abordarea ziaristică multilaterală a tematicii istorice, de la Napoleon Bonaparte, la invadarea Cehoslovaciei, până la legionarismul românesc și „vânătorii de agenți KGB” ai Securității lui Ceaușescu.

Bine și abundant ilustrată, revista se constituie, cum se spune în editorialul de la pag.3, în „*Istoria, cel mai mare prozator!*” Cu alt prilej, vom intra în abordarea mai de profunzime a conținutului revistei, care-i are printre colaboratori pe I. Cristoiu, A. Pătrușcă, Fl. Bichir, Adrian Năstase, Mirel Curea, Alex. Mihai Stoenescu și alții.

Ne mărginim la redarea în facsimil a unui document original prezentat în revistă, în legătură cu apărarea țării de „prieteni” din lagărul sovietic de către structurile de securitate ale României.

64

DOSAR

FOSTI INFORMATORI AI ALTOR STATE.

1	2	3	4	5	6	7	8
Numele și prenumele	Data de naștere	Naționalitate	Loc de muncă	Nume și prenume de familie		Adresa	Forma de existență
VASILESCU ION	n. 25.09.1919 în Zărnescu, județ A. Rădăuți, în Parastăvea	Român	Asistențier scolare P.C.	VASILESCU VICTORIE - în Căminul Școlii - în Anul 1948	VALENTIN VALENTIN		Forma de existență
IONESCU NATASHA	n. 19.04.1916 în Rădăuți, județ A. Rădăuți, în Școlii Ș. Școlii		prof.				
IVĂNESCU VASILE	n. 20.03.1909 în Mănești, județ A. Rădăuți, în Școlii Ș. Școlii		Asistențier Școlii Școlii				decizat
BADICĂ DUMITRU	n. 19.03.1914 în Căminul Școlii, în Școlii Ș. Școlii, în Școlii Ș. Școlii			tehnician la C.A.P. Căminul Școlii			
CRĂCIUN CONSTANȚA	n. 19.03.1919 în Școlii Ș. Școlii, în Școlii Ș. Școlii			Asistențier Școlii Școlii			decizat
IONESCU VASILESCU	n. 19.03.1919 în Căminul Școlii, în Școlii Ș. Școlii			Asistențier Școlii Școlii			
GURKOVICH CONSTANȚA	n. 01.01.1914 în Căminul Școlii, în Școlii Ș. Școlii		decizat	decizat	GURKOVICH CONSTANȚA - în Școlii Ș. Școlii		decizat
ZHUKOVSKI MARI	n. 19.03.1915 în Căminul Școlii, în Școlii Ș. Școlii			Asistențier Școlii Școlii	Școlii Ș. Școlii - în Căminul Școlii		

Evidența informativă a colaboratorilor KGB
 Un exemplu de evidență a colaboratorilor KGB este acest tabel. Din el se poate citi, chiar și un necunoscător înțelege, în clar, faptul că cele 18 persoane aflate în atenția UM 0110 - Dâmbovitza aparțineau zonei „Maramureș”, „Rucăi”, indicativele folosite de Securitate pentru a desemna în mod conspirativ țări din lagărul socialist. Acestea indicative se schimbau periodic, dar în documentele pe care o să le citiți o să vedeți că „Rodna” înseamnă URSS, iar „Lotru” Republica Populară Ungaria.

1	2	3	4	5	6	7	8
Numele și prenumele	Data de naștere	Naționalitate	Loc de muncă	Nume și prenume de familie		Adresa	Forma de existență
CIORĂ C. T. N.	n. 25.09.1919 în Căminul Școlii, în Școlii Ș. Școlii						
FORTUNA IOAN	n. 3.11.1911 în Căminul Școlii, în Școlii Ș. Școlii						
NEDEU MACHEON	n. 25.03.1915 în Căminul Școlii, în Școlii Ș. Școlii		decizat	MACHEON - în Școlii Ș. Școlii	MAȘINIST Școlii Școlii		decizat
FLOREA C. T. N.	n. 22.01.1914 în Căminul Școlii, în Școlii Ș. Școlii		Școlii Școlii	FLOREA CONSTANȚA - în Școlii Ș. Școlii	MAȘINIST Școlii Școlii		
COȘCARIU VASILESCU	n. 19.04.1917 în Căminul Școlii, în Școlii Ș. Școlii		Asistențier Școlii Școlii	COȘCARIU CONSTANȚA - în Școlii Ș. Școlii	MAȘINIST Școlii Școlii		
PETRESCU DUMITRU	n. 19.03.1913 în Căminul Școlii, în Școlii Ș. Școlii			Asistențier Școlii Școlii	PETRESCU CONSTANȚA - în Școlii Ș. Școlii		
CRĂCIUN CONSTANȚA	n. 19.03.1919 în Căminul Școlii, în Școlii Ș. Școlii						decizat
CRĂCIUN IOAN	n. 19.03.1919 în Căminul Școlii, în Școlii Ș. Școlii				CRĂCIUN CONSTANȚA - în Școlii Ș. Școlii		decizat
BENDESCU VASILE	n. 19.03.1919 în Căminul Școlii, în Școlii Ș. Școlii						
ZHUKOVSKI MARI	n. 19.03.1915 în Căminul Școlii, în Școlii Ș. Școlii						decizat

PUNCT DE VEDERE

cu privire la propunerea legislativă de acordare a unui statut special Casei Regale

Cadrele militare în rezervă și în retragere din Asociația noastră apreciază ca inoportună insistența cu care unele persoane cu funcții importante în Parlamentul României încearcă să impună aprobarea inițiativei legislative privind Casa Regală a României ca „*persoană juridică de utilitate publică, autonomă, apolitică și fără scop patrimonial*” pentru acordarea unor fonduri financiare permanente de la bugetul de stat și alte avantaje materiale urmașilor fostului suveran Mihai I.

Reglementările actuale privind drepturile ce se acordă foștilor șefi de stat sunt clare și aplicate, inclusiv fostului suveran Mihai I, care a beneficiat de acestea de la abdicare și până la deces. Acordarea unor drepturi pentru urmașii fostului suveran Mihai I poate fi un pretext ca și ceilalți urmași ai foștilor șefi de stat să solicite diverse avantaje și privilegii, prin înființarea unor asociații/fundații cu același scop prevăzut în proiectul de lege inițiat în Parlament.

Simpatiile, convingerile monarhiste, interesele de moment sau conjuncturale ale unor factori de decizie din Parlament nu trebuie să creeze o tensiune suplimentară sau dezbateri care să inflameze societatea românească și nici să fie transpuse în inițiative legislative nedorite de majoritatea populației, cu cheltuieli suportate de la bugetul de stat.

Cadrele militare în rezervă și în retragere din ACMRR-SIE, care și-au desfășurat activitatea pentru apărarea României și promovarea intereselor acesteia rămân devotate poporului și țării și lasă pe istorici și cetățenii României să judece modul cum foștii șefi de stat au condus destinul țării, deciziile luate în momentele cruciale din istorie și consecințele unor asemenea decizii, cum ar fi de exemplu cea din 1944 a regelui Mihai când aproximativ 200.000 de militari români au fost predați armatei „*eliberatoare*” a României și făcuți prizonieri de război în teritoriul aliatului.

Recunoștința față de instituția monarhică a României a fost exprimată, recunoscută până și de regimul comunist, fapt ce a determinat-o pe regina-mamă Elena să aprecieze că „*divorțul*” din 1947 a fost unul decent. Recunoștința s-a manifestat când s-a construit la Curtea de Argeș capela-criptă pentru regii României. Recunoștința s-a manifestat când s-au asigurat funeralii ca pentru un rege „*pe tron*”, inclusiv soției sale, care n-a fost niciodată regină a

României. Recunoștință vom manifesta față de istoria monarhiei. Dar, este vorba de istorie!

Față de modul cum au fost abolite monarhiile în Europa în sec. XIX-XX, în România lucrurile au fost într-adevăr decente, orice alte interpretări fiind lipsite de bun simț:

- în Franța – după 13 secole – monarhia fost abolită prin sânge și teroare după Revoluția franceză, cu restaurație cu I – II republici, în final a III-a Republică – nimeni nu se mai gândește acum la o altă Restauratie;

- să nu mai vorbim de Rusia, Bulgaria, Serbia etc.;

- în Grecia, în 1964, s-a instalat Constantin II – care nu s-a împăcat cu Papandreu și a favorizat dictatura militară. Numai că în 1968 a trebuit să se exileze, iar în 1974, Grecia devine Republică. Cine mai râvnește astăzi la monarhie în Grecia?! Poate, tot familia regală a României!

- În Italia, Victor Emanuel III, după ce s-a „iubit” cu Mussolini și după ce acesta a fost executat, a fugit, s-a „exilat”, încât se spune că urmașii lui nici în ziua de astăzi nu pot intra în țară fără un permis special.

Încât, apreciem ca suficientă, supraîndestulătoare „*recunoștința*” României față de Regele Mihai și față de monarhie în general, dar „**Casă Regală” în Republică, unde s-a mai pomenit?**

Regele Mihai, da, a fost un fel de rege moral pentru popor, din păcate, nu și pentru însăși familia sa, din care a exclus cel puțin doi membri (pe drept sau pe nedrept, asta-i altă discuție).

Așa încât, având în vedere averile de care dispune familia regală, considerăm că se poate autoadministra, fără participarea bugetară a statului român, fără asigurarea unor servicii din bugetul plătit de contribuabili care poate contribui la altceva în folos public.

Apreciem poziția Guvernului în spiritul legilor în vigoare și al intereselor poporului român de a nu se acorda drepturi viagere și urmașilor foștilor șefi de stat.

BIROUL EXECUTIV AL A.C.M.R.R. - S.I.E.

NOTĂ:

Acest Punct de vedere a fost trimis Parlamentului și Guvernului României, precum și partidelor politice la sfârșitul lunii ianuarie a.c.

La închiderea ediției aflăm că la 5 martie 2018, inițiatorii Proiectului de lege privind Casa Regală l-au retras de pe ordinea de zi a dezbaterilor.

DIN ACTIVITATEA ASOCIAȚIEI

Gheorghe Iordache și Gheorghe Bărbulescu

► În perioada ianuarie-martie a.c., reprezentanții Asociației noastre au participat la întâlnirile organizate de structurile asociative ale cadrelor militare în rezervă și în retragere din sistemul de apărare națională, ordine publică și securitate națională, pentru fixarea propunerilor referitoare la prevederile proiectului de lege de adoptare a OUG nr. 59/2017. Aceste propuneri au fost prezentate la Comisia de muncă a Camerei Deputaților de către o delegație a asociațiilor.

► Președintele Asociației, domnul gl.bg. (rtr.) Petru Neghiu a participat la întâlnirea președinților asociațiilor, la M.Ap.N., cu reprezentanții Direcției Generale Financiară și ai Casei de Pensii Sectoriale pentru clarificări în privința redirectionării a 2% din impozitul pe pensii.

► La data de 24 ianuarie 2018, Primăria Sectorului 5 București a organizat la Palatul Cercului Militar National o manifestare dedicată Zilei Unirii Principatelor, la care au participat președintele, cei doi vicepreședinți, secretarul general și patru membri ai Asociației. Cu acest prilej, au fost prezentate comunicări referitoare la Unirea Principatelor, iar primarul Sectorului 5 a înmănat participanților medalia „*Virtute și Onoare*” dedicată evenimentului.

► Reprezentanții Asociației noastre au participat, la invitația adresată de Asociația Națională Cultul Eroilor „*Regina Maria*”, în ziua de 14 martie, la ceremonia de acordare a premiilor anuale „*Comandor Virgil Dragalina*”, organizată la Muzeul Militar National, la care au luat parte personalități din Biserica Ortodoxă Română, M.Ap.N., M.A.I., elevi și studenți din învățământul civil și militar etc. De asemenea, la invitația aceleiași asociații, reprezentanții Asociației noastre au participat în ziua de 20 martie 2018, la manifestarea cultural-istorică „*100 de ani de la Unirea Basarabiei cu România*”, la care au luat parte personalități aparținând structurilor Sistemului de Apărare, Ordine Publică și Securitate Națională, administrației locale, cadre militare active etc.

► În ședința Consiliului director al ACMRR din 27 martie 2018 au fost analizate problemele curente ale Asociației, au fost stabilite măsurile pregătitoare pentru organizarea Adunării generale anuale a Asociației din luna mai. S-au prezentat documentele financiare statutare pentru a fi adoptate de Adunarea generală: bilanțul financiar-contabil pe anul 2017: proiectul bugetului de venituri și cheltuieli pe anul 2018 și raportul Comisiei de Cenzori. De asemenea, au fost aprobate fondurile necesare pentru cheltuielile curente ale Asociației.

Materialele publicate în PERISCOP nu reflectă neapărat opiniile și poziția Asociației Cadrelor Militare în Rezervă și în Retrageră din Serviciul de Informații Externe. Responsabilitatea pentru conținutul articolelor revine autorilor acestora.

PERISCOP

Publicație a Asociației
Cadrelor Militare în Rezervă și în Retrageră din Serviciul de Informații Externe.
Telefon/Fax: 021.210.9936; www.acxie.ro; e-mail: office@acxie.ro
Articolele pot fi reproduse numai cu permisiunea editorului.
ISSN 1843 – 8962

Tipografia Semne '94 SRL. www.semneartemis.ro

